Sherwood Anderson

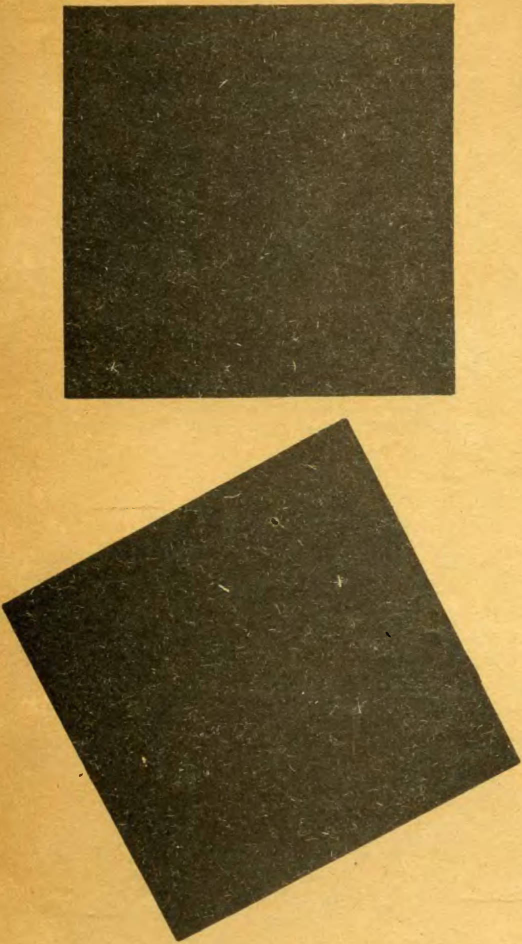

Sînt un nătărău

Coperta de V. Socoliuc

The Portable
Sherwood Anderson
New York
The Viking Press, 1949

Sherwood Anderson

Sînt un nătărău

Traducere și prefață de

Ion Caraion

București — 1966

Editura pentru Literatură Universală

prefață

Cu excepţia ivirii, unică în mai multe privinţe, a lui Edgar Allan Poe în prima jumătate a secolului al XIX-lea, majoritatea marilor personalităţi, contribuţii şi succese ale literaturii americane sînt opera ultimei sute de ani. Spaţiu temporal ce include şi pe Emily Dickinson, care, deşi se născuse în 1830, începe să existe abia postum, către confluenţa ultimelor două veacuri şi mai ales în cel de al XX-lea.

Tot amalgamul de origini ce au format poporul american era imposibil să nu ducă la rezultate şi direcţii noi în orice domeniu, deci şi în literatură. Puritani englezi ori scoţieni, profesori nemţi, preoţi olandezi, *hidalgos* spanioli, rătăcitori ai ghetourilor, aventurieri, disperaţi, posaci, idealişti, soiuri peste soiuri de certaţi cu legile şi cu rigorile, cu asuprirea şi lîncezeala, curioşi, neliniştiţi, panicaţi — toţi s-au contopit într-o plasmă generatoare de oroare, de dîrzenie şi de opoziţie faţă de orice siluiri, interziceri şi false ruşini.

Deceniul ce a precedat primul război mondial e — în mod unanim — considerat deceniul unei puternice renaşteri literare, şi într-adevăr, mergînd numai pe proeminenţe, numai pe valori, fără a comenta direcţiile şi modurile artistice (de la realism la imagism), perioada aceea se dovedeşte de o fertilitate fără precedent şi fără repetări în toată literatura americană de pînă azi. Dacă prozatori de talia lui Stephen Crane şi Mark Twain dispar — primul în 1900, iar celălalt în 1910; dacă Frank Norris — abia trecut de treizeci de ani — murise în 1902; dacă Henry James şi Jack London închid ochii în 1916, în schimb, vigorii unor Theodore Dreiser, Sinclair Lewis, James Farrell şi Sherwood Anderson i se auzea din ce în ce mai tare pulsul, în timp ce poezia se mîndrea cu profiluri de talia, răsunetul şi autoritatea lui Carl Sandburg, Vachel Lindsay, Ezra Pound, Edgar Lee Masters, Edwin Arlington Robinson, Wallace Stevens, Robert Frost, Conrad Aiken, Robinson Jeffers, Amy Lowell, Marianne Moore.

Accidentata biografie a lui Sherwood Anderson se aseamănă aşa de izbitor cu a atît de multora dintre scriitorii americani, încît nu l-am individualiza aproape cu nimic, aglomerînd aici profesiile şi îndeletnicirile sale de o viaţă întreagă. Au fost diverse. Au fost multe. Şi totuşi...

Puzderia de ocupaţii succesive ori simultane a scriitorilor de peste ocean, acceleratele lor treceri dintr-o incertitudine materială într-alta, variatul registru de stare civilă cu care ne-au obişnuit atîţia dintre confraţii de breaslă de acolo, tocmai fiindcă nu e un semn distinctiv doar al cîtorva, capătă o temperatură a neliniştii şi a cheltuirilor de energii îmbibată de sugestii, vecină cu interogaţiile, semnificativă ca şi literatura lor. Iar asta, fără a pleca de la prezumţii laterale. Robert Frost a fost cizmar, profesor, fermier şi ziarist. Vachel Lindsay era vagabond şi predicator. Upton Sinclair a candidat pentru un post de guvernator. Carl Sandburg ar putea să-şi calculeze cu zecile îndeletnicirile spre care l-a împins viaţa. Să continuăm?

Originar din Vestul-Mijlociu al Statelor Unite, mai tînăr decît Dreiser cu cinci ani, Sherwood Anderson s-a născut în 1876 în Campden (Ohio), dintr-o familie săracă însă numeroasă şi — asta nu neapărat pentru că totul ar trebui să strălucească, de la zdrenţe la aur, în vreun fel, în patria sa, ci fiindcă pur şi simplu ai lui se zbăteau în crunte nemulţumiri şi lipsuri — de copil a cunoscut luciul mizeriei. Tatăl său încerca şi încercase — ca şi fiul mai tîrziu, o să vă daţi seama — tot felul de soluţii de ieşire la liman, făcînd pe zugravul (iar Sherwood îi va fi ucenic), pe pielarul, pe fermierul etc., în timp ce mama — ca să-şi poată încropi nevoile gospodăreşti — spală rufe prin vecini. Şi familia întreagă are o existenţă cvasinomadă, mutîndu-se de ici-colo, dintr-o locuinţă proastă într-alta şi mai proastă. De fraged, copilul acesta care nu va avea posibilitatea să meargă să înveţe carte, însă care va ajunge să scrie cărţi de unde alţii vor învăţa ce poate să însemne năzuinţa către o lume mai bună, trebuie să trudească pentru cîştigarea existenţei. El e pe rînd comisionar, păzitor de vite, vînzător de ziare, hamal la Chicago, agent — foarte mulţi ani — la un birou de reclame, soldat în războiul hispano-american din 1898—1899, conduce o firmă de expediţii, devine directorul „unei fabrici de lacuri şi vopsele“, ajunge proprietar a două ziare, în sfîrşit scriitor, conferenţiar apoi, şi în 1937 membru al Institutului Naţional de Artă şi Literatură. Era un fel de recunoaştere oficială. Peste încă patru ani (murea dintr-o peritonită!), va înceta din viaţă, lăsînd în urmă şapte romane (*Windy McPherson's Son* — *Fiul lui Windy McPherson*; *Marching Men* — *Oameni în marş*; *Poor White* — *Alb*

sărac ; Many Marriages — O mulțime de căsătorii ; Dark Laughter — Rîsul întunecat ; Beyond Desire — Dincolo de dorință și *Kit Brandon),* cîteva culegeri de nuvele (amintim : *Winesburg, Ohio, The Triumph of the Egg — Triumful oului, Horses and Men — Cai și oameni* și *Death in the Woods — Moartea în pădure),* memorii publicate postum, un soi de autobiografie, *A Story-Teller's Story — Istoria unui povestitor,* în care pleda pentru realism, articole, reportaje, dramatizări, versuri, poeme în proză, note critice, corespondență. Cu ecouri din precursori și contemporani (Mark Twain, Herman Melville, Theodore Dreiser, Upton Sinclair), cu o largă receptivitate față de realiștii ruși (Tolstoi, Dostoievski, Turgheniev, Cehov), pe care-i admira ca și Hemingway mai tîrziu, bogata sa operă exercită la rîndu-i hotărîtoare înrîuriri asupra prozei lui Hemingway, Thomas Wolfe, Scott Fitzgerald, Erskine Caldwell, John Steinbeck, Saroyan sau mai tinerilor J. D. Salinger și John Updike. Și asupra prozei lui Faulkner, care va și mărturisi-o răspicat : „Cred că Sherwood Anderson este părintele tuturor lucrărilor mele."

Sherwood Anderson debuta cam în aceleași zile ale lui 1914, cînd lui Edgar Lee Masters îi apăruse esențiala sa operă poetică *Spoon River Anthology,* care în trei ani avea să ajungă la un tiraj de 50.000 exemplare. Dacă protestele foarte lapidar și concentrat schițate de acesta în amintitul volum — niște acide proteste, prinse „din aer", împotriva urîciunii, monotoniei, trivialității, violenței, minciunii și convenienţelor — n-ar fi transmis nuvelistului și romancierului ce urma să fie Sherwood Anderson[1] cîteva obsesii, cîteva sugestii, adînci și fructuoase indicii asupra realității de sub machiaj, de dincolo de aparențe, și dacă ele nu l-ar fi orientat spre o anume viziune a societății, bineînțeles că apropierea de față ar fi fost poate fără obiect.

Enumerasem cîțiva scriitori care-și recunosc în Anderson succesorul, ucenicul sau măcar confratele aceleiași optici, uneori chiar al acelorași procedee, viziuni și interpretări. Lor li-l adăugăm pe Edgar Lee Masters.

[1] Doar una singură dintre bucățile acestui scriitor care a iubit democrația, dar n-a putut-o găsi la el acasă *(Nu există democrație americană ; America este condusă de un mic grup de oameni) ;* care a fost pasionat de scris, dar a constatat — alături de cunoscutul critic american Van Wyck Brooks — că : *În America omul nu poate fi artist ;* care ar fi vrut să nu fie singur, dar luciditatea i-a arătat că : *În America te simți îngrozitor de singur...,* doar una singură dintre bucățile sale — *Oul* — a mai văzut pînă acum, în limba română, lumina tiparului, integrată unei selecții de nuvele americane din „Biblioteca pentru toți".

Încărcat de complexele unei vieţi pe care o hărţuiau penuriile, autodidact, revoltat parţial, parţial înţelegînd, începîndu-şi cariera literară către vîrsta de patruzeci de ani, rîvnind după o stabilitate de ordin material, însă detestînd oarba şi meschina fugă după bani, el concentrează dintr-o dată asupră-i, între 1916—1920, atenţiile criticii şi curiozitatea publicului, înaintea cărora apare cu un ciclu de trei romane *(Windy McPherson's Son, Marching Men, Poor White)*, cu volumul de nuvele *Winesburg, Ohio* şi cu o culegere de versuri care se chema *Mid-American Chants*, îmbinare lină de gravităţi şi fragilitate. Asupra sa, ca poet, vom reveni.

Practic, la ieşirea lumii din încleştările primului conflict mondial, ce adusese pe scena istoriei întîia oară un stat socialist, Anderson devenise cunoscut şi era o personalitate. Legat ideologic de grupul tinerilor literaţi din Chicago (Dreiser, Sandburg, Waldo Frank, Ben Hecht, Floyd Dell), care la acea dată acordau viziunii realiste şi criticiste a lucrurilor o indiscutabilă adeziune, o dăruire deplină şi care încercau să dejoace şi să împiedice succesul furnizorilor de literatură sentimentală, poleită, mioapă, în 1921 Sherwood Anderson primeşte premiul revistei *The Dial* [1]. Tot în 1921 îi apare al doilea volum de nuvele — *The Triumph of the Egg*. Şi tot în 1921 merge să vadă Europa. N-am spune neapărat ca s-o şi cunoască...

E anul în care, plecînd la Paris, se va duce s-o viziteze pe Gertrude Stein, regina „generaţiei pierdute", prietena lui Picasso, a lui James Joyce şi a suprarealiştilor, partizana lui Freud şi a adevărului total, de la care şi Hemingway cu soţia lui — ne-o va mărturisi în *A Moveable Feast*, carte apărută după sinuciderea sa — învăţaseră că tot ceea ce nu înţelegeau „avea fără îndoială o legătură cu sexualitatea". Hemingway locuia într-o cameră de la ultimul etaj al hotelului în care altădată murise Paul Verlaine.

Să nu ne îndepărtăm însă.

Pe Gertrude Stein, confesoarea generaţiei pierdute, Sherwood Anderson a frecventat-o asiduu (ca aproape toţi artiştii americani fascinaţi de europeismul ei şi fascinaţi — acum aproape o jumătate de secol — de Europa), i-a admirat bogata colecţie de tablouri, şi influenţat de ea,

[1] *The Dial — Cadranul* (1880—1929), important periodic literar american ; iniţial a slujit drept tribună grupului de tineri prozatori, poeţi şi critici din Chicago, dar, treptat, prestigiul revistei a sporit, ea ajungînd să polarizeze, în jurul anului 1920, atenţia ţării întregi şi să atragă în rîndul colaboratorilor permanenţi scriitori ca Thomas Mann şi T. S. Eliot.

adeptă pasionată a psihanalizei, a scris romanele *Many Marriages* (1923) şi *Dark Laughter* (1925).

Criza economică din 1929—1933, intervenită şi în S.U.A., relevă în acest scriitor cu o agitată conştiinţă cetăţenească un combatant şi un intelectual angajat: Sherwood Anderson coboară în mijlocul greviştilor şi aderă la temperatura şi raţiunile cauzei lor, pleacă la congresul antimilitarist de la Amsterdam, se pronunţă categoric împotriva fascismului, semnează manifeste mobilizatoare, scrie în colaborare cu Dreiser despre minerii din Harlan. Nu degeaba William Faulkner va spune mai tîrziu, referindu-se la nişte familii de sensuri: *Dreiser a fost fratele său mai mare şi Mark Twain tatăl amîndurora.*

În jurul persoanei şi operei lui Anderson se organizează atunci pe de o parte un boicot al tăcerii, pe de alta, zelatorii avangardismelor literare încep să-i laude acele cărţi în care dominau obsesii de tot felul. Societatea „subţire" din Boston strîmbă din nas şi-i condamnă noua literatură. Nu de acolo aştepta apoteoze şi lauri. Unele cărţi îi sînt scoase din biblioteci, altele arse pe străzi — într-un oraş din Noua Anglie. Demenţa făcea pui nu numai în pieţele vechiului continent. Ne aflăm în 1929, adică la un deceniu după publicarea volumului *Winesburg, Ohio* şi (acum e în vîrstă de 53 de ani) Sherwood Anderson îşi aminteşte cum, la început, nuvelele acestei cărţi i-au fost acuzate de... pornografie! O ridicare din umeri va conecta stupoarea cu perplexitatea, ori de cîte ori gîndul i se mai întoarce la „raţiunea" şi practica unor atari judecăţi de valoare. Dar ele s-au legat de profilul şi destinele unei opere şi fac parte din corpul ei tot.

Se străbătea, după cum am mai spus, tocmai epoca marii crize capitaliste, ale cărei valuri s-au propagat pînă la noi.

Înainte de a ajunge, în 1933 (an al instalării lui Hitler la putere în Germania), să-şi împărtăşească faţă de Dorothy Dudley, prietena lui Dreiser, convingerea că un categoric dezechilibru se produsese în viaţa Americii şi că firele nu se mai pot nicicum reînnoda ca lumea[1], publică romanul *Beyond Desire*, de o manifestă simpatie faţă de masele muncitoreşti şi editează ultimul mănunchi de nuvele: *Death in the Woods and Other Stories.*

Pe urmă, patosul scade. Pe urmă, relaţiile cu cercurile progresiste încetează. Avîntul s-a temperat. Fervoarea continuităţii de sentiment se

[1] *Nu e vorba numai de foamete şi de mizerie,* i se adresează el, ci *despre faptul că a pierit ceva în S.U.A.: o veche credinţă s-a sfărîmat şi nu există alta în loc* (vezi *The Portable Sherwood Anderson,* New York, The Viking Press, 1949, p. 604).

suspendă. Capitalismul îşi confecţionase nişte paleative. Cu sadismul şi riscurile consemnate de istorie.

Cel ce ştiuse ce se cade să nege şi învăţa ce trebuie să afirme e năpădit de dezorientări şi de scepticism. Gîndirea lui nu mai finalizează. Libertatea de a-şi duce nădejdea şi concluziile pînă la capăt naufragiase în mlaştinile şovăielii. Devine ezitativ şi dezorientat. Viaţa se complica, înaintea ochilor lui, ca un labirint cu cirezi de minotauri, şi el oscila între două conştiinţe egale cu două nehotărîri şi la fel de informe : a aderării necondiţionate şi a extenuantei expectative. Concentrarea de fier a unei concepţii ştiinţifice severe şi urmărite în ecuaţiile ei de esenţă, fără împiedicări în sentimentalisme şi interogaţii dizolvatoare, vane, fără bîjbîieli (fiindcă dreptăţile sociale sînt drumurile cele mai scurte de la cauză la efect), o astfel de concentrare scapă şi fuge voinţei lui Sherwood Anderson, care se surprinde nepregătit şi slab înaintea unor complexe probleme ce aveau nevoie de voinţă, de bărbăţie şi de fermitate.

Dificultatea pentru mine rezidă în faptul că atunci cînd aud pe cineva luînd apărarea capitalismului, devin comunist ; iar atunci cînd aud argumente comuniste, mă înmoi faţă de capitalism. Nu cred că există cineva care să poată cunoaşte cu adevărat pricina războaielor. Nu cred că poate emite cineva judecăţi clare asupra vreunei probleme implicînd soarta unor popoare întregi. Pasiunea noastră actuală, gîndesc, de a căuta să pătrundem în miezul lucrurilor prin înţelegerea problemelor economice, este cam nesăbuită. [1]

Din clipa temperării elanurilor sale de mai bine, a scufundării lente în confuzionism şi blazare, opera lui n-are a se mai îmbogăţi cu contribuţii nici numeroase, nici de vreo valoare cu totul aparte. Îşi adaptează scenic unele proze, scrie cîteva eseuri, tipăreşte cel de al şaptelea roman, îngrijeşte de memoriile care îi vor fi editate postum, gustă din deprimarea inadaptabilităţilor la absurd, la hilar, la conformism, însă oaspete scepticismului, resemnat între pereţii profesiei lui, se şi acomodează titlului de membru al Institutului Naţional de Artă şi Literatură.

Cu toate că prodigioasă şi diversă, cu toate că în bună măsură rezistentă încă, opera lui Sherwood Anderson nu e totuşi egală. Şi la urma urmelor, despre care operă nu se poate emite aceeaşi observaţie ? Numai că de fiecare caz sînt legate nişte condiţii specifice, graţie cărora eternele generalităţi capătă din timp în timp culoare, parfum şi neastîmpăr pro-

[1] Dintr-o scrisoare adresată în iunie 1936, lui Henry Goddard Leach (vezi *The Portable Sherwood Anderson*, p. 614).

priu, stîrnind evantaiele curiozităţii intrinsece din totdeauna valorii. Personalitatea nuvelistului nostru o domină pe aceea a romancierului, iar despre poet (cu ale cărui versuri ne întîlnim din ce în ce mai rar în ultimele antologii de poezie americană) mare parte dintre biografii şi criticii recenţi omit să discute, deşi nedreptăţesc astfel o sensibilitate.

Să încercăm conturarea celor trei aspecte, considerate de noi reprezentative.

Lucra într-un birou de vînzări şi cumpărări. Dicta o scrisoare. S-a oprit. Întrerupsese nu numai o frază, întrerupsese un mod de existenţă şi un lanţ de profesii, sesizînd în sine capacitatea altor avînturi şi pasiunea de a povesti. Din peniţă, nu oral. Aşa s-a născut nuvelistul.

Cu o educaţie discontinuă, la întîmplare, el avea să înţeleagă însă foarte sever cît risc şi cîtă rigoare, cîtă responsabilitate mai ales incumbă scriitorului contactul cu viaţa, ciocnirea cu fantoşele închipuirii lui, a căror plămădire cerea îndemînări cu totul dificile : *Să luăm, pentru o clipă, în consideraţie materialele cu care operează scriitorul în proză, naratorul de istorioare,* propunea el într-un eseu[1]. *Materialele lui sînt vieţile oamenilor. Pentru aceste plăsmuiri ale fanteziei, aceşti oameni care trăiesc în imaginaţia sa ar trebui să fie la fel de reali ca şi oamenii vii. Lui ar trebui să-i fie la fel de greu să-i trădeze — dintre bărbaţi — prietenii sau pe femeia iubită. A lua vieţile acestor oameni şi a le mula, ca să se supună nevoilor unui gînd sau ale unei acţiuni iscusite, pentru ca să dai cititorilor tăi o falsă emoţie, e la fel de meschin şi de ignobil ca şi cînd ai trăda bărbaţi vii şi femei vii. Pentru scriitor nu există nici o scăpare, după cum nici o scăpare reală nu există pentru nici un fel de făurar. Dacă-ţi mînuieşti materialele în chip ieftin, ieftin devii şi tu. Nevoia de a-ţi agonisi existenţa poate folosi drept scuză, dar ea nu te va scuza ca meşteşugar. Nimic n-o să te salveze, dacă o iei prea ieftin cu uneltele şi materialele. Fă muncă ieftină, şi atunci vei fi şi tu însuţi* (n.n. — un scriitor) *ieftin. Acesta e adevărul.*

După cum pomeneam, debutul său că nuvelist avusese loc în 1914, dar *Winesburg, Ohio* apare în 1919. Capitolul introductiv menţiona a fi „despre oameni groteşti“, noţiune largă, în cuprinsul cu abundente particularităţi al căreia Anderson îi însuma pe cei ce, fiziologic ori psihic, deviaseră de la normal, din pricina cine ştie cărui detaliu biografic. Posibilitatea unui limbaj comun al acestora cu societatea devine tot mai redusă, iar locul lor între semeni din ce în ce mai incomod. Firi sensibilizate, cu excese de individualism, inşi goliţi de

[1] Sherwood Anderson, *The Modern Writer (Scriitorul modern)*, 1925, p. 39.

aproape orice rază de bucurie, fericire ori dragoste, atari eroi alunecă dintr-un eşec în altul ca pe tobogan, voinţa de luptă li-i absentă sau amputată, dezechilibrele îi copleşesc. Un surplus de emotivităţi şi un deficit de energie i-a transformat în nişte izolaţi, predispuşi veşnic să generalizeze în sumbru ori să împingă la forme cu totul disproporţionate, explozive uneori, întîmplătoarele lor moduri de protest. Reacţiile le sînt permanent exagerate. Cîteodată pînă la comic şi tragic. În tot cuprinsul primului volum de nuvele (cu unitate de loc, de atmosferă şi cu un erou comun : George Willard) singur eroul principal n-a intrat încă în epiderma şi sub negii grotescului, dar el va părăsi oraşul. Adică, într-un fel, va evada ; va fugi. Setea aceasta de evadare e a mai tuturora. Căci stingheri şi cariaţi de obsesii, de jinduiri mereu neîmplinite, din cale-afară de pustii, de singuri, de fără dragoste, eroii lui Anderson ajung să creadă că-n lume totul e minciună, ori că fiecare e un Hristos şi că fiecare Hristos va fi răstignit, ori că întreg pămîntul stă cuprins de un pîrjol dinaintea căruia n-ai cum să dispari, de care n-ai cum să te ascunzi, ori că viaţa-i doar o vastă închisoare, unde fiecare deţinut — dacă mai ţine la un rest de morală — se cade să-şi interzică orice pasiune, pentru a nu crea şi altora închisori ş.a.m.d. Cauza care i-a făcut groteşti este indicată de Anderson : structura unei societăţi bazate pe obsedanta goană după cîştig. El suferă pentru şi cu ei. Le caută un cer, un echilibru. Dar ieşirile din mîlul pesimismului, unica modalitate de protest, soluţiile sale se opresc doar la ideea de evadare, deci a unei duble însingurări : *Propriile mele povestiri, cele istorisite şi neistorisite, sînt pline de evadări — noaptea, pe fluviu, într-o barcă ce merge în voia curentului, evadări din situaţia creată, evadări din plictiseală, dintre pereţii pretenţiilor, din seriozitatea greoaie a pretinşilor artişti. Care scriitor nu visează la evadări? Ele-s aerul pe care-l respirăm.*

Imagiştii vociferaseră şi au pledat pentru abolirea limbajului literar, pentru introducerea în scris a vorbirii curente — reuşită ilustrară în poezie de Robert Frost, un exemplu al concentrării. Pe linia aceasta, experimentaliştii au ţinut (ulterior) cont de sugestiile lui William McFee, care, negînd orice canon, orice corset, orice regulă, emitea la rîndul său una : *În ce priveşte regulile referitoare la construcţie, dacă ar fi să dau un sfat bazat pe propria mea experienţă, aş spune că mijlocul cel mai indicat de a plasa o povestire este să încalci orice regulă din orice manual apărut vreodată.*[1]

[1] Citat de Jay B. Hubbel, *American Life in Literature*, Harper & Brothers, 1936, p. 457.

Căutîndu-şi haina care i se potrivea cel mai bine, Sherwood Anderson a fost printre cei dintîi adepţi ai frazei necoafate, ai adevărului sec, transferînd accentul pe forţa, nu pe frumuseţea formală a cuvîntului şi înlocuind acţiunea, intriga, dialogul prin atmosferă, sondaj psihologic şi monolog interior. Surpriza a constat în faptul că, asemuit cu Cehov, pe care de altminteri avea să-l guste mai tîrziu şi chiar să-l iubească, Sherwood Anderson nici nu-l citise încă la data cînd critica întreprindea comparaţii şi stabilea — ştiinţific — afinităţi. Dar, în sfîrşit, dacă ar fi asta ultima dintre curiozităţile istoriei literare...

Următoarele trei volume de nuvele, din care au şi fost alese cele ce figurează în paginile de faţă, nu-şi vor mai plimba atenţia în jurul unui personaj comun. Piesele la care ne-am oprit poate că vin chiar în oarecare contradicţie cu şi poate că nici nu prea au o desăvîrşită condescendenţă faţă de dezideratele autorului, care pleda pentru genul de nuvelă fără subiect, fără conflict, circumscrisă doar la crearea elementelor de atmosferă şi a redării intenselor stări de spirit. Ele-s între şi între. S-a remarcat, ca o notă specifică a sa, lipsa aproape completă, din proza lui Anderson, a dialogului. Dialogul n-apare nici aici. Dar, faţă de altele, aceste bucăţi vin cu o notă suplimentară de omenie, nu economisesc fineţea observaţiilor, au o tehnică a disocierii şi contururilor pregnant picturală şi conţin, comparativ, multă mişcare. De aceea pot fi şi au fost scenarizate. Apoi, drept trăsătură comună, toate trei sînt scrise la persoana întîi. Criteriu, poate, şi de concentrare a atenţiei cititorului, des întrebuinţat de Anderson, care nu lasă detaliile să se disperseze, nici nu aglomerează cu ele liniile epice cardinale. Povesteşte un copil, povesteşte un tînăr îngrijitor de cai, povesteşte autorul. Partiturile se pot întrepătrunde şi completa. Oamenii se agită, coboară şi urcă pe scările din ei, narează, freamătă — şi neîntrerupta lor prezenţă în prim-plan are emanaţiile unei mişcări continui, de aceeaşi substanţă cu optimismul, cu o necurmată participare la fenomenul existenţial. De eroii lui Anderson te desparţi ca de nişte fiinţe vii, dinamice, care perpetuează forma de viaţă (sau de nelinişte) chiar atunci cînd din considerente şi necesităţi artisice autorul retrage cîte unuia (vezi *Moartea în pădure)* palpitaţiile inimii, respiraţia, mişcarea. Îi auzi, cu propriul glas ori cu glasul mandatarului lor, istorisind. Uneori cu umor negru, uneori cu candoare reflexivă, uneori... grotesc. Surîzi, ascultîndu-i ? Parcă nu. Tehnica monologului dramatic, fluxul de ipostaze, dinamismul, cîteodată duioşia, cîteodată argoul, totdeauna fluenţa şi absenţele oricărei lungimi, ale oricăror prisosuri, ca şi remarcabila ştiinţă a economiei vorbelor sub-

liniază nivelul artistic. Cuvintele, gesturile şi observaţiile îngăduie în orice caz mai puţin diseminarea întunericului, a singurătăţii.

Povestitorul, un fel de nou Huck Finn, dă spuselor sale, bunăoară în *Oul*, o autentică naivitate şi un fir subţire de disimulant umor al durerii. Bucata face parte dintr-o culegere asupra căreia Virginia Woolf, întreprinzînd largi incursiuni în beletristica americană, scria : *În* Triumful Oului *există în oarecare măsură o rearanjare a vechilor elemente ale artei, care ne face să ne frecăm la ochi. Senzaţia ne-o aminteşte pe aceea cu care l-am citit pe Cehov întîia oară... Anderson a sfredelit în acel strat mai adînc şi mai cald al naturii umane pe care ar fi uşuratic să-l categorisim de vechi, nou, american sau european.* [1]

Dacă e să-i spunem anecdotă, anecdota nuvelei e simplă şi capătă, prin aceasta, semnificaţie simbolică. Amintind ariile sale epice, o facem îndeosebi spre a deschide peluze către diversa puzderie de lumi în care şi planeta eroului de aici se însumează, pornind a se învîrti din ce în ce mai ameţitor. Un mic fermier ruinat încearcă deznădăjduit la poarta norocului, a îmbogăţirii. Dar încercarea lui de a se căpătui prin creşterea unor pui de găină eşuează lamentabil. Mizeria i se deschide înaintea ochilor. Nu mai ştie către ce mreje să întindă mîna. Nenorocirea cu puii şi cu ouăle l-a îmbătrînit, l-a îndepărtat de lume, de lumea care totuşi poate că surîde omului : *...drumul cel neted care trecea peste creştetul capului său mi se părea a fi o şosea largă, de felul celor pe care le-ar fi putut construi Cezar pentru a-şi deplasa legiunile de la Roma către minunăţiile unei lumi necunoscute. Pentru mine, smocurile de păr care creşteau deasupra urechilor tatii erau ca nişte păduri. Şi cădeam într-o stare de semiadormire şi se făcea că eram un prichindel şi că înaintam de-a lungul şoselii într-o ţară depărtată şi frumoasă, unde nu existau ferme de creşterea puilor şi unde viaţa se desfăşura fericită, fără ouă.*

Eroul nostru se improvizează restaurator lîngă o gară. Şi pentru a atrage clienţii, încearcă să-i distreze. Dar oul e totuşi un element fatidic pentru el. Vrînd să arate că „oul lui Columb“ n-a fost nimic altceva decît o şarlatanie, încearcă, la rîndul său, să introducă unul într-o sticlă. Nereuşita îl surpă interior. Şi e luat drept nebun.

Sensul profund al povestirii — temă predilectă autorului — e zădărnicia eforturilor omeneşti în cadrul social dat. Lumea ajunge să-i

[1] Vezi *The Portable Sherwood Anderson*, p. 449.

fie străină, vitregă. Totul îl copleşeşte pe individ, spulberîndu-i nădejdile de fericire modestă. Realitatea specifică geografiilor în care a evoluat Sherwood Anderson nu poate justifica (pare-se) vise, speranţe, nici chiar viaţă.

Sînt un nătărău face parte dintr-un volum închinat lui Dreiser, în prezenţa căruia — mărturisea Anderson — simţea aceeaşi senzaţie înviorătoare ca în faţa unui cal pursînge. Autorul ne plasează la un hipodrom. Iată un tînăr îngrijitor de cai istorisind o întîmplare, anodină în fond, dar care pentru sensibilitatea lui a constituit o zguduitură amară. Încă o dată eroul are umor. Şi are exuberanţă. Sau, măcar, pare. Dar suferă.

Cunoscînd în tribuna hipodromului o fată din lumea bună, pentru a o cuceri, el îşi ascunde numele şi originea, dîndu-se (complexe !) drept fiul unor oameni bogaţi. La despărţire, îşi dă seama însă că fusese o gafă din partea lui, deoarece fata n-o să poată nici măcar să-i scrie, adresa indicată de dînsul fiind şi ea tot aiurea. Dar pentru torentul sentimental ce l-a încercat, o astfel de neputinţă de a se realiza, datorită minciunii sale, îi apare ca o dramă. Ai crede că zîmbeşte şi de fapt poate că plînge. E total zdrobit. Dar... şi total tînăr ! Durerea lui nu doare. Îngîndurează. Ca de foarte multe ori, în diverse alte nuvele.

Măiestria monologului (care va influenţa pe alţi tineri prozatori americani şi mai ales pe Salinger — *De veghe în lanul de secară)* tulbură şi captivează în acelaşi timp prin delicateţea evoluării de la pestriţ-colorata descriere a hipodromului la descrierea personajelor, şi apoi la frugalele trăsături de impulsuri interioare — totul e conturat ca o emoţionantă miniatură lirică. Agitat şi tonic — acesta e tonul.

Henry Miller, la sfîrşitul unui lanţ de consideraţiuni analitice, spunea : *Rezumînd totul, marea umanitate în Anderson este aceea care te impresionează şi face ca uneori să-l preferi chiar celor care îi sînt, ca artişti, net superiori. Această umanitate am simţit-o imediat ce l-am cunoscut. Felul său de a combina cuvintele între ele, de a întrerupe, de a dibui şi şovăi, de a căuta şi a se poticni — toate erau exact aşa cum i le cunoscusem din operă. Cuvintele lui, aşa de naturale şi de curgătoare, de calme şi bine dispuse, izvorau din gura unui om care iubea oamenii. În acele cuvinte nu există răutate, supărare, josnicie sau meschinărie.*

Identitatea aceasta dintre insul zilnic şi scriitor scutea de complicaţii o artă care nu-şi căuta chipurile în oglinzi confuzionale.

Moartea în pădure are ceva din atmosfera depresivă a nuvelelor, tot cu provincie, ale unui Brătescu-Voineşti, în călimara căruia — peste blajinătatea de acasă — cineva a turnat foarte mult frig, cerneală neagră şi suflet cenuşiu. Condensată ca un proiect de scenariu de scurt metraj, ea creionează în cîteva secvenţe viaţa dură a unei biete femei, soţia şi mama unor certaţi cu instituţiile societăţii. Munca şi viaţa au abrutizat-o. Zilele ei : zile de luptă asiduă, sordidă, ca să găsească hrană pentru ai săi. Bătrîna (de fapt nici nu ştie cînd ori de ce atît de repede a îmbătrînit !) nu mai este om, e o jivină hărţuită de goana după mîncare. După ce reuşise să cerşească nişte resturi de carne de la un măcelar, într-o zi, pe drumul către casă, în pădure, la înapoiere, o ajunge oboseala şi, adormind, moare îngheţată. Ca o prelungire a unui destin, cîinii ce o însoţiseră îi dau tîrcoale şi apoi mănîncă proviziile abia căpătate. Laitmotivul povestirii pare banal şi concomitent dramatic : *Să crape de foame, hm? Uşor de spus, toţi şi toate trebuiesc hrănite. Trebuiesc hrăniţi bărbaţii, şi caii, care nu mai fac două parale, dar care totuşi poate că s-ar putea vinde, de asemeni şi biata vacă slabă, ce nu mai dăduse lapte de trei luni. Cai, vaci, porci, cîini, bărbaţi.*

Asta a fost toată viaţa ei. O viaţă de om. De om fără viaţă. Numai cu griji. Şi îndeosebi cu grija de a da hrană. De a da hrană chiar şi după moarte. Atît. Cai... vaci... porci... cîini... bărbaţi... Poate că şi densitatea nuvelei, dincolo de fragila compasiune cu care — dinafară — autorul o înconjură discret, face ca ea să fie o pilulă amară. Dar, spre a o cita iarăşi pe Virginia Woolf — *A te naşte din nou, a înfăţişa lucrurile printr-o nouă prismă, aceasta este o realizare atît de măreaţă, încît de dragul ei putem ierta amărăciunea, sfiala şi acel ceva colţuros-aspru ce ar putea rezulta de aici.* Mai ales că — *În povestirile lui Anderson vechile elemente de artă sînt combinate din nou într-un mod care ne uimeşte.*

Din cele şapte romane cîte numără opera lui Sherwood Anderson, mai bun se consideră a fi *Poor White*. În ordine cronologică, el vine al treilea. Primul, *Windy McPherson's Son*, proiectează în prim-plan un *businessman* cu oarecare probleme, cu unele interogaţii, vizitat — în apogeul bunăstării sale materiale — de un moment de conştiinţă. Atunci, privind în sine, dintr-o dată îşi surprinde vidul intelectual. Cît de numeroşi vor fi fost cei care se încumetau la asemenea introspecţiuni riscant-cutezătoare e dificil de exprimat, însă afaceriştii acelei vremi, ori *şi* ai acelei vremi, nu erau puţini — asta e sigur. Nota

polemică a autorului nu intervine însă în vreo fasonare a portretului. Nicidecum. Vreme îndelungată n-avem de-a face decît cu o vietate inumană, mereu într-o avidă sete de acumulare, de cîştig. Etică şi probleme? N-au ce să caute la el şi aici. Singurele tangenţe sînt doar cele cu ideea de forţă. Iată etalonul: forţa. Din ea va pui o mitologie întreagă de zeităţi ale cinismului, cruzimii şi aberaţiei. Pînă cînd (şi insinuarea e strecurată abia către final), ajuns la un fel de staţie terminus a prosperităţii sale burgheze, eroul are (totuşi...) o criză de luciditate şi îşi dă seama că banul nu te realizează ca om, atîta vreme cît eşti ori ai devenit un iremediabil şi întins pustiu sufletesc. Dar, în schimb, te usucă şi coboară asupra conţinutului noţiunilor un cerc definitiv absurd.

În *Marching Men*, scriitorii de peste apele Atlanticului, care nu se surprinseseră atraşi niciodată de viaţa muncitorilor, descoperă un Sherwood Anderson despicînd cărări către durerile proletariatului american, căruia îi şi este dedicat romanul; McGregor, personajul reflexiv şi (pînă la un punct) dinamic al acestor pagini, e un intelectual revoltat, care constată că prima consecinţă a vertiginoasei industrializări la care asistă e pauperizarea muncitorilor. El vede haosul, vede injustiţia, vede racilele. Şi se află de partea victimelor, a persecutaţilor, de partea celor ce au jurat exploatării pieirea. Dar lupta lui rămîne ineficientă. Căile protestului său umblă confuze. E un izolat care va îngenunchea sub legile de fier ale mitologiei forţei, opacă şi brutală cu oricine o înfruntă neorganizat. Maxilarelor acesteia nu li se pot opune sentimentalisme şi proclamaţii, ci numai replici în oţelul cărora abuzul, violenţa, terfelirea nobleţii omului să-şi rupă dinţii.

Many Marriages şi *Dark Laughter* au mai fost menţionate de noi cînd am pomenit de călătoria lui Sherwood Anderson în Europa şi de vizita făcută Gertrudei Stein la Paris. Primordiala atenţie a acestor două cărţi se îndreaptă către explorarea meandrelor abisale, a junglei subconştientului, a zonelor de primitivitate ce-şi revarsă generos magmele. Obsesii freudiste limitau însă orizontul amîndurora. Şi totuşi gustul pentru noutăţi în artă, care bîntuia după primul război mondial, ba poate chiar pentru excentricităţi şi extravaganţă, a ajutat peste aşteptări succesului lor comercial. Ba mai mult decît atît, cînd în 1932 Sherwood Anderson va tipări acel *Beyond Desire*, unde n-avea să se mai mărginească doar la indicarea protestului ineficient şi izolat al unui intelectual de teapa lui McGregor, ci va azvîrli în prim-plan pichete organizate de muncitori încleştaţi în luptă cu patronii şi cu susţinătorii acestora: poliţiştii, — atunci o anumită presă va găsi de cuviinţă să amintească elogios

tocmai de romanele anilor 1923—1925. Ca din întîmplare... Fiindcă o eminentă schimbare de planuri, fiindcă o radicală răsturnare de lucruri i se părea lui Anderson scadentă în acele momente pe meridianele capitaliste. O va şi mărturisi : *Putem spune cu curaj că în America trebuie să se producă în scurt timp, poate în cel mai scurt timp, ceva. Şi acelaşi lucru trebuie să se întîmple în întreaga Europă Occidentală. Ceva s-a frînt, ceva trosneşte din toate încheieturile... Trebuie să se întîmple ceva...* Şi ca nici el să nu fie cumva profet în ţara lui, a fost echipat urgent fascismul şi opus (cu toate cizmele, tancurile, avioanele şi camerele sale de gazat oameni) revendicărilor populare din acea parte a lumii unde era aşteptată întîmplarea !

Trecînd peste *Kit Brandon*, care nu marchează neapărat un moment esenţial în dezvoltarea literară a autorului nostru, iată-ne analizînd *Poor White*... Mai mult decît în oricare dintre cărţile sale celelalte, aici optica social-politică a lui Sherwood Anderson e mai limpede, mai precisă. Cît despre mijloacele de realizare artistică, romanul nici nu se compară cu precedentele.

Tînărul Hugh McVey, născut în 1866, deci în ultima perioadă a Americii patriarhale, copil de *alb sărac* [1], izbuteşte după continue eforturi să înveţe să citească, să pătrundă în tainele mecanicii, să inventeze în 1892 o maşină de răsădit, apoi şi alte mecanisme şi aparate într-ajutorul trudei omului. Născocirea sa va prilejui micului orăşel Bidwell din Ohio — unde ea duce iniţial la înfiinţarea unei fabrici construite pentru a produce în serie maşini de răsădit — o dezvoltare industrială din ce în ce mai mare, cu perspective de-a dreptul panoramice. Cînd a sosit în Vestul-Mijlociu, Hugh ducea în sîngele său tarele strămoşeşti, n-avusese încă parte de nici un soi de educaţie şi aproape că numai strădaniilor unei familii la care ajunge să lucreze i se vor datora descotorosirea de oblomovismele ce-l sechestrează complet, insuflarea dorului de viaţă şi, ulterior, încrederea în sine. Trezirea lui se petrece lent. Un lung proces de gestaţie precede descîlcirea trep-

[1] Sub denumirea de *albi săraci*, destul de frecvent întîlnită în literatura de peste Atlantic, e cuprinsă o întreagă categorie socială de albi aparţinînd Sudului Statelor Unite, însă care n-au fost niciodată nici posesori de sclavi, nici dotaţi cu minimale măcar îndemînări de ascensiune socială şi economică ; dimpotrivă, ei s-au caracterizat prin delăsare, şovăială, înfrîngeri continue, continuă lipsă de perspicacitate, stări abulice, moleşeli ale minţii, viduri de iniţiativă şi mai ales de perseverenţă, trîndăvie. Cel puţin cîndva asta a fost accepţia termenului, folosit mai tîrziu — fără pricepere şi fără justificare — în sens ofensator şi abuziv, la adresa tuturor albilor săraci. (Cf. *A. Dictionary of Modern American Usage* by H. W. Horwill, Oxford University Press, 1954, articolul : *poor*, pp. 237—238).

tată a creierului său. Dar perseverenţa omului acestuia greoi, apăsat de atavisme, atestă totuşi o nobleţe, deşi în mare măsură inconştientă, deşi confuză în bună parte.

Industrializarea Americii a fost un proces complex. Acest proces complex a modificat multe dintre raporturile existente între oameni şi i-a modificat pe ei înşişi, transformînd concomitent şi nu mai puţin oraşe, moravuri, aspiraţii, atmosferă, tot.

În *Alb sărac* se arată cum, asemenea unei simfonii într-un crescendo perpetuu, romanul pornit pe o notă armonizează în admirabile contrapuncte torente de acorduri, transpunînd fantastica răsturnare de viaţă, de valori materiale şi morale, datorită noilor relaţii de producţie. Întregul capătă altă semnificaţie. De către noi stăpîni, bancheri şi industriaşi începe să fie condus oraşul. Mulţi meşteşugari şi fermieri vor îngroşa rîndurile proletare. Necesitatea braţelor de muncă determină, cheamă şi aduce, cu năzăririle lor cu tot, cu vise şi calabalîcuri, mase de muncitori străini. Vechiul orăşel de provincie, altădată calm, devine sau va deveni un moloh.

Şi iată şi halta la care înţelegerea mai departe a lui Sherwood Anderson stopează !

Atitudinea autorului faţă de această înlănţuire de prefaceri, deşi realismul său e ceva organic, nu indică totuşi nici un echivoc : el se declară făţiş contra industrializării. Ne izbim de limitele unei concepţii. Anderson nu realizează spontan şi nu realizează nici mai tîrziu că noul stadiu al societăţii, privit comparativ şi în perspectivă, dinafara duioşiilor mărunte şi în ciuda contradicţiilor brutale din propriu-i pîntec, era de departe superior stărilor de lucruri ce-l precedaseră ; că distrugînd ceva, el grăbea — nu fără sacrificii — altceva, o altă societate, indiscutabil superioară. Anderson e însă nostalgic faţă de vechiul patriarhalism şi caustic faţă de noile dinastii ale dolarului, criticînd cu vigoare, de aceeaşi bună-credinţă, tarele capitalismului, care (intuiţiile sale-s blocate) considera că nu a adus oamenilor nimic din fericirea presupusă, ci le-a terfelit doar curăţenia morală, nostalgia de mai bine, năzuinţa de mai frumos, prefăcîndu-i în nişte altfel de sclavi.

În critica întreprinsă de Anderson şi-n caracterizarea fără menajamente a lăcomiei proaspeţilor acaparatori ai banului şi ai cîrmelor, ai forţei, se găsesc necurmat părţile cele mai durabile, armătura cea mai de preţ a acestui scriitor căruia i se pot regreta perimetrele, dar nu marile direcţii de sens. Fiindcă din sentimentele lui cele mai bune el n-a făcut morişcă, opţiunea sa pentru cei ce nu asupresc, nu fură şi nu calcă pe alţii în picioare este ireversibilă şi totală.

Valoarea romanului *Poor White* constă în primul rînd în clara viziune cu care sînt descrise uriaşele treceri de la faza agrară a societăţii la capitalism. Ulterioritatea şi ipostazele viitorice ale fenomenului nu mai e şi nu mai sînt realizate de Anderson. Prezumţiile asupra lor apucă poteci eronate. Ceea ce nu ne va îndemna însă nici un moment să omitem calda omenie cu care autorul pipăie totdeauna frămîntările sufleteşti ale eroilor, de la fiorul cel mai delicat pînă la stările de convulsie. Procesul prefacerii e zugrăvit realist, cu siguranţă de mijloace, puternic.

Deopotrivă bătrîn şi deopotrivă tînăr, deopotrivă tonic şi deopotrivă trist, *Alb sărac* reconstituie fidel atmosfera epocii de tranziţie a S.U.A. de la faza patriarhală ce a urmat descălecatelor pionierilor către începuturile societăţii capitaliste.

Un ev nou, dinamic, disperat, categoric, acela al industriei, mătura pămîntul dintre cele două oceane. Se îneca, apunea o lume, pentru ca apele să scoată deasupra o alta. Superioară ? Buşelile, turtirile de idealuri, şiragurile de drame mărunte şi imposibilitatea (ea mai ales) a privirilor sale de a escalada zidurile cele mai din preajmă, spre a cuprinde cu ochiul minţii întreaga morfologie şi panoramă a fenomenului, îl ajută pe Sherwood Anderson să răspundă că... nici pomeneală. Din pricina copacilor, el nu mai vedea pădurea. Dar din pricina aceasta, totuşi n-a încetat niciodată să iubească nesăţios portretele dimineţilor la care aderase. E de părere că echilibrul, frumuseţea, liniştea au dispărut o dată cu dispariţia micilor meşteşugari, o dată cu naivităţile şi aptitudinile vechilor fermieri, o dată cu ivirea maşinismului. Avea sau n-avea, desigur, şi el dreptul la nuanţa sa de naivitate... cert rămîne însă că marginile acestei viziuni nu izvorau din rea-credinţă. Şi rectitudinea conturează omul, atestă esenţa caracterului. Impecabile sînt numai idealurile. Sau, cine ştie... Dacă s-ar realiza, n-ar mai fi poate nici ele. Căci şi legea trecerii de la ipotetic, abstract şi teoretic la practic ţine de consumuri şi se freacă de varul sau de pulberea diferitelor obstacole cu pereţi mai curaţi sau cu pereţi mai murdari.

Contradictoriu, aşadar, şi la îndemîna atitudinilor fragmentare şi inegale în viaţă (iar de inegalităţi nu-i este dispensată nici opera), Sherwood Anderson a marcat aceleaşi trăsături nu numai în beletristică, dar şi în corespondenţa sa. Dar capitolul acesta ţine mai puţin de dezvoltarea noastră. Să repetăm că, deschizînd ferestre translucide spre problemele sociale ale timpului, el nu a avut şi suficienta luciditate de a sesiza morbul generator al răului şi implicit soluţiile de rezolvare a contradicţiilor capitaliste. Această lacună i-a imprimat patina unui nihilism filozofic, fără orizonturi, fără nădejdi, închistîndu-l într-o

abatere infructuoasă, ce sfîrşeşte stringent cu însingurare şi pesimism. Deasupra tuturor acestora, trebuie consemnat însă sensibilul său aport în voinţa de a da la o parte vălul unei literaturi superficiale, rod al supraproducţiei comerciale, şi de a proiecta pe ecran o lume vie, o lume care se zbuciumă şi suferă, îmbrăţişată cu emoţie, căldură şi cu vădită înţelegere. El biografa tocmai acea perioadă de adolescenţă americană, tocmai acea vîrstă tulbure pe care fiorii surprinzători şi trepidanţi ai maşinismului, ai industrializării începeau s-o dilate şi s-o cutreiere.

Între ele, reacţiile individuale de la confluenţa a două moduri de viaţă atît de diferite s-au deosebit, bineînţeles, pe lîngă altele, după temperament. Mulţi dintre foştii mici fermieri sau din îndemînatecii meşteşugari au văzut în propulsiile industriei care se revărsa — pentru optica cugetelor lor simple — ca molima, un monstru antitradiţional, ce-i va nărui. Şi pe unii i-a năruit. Alţii, dimpotrivă, şi-au legat de ea speranţe pentru o viaţă mai bună, mai uşoară, dar s-au văzut violent şi repede dezamăgiţi, au fost pauperizaţi. Mai uşor betegi, mai puţin slăbănogi, totuşi ei s-au adaptat, rezervînd surprize şi disponibilităţi. În sfîrşit, nu e de loc de trecut cu vederea categoria celor ce s-au adaptat şi integrat din plin noii vieţi, renunţînd la principii etice, cîteodată şi la principii elementare, şi ajungînd să trăiască trepidant proaspăta religie a banului, egoistă şi murdară, cu cariul pieirii în propria-i carne.

Anderson a observat cu atenţie toate mişcările delicate ale sufletelor luate de iureş, le-a urmat ca un fidel cronicar meandrele ce le călăuzeau spre îmbogăţiri şi bogăţie sau — în majoritatea cazurilor — către resemnare, sleire şi dramă, le-a consemnat procesele, a întocmit pentru ele fişe de temperatură. Iar în ceea ce l-a privit pe el, de realismul strict exterior şi rece al celor ce l-au precedat, îl deosebeşte tocmai temperatura sensibil umană ce vibrează în largul prozei sale. *Există lucruri*, spunea despre dînsul Malcolm Cowley, *în lumea americană pe care nu numai că el le-a exprimat primul, ci şi în mod definitiv. În scurtă vreme el a devenit un exemplu de urmat pentru scriitori, singurul povestitor al generaţiei sale care a creat în mod durabil stilul şi concepţia de viaţă a generaţiei următoare. Hemingway, Faulkner, Wolfe, Steinbeck, Caldwell, Saroyan, Henry Miller — toţi îi datorează lui Anderson o recunoştinţă netăgăduită şi numele lor nu-s decît cîteva din cîteva duzini.*

În 1920, cînd amîndoi locuiau la Near North Side din Chicago, Hemingway era privit ca elevul său. Despre sineşi, Faulkner spune că scrisese foarte puţine „poezii şi nu fără diletantism" înainte de a-l cunoaşte, în 1925, pe Anderson şi de a deveni tovarăşi nedespărţiţi.

Văzîndu-l pe Anderson, în sinea sa gîndea atunci: „Ce minunată trebuie să fie viaţa unui scriitor!"

Aşa cum se întîmplă îndeobşte cu orice artist adevărat, care nu îndeplineşte doar stereotipul serviciu de fotograf al realităţii, ci creează, redă şi va fasona el realităţi, care zămisleşte personaje într-adevăr viabile, fiecare dintre eroii lui Anderson — pe lîngă dominantele modelelor din viaţă, pe lîngă detalii din fel de fel de observaţii asupra altor oameni, complinite cu fantezia — însumează şi elemente de ordin autobiografic, destul de uşor de depistat. Bunăoară inventatorul McVey, originar din acelaşi stat cu autorul, este (ba încă într-o apreciabilă proporţie şi vizibil!) purtătorul convingerilor acestuia, rătăcind pe drumuri pe care ştim că a rătăcit şi Sherwood Anderson, oprindu-se sub poduri şi prin oraşe unde s-a oprit şi autorul; Jim Priest trage pe sfoară războiul, care nu-i plăcuse şi nu-i va plăcea nici lui Anderson; fermierul iar apoi restauratorul din *Oul* n-are nevoie să mai facă dovada al cui părinte real este; nici copilul diferitelor ipostaze din cele trei nuvele nu va tăgădui că răspunde în mare măsură particularităţilor copilăriei lui Sherwood; după cum geologiile sufleteşti din care izvorăsc la Kate Chanceller atîtea din hăţişurile şi tenebrele straniei sale senzualităţi, ori confuzia de senzaţii întîlnită la Clara Butterworth, soţia lui Hugh McVey, îşi pot găsi preludiul în scrierile din jurul anului 1920 ale autorului nostru, cînd el era obsedat de anumite curente filozofice obscurantiste. Ceea ce a contat însă este că Anderson n-a zăbovit mult sub razele mirajului lor, ci a aderat la realităţi, înţelegîndu-le pînă unde le-a putut el înţelege...

Ca poet, Sherwood Anderson surprinde printr-un lirism fluent, viguros fără a brutaliza, uşor meditativ şi melancolic. El cîntă prototipuri cîntîndu-se pe sineşi, în dubla ipostază de tînăr locuitor al unui continent virgin şi de străvechi vîslaş prin scorburoasele oceane ale timpului, în ipostaza de copil şi de bătrîn. Pe deoparte, nu e haină făcută să i se potrivească. Pe de alta, mătură ţărîna ce-i va adăposti mormîntul:

Uită-te la mine, dragul meu, iubitul meu care nu vii. Sînt un rudiment, sîngerez, ceva nou într-o lume nouă. Gonesc peste cîmpiile goale. Ascultă... e zgomotul mulţimii de picioare ce merg. Viaţa moare în mine. Sînt bătrîn şi paralizat. Mă aflu chiar la începutul vieţii mele.

Nu vezi, o! dragul meu, că sînt bătrîn? Nu înţelegi că nu pot să cînt, că mă înnăbuşă cîntecele?

Nu vezi că-s aşa de tînăr încît nu pot găsi cuvîntul în vălmăşagul de cuvinte? [1]

Un amestec bizar de oboseli cumulate de milenii, zăcînd în memoria şi în intimitatea celulelor, nişte poveri de o vîrstă cu însuşi omul, cu dreptăţile şi nedreptăţile sale, cu gingăşiile şi mocirlele lui, cu dezgusturile şi aşteptările din el — iată ce poetizează Sherwood Anderson în *Mid-American Chants* (1918). E amestecul de greaţă şi prospeţimi în care sînt ademenite valenţe inexplorate, în care plutesc frăgezimi latente şi miracole în stare să declanşeze surpriza şi este ozonul purităţii din fiecare, lîngă spaima propriilor reverse:

Doresc răgaz ca să mă prefac în frumuseţe, dar răgaz nu e.
Oamenii m-ar scălda în rugăciuni şi lacrimi, dar oameni nu sînt.

Iar lîngă atîta zgură, nedumerire ori dificultate şi de a intui soluţii, şi de a găsi echilibre cîte l-au caracterizat pe Anderson, cusut pe biografia înţelesurilor cele mai senine din el, poemul cel mai elevat al scriitorului, care încetă să mai scrie după aceea poeme, este poate acel final de cîntec al solidarităţii, ce sună astfel:

Şi apoi, vezi, era primăvară.
Şi blîndul amurg se strecura printre crăpăturile podului.
Fusesem multă vreme singur, într-un loc straniu, unde nu venea nici un zeu.

Tîrîţi-vă, oameni, şi sărutaţi schimonositul chip al zeului de mîl.
Nu vă voi lovi cu pumnii mei ce sîngeră...
Eu însumi sînt un Dumnezeu schimonosit.

E primăvară şi dragostea a venit la mine.
Dragostea a venit la mine şi la oamenii mei. [2]

Pentru că, pe parcursul întregii sale opere, ceea ce surprinde la Anderson e nu numai o personalitate artistică plină de nerv şi de nuanţe

[1] Din poemul *Chicago* (vezi *New Poetry*, an Anthology of Twentieth-Century Verse in English, edited by Harriet Monroe and Alice Corbin Henderson, The MacMillan Company, New York, 1929, p. 20).

[2] Din poemul *American Spring Song* (vezi *New Poetry*, p. 22).

psihologice, dar mai ales omul care tindea, aşa cum lavele vulcanilor îşi viscează erupţiile, către o lume posibilă, în locul alteia cu neputinţă.

Desigur, n-a izbutit să treacă dincolo de cadrul umanismului burghez. Dar a marcat o onestitate şi o modestie care doar ele pot explica fierbintea lui apropiere de masele muncitoreşti şi vehementul spirit critic faţă de capitalism. Ca şi faţă de modul de viaţă american, din al cărui mit n-ar fi dorit în ruptul capului[1] să rămînă doar banala poveste a unui ou — generatoare şi ea de drame.

Vă consider — i se adresa Thomas Wolfe — *unul dintre cei mai importanţi scriitori ai acestui secol. Aţi dezvăluit o nouă frumuseţe, despre care noi ştiam că există, dar nimeni n-o exprimase vreodată. Cînd vă citesc, gîndul îmi zboară la Whitman şi Twain — deci la bărbaţi care au văzut America în viziunea unui poet şi cu o viziune poetică a vieţii, iar acesta este — mi se pare — pînă la sfîrşit, singurul mod de a putea vedea America.*

Din păcate, scriitorii nu sînt ascultaţi totdeauna înainte de a fi prea tîrziu. Iar de înţeles, asta — după cum ştiţi — se întîmplă şi mai rar.

Dacă, prin aceste cuvinte vrem să sugerăm mai mult decît ele cuprind ? Nu. Însă măcar atît cît cuprind.

Ion Caraion

[1] *Am un fel de convingere crescîndă* — scria el, pradă entuziasmului, la un moment dat, în legătură cu unele gazete oneste de provincie — *că foiţele acestea provinciale, o dată preluate de tinere şi de tineri plini de avînt, ar putea face minuni.*

trei nuvele

OUL

Sînt convins că natura a avut de gînd să facă din tatăl meu un om vesel şi binevoitor. Pînă la treizeci şi patru de ani a lucrat ca muncitor agricol pentru un om cu numele de Thomas Butterworth, a cărui fermă se afla în apropierea oraşului Bidwell, din statul Ohio. Avea pe atunci un cal al lui, şi sîmbătă seara se ducea la oraş să petreacă şi el cîteva ceasuri laolaltă cu alţi muncitori agricoli. La oraş bea cîteva pahare de bere şi mai zăbovea niţel prin crîşma lui Ben Head, ticsită sîmbătă seara de muncitori agricoli. Oamenii cîntau şi izbeau paharele de tejghea. La zece, tata pornea spre casă, de-a lungul unui drum singuratic de ţară, băga calul în grajd şi îngrijea să nu-i lipsească nimic pe timp de noapte, şi apoi se vîra şi el în pat, deplin mulţumit cu soarta care-i fusese hărăzită pe lumea asta. Nici prin gînd nu-i trecea pe atunci să se înalţe pe scara socială.

În primăvara celui de-al treizeci şi cincilea an al vieţii lui, tata s-a căsătorit cu mama, învăţătoare la ţară pe vremea aceea, iar în primăvara următoare, smucindu-mă şi plîngînd, am sosit şi eu pe lume. Atunci s-a întîmplat ceva cu ei doi. Au devenit ambiţioşi. Setea de parvenire, pe care o au americanii, a pus stăpînire pe ei.

S-ar putea ca vina să fi fost a mamei. În calitatea sa de învăţătoare, citise desigur cărţi şi reviste. Citise, bănuiesc, cum Garfield[1], Lincoln[2] şi alţi americani săltaseră din

[1] *James Abraham Garfield* (1831—1881), preşedinte al S.U.A., şi-a început cariera ca luntraş şi muncitor tîmplar în pădurile nedefrişate ale statului Ohio.

[2] *Abraham Lincoln* (1809—1865), în tinereţe a lucrat ca tăietor de lemne, pădurar şi dulgher.

sărăcie, ajungînd la faimă și la măreție, și se prea poate ca în timpul lehuziei — cînd stăteam culcat lîngă ea — să fi visat că într-o bună zi voi ajunge să cîrmuiesc oameni și orașe. În orice caz, l-a convins pe tata să renunțe la slujba lui de muncitor agricol, să-și vîndă calul și să întreprindă ceva pe cont propriu. Era o femeie înaltă și tăcută, cu nasul lung și ochi cenușii, tulburi. Pentru sineși nu-și dorea nimic. Pentru tata și pentru mine era însă de o ambiție fără leac.

Prima afacere la care s-au înhămat a ieșit prost. Au luat cu arendă zece acri de pămînt costeliv și pietros de pe Grigg's Road, la opt mile depărtare de Bidwell, și s-au apucat să crească pui. Acolo am început să mă salt băiețel și acolo mi-am cules primele impresii despre viață. De la începutul începutului impresiile copilăriei au fost dezastruoase, și dacă, la rîndul meu, sînt un om posomorît, pornit să văd părțile întunecate ale existenței, apoi lucrul acesta se datorește, cred, faptului că ceea ce s-ar fi cuvenit să fie pentru mine zilele fericite ale copilăriei le-am petrecut pe o fermă unde se creșteau păsări.

Cei care nu sînt familiarizați cu astfel de probleme nici nu-și pot închipui numeroasele și tragicele lucruri ce se pot întîmpla în viața unui pui de găină. El se naște dintr-un ou, trăiește vreme de cîteva săptămîni sub forma unui ghemuleț de puf de felul celor pe care le vedem reproduse în culori pe felicitările de Paști, apoi rămîne respingător de golaș, înghite uriașe cantități de porumb și de mălai cumpărate cu prețul sudorii frunții propriului tău părinte, se îmbolnăvește de boli purtînd numele de cobe, holeră și alte denumiri, încremenește privind cu ochi blegi la soare, cade și moare. Cîteva puici și ici-colo cîte un cocoș, meniți să slujească nepătrunsele căi ale Domnului, se strecoară și ajung pînă la maturitate. Găinile ouă, și din acele ouă ies alți pui, și îngrozitorul ciclu este astfel încheiat. Totu-i incredibil de complicat. Cei mai mulți filozofi, presupun, vor fi văzut lumina zilei pe astfel de ferme pentru creșterea păsărilor. Omul își pune atît de mari speranțe în pui și se alege cu dezamăgiri așa de cumplite! În clipa cînd pornesc în viață, puișorii par atît de ageri și atît de vioi, și sînt de fapt atît de înspăimîntător de proști! Seamănă într-așa măsură cu oamenii, încît ne fac să ne încurcăm cu desă-

vîrşire în judecăţile noastre asupra vieţii. Dacă boala nu-i ucide, aşteaptă pînă ce nădejdile noastre prind aripi temeinice, şi atunci se vîră sub roţile unei căruţe, spre a fi striviţi şi a se întoarce în pulberea din care îi scosese ziditorul. Viermii le bîntuie tinereţea şi trebuie să cheltuieşti o avere pe prafuri curative. Mai tîrziu, în viaţă, am putut vedea cum s-a făurit o întreagă literatură pe tema bogăţiilor ce se pot agonisi de pe urma creşterii puilor. Ea este destinată zeilor care tocmai au gustat din pomul cunoaşterii binelui şi răului. Este o literatură optimistă şi susţine că oamenii simpli şi cu ambiţie, care au şi ei cîteva găini, pot face multe. Nu vă lăsaţi amăgiţi de ea. N-a fost scrisă pentru dumneavoastră. Mergeţi de căutaţi aur pe dealurile îngheţate ale Alaskăi, puneţi temei pe cinstea unui politician, credeţi — dacă ţineţi morţiş — că lumea se face din zi în zi mai bună şi că binele o să biruie asupra răutăţii, dar nu vă apucaţi să citiţi şi să credeţi în literatura despre pui. N-a fost scrisă pentru dumneavoastră.

Iată însă că mă abat de la subiect. Povestea mea nu are ca temă principală creşterea puilor. Dacă izbutesc s-o spun cum se cuvine, veţi vedea că în centrul ei stă oul. Timp de zece ani, tata şi mama s-au străduit să facă din ferma noastră pentru creşterea puilor o fermă productivă, şi apoi au abandonat această luptă şi au început o alta. S-au mutat la Bidwell, în statul Ohio, şi au deschis un restaurant. După zece ani de necazuri cu incubatoare care nu voiau în ruptul capului să scoată pui, şi cu micile — dar în felul lor drăgălaşele — ghemotoace de puf care apoi treceau în rîndul puilor mărişori şi golaşi, pentru ca în cele din urmă să ajungă nişte răposate găini, am lăsat totul baltă şi înghesuindu-ne întreg avutul într-o căruţă am pornit-o devale pe Grigg's Road, înspre Bidwell, o prizărită caravană însufleţită de nădejdi, în căutarea unui loc nou de unde să ne începem ascensiunea în viaţă.

Formam pesemne un cortegiu jalnic şi presupun că arătam ca nişte fugari din zona frontului. Mama şi cu mine mergeam pe jos. Căruţa în care ne încărcasem tot calabalîcul fusese împrumutată pentru o zi de la domnul Albert Griggs, un vecin. De o parte şi de alta ieşeau la iveală picioarele unor scaune ieftine, iar îndărătul mormanului de paturi, de mese şi de lăzi pline cu obiecte de bucătărie, se afla un coş cu

pui vii, iar deasupra acestuia — căruciorul în care mă plimbaseră în copilărie. De ce mai tîram căruciorul ăla după noi, nu ştiu spune. Era puţin probabil să se mai nască alţi copii în familia noastră şi roţile căruciorului erau rupte. Dar oamenii care n-au cine ştie ce lucruri ţin cu cerul şi cu pămîntul la cele pe care le au. Este unul dintre factorii care fac viaţa atît de jalnică.

Tata sta în căruţă. Era pe atunci un bărbat de patruzeci şi cinci de ani, chel, mai mult gras decît slab, şi care — din pricina unei lungi convieţuiri cu mama şi cu puii de găină — devenise îndeobşte mahmur şi abătut. În tot cursul celor zece ani petrecuţi la ferma aceea pentru creşterea puilor argăţise la fermierii din vecinătate şi cea mai mare parte a banilor cîştigaţi o cheltuise pe leacuri pentru tămăduirea bolilor de care suferă puii, pe „Miracolul alb“, leac împotriva holerei, preparat de firma Wilmer, sau pe stimulentul pentru găinile ouătoare inventat de profesorul Bidlow şi pe alte preparate ale căror reclame mama le întîlnea prin revistele de avicultură. Pe capul tatii nu mai rămăseseră decît două smocuri de păr, deasupra urechilor. Îmi amintesc şi azi că în anii copilăriei avusesem obiceiul să stau şi să-l privesc îndelung, cînd aţipea pe un scaun în preajma sobei, în după-amiezile duminicilor de iarnă. Începusem pe atunci să citesc cărţi şi să-mi fac opinii personale, iar drumul cel neted care trecea peste creştetul capului său mi se părea a fi o şosea largă, de felul celor pe care le-ar fi putut construi Cezar pentru a-şi deplasa legiunile de la Roma către minunăţiile unei lumi necunoscute. Pentru mine smocurile de păr care creşteau deasupra urechilor tatii erau ca nişte păduri. Şi cădeam într-o stare de semiadormire şi se făcea că eram un prichindel şi că înaintam de-a lungul şoselei într-o ţară depărtată şi frumoasă, unde nu existau ferme pentru creşterea puilor şi unde viaţa se desfăşura fericită, fără ouă.

S-ar putea scrie o carte întreagă despre fuga noastră de la crescătoria de pui la oraş. Mama şi cu mine am parcurs pe jos întreaga distanţă de opt mile — dînsa pentru a fi convinsă că n-a căzut nimic din căruţă, iar eu ca să văd cu ochii mei minunile lumii. Pe leagănul căruţei sta, lîngă tata, comoara lui cea mai de preţ. Să vă spun în ce consta.

La o crescătorie, unde sute sau chiar mii de pui ies din găoci, se petrec uneori lucruri surprinzătoare. Din ouă, ca şi din oameni, se nasc şi pocitanii. Accidentele nu se ivesc des — poate o dată la mia de naşteri. Se nasc, vedeţi dumneavoastră, pui care au cîte patru picioare, cîte două perechi de aripi, cîte două capete sau mai ştiu eu ce. Dar ăştia nu trăiesc. Se înapoiază la iuţeală în mîinile creatorului care a tremurat o clipă. Pentru tata, faptul că aceste biete făpturi nu puteau supravieţui era una din tragediile vieţii. Îi intrase lui în cap că dacă ar izbuti să ducă pînă la faza adultă, de găină sau de cocoş, un pui cu cinci picioare sau cu două capete, ar da lovitura. Visa să-şi plimbe minunăţia pe la bîlciurile comitatelor şi să facă avere arătînd-o altor muncitori agricoli.

Pentru orice eventualitate păstrase toţi monştrii născuţi în crescătoria noastră. Erau conservaţi în spirt, fiecare într-un borcan de sticlă separat. Borcanele fuseseră toate puse cu grijă într-o lădiţă, şi în călătoria noastră spre oraş lădiţa a fost aşezată lîngă tata, pe leagănul căruţei. Cu o mînă ţinea hăţurile cailor şi cu alta, lădiţa. Îndată ce am ajuns la destinaţie, lădiţa a fost dată jos, iar borcanele au fost puse bine. Toată vremea cît am ţinut un restaurant la Bidwell, în statul Ohio, monştrii aceia au rămas expuşi în borcanele lor de sticlă pe o poliţă îndărătul tejghelei. Mama protesta uneori, dar în privinţa comorii sale tata era neclintit ca o stîncă. Monştrii, declara el, aveau o valoare. Şi afirma că oamenilor le plăcea să se uite la lucruri stranii şi minunate.

Am spus cumva că ne-am apucat să deschidem un restaurant în oraşul Bidwell, din statul Ohio ? Am cam exagerat. Oraşul e situat la poalele unui deluşor şi pe malurile unui mic rîu. Calea ferată nu trecea prin oraş, iar gara se afla într-un loc numit Pickleville, situat la miazănoapte, la depărtare de o milă. În preajma gării fusese o instalaţie pentru prepararea cidrului şi o fabrică de murături, dar încă înainte de venirea noastră încetaseră să mai funcţioneze. Dimineaţa şi seara soseau la gară autobuze care porneau din faţa hotelului situat pe strada mare a oraşului Bidwell, de unde urmau şoseaua zisă Turner's Pike Road. Ideea de a deschide un restaurant într-un loc peste mînă aparţinea mamei. Un an întreg a vorbit despre treaba asta şi apoi, într-o bună zi, s-a dus şi a închiriat o prăvălie goală, în

faţa gării. Era convinsă că restaurantul avea să meargă bine. Or să tot vină, susţinea ea, călători în aşteptarea trenurilor ce pleacă din oraş şi or să tot vină oameni din oraş ca s-aştepte la trenurile care sosesc. Şi vor intra la restaurant să cumpere plăcinte ori să bea cafea. Acum, că am crescut mare, îmi dau seama că adevăratul motiv pentru care părăsiserăm ferma era altul. Mama nutrea ambiţii în privinţa mea. Voia să-mi croiesc drum în lume, să urmez la şcoală în oraş şi să devin orăşean.

La Pickleville, tata şi mama au trudit din greu, aşa cum trudiseră întotdeauna. A fost mai întîi nevoie să amenajăm prăvălia în chip de restaurant. Asta a durat o lună. Tata a meşterit o etajeră pe care a înşirat cutii de conserve cu legume. A pictat o firmă pe care şi-a scris numele cu litere mari şi roşii. Sub numele său se putea citi straşnica poruncă : „MÎNCAŢI ACI“, care avea să fie atît de rar luată în seamă. S-a cumpărat o vitrină ce a fost umplută cu ţigări şi cu tutun. Mama a frecat podeaua şi a spoit pereţii. Eu unul mergeam la şcoală în oraş şi mă simţeam fericit că scăpasem de fermă şi de prezenţa puilor de găină abătuţi şi nefericiţi. Nu eram totuşi prea vesel. Către seară, mă întorceam pe jos de la şcoală, de-a lungul lui Turner's Pike, îndreptîndu-mă spre casă, şi-mi aduceam aminte de copiii pe care-i văzusem jucîndu-se în curtea şcolii. Un cîrd de fetiţe trecuse ţopăind şi cîntînd. Am încercat să fac la fel. Am ţopăit cu convingere într-un picior pe tot parcursul şoselei îngheţate. Cîntam piţigăiat : „Ala bala portocala, ce-ai mîncat de te-ai umflat ? Şapte pite şi-un pitoi şi-un căţel de usturoi.“ Apoi m-am oprit şi m-am uitat neliniştit împrejur. Mi-era teamă să nu fiu văzut prea peste măsură de bucuros. Îmi căşuna, pasămite, că făcusem ceva ce un copil — trăit, ca mine, într-o crescătorie de pui, unde moartea era un statornic oaspete — nu se cădea să facă.

Mama a luat hotărîrea ca restaurantul să rămînă deschis şi noaptea. La zece seara trecea spre nord, prin faţa uşii noastre, un tren de călători urmat de un mărfar. La Pickleville personalul mărfarului avea de făcut manevră şi, după ce-şi terminau treaba, intrau în restaurantul nostru să soarbă o cafea fierbinte şi să îmbuce cîte ceva. Uneori vreunul dintre ei comanda o porţie de ochiuri. Dimineaţa la patru se întorceau îndreptîndu-se spre nord şi iar ne

călcau. Am început să facem niţel dever. Mama dormea în timpul nopţii, iar în cursul zilei vedea de restaurant şi-i servea pe oamenii ce-i luasem în gazdă, iar tata se odihnea. Dormea în patul pe care-l ocupase peste noapte mama, iar eu plecam în oraş la şcoală. Noaptea, în vreme ce mama şi cu mine dormeam, tata prepara carnea destinată sanvişurilor, pe care oamenii ce-i aveam în pensiune le luau cu ei la lucru. Atunci i se năzări tatii o idee cum să răzbească în lume. Spiritul american puse stăpînire pe el. Şi deveni şi el ambiţios.

În cursul nopţilor lungi, cînd nu prea avea de lucru, tata se putea gîndi berechet. Asta a fost nenorocirea lui. A ajuns la convingerea că nu reuşise pînă atunci deoarece nu fusese destul de vesel şi de bine dispus şi a luat hotărîrea ca pe viitor să adopte o viziune optimistă asupra vieţii. Dimineaţa devreme venea sus şi se băga în pat lîngă mama. Dînsa se trezea şi stăteau de vorbă. Din pătucul meu din colţ, îi ascultam.

Ideea tatii era că atît el, cît şi mama trebuiau să încerce să distreze clienţii care veneau să mănînce la restaurantul nostru. Nu-mi mai reamintesc întocmai vorbele lui, dar da impresia unui om hotărît să devină, prin mijloace cunoscute numai de el, un fel de măscărici. Ori de cîte ori intrau în localul nostru clienţi din Bidwell, şi mai cu seamă tineri — aşa cum foarte rareori se întîmpla să intre — se cuvenea să angajăm cu ei conversaţii spirituale şi amuzante. Din cuvintele tatii am înţeles că trebuia să îndeplinim rolul hangiului vesel de altădată. Presupun că mama a avut îndoielile ei încă de la început, dar n-a făcut nici o obiecţie. Tata pornise de la premisa că în sufletele tinerilor din Bidwell se va trezi o dorinţă irezistibilă de a petrece în tovărăşia lui şi a mamei. Că-n toate serile grupuri de tineri veseli şi bine dispuşi vor porni cîntînd şi chiuind pe Turner's Pike, îndreptîndu-se spre restaurantul nostru. Că vor da năvală îndeolaltă, strigînd de bucurie cît îi va ţine gura şi tăvălindu-se de rîs. Că localul nostru va răsuna de cîntece şi va fi mereu în sărbătoare. N-aş vrea să credeţi că tata ar fi intrat în asemenea amănunte. După cum am amintit, nu era un om vorbăreţ. „Au nevoie de un local unde să meargă şi ei. Ţi-o spun eu, au nevoie de un local unde

să meargă şi ei", repeta stăruitor. Atît a spus şi nimic mai mult. Închipuirea mea a umplut golurile.

Timp de două sau trei săptămîni această idee a tatii puse stăpînire pe casa noastră. Nu prea vorbeam noi mult, dar în viaţa de toate zilele ne străduiam din răsputeri să înlocuim privirile posomorîte, cu surîsuri. Mama zîmbea chiriaşilor, iar eu, molipsit, îi surîdeam pisicii. În dorinţa lui de a fi tuturora pe plac, tata deveni cam neliniştit. Nu încape îndoială că undeva, în fiinţa lui, sălăşluia un pic de cabotinism. Nu-şi da prea multă osteneală cu feroviarii pe care-i servea în timpul nopţii, dar părea că de-abia aşteaptă ca vreun tînăr sau vreo tînără din Bidwell să intre în local, pentru a-şi arăta întreaga măsură a posibilităţilor. Întotdeauna pe tejgheaua restaurantului se afla un coşuleţ plin cu ouă şi pesemne l-a avut în faţa ochilor, cînd s-a născut în mintea lui ideea de a-şi amuza clienţii. Era ceva de predestinare în felul cum ouăle au rămas întotdeauna legate de dezvoltarea pe care o lua ideea lui. În orice caz, noul său elan de viaţă i-a fost zădărnicit de un ou. Într-o noapte, tîrziu de tot, am fost trezit din somn de un răcnet de mînie pornit din gîtlejul tatii. Şi mama şi eu ne ridicarăm în capul oaselor, în paturile noastre. Jos, în restaurant, uşa de la intrare fu izbită cu putere şi după cîteva clipe tata urcă apăsat treptele. Ţinea un ou în mînă şi mîna îi tremura de parcă l-ar fi zgîlţîit frigurile. Din ochii lui se revărsau licăririle unei uitături aproape nebune. Cît stătu şi ne privi ţintă, sînt sigur că avu de gînd să ne arunce oul în cap, ori mamei, ori mie. Apoi îl aşeză cu băgare de seamă lîngă lampă şi căzu în genunchi la picioarele patului mamei. Începu să plîngă ca un copil, iar eu, pătruns de durerea lui, începui să plîng o dată cu dînsul. Umpleam amîndoi odăiţa noastră de la etaj cu vaiere sfîşietoare. O fi caraghios, dar din această scenă nu-mi pot reaminti decît faptul că mama îi tot mîngîia chelia din creştetul capului. Am uitat ce i-a spus mama şi cum de a ajuns să-l facă să-i înşire ce se petrecuse jos. De asemeni mi-a ieşit din minte explicaţia pe care i-a dat-o. Îmi amintesc numai de durerea şi spaima care puseseră stăpînire pe mine şi de fîşia lucie de pe capul tatii, sclipind la lumina lămpii, în vreme ce el sta îngenuncheat lîngă pat.

Şi acum, cît priveşte cele petrecute jos.

Nu-mi pot lămuri cum, dar cunosc întîmplarea de parcă aş fi fost martor la păţania tatii. Cu vremea, omul ajunge să priceapă multe lucruri de neînţeles. În seara aceea tînărul Joe Kane, fiul unui negustor din Bidwell, a venit la Pickleville să-l întîmpine pe tatăl său, care urma să sosească la ora zece cu trenul dinspre miazăzi. Trenul avea o întîrziere de trei ore, şi Joe a intrat în local să mai omoare timpul şi să aştepte sosirea trenului. Mărfarul a intrat în staţie şi personalul lui a fost servit. După aceea Joe rămase singur în restaurant cu tata.

Tînărul din Bidwell pesemne că va fi fost intrigat de purtările tatii chiar din clipa în care intrase în local. I s-a părut că tata era supărat fiindcă dînsul întîrzia fără rost în local. Băgînd de seamă că se arăta stingherit de prezenţa lui, s-a pregătit să iasă. Dar cum tocmai începuse să plouă, nu i-a prea venit să bată drumul pînă în oraş şi îndărăt. Cumpără o ţigară de foi de cinci cenţi şi comandă o cafea. În buzunar avea un ziar pe care-l scoase şi pe care începu să-l citească. „Aştept trenul de seară. Întîrzie", rosti scuzîndu-se.

Vreme îndelungată tata, pe care Joe Kane nu-l mai văzuse niciodată, a rămas tăcut, cu privirea pironită asupra clientului său. Avea, desigur, trac. Aşa cum se întîmplă de nenumărate ori în viaţă, se gîndise atît de mult şi atît de des la situaţia căreia urma să-i facă faţă, încît acuma se simţea oarecum neliniştit.

Mai întîi şi întîi nu ştia ce să înceapă cu mîinile. Întinse nervos o mînă peste tejghea şi-i strînse mîna lui Joe Kane.

— 'nă seara ! îi spuse.

Joe Kane lăsă ziarul deoparte şi se holbă la el. Ochii tatii se opriră asupra coşuleţului care se afla la locul său pe tejghea şi începu să vorbească.

— Ei, o rupse el nehotărît, ei, ia spune, ai auzit de Cristofor Columb, ha ?

Părea supărat.

— Cristofor Columb ăsta a fost un escroc, declară el cu emfază. Se tot laudă că ştie să aşeze un ou aşa încît să stea în picioare. S-a tot lăudat că ştie, şi pînă la urmă n-a făcut altceva decît să spargă oul ca să stea.

Clientului i se păru că tata era indignat de vicleşugul lui Cristofor Columb. Bombănea şi înjura. Susţinea că este

o greşeală să li se spună copiilor despre Cristofor Columb că a fost un om mare, cînd, de fapt, trişase în momentul hotărîtor. Spusese sus şi tare că ştie să aşeze un ou să stea în picioare şi, la o adică, a folosit un şiretlic. Bodogănind mai departe pe seama lui Columb, tata scoase un ou din coşuleţul de pe tejghea şi începu să umble în sus şi în jos. Învîrtea oul între palme. Surîdea cu seninătate. Începu să bolborosească ceva despre efectele produse asupra unui ou de electricitatea izvorîtă din corpul omenesc. Declară că, fără a-i sparge coaja şi numai datorită învîrtirii oului între palmele mîinilor, îl putea face să stea în picioare. Căldura mîinilor lui şi mişcarea domoală de rotaţie pe care i-o imprima oului creau, îi explică el, un nou centru de gravitaţie, şi Joe Kane păru oarecum interesat.

— Am mînuit mii de ouă, spuse tata. Despre ouă nu ştie nimeni mai multe decît ştiu eu.

Aşeză oul în picioare pe tejghea, dar se răsturnă într-o parte. Repetă figura de nenumărate ori şi de fiecare dată învîrtea oul între palme şi rostea cuvintele despre minunile electricităţii şi despre legile de gravitaţie. Cînd după o jumătate de oră de strădanie izbuti să facă oul să stea într-adevăr o clipă în poziţie verticală, ridicîndu-şi privirea, constată că muşteriul nu se mai uita la dînsul. Şi, pînă să apuce să atragă atenţia lui Joe Kane asupra succesului ce-i încununase sforţările, oul se răsturnase din nou şi zăcea pe o parte.

Ros de patima exhibiţionistă şi, în acelaşi timp, tulburat de eşecul primei strădanii, tata găsi de cuviinţă să ia borcanele cu monştrii de pe poliţa unde se aflau şi să le arate muşteriului.

— Cum v-ar plăcea să aveţi şapte picioare şi două capete, ca specimenul ăsta ? întrebă tata, înfăţişîndu-i comoara sa cea mai de preţ.

Un surîs binevoitor îi lumina faţa. Se aplecă peste tejghea şi dădu să-l bată pe umăr pe Joe Kane, aşa cum văzuse că făceau oamenii în crîşmă la Ben Head, pe vremea cînd era şi el un tînăr muncitor agricol şi venea sîmbătă seara în oraş. Trupul groaznic de deformat al păsării, plutind în spirtul din borcan, îi făcu greaţă muşteriului şi el se ridică să plece. Ieşind de după tejghea, tata îl apucă de braţ şi-l trase îndărăt către scaunul pe care şezuse. Era niţel înfuriat şi fu nevoit, o clipă, să-şi întoarcă faţa şi să se silească a surîde.

Apoi aşeză borcanele la loc pe poliţă. Într-o izbucnire de mărinimie, aproape că îl constrînse pe Joe Kane să mai bea o cafea şi să mai fumeze o ţigară pe socoteala lui. După aceea luă o cratiţă şi, umplînd-o cu oţet dintr-un ulcior de sub tejghea, anunţă că era gata să execute o nouă şmecherie.

— O să încălzesc oul ăsta în această cratiţă cu oţet, zise. Apoi o să-l vîr pe gîtul unei sticle, fără să-i sparg coaja. Cînd oul o să fie în interiorul sticlei, o să-şi reia forma normală şi coaja lui se va întări din nou. Atunci o să vă dau sticla cu ou cu tot. Puteţi s-o luaţi cu dumneavoastră oriunde vă veţi duce. Oamenii or să vrea să ştie cum de-aţi băgat oul în sticlă. Să nu le spuneţi. Lăsaţi-i să ghicească singuri. Vă veţi distra cu coţcăria asta.

Şi tata rînji şi-i făcu cu ochiul. Joe Kane ajunse la concluzia că omul cu care avea de-a face era niţel cam scrîntit, dar inofensiv. Goli ceaşca de cafea care-i fusese oferită şi se apucă din nou să citească ziarul. După ce oul fu încălzit în oţet, tata îl luă cu lingura şi-l puse pe tejghea şi, repezindu-se în cămară, aduse o sticlă goală. Era supărat că muşteriul nu-i acorda nici o atenţie, în vreme ce el se pregătea să execute şmecheria ; dar totuşi se apucă de treabă, cu elan. O bună bucată de vreme se căzni să vîre oul pe gîtul sticlei. Apoi puse din nou cratiţa cu oţet pe sobă, cu gîndul de a încălzi încă o dată oul, apucă după aceea cratiţa şi-şi fripse degetele. După o a doua baie în oţet cald, coaja oului se muiase niţel, dar nu îndeajuns pentru scopul urmărit. Lucra, lucra de zor, şi un duh de hotărîre deznădăjduită puse stăpînire pe dînsul. Cînd, în cele din urmă, calculase că şmecheria va putea fi executată, trenul cu întîrziere a intrat în gară, şi Joe Kane se îndreptă nepăsător spre uşă. Tata făcu un ultim efort desperat de a birui oul şi de a-l sili să realizeze performanţa datorită căreia avea să-i meargă faima că ştia să-şi distreze muşteriii. Îndesă oul. Încercă să fie ceva mai brutal cu el. Începu să înjure şi broboane de sudoare îi acoperiră fruntea. Oul i se sparse între degete. În clipa cînd conţinutul oului îi împroşcă hainele, Joe Kane, care se oprise în uşă, se întoarse şi rîse.

Un răcnet de mînie izbucni atunci din gîtlejul tatii. Sărea şi ţipa, scoţînd sunete nearticulate. Înşfăcînd un alt ou din coşuleţul de pe tejghea, îl azvîrli, fără să-şi nimerească însă

ţinta, în capul tînărului care, ferindu-se, tocmai ieşise pe uşă şi fugise.

Tata veni sus la mama şi la mine cu un ou în mînă. Nu ştiu ce voia să facă. Îmi închipui că urmărea oarecum să-l nimicească, să nimicească toate ouăle, şi dorea ca mama şi cu mine să-l vedem începînd năprasnica operaţie. Totuşi, cînd s-a văzut în faţa mamei, nu ştiu ce i s-a întîmplat. Aşeză cu grijă oul pe masă şi se lăsă în genunchi lîngă pat, după cum am mai spus. Apoi luă hotărîrea de a închide restaurantul pentru restul nopţii şi de a veni sus, să se vîre în pat. Cînd fu sub plapumă, suflă în lampă şi, după o îndelungată conversaţie dusă în şoaptă, adormiră şi el şi mama. Cred că am adormit şi eu, dar somnul mi-a fost agitat. M-am trezit o dată cu zorile şi vreme îndelungată am privit la oul care zăcea pe masă. M-am întrebat de ce or fi fost lăsate pe lume ouăle şi de ce din ou iese găina, care din nou face ouă. Problema mi-a intrat în sînge. Şi mi-a rămas în sînge, cred, pentru că sînt fiul tatălui meu. Oricum, în mintea mea a rămas nerezolvată. Şi asta, socot, este încă una dintre dovezile biruinţei depline şi finale a oului — cel puţin asupra cercului familiei mele.

OUL (în original *The Egg)* a văzut lumina tiparului în 1921, făcînd parte din culegerea de nuvele intitulată : *The Triumph of the Egg (Triumful oului).*

sînt un nătărău

A fost o cumplită lovitură pentru mine, una dintre cele mai usturătoare din cîte am primit de cînd sînt. Şi toate s-au întîmplat numai şi numai din pricina prostiei mele. Chiar şi acum, uneori, cînd îmi aduc aminte, îmi vine să plîng, să înjur ori să mă iau la pumni. Şi poate că şi azi, după atîta amar de vreme, o să-mi fie ca un fel de uşurare dacă m-oi umili destăinuindu-vă totul.

Întreaga poveste a început la ora trei într-o după-amiază de octombrie, pe cînd urmăream de la tribuna principală cursele de trap şi de buiestru la reuniunea de toamnă, la Sandusky, în statul Ohio.

La drept vorbind, mă simţeam niţel caraghios stînd acolo în tribuna cea mare. Cu o vară mai înainte părăsisem oraşul meu natal cu Harry Whitehead şi, împreună cu un afurisit de negru pe nume Burt, găsisem o slujbă de băiat de grajd pe durata sezonului de toamnă la unul dintre cei doi cai pe care Harry îi antrena în vederea reuniunilor de toamnă din acel an. Toată săptămîna dinaintea plecării mama a plîns, şi soră-mea, Mildred, care urmărea să ocupe un post de învăţătoare la noi în oraş în toamna aceea, a tunat şi a fulgerat umblînd de colo pînă colo prin casă. Socoteau amîndouă că e o ruşine ca un membru al familiei noastre să intre rîndaş la nişte cai de curse. Mildred îşi închipuia, bănuiesc eu, că luînd eu această slujbă va întîmpina greutăţi la obţinerea postului pentru care se pregătea de atîta timp.

Dar la urma urmei trebuia să muncesc, şi altceva de lucru nu găseam. Ditai namila de nouăsprezece ani nu poate umbla aşa teleleu în jurul casei şi mă făcusem prea mare ca să tot cosesc iarba de prin grădinile oamenilor, ori să vînd ziare.

Puştii care puteau stîrni simpatia oamenilor prin statura lor măruntă îmi suflau toate sursele de cîştig. Era bunăoară unul care tot îndruga oricui voia să-şi cosească iarba din grădină sau să curețe un rezervor de apă că strînge bani ca să-şi plătească taxele şcolare — şi stam nopți întregi de veghe, gîndindu-mă cum aş putea să-i fac vreun rău, fără să fiu descoperit. Visam că l-ar putea călca un camion sau c-ar putea să-i cadă vreo cărămidă în cap, în vreme ce mergea pe stradă. Dar dă-l încolo.

Eram în slujbă la Harry şi tare mi-a plăcut de Burt. Ne înțelegeam de minune amîndoi. Era un afurisit de negru care-şi lăfăia alene trupul, cu ochi blînzi şi buni, iar cînd era vorba de mardeală lovea mai dihai decît Jack Johnson [1]. Îngrijea de Bucefal, un armăsar de buiestru, mare şi negru, care putea să parcurgă mila în 2′ şi 9″ sau 2′ şi 10″, iar eu îngrijeam de un jugan numit Doctor Fritz, care, în tot timpul toamnei, n-a pierdut una dintre cursele pe care Harry voia s-o cîştige.

Am pornit de acasă la sfîrşitul lui iulie, într-un vagon de cai, cu cele două animale, şi după aceea, pînă în ultimele zile ale lui noiembrie, am tot colindat hipodromurile şi bîlciurile. A fost o vreme straşnică pentru mine, n-am ce spune. Stau uneori şi mă gîndesc la băieții crescuți acasă şi care n-au parte de un prieten cum e negrul ăsta minunat de Burt, la băieții care învată la liceu şi la universitate şi care nicicînd n-au şparlit şi ei măcar aşa, o dată, sau nu s-au pilit măcar... de, un pic, sau n-au învățat să înjure de la nişte tipi pricepuți în de-alde-astea, sau n-au trecut niciodată cu mînecile sumese şi în nădragi murdari de călărie prin fața unei tribune, cînd tribuna e plină de oameni gătiți, nu glumă... Dar ce să mai vorbim ? Băieți de-ăştia habar n-au de nimic. N-au avut niciodată nici cea mai mică şansă de a înțelege viața.

Eu însă am avut. Pe mine Burt m-a învățat cum se țesală un cal, şi cum să-i bandajez picioarele după sfîrşitul cursei, şi cum să-l şterg de nădușeală — şi o mulțime de alte lucruri folositoare oricărui bărbat. Se pricepea cu atîta dibăcie să lege o faşă pe piciorul unui cal, încît, dacă faşa ar fi fost de aceeaşi culoare, ai fi zis că-i una cu pielea şi cred că, de n-ar

[1] Boxer american, campion mondial.

fi fost negru, ar fi ajuns şi un jocheu de seamă şi s-ar fi numărat printre aşi, ca Murphy şi Walter Cox şi ceilalţi.

Hei, hop ! ce ne mai distram ! Ajungeam sîmbăta sau duminica, să zicem, într-un oraş de reşedinţă de comitat, şi tîrgul avea să înceapă marţea viitoare şi să ţină pînă vineri după masă. Doctor Fritz alerga, să spunem, marţi după amiaza în cursa de trap rezervată cailor care realizau mila în 2′ şi 25″, iar joi după amiază, Bucefal avea să-i dea gata pe toţi concurenţii în cursa „deschisă fără condiţii tuturor cailor“ [1]. Aşa fiind, aveai tot timpul să te mai fîţîi încoace şi încolo, să asculţi conversaţii despre cai şi să-l priveşti pe Burt mardind vreun ţopîrlan care şi-o luase în cap şi să afli tot felul de amănunte despre oameni şi despre cai şi să bagi la cap tot soiul de lucruri care-ţi puteau fi de folos tot restul vieţii — asta bineînţeles dacă nu stăteai ca un nătăfleaţă şi dacă ştiai, vorba ceea, să pui şi puţină sare pe tot ce auzeai şi simţeai şi vedeai.

Şi apoi, la sfîrşitul săptămînii, cînd se terminau cursele, şi Harry da o fugă pînă acasă să mai vadă şi de grajdul său, atunci eu şi cu Burt înhămam cei doi cai la trăsurică şi o porneam cătinel şi frumos pe drumuri de ţară, către oraşul unde urma să aibă loc următoarea reuniune, aşa încît să nu obosim caii din cale-afară etc. — ştiţi dumneavoastră cum vine treaba.

Hei, hop ! maică Doamne, ce mai nuci albi, ce mai fagi, ce mai stejari şi alte neamuri de copaci de-a lungul drumurilor, toţi bătînd în roşu şi în castaniu, şi ce miresme plăcute, şi Burt zicea un cîntec care se chema *Deep River* [2], şi ce mai fete pe la ferestrele caselor, şi cîte altele. Despre partea mea puteţi face ce poftiţi cu toate universităţile voastre. Ştiu eu prea bine unde mi-am făcut educaţia.

Iată, spre pildă, să zicem că într-o sîmbătă după amiază ajungem într-unul dintre orăşelele alea pe care le întîlneşti în drum şi Burt spune : „Ia să ne oprim aici“. Acolo şi opream.

Şi duceam caii la un grajd, şi-i hrăneam şi scoteam din ladă ţoalele cele bune şi ne îmbrăcam.

[1] Potrivit regulamentelor hipice, în general nu sînt admişi să participe la alergări decît caii care îndeplinesc anumite condiţii (sex, vîrstă, performanţă etc.).
[2] Ape adînci (engl.).

Şi era orăşelul plin de fermieri care se zgîiau, ştiind că au de-a face cu oameni din lumea curselor, iar puştii poate că de cînd erau nu văzuseră încă vreun negru şi, cînd apăream noi doi pe strada lor principală, li se făcea frică şi o tuleau.

Şi astea se petreceau înainte de prohibiţie[1] şi de toate prostiile acelea, aşa încît intram, braţ la braţ, într-o crîşmă şi numai ce veneau toţi fraierii şi făceau cerc în jurul nostru, şi totdeauna se găsea unul care pretindea că se pricepe grozav la cai şi începea să turuie şi să pună întrebări, şi atunci nu-ţi rămînea altceva de făcut decît să minţi, să minţi de să îngheţe apele, despre caii pe care-i aveai, şi eu îi dădeam zor că-s caii mei, şi atunci careva dintr-înşii spunea : „Ce-aţi zice de un *whisky* ?" şi Burt îşi rostogolea ochii, ca să-i răspundă de sus : „Mă rog, dacă doriţi, un păhărel nu strică. Să cinstim un quart". Hei, hop !

Dar nu despre asta vreau să vă povestesc. Ne-am întors acasă la sfîrşitul lui noiembrie şi i-am promis mamei că o să mă las de curse. Ce să-i faci, unei mame trebuie să-i făgăduieşti tot felul de lucruri, căci habar n-are de nimic.

Şi aşa fiind, şi negăsind nimic de lucru în oraşul nostru, după cum nu găsisem nici înainte de a pleca la curse, m-am dus la Sandusky şi am dibuit o slujbuliţă destul de bună ca îngrijitor de cai la un om care se îndeletnicea cu cărăuşia, expediţia şi magazinajul şi cu negoţul de cărbuni şi învîrtea afaceri cu imobile. Era o slujbuliţă destul de bună, aveam hrană ca lumea şi o zi liberă pe săptămînă şi de dormit dormeam pe un pat de scînduri într-un şopron mare, şi mai tot ce aveam de făcut era să azvîrl cu lopata fîn şi ovăz unor cinstite gloabe care nu s-ar fi putut lua la întrecere nici cu o broască. Nu eram nemulţumit şi mai puteam trimite şi ceva bani acasă.

Şi atunci, cum începusem să vă spun, se deschide sezonul alergărilor de toamnă la Sandusky şi-mi iau o zi liberă şi mă duc şi eu. Am lăsat lucrul la prînz şi mi-am pus hainele mele bune şi melonul cafeniu pe care-l cumpărasem tocmai cu o sîmbătă înainte, şi un guler tare.

[1] Adică înainte de 1920, cînd în S.U.A. o lege federală a interzis fabricarea, transportul şi desfacerea băuturilor spirtoase.

Mai întîi şi întîi m-am dus în centru să mă plimb şi eu ca filfizonii. Mi-am spus întotdeauna : „Prezintă-te bine, băiete“ şi aşa mă şi prezentam. Aveam patruzeci de dolari în buzunar, aşa că am intrat la West House, un hotel mare, şi m-am dus direct la debit. „Trei ţigări de foi de cîte douăzeci şi cinci de cenţi, vă rog“, am spus. În holul hotelului şi în bar erau o mulţime de crescători de cai şi de străini şi de oameni la marele fix de prin alte oraşe, iar eu printre ei. În bar se afla un tip cu baston şi cu cravată Windsor, la care mi-era şi greaţă să mă uit. Nimic de zis, bărbatul să fie bărbat şi să şi ştie să se înţolească, dar să nu-şi dea asemenea aere. Aşa încît am trecut pe lîngă el, îmbrîncindu-l cam brutal, şi mi-am comandat un *whisky*. Şi atunci s-a uitat la mine, ca şi cum i-ar fi trecut prin minte să-mi caute harţă, dar am văzut că şi-a mutat gîndul şi n-a mai spus nimic. Şi atunci am mai comandat un *whisky*, numai aşa, de boală, ca să-i arăt eu tipului cine mi-s, şi apoi am ieşit, am luat o birjă de unul singur, m-am dus la hipodrom, şi cînd am ajuns acolo mi-am cumpărat un loc în tribuna principală, cel mai bun pe care l-am putut găsi, dar loc în lojă nici nu m-am gîndit să iau. Ar fi însemnat să-mi dau ifose prea din cale-afară.

Şi iată-mă sus în tribuna principală, vesel şi grozav şi uitîndu-mă la băieţii de grajd care-şi plimbau caii, cu pantaloni de călărie murdari şi cu păturile aruncate pe umeri, întocmai cum făcusem şi eu cu un an mai înainte. Îmi plac amîndouă deopotrivă — şi să şed colo sus în tribună, simţindu-mă mare şi grozav, şi să trebăluiesc jos acolo, privind la ţopîrlani şi simţind că sînt mai mare şi mai grozav şi îndeplinesc un rol mai de seamă decît ei. La urma urmei, dacă stai să judeci şi să socoteşti drept, amîndouă situaţiile-s deopotrivă de bune. Asta am spus-o eu nu o dată.

În ziua aceea, la tribuna principală, chiar în faţa mea, sta un tip cu două fete, cam de-o vîrstă cu mine tustrei. Tînărul părea băiat de treabă, nimic de spus. Părea să fie dintr-aceia care urmează pe la universităţi şi apoi se fac avocaţi sau mai ştiu eu ce, redactori la vreun ziar sau ceva asemănător, dar nu părea înfumurat. Sînt şi printre ei băieţi de treabă şi ăsta era unul dintr-ăia.

Era cu soră-sa şi cu încă o fată, şi soră-sa s-a uitat înapoi peste umărul lui, din întîmplare, la început, fără gînd rău

— nu era dintr-alea — şi s-a nimerit ca privirile să ni se întîlnească.

Mă rog, ştiţi dumneavoastră cum devine cazul. Hei, hop, era o bomboană! Purta o rochie simplă, dintr-un fel de material albastru, şi părea cam brambura, dar era bine cusută şi croită, şi aşa mai departe. La atîta lucru mă pricepeam şi eu. Am roşit cînd s-a uitat la mine şi a roşit şi ea. Era cea mai drăguţă fată pe care o văzusem în viaţa mea. Nu era înfumurată şi vorbea corect gramatical, fără ca să-şi dea aere de profesoară sau mai ştiu eu ce. Vreau să spun că era o fată pe cinste. Presupun că tat-su trebuie să fi fost un tip cu stare, dar nu atît de bogat încît s-o facă să nu-i mai ajungi cu prăjina la nas fiindcă e fata lui tat-su, cum se întîmplă cu altele. Se prea poate ca tat-su să fi fost proprietarul vreunui *drugstore*[1] sau al vreunui magazin de manufactură din oraşul lor, sau aşa ceva. Dînsa nu mi-a spus şi nici eu n-am întrebat-o.

La urma urmei... nici cu familia mea nu mi-e ruşine. Bunicul era originar din Ţara Galilor, şi acolo, în patria mumă, în Ţara Galilor, era... Dar asta n-are nici o importanţă.

Începe primul tur de pistă din cursa întîi, şi tînărul care sta cu cele două fete le lasă şi coboară să facă un pariu. Ştiam ce are de gînd. Dar nu era din ăia care se grozăvesc şi fac zarvă şi se laudă-n gura mare că pariază cum obişnuiesc alţii. Nu era de-alde-ăia. Ei, vine el înapoi şi numai că-l aud spunînd celor două fete pe ce cal a jucat, şi cînd se dă semnalul de plecare se ridică tustrei pe jumătate de pe scaune şi-ncep să se agite şi să gesticuleze, cum fac oamenii care au vîrît bani într-o cursă şi calul pe care au pariat se află-n coada plutonului, şi ei speră că poate tot o să ţîşnească la potou, dar calul nici gînd, că n-are vînă, dacă vreţi s-o ştiţi.

Şi apoi, nu trece mult şi iată că ies caii pentru cursa de buiestru în 2′ şi 18″, şi printre ei unul pe care-l ştiam. Un cal pe care-l antrena Bob French, dar care nu era al lui. Un

[1] Magazin tipic pentru oraşele de provincie din S.U.A., în care se vînd de-a valma produse farmaceutice şi răcoritoare, îngheţată şi mărunţişuri.

cal al cărui proprietar era un domn Mathers din orașul Marietta, statul Ohio.

Acest domn Mathers avea o groază de bani și era proprietarul unor mine de cărbuni, sau așa ceva, și avea o casă splendidă la țară și-l pasionau cursele de cai, dar era prezbiterian, sau așa ceva, și cred că, mai mult decît probabil, și nevastă-sa era, ba chiar mai habotnică decît el. De aceea nu-și înscria caii la alergări pe numele lui, și în cercurile hipice din Ohio se spunea că în clipa în care unul dintre caii săi sta gata să intre în competiție, îl încredința lui Bob French și-i spunea neveste-si că l-a vîndut.

Așa încît de fapt Bob era proprietarul cailor și cam făcea ce voia cu ei, și nu era de condamnat ; cel puțin, eu unul nu l-am condamnat niciodată. Uneori avea interes să-i iasă cîte un cal, alteori dimpotrivă. Mie unul, cînd aveam în grijă un cal, de treburi d-astea nici că-mi păsa.

Eu nu doream altceva decît să-mi fie calul în formă și să fie în stare s-ajungă primul la potou, oricînd s-ar cere.

Și, cum vă spuneam, în cursa aceea Bob era înscris cu unul dintre caii domnului Mathers, pe care îl chema „Ben Ahem“, sau cam pe-acolo, și era iute ca fulgerul. Era un jugan apt să fugă mila în 2′ și 21″, dar putea ajunge să străbată distanța și în 2′ și 08″ sau 2′ și 09″.

Știu, fiindcă anul trecut cînd — după cum v-am spus — Burt și cu mine am fost împreună, pentru domnul Mathers lucra un negru pe care-l știa Burt, și într-o bună zi, cînd nu erau alergări la tîrgul din Marietta și cînd Harry, stăpînul nostru Harry, o întinsese pînă acasă, ne-am dus să-l vedem.

Și de acolo toți erau plecați la tîrg, afară de negrul ăsta, și ne-a plimbat prin toată casa aia faină a domnului Mathers, și el și cu Burt au destupat o sticlă de vin pe care domnul Mathers o ascunsese în camera lui de culcare, în fundul unui dulap, ca să nu-l știe nevasta, și apoi ne-a arătat și calul ăsta pe nume Ahem. Burt își dorise întotdeauna să ajungă jocheu, dar nu prea avea sorți să se ridice, fiind negru, și el și ălălalt negru au dat pe gît întreaga sticlă de vin, și Burt s-a cam afumat.

Așa că negrul i-a dat voie lui Burt să-l scoată pe Ben Ahem ăsta și să-l mîne, cale de o milă, pe o pistă particulară a domnului Mathers, chiar acolo, în cuprinsul fermei.

Domnul Mathers avea un singur copil, o fată, cam bolnăvicioasă şi cam slută, şi întorcîndu-se fata asta acasă, a trebuit să-i dăm zor şi să-l băgăm pe Ben Ahem în grajd.

Vă dau toate aceste amănunte ca să fiu bine înţeles. În după-amiaza aceea cînd eram la tîrg la Sandusky, tînărul cu cele două fete arăta niţel cam plouat, fiind cu fetele şi pierzînd. Ştiţi dumneavoastră cum se întîmplă, ce simte omul în asemenea împrejurări. Una dintre fete era drăguţa lui, iar cealaltă, soră-sa. Aşa mirosisem eu.

„Hei, hop ! mi-am zis. Ia să-i vînd eu ăstuia pontul."

A fost cît se poate de politicos, cînd l-am bătut pe umăr. Din prima clipă şi el şi fetele au fost drăguţi cu mine şi aşa au rămas pînă la capăt. N-am ce le reproşa.

Aşadar s-a aplecat către mine şi i-am vîndut pontul despre Ben Ahem.

— Nu paria nici un cent pe el la această primă cursă, că o să alerge ca un bou înjugat la plug, dar după prima cursă, du-te fără să mai stai pe gînduri şi mizează pe el tot ce ai. Aşa i-am spus.

Ei bine, n-am mai văzut un tip să se poarte aşa de frumos. Era acolo un grăsan aşezat lîngă bomboana de fată care, pînă atunci, se uitase de două ori la mine şi eu la ea, şi amîndoi roşisem, şi ce credeţi că face tipul ? se întoarce către grăsan şi-l roagă să se scoale şi să schimbe locul cu mine, ca să pot sta lîngă dînşii.

Hei, hop ! Maică, măiculiţă. Asta a fost. Ce nătărău să-mi ies eu din pepeni acolo, la barul hotelului West House, şi asta numai pentru că dădusem de tipul ăla cu bastonul şi cu cravata aia nenorocită, şi să mă înfurii şi să beau atîta *whisky* numai ca să mă arăt eu mai cu moţ.

Sigur că avea să bage de seamă fata, căci şedeam lîngă ea şi-mi duhnea gura. Îmi venea să mă arunc jos din tribună şi s-o tulesc pe pista aia de curse, şi cred că aş fi lăsat în urmă toate gloabele care alergau acolo în anul acela.

Pentru că fata aia nu era o gîsculiţă oarecare. Ce n-aş fi dat în clipa aceea pentru o gumă de mestecat, pentru un drageu, sau niscai bomboane cu miambal, sau orice altceva. Eram bucuros că nu-mi lipseau din buzunar cel puţin ţigările alea de foi de douăzeci şi cinci de cenţi bucata şi, fără a mai sta pe gînduri, i-am dat tipului una şi am aprins

şi eu alta. Atunci grăsanul s-a sculat şi am schimbat locurile şi iată-mă plantat lîngă ea.

Se recomandară, şi drăguţa tipului se numea domnişoara Elinor Woodbury şi tat-su era un fabricant de butoaie dintr-un oraş care se cheamă Tiffin, în statul Ohio. Iar pe tip îl chema Wilbur Wessen şi soră-sa era domnişoara Lucy Wessen.

Faptul că purtau nume atît de distinse cred că m-a făcut să săr de pe linie. Un tip nu e nici mai bun, nici mai rău decît oricare altul numai pentru simplul motiv că a fost rîndaş la cai de curse şi pentru că lucrează ca îngrijitor de cai pentru unul care se îndeletniceşte cu cărăuşia, expediţia şi magazionajul. Aşa socotesc eu şi am şi spus-o în mai multe rînduri.

Dar ştiţi dumneavoastră cum sînt oamenii. Era un nu ştiu ce în rochia ei frumoasă şi în ochii ei frumoşi şi în felul în care, puţin înainte, se uitase la mine, peste umărul fratelui său, şi-n felul cum mă uitasem şi eu la ea şi roşisem amîndoi.

Nu mi-a dat mîna să mă prezint drept un prostălău, oare ar fi fost cu putinţă ?

M-am făcut de rîs, asta am făcut. Am spus că numele meu e Walter Mathers din Marietta, Ohio, şi apoi le-am îndrugat la tustrei cea mai gogonată minciună din cîte s-au îndrugat vreodată. Am găsit cu cale să spun că Ben Ahem era al tatălui meu şi că dînsul îl încredinţase lui Bob French pentru curse, fiindcă familia noastră se ţinea mîndră şi nu participase niciodată la curse, în felul acesta, pe cont propriu, vreau să spun. Şi atunci m-am pornit pe scorneli şi tustrei stăteau aplecaţi şi ascultau, şi ochii domnişoarei Lucy Wessen străluceau şi eu am jucat jocul pînă la capăt.

Le-am istorisit despre moşia noastră de la Marietta şi despre grajdurile spaţioase şi despre măreţul conac din cărămidă roşie, care se înălţa sus pe deal şi domina lunca rîului Ohio, dar eram destul de deştept încît să fac treaba asta fără lăudăroşenie. M-am mulţumit să deschid vorba şi apoi să-i las pe ei să mă tragă de limbă. M-am prefăcut cît am putut că n-aş avea poftă să vorbesc. Familia noastră n-are nici o fabrică de butoaie şi, de cînd îmi ştiu neamul,

am fost mereu cam săraci, dar fără a fi nevoiţi să cerem ceva cuiva, iar bunicul, acolo în Wales... Dar asta n-are nici o importanţă.

Şi am stat de vorbă de parcă ne-am fi cunoscut de cînd lumea, şi le-am povestit cum că tata n-ar fi avut deplină încredere în Bob French ăsta şi că mă trimisese pe ascuns la Sandusky să aflu ce pot.

Şi m-am grozăvit că aflasem tot ce era de aflat despre cursa de buiestru de 2′ şi 18″, în care urma să concureze Ben Ahem.

Le-am spus că avea să parcurgă primul tur de pistă ca o vacă beteagă, după care avea să-şi revină şi să-i facă marţ pe toţi. Şi, ca să-mi întăresc spusele, am scos din buzunar treizeci de dolari şi i-am înmînat domnului Wilbur Wessen şi l-am rugat frumos ca după primul tur de pistă să binevoiască să coboare şi să parieze pe Ben Ahem la orice cotă. Şi i-am explicat că n-aş fi vrut să mă vadă Bob French şi nici vreunul dintre rîndaşi.

Ce mai încoace şi încolo, a început prima manşă, şi Ben Ahem şi-a pierdut cadenţa pe prima jumătate a pistei şi s-a comportat ca un cal de lemn sau ca o mîrţoagă şi a ajuns ultimul la potou. Şi atunci Wilber Wessen ăsta s-a coborît să depună pariurile la ghişeul de sub tribuna principală şi iată-mă rămas cu cele două fete, şi pe cînd domnişoara aia Woodbury s-a nimerit să se uite în altă parte, Lucy Wessen face ce face şi mă atinge aşa, cu umărul, ştiţi dumneavoastră. Nu din întîmplare, nici gînd. Dar ştiţi de ce e în stare o femeie. Se dau ele mai aproape, dar fără a trece măsura. Mă rog, ştiţi dumneavoastră. Hei, hop!

Şi apoi, ştiu că mi-au făcut-o. Habar n-am cînd şi cum, dar se sfătuiseră între ei şi hotărîseră ca Wilbur Wessen să parieze cincizeci de dolari şi cele două fete mizaseră şi ele cîte zece dolari din banii lor proprii. Să mi se facă rău, nu alta, dar mai tîrziu mi s-a făcut şi mai rău.

Nu de Bem Ahem, juganul, şi de soarta banilor lor mă sinchiseam. Lucrurile au ieşit perfect. În cele trei manşe următoare Ahem a alergat ca un *bushel* de ouă stricate

care ajunge la piaţă înainte de a se afla că-s împuţite, şi Wilbur Wessen a încasat nouă la doi pentru cît pariase. Pe mine altceva mă rodea.

Fiindcă, după ce a făcut pariurile, Wilbur s-a întors şi şi-a petrecut mai tot timpul întreţinîndu-se cu domnişoara Woodbury aia, şi pe Lucy Wessen şi pe mine ne-a lăsat singuri-singurei, de parcă am fi fost pe o insulă pustie. Hei, de n-aş fi minţit cum minţisem sau de-aş fi găsit un mijloc să dau înapoi. Îmi venea să-i spun ei şi celorlalţi că nu există nici un Walter Mathers şi că nici n-a existat vreodată şi că, de-ar exista, să fie ei siguri că m-aş duce chiar mîine la Marietta, statul Ohio, să-l împuşc.

Aşa, simţeam că mare nătărău mai sînt. După scurtă vreme reuniunea s-a terminat, şi Wilbur s-a dus şi a ridicat banii noştri şi ne-am întors în oraş cu trăsura şi ne-a oferit o cină pe cinste la hotelul West House, şi o sticlă de şampanie pe deasupra.

Şi stăteam deoparte cu fata ceea, şi nu prea vorbea mult, şi nu prea vorbeam nici eu. De un singur lucru sînt însă sigur. Nu-i căzusem cu tronc din pricina minciunii că tata era bogat, şi aşa mai departe. Lucrurile astea se simt... Maică, măiculiţă. Există unele fete pe care le vezi o singură dată în viaţă, şi dacă nu baţi fierul cît e cald, atunci le pierzi de-a binelea şi pentru totdeauna şi tot ce-ţi mai rămîne să faci e să te arunci în apă. Ele te privesc parcă de undeva dinlăuntrul lor, şi asta nu înseamnă că vreuna ar vrea să te seducă, ci că ai ţine ca fata cu pricina să-ţi fie nevastă, şi-ai vrea s-o înconjuri cu lucruri frumoase, de pildă cu flori şi rochii elegante, şi ai vrea ca dînsa să-ţi dăruie copiii pe care îi vei avea şi să auzi muzică bună, nu nişte jaz. Hei, hop!

Există acolo lîngă Sandusky, peste un fel de golf, o localitate care se cheamă Cedar Point. Şi, după ce am cinat, ne-am dus acolo singuri într-o şalupă. La ora zece, Wilbur şi domnişoara Lucy şi domnişoara Woodbury aia trebuiau să prindă un tren spre Tiffin, statul Ohio, pentru că atunci cînd ieşi cu fete de-alde astea nu-ţi poţi permite să fii distrat şi să pierzi trenul şi să lipseşti de acasă toată noaptea, cum îţi îngădui cu unele ştrengăriţe.

Şi Wilbur ne-a plătit şalupa şi l-a costat nici mai mult, nici mai puţin decît cincisprezece dolari bani gheaţă şi nici c-aş fi crezut dacă nu auzeam. Nu era un tip meschin, care să facă lucrurile pe jumătate.

La Cedar Point nu ne-am amestecat de fel cu lumea de rînd care se învîrtea pe acolo.

Existau săli mari de dans şi restaurante pentru ţopîrlani şi exista şi o plajă, de-a lungul căreia te puteai plimba şi puteai ajunge unde era întuneric, şi ne-am dus într-acolo.

Dînsa nu vorbea aproape de loc, şi nici eu, şi mă gîndeam ce bine era că mama avusese educaţie şi că pe noi, copiii, ne silise totdeauna să învăţăm să mîncăm cu furculiţa şi să nu sorbim supa cu zgomot, şi să nu fim gălăgioşi şi mojici, cum sînt de obicei tipii pe care-i vezi prin jurul hipodromurilor.

Atunci Wilbur şi drăguţa lui s-au dus în sus pe plajă, iar Lucy şi cu mine ne-am aşezat într-un loc întunecos, unde se aflau nişte răgălii de copaci bătrîni aruncate la mal de apa mării, şi după aceea timpul cît mai rămăsese pînă a trebuit să ne întoarcem la şalupă ca să apuce ei trenul a trecut nu ştiu cînd. A trecut cît ai clipi din ochi.

Iată cum a fost. După cum am spus, locul unde ne aşezaserăm era întunecos şi erau acolo şi rădăcinile trunchiului aceluia bătrîn, care se întindeau în toate părţile ca nişte braţe, şi mirosea a nămol şi noaptea era... cum să spun... parcă ai fi putut să întinzi mîna şi s-o pipăi... caldă şi moale şi întunecată şi dulce ca o portocală.

Mai că am plîns, mai că am început să înjur, mai că am început să sar în sus şi să joc, atît eram de zăpăcit şi de fericit şi de trist.

Cînd Wilbur s-a înapoiat de unde fusese singur cu drăguţa lui şi l-a văzut venind, zice Lucy : „Trebuie să mergem, să luăm trenul acum", şi aproape că plîngea şi ea. Dar nu ştia ce ştiam eu şi nu putea fi atît de desperată ca mine. Şi atunci, înainte ca Wilbur şi domnişoara Woodbury să fi ajuns lîngă noi, şi-a ridicat faţa şi m-a sărutat repede de tot şi şi-a proptit capul de mine şi tremura toată şi... Hei, hop !

Uneori sper că o să fac un cancer şi o să mor. Cred că înţelegeţi ce vreau să spun. Am traversat golful cu şalupa ca să mergem la tren, şi era şi întuneric. Mi-a şoptit că simte că dînsa şi cu mine am putea părăsi barca şi am putea umbla aşa pe apă ; vi se pare o prostie, dar eu am înţeles ce voia să spună.

Şi apoi am ajuns parcă într-o clipă la gară şi erau acolo o mulţime de ţopîrlani dintr-aceia care merg pe la bîlciuri şi se înghesuiau şi se îmbrînceau ca vitele, şi cum oare i-aş fi putut spune adevărul ? „N-o să ni se pară mult, pentru că-mi vei scrie şi îţi voi scrie şi eu." Doar atîta am spus.

Umbla şi după mine norocul ca pulberea după cîine. Halal de-aşa noroc !

Şi poate că-mi va scrie acolo, la Marietta, şi scrisoarea îi va fi returnată purtînd pe plic menţiunea poştei S.U.A. „nu există la adresă", sau aşa ceva — cum o fi fiind textul ştampilei ce se aplică pe plicuri în asemenea cazuri.

Şi eu, care voiam să trec drept un grangur şi drept un tip straşnic în ochii ei, fata cea mai de treabă din cîte a făcut Dumnezeu pe lume. Maică, măiculiţă, halal de-aşa noroc !

Şi atunci a venit trenul, şi ea s-a urcat, şi Wilber Wessen a venit şi mi-a strîns mîna, şi domnişoara aia Woodbury a fost şi ea amabilă şi şi-a înclinat capul, şi eu i-am răspuns, şi trenul a plecat, şi atunci mi-am pierdut firea, şi am plîns ca un copil.

Hei, aş fi putut alerga după trenul ăla, de l-aş fi făcut pe Dan Patch să arate ca un mărfar după o deraiere, maică Doamne, dar la ce bun ? Aţi mai văzut vreodată un nătărău ca mine ?

Pun rămăşag că dacă mi s-ar rupe acum un braţ sau dacă m-ar călca un tren pe picior, nici nu m-aş duce la doctor. Ci m-aş aşeza undeva să mă tot doară — aşa aş face.

Pun rămăşag că dacă n-aş fi băut poşirca aia n-aş fi fost atît de prost să mă apuc să îndrug astfel de minciuni, care nu se mai pot îndrepta faţă de o făptură aleasă ca ea.

Tare aş dori să-l am în faţă pe tipul ăla, cu cravată Windsor şi cu baston. Praf l-aş face. Alege-s-ar praful de el. E un mare nătărău... asta e.

Şi dacă nu, sînt şi eu un nătărău fără pereche; poftim de mai găsiţi unul ca mine, aduceţi-l încoace, că-i dau slujba mea şi mă fac şomer. Nici nu mi-i de nici o plăcere să muncesc şi să cîştig bani şi să fac economii pentru un tont ca mine.

SÎNT UN NĂTĂRĂU (în original *I'm a Fool)* a văzut lumina tiparului în 1923, făcînd parte din culegerea de nuvele intitulată *Horses and Men (Cai şi oameni).*

moartea în pădure

I

Era o femeie bătrînă şi îşi avea gospodăria în vecinătatea oraşului în care locuiam. Femei bătrîne ca ea se pot vedea în toate satele şi orăşelele, dar nimeni nu ştie mare lucru despre dînsele. Femei bătrîne ca ea sosesc în oraş mînînd cîte un cal bătrîn şi vlăguit sau vin pe jos, cu vreun coş la subsuoară. O asemenea femeie poate avea cîteva găini şi cîteva ouă de vînzare. Vine cu ele într-un paner şi le duce unui băcan. Acolo femeia le neguţătoreşte. Cumpără niscai afumături şi ceva fasole. Apoi mai tîrguie un pfund-două de zahăr şi o ţîră de făină.

După aceea intră la măcelărie şi cere nişte bojoci. Poate să cheltuiască zece ori cincisprezece cenţi, dar cînd îi dă din mînă, apoi chiar că ştie pe ce îi dă. Înainte vreme măcelarii ofereau ficat oricui ar fi vrut să-l ia. Cei din familia noastră nu-l refuzau niciodată. Într-un rînd careva din fraţii mei a căpătat un ficat de vacă întreg de la zalhanaua care era lîngă maidanul unde se ţineau bîlciurile din oraşul nostru. Am tot mîncat la ficat pînă cînd ni s-a făcut lehamite. Nu ne-a costat niciodată nici un cent. De atunci, numai cînd mă gîndesc la ficat, mi se face rău.

Bătrîna luă nişte ficat şi nişte oase de supă. Ea nu se vizita niciodată cu nimeni şi, de îndată ce făcea rost de ceea ce îi trebuia, o pornea spre casă. Pentru o bătrînică de-alde astea sarcina pe care o purta nu era uşoară. Nimeni n-o poftea în căruţă sau în trăsură, s-o ducă barem o bucată de drum. Lumea trece cu căruţele sau cu trăsurile pe şosea şi nu ia în seamă o astfel de băbuşcă.

A fost cîndva într-o vară şi de-a lungul unei toamne, cînd eu eram băietan şi tînjeam bolnav de ceea ce se numea

reumatism inflamatoriu, o bătrînă ca ea, care tot venea la noi în oraş, trecînd prin faţa casei noastre. Ceva mai tîrziu o vedeam întorcîndu-se spre casă, purtînd în spinare o boccea grea. Doi ori trei dulăi hămesiţi îi mergeau cît colea în urmă.

Bătrîna aceea arăta foarte oarecum. Era una dintre acele nenumărate fiinţe fără nume, pe care nimeni nu le ia în seamă, dar chipul ei mi-a rămas întipărit în minte. Acum, după atîţia ani, deodată mi-am adus aminte de dînsa şi de cele petrecute. E o întreagă poveste. Se numea Grimes şi locuia cu bărbatul şi cu fiul ei într-o căscioară netencuită de pe malul unui pîrîiaş, la patru mile depărtare de oraş.

Bărbatul şi feciorul ei erau nişte bicisnici. Deşi nu avea decît douăzeci şi unu de ani, fiul fusese o dată la puşcărie. Despre bărbatu-său se zvonea că fura cai şi că-i ducea la vînzare în alt comitat. Cînd şi cînd, ori de cîte ori se întîmpla să lipsească vreun cal, dispărea şi el. De prins nu l-a prins nimeni niciodată. Într-un rînd, cînd mă învîrteam pe la grajdul lui Tom Whitehead, a venit acolo şi s-a aşezat pe banca din faţa grajdului. Se mai aflau de faţă doi sau trei oameni, dar nici unul nu i-a vorbit. A stat ce a stat, apoi s-a ridicat şi s-a dus. Cînd să plece, s-a întors şi s-a uitat ţintă la ei. O lumină sfidătoare îi lucea în ochi. „Ei, am încercat să mă port prieteneşte. Nu vreţi să vorbiţi cu mine. Oriunde m-am dus în oraşul ăsta, tot aşa mi s-a întîmplat. Dacă, într-o bună zi, o să dispară vreunul dintre caii voştri cei grozavi, ce-o să faceţi ?" De fapt însă n-a spus nimic. Dar ochii lui grăiau destul de desluşit : „Tare mi-ar plăcea să-i car cîţiva pumni în falcă unuia dintre voi". Îmi aduc aminte cum căutătura ochilor săi m-a făcut să mă cutremur.

Bătrînul cobora dintr-o familie care fusese înstărită pe vremuri. Îl chema Jake Grimes. Toate îmi vin acum desluşit în minte. Tatăl său, John Grimes, avusese un gater, pe cînd ţinutul de-abia fusese defrişat, şi făcuse parale. Apoi s-a apucat de băutură şi de femei. Cînd a murit, n-a rămas aproape nimic de pe urma lui.

Jake a risipit ce mai rămăsese. Curînd n-a mai fost de tăiat nici cherestea şi aproape tot pămîntul lui se dusese pe apa sîmbetei.

Nevasta şi-o luase din curtea unui fermier neamţ, pentru care se dusese să lucreze într-o zi de iunie la secerat de grîu.

Era tinerică de tot pe atunci şi speriată din cale-afară. Vedeţi dumneavoastră, fermierul îi pusese gînd rău fetei, care era — cred — un copil de pripas, şi soţia lui căzuse la bănuială. Cînd bărbatul nu era acasă ea o lua în primire, în fel şi chip. Apoi, cînd nevasta lui era silită să plece după cumpărături în oraş, se lega fermierul de dînsa. I-a spus ea, fata, tînărului Jake că nu s-a întîmplat niciodată ceva serios, dar el nu prea ştia dacă s-o creadă ori ba.

Cît despre sine, a avut-o destul de uşor, prima dată cînd a ieşit cu ea la plimbare. Nu s-ar fi însurat cu dînsa, dacă fermierul neamţ n-ar fi încercat să-i stea în cale. O convinsese să se plimbe cu el în faetonul său, într-o noapte pe cînd treiera la fermă, şi a venit după dînsa în sîmbăta următoare, seara.

Izbutise fata să iasă din casă fără de vestea stăpînului, dar, cînd să se urce în faeton, se ivi fermierul. Încă nu se întunecase de tot, cînd el se ivi deodată lîngă capul calului. Înhăţă dobitocul de căpăstru, iar Jake puse mîna pe bici...

A fost o bătaie în lege! Neamţul era voinic. Poate că nu-i păsa dacă nevastă-sa ştie ori ba. Jake l-a izbit peste faţă şi peste umeri cu biciul, dar calul începu să se ridice în picioare şi Jake fu silit să se dea jos.

Cei doi bărbaţi se luară la trîntă. Fata n-a apucat să-i vadă luptîndu-se. Calul luă vînt şi goni aproape o milă pe şosea, pînă cînd izbuti să-l oprească. După aceea făcu ce făcu şi-l legă de un copac la marginea drumului. (Mă mir cum de ştiu toate astea. Pesemne că mi-au rămas întipărite în minte bîrfelile mahalalei, de pe vremea cînd eram puşti.) Jake dădu peste ea acolo, după ce isprăvi cu neamţul. Sta ghemuită pe bancheta faetonului, plîngînd, speriată al naibii. I-a povestit lui Jake multe şi mărunte, cum neamţul încercase s-o ia, cum o fugărise o dată prin grajd, cum, altă dată, cînd s-a întîmplat să fie doar ei singuri în casă, i-a sfîşiat toată rochia de sus pînă jos. Neamţul, spunea ea, ar fi putut să-i facă felul atunci, dacă nu şi-ar fi auzit babornița intrînd cu căruţa pe poartă. Fusese după cumpărături în oraş. He, timp era, căci stăpîna avea să deshame calul. Neamţul a izbutit s-o zbughească pe ogoare, fără să-l vadă nevastă-sa.

A apucat însă de i-a spus fetei, de suflă un cuvînt, o omoară. Ce putea face ? A tras şi ea o minciună, că şi-a sfîşiat rochia în grajd, în vreme ce hrănea vitele. Îmi aduc aminte acum că era un copil de pripas şi că nu ştia unde erau mama şi tatăl ei. Poate că nici n-avea tată. Înţelegeţi dumneavoastră ce vreau să zic.

Asemenea odrasle de pripas aveau destul de des parte de cruzimea oamenilor. Erau copii fără părinţi, de fapt robi. Pe atunci nu existau decît foarte puţine orfelinate. Ei erau încredinţaţi pe cale legală cîte unei familii oarecare. Cum ieşeau lucrurile depindea de noroc.

II

Ea se mărită cu Jake şi născu un băiat şi o fată, dar fata muri.

Atunci se puse să crească vite. Asta era îndeletnicirea sa. La ferma neamţului gătise mîncare pentru neamţ şi pentru nevastă-sa. Nevasta neamţului era o femeie vînjoasă, cu şolduri mari, şi lucra mai tot timpul pe ogoare, alături de soţul ei. Fata îi hrănea pe amîndoi şi hrănea vacile din staul, hrănea porcii, caii şi puii. Îşi petrecuse, ca băietană, fiece clipă a fiecărei zile hrănind pe cîte cineva.

Apoi se mărită cu Jake Grimes şi el trebuia hrănit. Era puţintică la trup şi, după ce trecuseră trei ori patru ani de la măritiş şi se născuseră cei doi copii, umerii ei plăpînzi se cocîrjară.

În jurul casei aşezate lîngă gaterul nefolosit de la marginea pîrîului, Jake ţinea totdeauna o mulţime de dulăi. El tot neguţătorea cai, cînd nu fura cîte ceva, şi avea mereu o seamă de mîrţoage osoase prin preajmă. Ţinea şi trei ori patru porci, şi o vacă. Păşteau, toate vietăţile acestea, pe cei cîţiva acri de pămînt cîţi mai rămăseseră din moşia bătrînului Grimes, şi Jake nu se prea omora cu munca.

S-a îndatorat ca să cumpere o batoză pe care a exploatat-o cîţiva ani, însă nu i-a rentat. Oamenii n-aveau încre-

dere într-însul. Se temeau să nu fure cerealele noaptea. Ca să găsească de lucru era nevoit să meargă printr-alte părţi departe, şi-l costa prea mult ca să ajungă acolo. Iarna vîna şi tăia ceva lemne de foc, lemne care urmau să fie vîndute într-un oraş din apropiere. Cînd crescu, băiatul se dovedi leit taică-său. Se îmbătau împreună. Dacă nu găsea de-ale mîncării cînd veneau acasă, bătrînul îşi pocnea baba în cap. Avea ea cîteva găini... şi atunci se vedea silită să taie în pripă cîte una. Dar după ce vor fi fost tăiate toate, de unde să mai scoţi ouă de vînzare cînd te duci la tîrg, şi ce te faci atunci ?

Toată viaţa bătrînica şi-a petrecut-o socotind cum s-o scoată la capăt cu hrănitul celor din jur, cum să dea de mîncare porcilor ca să se îngraşe şi să poată fi căsăpiţi toamna. După ce porcii erau tăiaţi, bărbatul lua mai toată carnea şi o vindea în oraş. Dacă n-apuca s-o facă el, i-o lua înainte băiatul. Se încăierau groaznic uneori şi, cînd se băteau, bătrîna sta deoparte, tremurînd.

Se deprinsese să tacă — ăsta era un obicei înrădăcinat. Uneori, după ce a început să arate bătrînă — deşi nu împlinise nici patruzeci de ani — şi cînd soţul şi băiatul erau amîndoi plecaţi, neguţătorind cai sau tăbărîţi de băutură, duşi la vînătoare sau porniţi pe hoţii, biata de ea umbla de colo pînă colo prin casă şi prin grajd, vorbind aşa, de una singură.

Cum să facă să-i hrănească pe toţi şi pe toate... asta o chinuia. Cîinilor trebuia să le dai de mîncare. În grajd nu era destul fîn pentru cai şi pentru vacă. Dacă nu hrănea păsările, cum ar mai fi putut ele oua ? Şi dacă n-o avea ouă de vînzare, cum va mai putea face cumpărături în oraş, cu ce va mai tîrgui lucrurile de care avea nevoie, ca să ţină mai departe ferma ? Lăudat fie cerul, într-un anumit fel pe bărbatul ei n-avea nevoie să-l hrănească. Dar asta n-a ţinut mult după căsătoria lor şi după naşterea pruncilor. Unde se ducea cînd pleca în lungile lui călătorii, ea habar n-avea. Uneori sta plecat de acasă săptămîni întregi şi, după ce băiatul crescu, plecau împreună.

Îi lăsau toate treburile gospodăriei în sarcina ei, şi ea n-avea nici un ban. Şi nu cunoştea pe nimeni. Şi la oraş nu vorbea cu ea nimeni niciodată. Cînd venea iarna, tre-

buia să strîngă surcele pentru foc şi să poarte de grijă vitelor cu puţinul nutreţ agonisit.

Vitele din grajd cereau gălăgioase de mîncare, cîinii se tot ţineau după ea. Iarna găinile ouau pe sponci. Se ghemuiau prin colţurile grajdului şi ea le tot pîndea. Dacă o găină ouă iarna în grajd şi nu găseşti oul de îndată, oul îngheaţă şi crapă.

Într-o zi de iarnă, bătrîna se duse la oraş cu cîteva ouă şi cîinii se luară după ea. Nu apucă să plece înainte de ora trei şi zăpada era groasă. Nu se simţea bine de cîteva zile, aşa că porni la drum tot mormăind, îmbrăcată subţire, cu umerii aduşi. Purta sub braţ un sac vechi, în fundul căruia vîrîse ouăle. Nu erau prea multe, însă iarna preţul ouălor se urcă. În schimbul lor putea face rost de afumătură de porc, de ceva zahăr şi poate şi de puţină cafea. Poate că şi măcelarul avea să-i dea o bucată de ficat.

Cînd a ajuns în oraş şi şi-a tocmit ouăle, cîinii au rămas afară la uşă. I-a mers bine, şi-a făcut rost de tot ce-i trebuia, ba chiar de mai mult decît sperase. Apoi s-a dus la măcelar şi acesta i-a dat nişte ficat şi nişte bojoci.

Era întîia oară, de vreme îndelungată, cînd cineva îi vorbise prieteneşte. Măcelarul, cînd intrase ea, era singur în prăvălie, şi gîndul că o bătrînă care arăta atît de suferindă se pornise la drum pe o asemenea vreme l-a revoltat. Căci era cumplit de frig, iar ninsoarea — care încetase în timpul după-amiezii — acum reîncepuse. Măcelarul se porni să-i zică ceva despre soţul şi despre băiatul ei, îi înjură şi, în timp ce dînsul vorbea, bătrîna se holbă la el cu o licărire de mirare în ochi. Măcelarul i-a spus că ar prefera să-i vadă crăpînd de foame pe bărbatul şi pe feciorul ei decît să afle c-au pus mîna pe ficatul ori pe oasele mari, acoperite cu resturi de carne, pe care i le aşezase cu mîna lui la fundul sacului.

Să crape de foame, hm ? Uşor de spus, toţi şi toate trebuiesc hrănite. Trebuiesc hrăniţi bărbaţii, şi caii, care nu mai fac două parale, dar care totuşi poate că s-ar putea vinde, de asemenea şi biata vacă slabă, ce nu mai dăduse lapte de trei luni.

Cai, vaci, porci, cîini, bărbaţi.

Bătrîna trebuia să se înapoieze înainte de a se lăsa întunericul, dacă o ajutau puterile. Cîinii se ţineau după ea, adulmecînd sacul încărcat, pe care şi-l legase de spate. Cînd ajunse la marginea oraşului, se opri lîngă un gard şi-şi legă sacul şi mai zdravăn, cu o bucată de sfoară pe care şi-o luase în buzunar anume pentru asta. Aşa îl căra mai lesne. O dureau braţele. Cînd trebuia să se caţăre peste garduri, îi venea greu şi într-un rînd căzu şi se întinse în zăpadă. Cîinii chelălăiau în jurul ei. I-a fost anevoie să se ridice în picioare, dar tot a izbutit. Pricina pentru care sărea gardurile era că putea să taie astfel de-a dreptul peste un deal şi printr-un crîng. Ar fi putut s-o ia şi pe şosea, dar pe şosea ar fi avut de mers. Îi era teamă că asta ar fi fost peste puterile sale. Şi în afară de asta, dobitoacele trebuiau hrănite. Mai rămăsese acasă nişte fîn şi nişte porumb. Poate că bărbatul şi feciorul vor aduce şi ei ceva, cînd s-or întoarce. Plecaseră în mica şaretă pe care-o avea familia Grimes, o rablă nenorocită, cu o rablă de cal înhămat la ea şi cu alte două rable de cai legate de căpestre. Se duceau să neguţătorească alţi cai şi să facă rost de ceva bani, dacă se putea. Nu era de neaşteptat să vină îndărăt beţi. De aceea ar fi fost bine să aibă cîte ceva în casă cînd s-or înapoia.

Băiatul se înnădise cu o femeie din oraşul de reşedinţă al comitatului, aflat la cincisprezece mile de acolo. Era o femeie de teapă joasă, o mitocancă. O dată, vara trecută, o adusese acasă. Băuseră amîndoi — şi băiatul, şi ea. Jake Grimes era plecat, iar băiatul şi muierea asta a lui îi dăduseră bătrînei porunci ca unei slujnice. Nu-i prea păsa; era obişnuită. Orice s-ar fi întîmplat, ea nu spunea niciodată nimic. Aşa se strecura prin viaţă. Aşa făcuse şi cînd era tînără la ferma neamţului şi tot aşa şi de cînd se măritase cu Jake. Atunci cînd îşi adusese muierea acasă, băiatul şi cu aia au rămas toată noaptea, dormind împreună, de parcă ar fi fost căsătoriţi. Bătrîna nu s-a scandalizat, sau nu prea tare. Ajunsese să nu-şi mai iasă din fire cu una, cu două, încă din tinereţele sale.

Cu sacul în spinare, înotînd prin zăpada adîncă, ea înaintă cu greu peste un cîmp şi intră în pădure.

Exista o cărare, dar era tare anevoie de urmat. Tocmai deasupra, pe vîrful dealului, unde pădurea își îngrămădea copacii, era un mic luminiș. Plănuise cineva să înalțe acolo o casă ? Luminișul era mare cît o parcelă de teren din oraș, de ajuns pentru o casă și pentru o grădină. Cărarea mergea de-a lungul uneia dintre laturile luminișului și, cînd ajunse colo, bătrîna se așeză sub un copac, să-și tragă sufletul.

Era o faptă nesocotită. Cînd se așeză, cu bocceaua proptită de trunchiul copacului, se simți minunat, dar de sculat cum te mai scoli ? Se gîndi nițel la asta, apoi închise binișor ochii.

Trebuie c-o fi dormit cîtva timp. Cînd îți este așa de frig, nu-ți mai poate fi și mai frig. Pe-nserat vremea se încălzi o țîră, iar zăpada se așternea mai deasă ca oricînd. Apoi, după cîtva timp, văzduhul se limpezi. Ba răsări și luna.

Patru la număr erau cîinii familiei Grimes care se luaseră după stăpîna lor cînd plecase în oraș, și toți erau mari și fioroși. Oameni de teapa lui Jake Grimes și a fiului său totdeauna țin dulăi de soiul ăsta pe lîngă ei. Îi ocărăsc și-i bat, dar cîinii aceștia nu-i părăsesc. Ca să nu moară de foame, cîinii familiei Grimes erau siliți să-și caute singuri de-ale mîncării, și așa și făcuseră, în vreme ce bătrîna dormea în marginea luminișului, rezemată de copac. Fugăriseră iepuri prin pădure și pe ogoarele învecinate și, tot rătăcind, li se alăturaseră încă trei dulăi de pe la alte ferme.

După cîtva timp, ceata întreagă se înapoie în luminiș. Erau întărîtați, dintr-o pricină oarecare. Astfel de nopți reci și senine și cu lună neliniștesc și tulbură cîinii. Poate că vreun instinct străvechi, din vremurile cînd erau lupi și cutreierau pădurile în haite prin nopți de iarnă, îi însuflețește din nou.

Cîinii aceștia, în luminiș, în fața bătrînei, prinseseră doi sau trei iepuri, și cea mai năprasnică foame a lor fusese potolită. Ei începură să se joace, să alerge în cerc prin luminiș. Fugeau roată, fiecare cu capul în coada celuilalt. Alcătuiau acolo, sub copacii încărcați de omăt și-n bătaia iernaticelor raze de lună, un tablou ciudat, tot alergînd tăcuți, în cercul bătătorit de goana lor pe zăpada cea moale. Nu făceau zgomot. Ci se tot roteau în cerc.

Se poate ca bătrîna să-i fi văzut alergînd astfel, înainte de a muri. Se poate să se fi trezit o dată ori de două ori şi să fi privit la strania privelişte, cu ochii ei bătrîni şi stinşi.

Şi nu-i mai era prea frig acum, se simţea doar somnoroasă. Viaţa nu pleacă din noi cu una, cu două. Poate că bătrînica îşi ieşise din minţi. Se poate să-şi fi visat vremea tinereţii petrecute la ferma neamţului şi pe cea dinainte, vremea copilăriei, din anii în care mama ei încă n-o părăsise.

Visele-i nu puteau fi prea plăcute. Nu i se întîmplaseră multe lucruri plăcute în viaţă. Cînd şi cînd, cîte unul dintre cîinii familiei Grimes se desprindea din alergătura aceea în cerc şi venea de se aşeza în dreptul ei. Cîinele îşi apropie faţa de faţa lui. Limba lui roşie atîrna în afară.

Alergătura cîinilor poate să fi fost un fel de ceremonie mortuară. Se poate ca instinctul primitiv al lupului, pe care noaptea şi goana îl treziseră în cîini, să-i fi speriat întrucîtva.

„Acum nu mai sîntem lupi. Sîntem cîini, slujitorii oamenilor. Trăieşte, omule! Cînd omul moare, noi ne facem iar lupi!"

Cînd vreunul dintre dulăi venea la locul unde bătrîna şedea cu spatele lipit de copac şi-şi apropia botul de faţa ei, el părea mulţumit şi se înapoia să alerge iar cu haita. Fiecare dintre cîinii familiei Grimes se apropiară de ea rînd pe rînd în seara aceea, înainte să-şi fi dat sufletul. Toate acestea le-am înţeles mai tîrziu, cînd am crescut şi m-am făcut şi eu bărbat, deoarece o dată, în pădurile din Illinois, într-o altă noapte de iarnă, am văzut o ceată de cîini purtîndu-se aidoma. Cîinii aşteptau moartea mea, aşa cum aşteptaseră să moară bătrîna în noaptea aceea cînd eu eram copil; însă cînd lucrurile s-au petrecut cu mine, eram în floarea tinereţii şi nici prin gînd nu-mi trecea să mor.

Bătrîna s-a prăpădit domol şi potolit. După ce s-a stins şi după ce unul dintre cîinii familiei Grimes a venit lîngă ea şi a găsit-o moartă, toţi cîinii s-au oprit din alergătură.

S-au strîns în jurul ei.

Aşadar, murise. Hrănise cîinii familiei Grimes cît fusese în viaţă, dar acum ce te faci?

Exista bocceaua din cîrca ei, sacul cu bucata aia de carne afumată, şi ficatul pe care i-l dase măcelarul, şi bojocii, şi

oasele de supă. Covîrşit brusc de un simţămînt de milă, măcelarul îi încărcase din belşug sacul de merinde. Bătrîna dase o lovitură grozavă.

Dădură acum şi cîinii o lovitură pe cinste.

IV

Unul dintre cîinii familiei Grimes se dezlipi deodată din rîndul celorlalţi şi începu să tragă cu colţii de bocceaua din spatele bătrînei. De-ar fi fost nişte adevăraţi lupi, apoi cîinele acela ar fi fost conducătorul haitei. Ce făcea el, făceau toţi ceilalţi.

Toţi îşi înfipseră colţii în sacul cu merinde, pe care bătrîna şi-l aninase de spate cu o sfoară.

Au tîrît trupul bătrînei în inima luminişului. Rochia roasă fu repede ruptă de pe umeri. Cînd au găsit-o, după o zi ori două, rochia îi fusese făcută ferfeniţă, sfîşiată pînă la şolduri, dar cîinii nu se atinseseră de trupul moartei. Scoseseră doar carnea din sac, doar atît. Trupul moartei, cînd au dat peste el, era ţeapăn şi îngheţat, iar umerii atît de înguşti şi oasele atît de pipernicite, încît sub îmbrăţişarea morţii păreau ale unei încîntătoare copilandre.

Lucruri de acest soi se întîmplau prin oraşele Vestului-Mijlociu, pe la fermele din preajma lor, la vremea cînd eram eu copil. Careva dintre vînătorii de iepuri găsi trupul bătrînei şi nu se atinse de el. Ceva, poate cărarea inelară bătătorită în micul luminiş acoperit de zăpadă, poate liniştea ţinutului, poate locul unde cîinii necăjiseră trupul răposatei, încercînd să-l despartă de sacul cu merinde ori să sfîşie sacul... ceva îl înfioră pe vînător şi zori către oraş.

Mă aflam pe Strada Mare, cu unul dintre fraţii mei, vînzător de gazete în oraş, care tocmai pleca să distribuie ziarele de seară prin prăvălii. Era aproape întuneric.

Vînătorul intră într-o băcănie şi-şi depănă povestea. Apoi merse într-un magazin de fierărie şi într-un *drugstore*. Oamenii începură să se adune pe trotuare. După aceea porniră pe şosea către locul din pădure.

Frate-meu ar fi trebuit să-şi vadă de treburile lui, distribuind ziare mai departe, dar n-o făcu. Toată lumea se îndrepta spre pădure. Se ducea antreprenorul de pompe funebre şi se ducea şi poliţaiul oraşului. Cîţiva oameni făcură rost de o căruţă şi ajunseră la locul unde cărarea se desprindea de şosea, apucînd-o spre pădure, dar caii nu prea erau bine potcoviţi şi alunecau pe drumurile bocnă. Aşa că nu sosiră mai repede decît noi ceştilalţi, care veniserăm pe jos.

Poliţaiul oraşului era un bărbat voluminos, care în timpul războiului fusese rănit la un picior. Mergea sprijinindu-se într-un baston greu şi şchiopăta de zor de-a lungul şoselei. Frate-meu şi cu mine ne ţineam după el şi, pe măsură ce înaintam, alţi bărbaţi şi copii ni se alăturau.

Pînă ce am ajuns la locul unde bătrîna părăsise şoseaua, se întunecase de-a binelea, dar ieşise luna. Poliţaiul se întreba dacă nu cumva se comisese o crimă. Îi tot punea întrebări vînătorului. Vînătorul mergea cu puşca în bandulieră, urmat de un cîine. Nu prea adeseori se află un vînător de iepuri în situaţia de a deveni vedetă. Şi folosea cu prisosinţă această împrejurare, luînd-o în fruntea procesiunii, alături de poliţai.

— N-am văzut nici o rană. Era o fată tînără şi frumoasă. Faţa îi e îngropată în omăt. Nu, n-o cunosc.

De fapt, vînătorul nu se uitase cu atenţie la capul moartei. Se speriase. S-ar fi putut să fi fost ucisă şi cineva să sară de după un copac, să-l omoare şi pe el. Într-o pădure, după-amiaza tîrziu, cînd toţi copacii sînt desfrunziţi şi pămîntul e acoperit cu zăpadă albă, cînd tăcerea domneşte peste tot locul, ceva înfiorător se strecoară pe furiş în sufletul şi în trupul nostru. Dacă s-a petrecut vreun lucru straniu sau vreo ciudăţenie prin împrejurimi, singurul gînd care te stăpîneşte este s-o iei cît mai repede din loc.

Urmîndu-i pe vînător şi pe poliţai, mulţimea de bărbaţi şi de băieţandri ajunsese acolo unde bătrîna traversase cîmpul şi începuse să urce panta uşoară care ducea în pădure.

Frate-meu şi cu mine eram tăcuţi. El îşi ţinea vraful de ziare într-o tolbă pe care o purta petrecută pe după umăr. La înapoierea în oraş, înainte de a veni acasă să cineze, trebuia să meargă mai departe cu distribuirea ziarelor. Dacă veneam şi eu, după cum se hotărîse desigur să-mi ceară,

urma să întîrziem amîndoi. Aşadar, ori mama, ori sora noastră mai mare o să fie nevoite să ne încălzească cina.

He, vom avea ce povesti! Nu în toate zilele i se ivesc astfel de prilejuri unui băiat. Am avut noroc să intrăm în băcănie tocmai cînd venise vînătorul. Era de la ţară. Nimeni dintre noi nu-l mai văzuse vreodată.

Gloata de bărbaţi şi de băieţandri ajunsese acum în luminiş. În astfel de nopţi de iarnă întunericul se lasă devreme, dar luna plină îşi revarsă lumina peste toate. Frate-meu şi cu mine stam lîngă arborele sub care murise bătrîna.

Zăcînd acolo, îngheţată şi ţeapănă, sub lumina aceea, nu arăta bătrînă. Unul dintre oameni o întoarse cu faţa în sus pe omăt şi am văzut totul. Îmi tremura întreg trupul, stăpînit de nu ştiu ce bizar simţămînt mistic, şi fratele meu tremura şi el. Se poate să fi fost şi din pricina frigului.

Nici el nici eu nu văzuserăm încă pînă atunci un corp de femeie. Poate că zăpada era aceea care, lipindu-se de carnea bocnă, o făcea să arate atît de albă şi de încîntătoare, atît de asemenea cu o marmură. Nici o femeie nu venise cu ceata noastră din oraş; dar unul dintre bărbaţii aflaţi de faţă, fierarul oraşului, îşi scoase paltonul şi-l întinse peste moartă. Apoi o ridică în braţe şi o luă spre oraş, toţi ceilalţi urmîndu-l în tăcere. În clipa aceea nimeni nu ştia cine era femeia din zăpadă.

V

Văzusem totul, văzusem pîrtia din zăpadă, aidoma unei piste de curse de cai în miniatură, acolo unde alergaseră cîinii; văzusem cum bărbaţii fuseseră induşi în eroare, zărisem umerii albi, goi, părînd încă tineri, şi auzisem comentariile în şoaptă ale bărbaţilor.

Ei erau pur şi simplu buimăciţi. Duseseră trupul rece la antreprenorul de pompe funebre, şi după ce fierarul, vînătorul, poliţaiul şi alţi cîţiva intrară, închiseră uşa după dînşii. Dacă tata ar fi fost de faţă, poate că ar fi intrat şi el, dar noi băieţii nu puturăm pătrunde.

L-am însoţit pe frate-meu să distribuim restul de ziare şi, cînd am ajuns acasă, frate-meu fu acela care povesti cele întîmplate.

Rămăsei tăcut şi mă culcai devreme. Se poate să nu fi fost mulţumit de felul cum povestise fratele meu.

Mai tîrziu, în oraş, am auzit desigur alte fragmente din povestea bătrînei. Ea a fost identificată a doua zi şi a urmat o cercetare.

Soţul şi fiul ei au fost găsiţi pe undeva şi s-a încercat să li se atribuie moartea femeii, dar n-a mers. Aveau alibiuri foarte temeinice.

Oricum, oraşul era împotriva lor. Fură siliţi să plece. Unde s-or fi dus n-am ştiut niciodată.

Îmi aduc aminte numai de scena din pădure, de oamenii care stăteau şi priveau, de trupul gol ce părea a fi al unei tinere fete, prăbuşită cu faţa în zăpadă, de urmele lăsate de alergătura cîinilor şi de cerul de iarnă, limpede şi rece, de deasupra. Frînturi albe de nori se scurgeau pe întinsul cerului, se fugăreau pe micul spaţiu descoperit dintre copaci.

Fără s-o ştiu, scena din pădure devenise pentru mine temelia poveştii adevărate, pe care încerc s-o deapăn acum. Fragmentele, vedeţi dumneavoastră, aveau să fie adunate încetul cu încetul, mult după aceea.

Viaţa îşi urmă cursul. Cînd m-am făcut mai mare, am lucrat la ferma unui neamţ. Slujnica se temea de stăpînu-său. Nevasta fermierului o duşmănea.

Acolo am văzut multe. O dată, mai tîrziu, într-o pădure din Illinois, într-o noapte senină de iarnă, sub lumina lunii, mi s-a întîmplat o aventură stranie, impresionantă, cu nişte cîini. Pe cînd eram şcolar, într-o zi de vară, m-am dus cu un alt băiat, prieten de-al meu, de-a lungul unui pîrîu, pînă la cîteva mile depărtare de oraş, şi am ajuns la casa unde locuise bătrîna. De la moartea ei nu mai locuise nimeni acolo. Uşile erau ieşite din ţîţîni ; toate ochiurile geamurilor se spărseseră. Pe cînd prietenul meu şi cu mine stam afară în drum, doi cîini, şarle vagabonde de ţară, veniră alergînd de după colţul casei. Erau nişte dulăi mari şi fioroşi şi veniră pînă la zăbrelele gardului, zgîindu-se la noi, care stam în drum.

Întreaga poveste, povestea morţii bătrînei, pe măsură ce şi eu îmbătrîneam, a fost pentru mine ca o muzică auzită de

undeva din depărtări. Notele trebuiau alese cu băgare de seamă, una cîte una. Ceva anume se cerea înţeles.

Femeia care răposase era o ființă sortită să hrănească viaţa animală. Oricum, asta e tot ce a făcut. Hrănise viaţa animală încă dinainte de a se naşte, apoi copilă fiind, ca fată tînără, apoi pe ferma neamţului, şi după ce s-a măritat şi cînd a îmbătrînit şi cînd a murit. Hrănea vaci, păsări, porci, cai, cîini, bărbaţi. Fiica ei închisese ochii din pruncie şi cu fiul ei n-a schimbat vorbe multe. În noaptea în care a murit, se grăbea spre casă, purtînd cu ea hrană pentru viaţa animală.

A găsit-o moartea în luminişul din pădure şi chiar după moarte a continuat să hrănească viaţa animală.

Se prea poate ca atunci cînd fratele meu a povestit întîmplarea, în noaptea aceea cînd ne-am întors noi acasă, şi mama cu soră-mea stăteau şi ne ascultau, eu să nu fi fost prea mulţumit de dînsul, căci nu înţelesese tîlcul tărăşeniei. Era prea tînăr şi tot la fel de tînăr eram şi eu. Un lucru atît de desăvîrşit îşi are o anume frumuseţe proprie.

Nu voi încerca să mai stărui. Explic doar pentru ce am fost nemulţumit şi de ce am rămas nemulţumit de atunci încoace. Iar toate acestea le spun numai ca să înţelegeţi ce m-a îmboldit să povestesc totul, încă o dată, de la capăt.

MOARTEA ÎN PĂDURE (în original *Death in the Woods)* a văzut lumina tiparului în 1933, făcînd parte din culegerea de nuvele intitulată *Death in the Woods and Other Stories (Moartea în pădure şi alte povestiri).*

un roman

alb sărac

cartea întîi

capitolul I

Hugh McVey s-a născut într-o găoace de oraş scobită într-un mal gloduros de pe ţărmul apusean al fluviului Mississippi, în statul Missouri. Nenorocit loc de naştere ! În afara unei fîşii înguste de glod negru, care se întindea de-a lungul fluviului, pămîntul pînă la zece mile dincolo de oraşul acela — pe care localnicii îl porecliseră în derîdere Mudcat Landing [1] — era aproape totul fără valoare şi sterp. Ţărîna, galbenă, subţire şi ţelinoasă, se lucra pe vremea lui Hugh de către un neam de oameni înalţi şi deşiraţi, care păreau tot atît de fără vlagă şi de netrebnici ca pămîntul pe care hălăduiau. Erau pururea plouaţi, iar negustorii şi meseriaşii oraşului nu se aflau nici ei în altă stare. Negustorii, care ar fi dorit să agonisească oarecare cîştiguri de pe urma prăvăliilor — nişte biete dughene dărăpănate — vînzînd pe datorie, nu reuşeau să încropească cine ştie ce pe mărfurile desfăcute la tejghea, iar meseriaşii, cizmarii, tîmplarii şi şelarii nu izbuteau să se aleagă, în schimbul muncii depuse, c-un cîştig mai ca lumea. Doar cele două crîşme ale oraşului înfloreau. Crîşmarii îşi vindeau marfa pe bani gheaţă şi, întrucît atît locuitorii oraşului, cît şi fermierii veniţi după cumpărături erau de părere că viaţa fără băuturică e de neîndurat, întotdeauna găseau gologani pentru ca să se afume.

John McVey, tatăl lui Hugh McVey, fusese muncitor agricol în tinereţea sa, dar chiar înainte de naşterea lui Hugh se mutase la oraş, unde găsise de lucru la o tăbăcărie. Tă-

[1] În traducere aproximativă : Schela somoteilor.

băcăria a mers vreun an-doi şi apoi a dat faliment, dar John McVey n-a mai părăsit oraşul. Dădu şi el în patima beţiei. Nici că putea face ceva mai simplu şi mai uşor. Cîtă vreme muncise la tăbăcărie, se şi însurase şi tot atunci venise pe lume şi fiul său. Apoi soţia muri şi muncitorul ajuns şomer îşi luă copilul şi se duse să trăiască într-o colibă pescărească lîngă fluviu. Cum o fi trăit băiatul în următorii cîţiva ani n-a aflat nimeni niciodată. John McVey hoinărea pe uliţe şi pe malul fluviului şi nu se trezea din uluirea lui obişnuită decît atunci cînd, împins de foame ori de năprasnica poftă de a bea, se tocmea să lucreze o zi la vreun fermier, cînd recolta era în toi, ori se alătura altor pierde-vară pentru vreo aventuroasă coborîre în josul fluviului, cu plutele. Copilaşul fie că era lăsat sub cheie, în coliba de pe malul apei, fie că îl căra după el, învelit într-o pătură soioasă. Curînd după ce se văzu în stare să umble, băiatul fu silit să-şi caute de lucru, ca să se poată hrăni. Pe la zece anişori, el cutreiera nepăsător oraşul, ţinîndu-se după tată-său. Găseau ceva de lucru împreună, dar pe cînd băiatul muncea, tătîne-su dormea la soare. Curăţau cisterne, măturau prăvălii şi crîşme, şi noaptea o porneau cu o ladă şi c-o roabă ca să scoată şi să arunce în fluviu gunoiul din jurul caselor. La paisprezece ani, Hugh era cît tatăl său de înalt şi lipsit aproape de orice învăţătură. Ştia niţel să citească şi-şi putea scrie numele, daruri dobîndite şi acestea de pe la ceilalţi băieţi, care veneau să pescuiască — împreună cu el — în fluviu, dar la şcoală nu fusese niciodată. Uneori, zile în şir, nu făcea nimic altceva decît să zacă pe jumătate adormit la umbra cîte unui tufiş de pe malul apei. Peştii prinşi în zilele de mai mare hărnicie şi noroc îi vindea pe cîţiva cenţi vreunei gospodine şi făcea astfel rost de bani cu care să cumpere de-ale mîncării pentru trupul său în creştere, mare şi trîndav. Apoi, aşijderea unui animal ajuns la vîrsta maturităţii, se îndepărtă de tată-său, dar nu din pricină că-i purta vreo pică fiindcă nu-i sortise o copilărie mai puţin grea, ci pur şi simplu pentru că socotea sosită vremea de a trăi de capul lui.

Pe la paisprezece ani, cînd era pe punctul de a se afunda într-aceeaşi stare de inconştienţă animalică în care vieţuise tatăl său, băiatului i se întîmplă ceva. Un drum-de-fier îşi croise cale de-a lungul fluviului pînă în oraşul lor şi bă-

iatul căpătă o slujbă de om la toate pe lîngă şeful staţiei. Mătura gara, suia cuferele în vagoane, cosea iarba din curtea staţiei şi ajuta în fel şi chip celui care cumula funcţiile de vînzător de bilete, de magazioner şi telegrafist în acea neînsemnată şi periferică staţie.

Hugh începu să se dezmeticească întrucîtva. Locuia în casă cu stăpînul său, Henry Shepard, şi cu soţia acestuia, Sarah Shepard, şi pentru întîia oară în viaţa lui lua masa la timp. Tolănit după-amiezi întregi de vară pe malul fluviului ori stînd cu desăvîrşire nemişcat, ceasuri nesfîrşite, pe fundul cîte unei bărci, traiul său de pînă atunci îi dăduse despre viaţă o viziune visătoare, ruptă de realităţi. Nu fără anevoinţă se hotăra într-un fel şi se apuca de făcut ceva, dar în ciuda indolenţei sale, băiatul era înzestrat cu o mare doză de răbdare, moştenită poate de la mumă-sa. În slujba asta nouă, soţia şefului de staţie, Sarah Shepard, o femeie bună la inimă şi cu limba ascuţită, care ura oraşul şi oamenii printre care o azvîrlise soarta, îl cicălea ziua întreagă. Se purta cu el aşa cum te porţi cu un copil de şase ani, îi spunea cum trebuie să stea la masă, cum să folosească furculiţa cînd mînca, în ce fel se cade să le vorbească oamenilor care veneau la staţie ori acasă. Nevolnicia lui Hugh îi stîrni simţăminte de mamă şi, ea însăşi neavînd copii, începu să şi-l apropie sufleteşte pe băiatul acesta înalt şi stîngaci. Era o femeie măruntă, şi cînd sta în picioare şi-l dojenea pe băiatul cel mare şi găgăuţ, care se zgîia de sus la ea, cu ochii lui mici şi miraţi, atunci alcătuiau amîndoi o privelişte ce oferea prilej de nesfîrşit haz soţului ei, un bărbat scurt, gros şi chel, care umbla îmbrăcat într-o salopetă albastră şi cu cămaşă albastră de bumbac. Atunci cînd apărea la uşa din spate a casei, care se afla doar la doi paşi de staţie, Henry Shepard rămînea cu mîna pe clanţă, privind la femeie şi la băiat. Peste glasul cicălitor al femeii, atunci se ridica vocea lui : „Păzea, Hugh, striga el. Ai grijă, flăcăule ! Ţin'te bine ! Dacă nu iei bine seama, are să te muşte !"

Hugh nu primea decît puţini bani pentru munca lui, dar pentru întîia oară în viaţa lui începu s-o trăiască omeneşte. Henry Shepard îi cumpără haine, iar soţia sa, Sarah, care era meşteră în arta culinară, încărca masa cu bunătăţi. Hugh mînca pînă ce stăpînii săi, şi soţul şi soţia, începeau a spune că va crăpa dacă nu se opreşte. Apoi, cînd privirile

lor se îndreptau aiurea, el se ducea în curtea gării şi, tîrîndu-se pe sub tufiş, adormea acolo dus. Şeful staţiei venea să-l caute. Tăia o nuia din lăstăriş şi începea să-l croiască peste ţurloaiele goale. Hugh se deştepta şi era copleşit de ruşine. Se ridica în picioare şi sta tremurînd, oarecum speriat să nu fie cumva izgonit din noul său cămin. Bărbatul şi băietanul ruşinat, stacojiu la faţă, se înfruntau cîteva clipe, şi apoi primul, dînd în meteahna neveste-si, se apuca să-l mustre. Era necăjit de ceea ce socotea a fi indolenţă la băiat şi găsea sute de mici treburi pe care să i le dea de făcut. Se îndeletnici cu aflarea unor felurite treburi pentru Hugh şi, cînd nu putea găsi nici una, o născocea. „Trebuie să-i găsim mereu de lucru vlăjganului ăstuia puturos. Asta-i toată taina", îi spunea el soţiei.

Băiatul învăţă cum să nu-şi lase în nemişcare trupul, a cărui fire era înclinată spre lene, şi cum să-şi ţină mintea visătoare şi somnolentă aţintită asupra unor lucruri precise. Ore întregi el robotea într-una, îndeplinind iar şi iar munca la care era pus. De fapt uita rostul trebii ce i se dăduse şi o aducea la îndeplinire pentru că era totuşi o treabă şi pentru că era ceva care îl ţinea treaz. Într-o dimineaţă, i se spuse să mături peronul staţiei, şi cum mai-marele său plecase fără a-i mai da în seamă şi alte treburi de făcut, iar pe de altă parte întrucît îi era teamă că de ar sta jos ar cădea din nou în vechea şi ciudata stare de toropeală în care îşi petrecuse o atît de mare parte a vieţii, Hugh nu mai conteni cu măturatul vreme de două sau de trei ore. Peronul era din scînduri netrase la rîndea, iar braţele lui Hugh erau foarte puternice. Tîrnul pe care-l folosea începu să se destrame. Fire şi firicele din el prinseră a se împrăştia încoace şi încolo, iar după o osteneală de un ceas, peronul se înfăţişă parcă şi mai murdar decît la început. Sarah Shepard se ivi în pragul casei şi privi la el îndelung. Era gata să-l strige şi să-l certe iarăşi pentru nătîngia lui, cînd îi fulgeră un alt gînd. Văzu expresia de seriozitate şi hotărîre de pe faţa istovită şi prelungă a băiatului şi parcă un val de înţelegere o năpădi. Nişte lacrimi i se zbiciră la colţul pleoapelor şi-n clipa aceea braţele ei rîvniră să-l cuprindă şi să-l ţină strîns lipit la piept pe găliganul acesta. Din tot sufletul ei de mamă dorea să-l ocrotească pe Hugh de o lume care presimţea că se va purta întotdeauna cu el aşa cum te porţi cu un animal de povară,

fără a ţine seama de ceea ce socotea dînsa a fi slăbiciunea din naştere a băiatului. Sfîrşise cu treburile de dimineaţă, şi fără a-i spune nimic lui Hugh, care nu înceta să înainteze de la un capăt la celălalt al peronului, măturînd de zor, ea ieşi pe uşa din faţa casei şi merse la o prăvălie din oraş. De acolo cumpără o jumătate de duzină de cărţi, o geografie, o aritmetică, un abecedar şi două-trei manuale de citire. Se hotărîse să devină învăţătoarea lui Hugh şi, cu energia ei caracteristică, nu amînă lucrurile, ci se apucă de treabă numaidecît. Cînd se înapoie acasă şi-l zări pe băiat încă măturînd cu stăruinţă peronul, nu-l mai dojeni, ci-şi înmuie glasul într-o cu totul nouă blîndeţe :

— Ei bine, băiete, poţi aşeza acum mătura la locul ei şi vino, dacă vrei, în casă, îl pofti ea. M-am hotărît să te socot ca pe propriul meu copil şi nu vreau să ne fie ruşine de tine. Dacă vrei să creşti în preajma mea, nu mă pot împăca nicicum gîndului să te văd ajungînd un fluieră-vînt, ca tatînă-tu ori ca ceilalţi ce trăiesc în găoacea asta de oraş. Va trebui să înveţi, şi-mi închipui c-o să trebuiască să-ţi fiu eu dăscăliţă. Hai, vino numaidecît în casă, adăugă ea aspru, făcîndu-i băiatului un semn iute cu mîna.

Acesta, cu mătura în mînă, se zgîia prosteşte la dînsa.

— Cînd trebuie să faci o treabă, n-are nici un rost s-o amîi, încheie ea. Are să fie muncă anevoioasă, ca să scot din tine un om ca oamenii, dar lucrul ăsta trebuie făcut. Aşa încît e mai bine să începem cu lecţiile chiar de îndată.

Hugh McVey trăi în casa lui Henry Shepard şi a soţiei sale pînă se făcu bărbat în toată firea. După ce apucă Sarah Shepard să-i devină învăţătoare, lucrurile începură să meargă mai bine pentru el. Cicălelilor femeii din Noua Anglie, care nu făcuseră pînă atunci decît să-i sporească stîngăcia şi prostia, li se puse astfel capăt, şi traiul în casa adoptivă începu să fie atît de liniştit şi de paşnic, încît băiatul socotea c-a nimerit într-un fel de adevărat rai. O vreme, bătrînii vorbiseră să-l trimeată la şcoala din oraş. Dar nevasta şefului de staţie se împotrivi. Începuse să se simtă atît de apropiată de Hugh, încît i se părea că băiatul e carne din carnea ei, iar gîndul de a-l vedea atît de mare şi de necioplit, stînd într-o clasă laolaltă cu copiii din oraş, o necăjea şi o mînia. În închipuire, îl vedea luat în batjocură de către ceilalţi

băieţi şi nu putea să rabde acest gînd. Nu-i plăceau oamenii din oraş şi nu voia ca Hugh să aibă de-a face cu ei.

Sarah Shepard se trăgea dintr-un neam de oameni şi dintr-un ţinut cu totul diferite ca înfăţişare de cele în mijlocul cărora trăia acum. Familia ei, alcătuită din oameni cumpătaţi din Noua Anglie, venise în apus la un an după Războiul Civil, ca să ia în stăpînire nişte locuri proaspăt despădurite, aflate către partea de miazăzi a statului Michigan. Fiica era fată mărişoară cînd tatăl şi mama sa o porniseră în călătorie spre vest şi, după ce sosiră la noua aşezare, ea muncise la cîmp dimpreună cu tatăl ei. Pămîntul era acoperit de cioturi uriaşe şi era anevoios de lucrat, însă oamenii din Noua Anglie aveau obişnuinţa greutăţilor şi nu se lăsau descurajaţi. Ţărîna era adîncă şi mănoasă, iar oamenii care se aşezaseră acolo se zbăteau în sărăcie, dar clocoteau de speranţe. Simţeau că fiecare zi de trudă crîncenă închinată desţelenirii pămîntului însemna o comoară pusă deoparte pentru viitor. În Noua Anglie, ei luptaseră împotriva unei clime aspre şi reuşiseră să-şi asigure traiul pe un pămînt stîncos şi nerodnic. Mai blînda climă, cu ţarina adîncă şi mănoasă de aici a Michiganului, presimţeau ei, era plină de făgăduinţe. Ca majoritatea vecinilor săi, tatăl tinerei Sarah intrase la datorii pentru pămîntul său şi pentru uneltele cu care trebuia să-l cureţe şi să-l muncească ; în fiecare an, el îşi irosea cea mai mare parte din cîştig pe dobînzile ipotecii către un bancher dintr-un oraş apropiat, dar situaţia aceasta nu-l descuraja. Fluiera, în timp ce-şi vedea de munca ogoarelor, şi-l auzeai adesea vorbind despre un viitor uşor şi îmbelşugat. „În cîţiva ani, după ce pămîntul va fi fost curăţat, o să facem bani cu duiumul", spunea el.

Cînd Sarah deveni o femeiuşcă şi începu să frecventeze tineretul din acea regiune proaspăt colonizată, ea auzi vorbindu-se mult despre ipoteci şi despre greutatea de a se echilibra bugetele, dar toată lumea privea aceste anevoinţe ca fiind trecătoare. În mintea fiecăruia, viitorul strălucea ca un tărîm al făgăduinţii. În toate teritoriile de mijloc ale Americii, în Ohio, Indiana de Nord şi Illinois, în Wisconsin şi Iowa, domnea o însufleţire plină de nădejdi. În fiecare piept speranţa lupta biruitoare împotriva sărăciei şi a descurajării. Optimismul se strecura în sîngele copiilor, ceea ce mai tîrziu duse la un fel de dezvoltare făgăduitoare şi cu-

rajoasă a întregii regiuni de vest. Fiii şi fiicele acestor oameni dîrzi îşi aveau fără îndoială minţile prea stăruitor aţintite la răscumpărarea ipotecilor şi la gîndul de a-şi croi o cale în lume, dar aveau suflete pline de cutezanţă. Dacă ei, împreună cu locuitorii cumpătaţi şi uneori cîrpănoşi din Noua Anglie, din care se trăgeau, au dat vieţii moderne americane un iz cam prea materialist, cel puţin au făurit în schimb o ţară în care oameni cu vederi mai puţin influenţate de nevoile materiale pot, la rîndul lor, trăi în confort.

În mijlocul comunităţii de bărbaţi înfrînţi şi de femei palide şi fără vlagă de pe malul fluviului Mississippi, aceea care se transformase în cea de a doua mamă a lui Hugh McVey şi în vinele căreia curgea sîngele pionierilor acelor locuri, se simţea neînfrîntă şi nevlăguită. Ea şi soţul ei, presimţea Sarah, vor mai rămîne cîtăva vreme în orăşelul acela din Missouri şi apoi se vor muta într-un oraş mai mare şi vor avea o situaţie mai bună. Se vor muta de colo-colo, mereu mai sus, pînă ce bărbatul ei cel grăsuţ va deveni fie preşedintele unei companii de căi ferate, fie milionar. Aşa se cădea să se petreacă lucrurile. Sarah nu avea nici o îndoială, în privinţa viitorului. „Fă totul bine, îi spunea ea soţului său, care era pe deplin mulţumit de situaţia ce-o avea şi care nu se hrănea cu idei măreţe, privitoare la viitorul său. Nu uita să-ţi întocmeşti rapoartele frumos şi clar. Arată-le că poţi îndeplini la perfecţie sarcinile ce ţi s-au dat şi atunci ţi se vor încredinţa altele mai însemnate. Într-o zi, ca din senin, se va întîmpla ceva. Vei fi solicitat să ocupi un post de răspundere. Nu vom fi siliţi să rămînem încă multă vreme în găoacea asta."

Femeia cea mică de statură, energică însă şi ambiţioasă, care şi-l apropiase sufleteşte pe fiul trîndavului muncitor cu braţele, îi vorbea mereu băiatului despre neamul ei. În fiecare după-amiază, cînd îşi termina treburile gospodăreşti, îl ducea pe băiat în camera din faţă a casei şi petrecea acolo ore întregi, muncind alături de el la pregătirea lecţiilor. Se străduia din răsputeri să dezrădăcineze prostia din băiatul acesta greu de cap, precum se străduise şi tatăl ei să dezrădăcineze cioturile din pămîntul ce le fusese dat în Michigan. După ce lecţia zilei se repeta de atîtea ori încît Hugh îşi simţea capul într-o stare de nătîngă sfîrşeală, femeia punea cărţile deoparte şi sta de vorbă cu el. Cu vie înflăcărare îi zugrăvea

tabloul propriei sale tinereţi, precum şi locurile şi oamenii printre care trăise ea. Înlăuntrul acelui tablou îi înfăţişa pe locuitorii plecaţi din Noua Anglie, care deveniseră membrii comunităţii agricole din Michigan, drept un neam de oameni puternici ca nişte zei, totdeauna cinstiţi, totdeauna cumpătaţi, croindu-şi neîncetat o cale în viaţă. Pe oamenii din neamul băiatului, dimpotrivă, îi osîndea cu asprime. Şi-l compătimea pentru că purta în vinele sale sîngele lor. Băiatul avea atunci şi avea să aibă toată viaţa anumite cusururi de ordin fizic, pe care ea nu le-a putut înţelege niciodată. Sîngele nu curgea cum trebuie prin trupul său de lungan. Picioarele şi mîinile îi erau mereu reci, aşa încît simţea o plăcere aproape senzuală numai din singurul fapt că putea sta tolănit în curtea staţiei, lăsînd soarele să-l bată în voie.

Sarah Shepard socotea ceea ce numea lenevia lui Hugh drept o trăsătură sufletească a acestuia. „Trebuie să te dezbari de ea, îi băga în cap. Uită-te la cei de un neam cu tine — nişte biete lepădături albe — cît de leneşi şi cît de nevolnici mai sînt. Tu nu se cade să fii ca ei. E un mare păcat să fii atît de visător şi de netrebnic."

Împins mereu din spate de spiritul energic al femeii, Hugh se strădui să înfrîngă plăcerea înnăscută de a se lăsa pradă visurilor lui nebuloase. Se convinse singur că cei de un neam cu el erau într-adevăr de o stirpe inferioară, că trebuie să fie ocoliţi şi neluaţi în seamă. În răstimpul celui dintîi an de cînd venise să trăiască la soţii Shepard, i se întîmplă uneori să dea curs dorinţei de a se întoarce la vechea-i viaţă trîndavă, dusă alături de tatăl său în coliba de lîngă fluviu. Unii călători coborau de pe vapoare în acest orăşel, spre a lua trenul către alte oraşe, mai din interior. El cîştiga ceva parale cărînd sus, pe dealul dintre debarcader şi staţia de cale ferată, cuferele pline cu veşminte ori cu mostre ale comis-voiajorilor. Chiar la paisprezece ani puterea trupului său lung şi deşirat era atît de mare, încît putea să întreacă la cărat pe orice bărbat vîrstnic din oraş. Ridica pe umăr cîte un cufăr şi se îndepărta cu el încet şi fără să-l clatine, aşa cum ar fi dus un cal de fermă în cîrcă pe-un băieţel de şase ani.

Banii cîştigaţi în chipul acesta Hugh îi dădu o vreme tatălui său, şi cînd bătrînul trăsnea de prea multă băutură,

devenind certăreţ, atunci o ţinea morţiş ca băiatul să se întoarcă să trăiască în continuare cu dînsul. Hugh nu avea curajul să-l refuze, iar cîteodată nici nu dorea să-l refuze. Şi dacă se întîmpla ca nici şeful de staţie, nici soţia lui să nu se afle în clipa aceea prin apropiere, o lua din loc şi se ducea cu tatăl său, să şadă vreme de cîte o jumătate de zi cu spatele proptit de zidul colibei lui pescăreşti. Cu inima împăcată, lîncezea acolo în bătaia soarelui şi-şi întindea cît putea picioarele-i lungi. Ochii lui mici şi somnoroşi se zgîiau peste fluviu. Un simţămînt robitor de dulce îl copleşea şi, pentru o clipă, se credea cu totul fericit şi se hotăra să nu se mai întoarcă înapoi, la staţia de cale ferată şi la femeia ce-şi pusese în gînd să-l trezească din amorţeală şi să facă dintr-însul un om aidoma cu cei din neamul ei.

Hugh îl privea pe tată-său, care, întins în iarba înaltă de pe malul fluviului, adormise şi sforăia. Un sentiment ciudat de lipsă de loialitate îl copleşea şi-l făcea să nu se mai simtă în largul său. Gura bătrînului său era deschisă şi-n horcăielile lui desluşeai ceva voluptuos. Din hainele-i soioase şi numai zdrenţe se răspîndea un miros de peşte. Muştele se adunau în roiuri deasupră-i şi aterizau pe obrajii săi. Dezgustul punea stăpînire pe Hugh. O lumină pîlpîitoare dar mereu reaprinsă i se ivea în ochi. Cu toată puterea sufletului său dezmorţit, se zbătea împotriva dorinţei ispititoare de a se întinde lîngă omul acela şi de a dormi. Cuvintele femeii din Noua Anglie, care, îşi dădea seama şi el, se străduia să-l scoată din toată trîndăvia şi urîţenia aceea, spre a-l înălţa către un fel de viaţă mai strălucitor şi mai bun, îi treceau ca un ecou depărtat prin minte. Cînd se ridica şi o pornea pe stradă îndărăt către casa şefului de staţie şi cînd, ajuns acolo, femeia îl privea dojenitoare, mormăind ceva cu privire la bietele secături albe din oraş, lui îi era ruşine şi-şi ţinea ochii aţintiţi în podea.

Treptat, Hugh începu să-l urască pe tatăl său şi pe cei de-un neam cu dînsul. El făcu legătură între omul care-l zămislise şi înfricoşătoarea aplecare spre trîndăvie din el însuşi. Cînd muncitorul cu braţele, care era părintele său, se înfiinţă la staţie şi-i ceru banii pe care-i cîştigase cu căratul cuferelor, băiatul îi întoarse spatele şi, traversînd şoseaua prăfuită, intră în curtea casei soţilor Shepard. Iar după un an-doi nu mai dădu nici un fel de atenţie zilerului

desfrînat, care venea din cînd în cînd să bombăne şi să-l înjure ; şi după ce mai agonisi niscaiva bani, îi încredinţă femeii spre păstrare. „Ei bine, rostea el, vorbind încet şi cu acea tărăgăneală şovăitoare caracteristică celor de-un neam cu el, dacă îmi daţi răgaz, am să învăţ. Vreau să devin ce vreţi dumneavoastră să fiu. Dacă vă ţineţi de capul meu, am să încerc să mă fac om.“

Hugh McVey trăi în orăşelul acela din Missouri, sub oblăduirea Sarei Shepard, pînă la împlinirea vîrstei de nouăsprezece ani. Atunci, şeful de staţie renunţă la cariera de feroviar şi se înapoie în Michigan. Tatăl Sarei Shepard murise, după ce curăţise de cioturi o sută şi douăzeci de acri de teren, pe care i-l lăsase ei. Visul care de ani de zile stătuse pitit în adîncul minţii acestei femei mărunte şi mulţumită căruia îl întrezărea pe chelul şi blîndul său Henry Shepard ajungînd cineva printre căpeteniile căilor ferate, visul acela începuse să se cam destrame. Citea mereu prin gazete şi reviste despre alţi bărbaţi care, pornind de la o situaţie umilă în ierarhia Căilor Ferate, deveniseră în scurtă vreme bogaţi şi puternici, dar nimic asemănător nu părea probabil să se mai întîmple cu soţul ei. Sub privegherea nevestei, omul îşi îndeplinea conştiincios şi grijuliu munca, dar din toate acestea nu se alegea cu nimic. Înalţii funcţionari ai Căii Ferate treceau cînd şi cînd prin orăşelul lor, călătorind în vagoane speciale, ataşate la coada unora dintre trenurile ce nu opreau în localitate, aşa încît înalţii funcţionari nu coborau să-l poftească pe Henry la dînşii, spre a-i răsplăti statornica destoinicie, încredinţîndu-i noi sarcini, aşa cum — în povestirile pe care le citea ea — făceau neapărat înalţii funcţionari în alte cazuri asemănătoare. Cînd îi muri tatăl, ea întrezări din nou prilejul de a-şi întoarce faţa către răsărit şi de a se duce să trăiască printre oameni de-un neam cu ea ; cu aerul unei persoane care acceptă o înfrîngere nemeritată, îi spuse soţului său să-şi dea demisia. Şeful de staţie reuşi să obţină numirea lui Hugh în locul lui, şi cei doi soţi plecară într-o dimineaţă cenuşie de octombrie, lăsînd în seama înaltului şi neîndemînaticului băiat toate răspunderile funcţiei. Avea de ţinut registre la zi, de completat frahte, de primit telegrame, avea de executat zeci de lucruri precise. Dimineaţa, devreme, înainte de sosirea în gară a trenului cu care urma să plece,

Sarah Shepard îl chemă la ea şi-i repetă învăţămintele cu care atît de adesea îi împuiase capul soţului său. „Să faci totul conştiincios şi cu grijă, îi spuse ea. Dovedeşte-te vrednic de încrederea ce ţi s-a arătat."

Femeia din Noua Anglie voia să-l încredinţeze pe băiat, aşa cum o făcuse în nenumărate rînduri soţul ei, că de va munci cu rîvnă şi bună-credinţă, înaintarea va veni neapărat ; dar în lumina faptului că Henry Shepard îndeplinise ani de-a rîndul, fără a cîrti, munca pe care urma acum să o aducă el la îndeplinire şi că nu primise în schimb nici laudă, nici mustrări din partea mai-marilor săi, dînsa nu se încumeta să rostească vorbele ce-i stăteau pe limbă. Femeia şi odrasla aceasta a oamenilor printre care ea-şi depănase cinci ani din viaţă şi pe care atît de adesea îi osîndise stăteau acum unul în preajma celuilalt, cuprinşi de o tăcere stîngace. Despuiată de încrederea ei în rostul vieţii şi pusă în imposibilitate de a-şi îndruga obişnuitele-i poveţe, Sarah Shepard nu mai avea nimic de spus. Silueta înaltă a lui Hugh, rezemată de stîlpul ce sprijinea pridvorul căsuţei unde ea îl dăscălise zi de zi, i se păru deodată îmbătrînită şi se gîndi că faţa prelungă şi solemnă a băiatului reflecta o înţelepciune mai veche şi mai matură decît a sa. O ciudată schimbare de sentimente o năpădi. Pentru o clipă, începu să pună la îndoială dacă e de vreun folos ca să fii deşteptat şi să-ţi croieşti un drum în viaţă. De l-ar fi presupus pe Hugh ceva mai scund, pentru ca mintea ei să se poată din nou agăţa de tinereţea şi lipsa lui de maturitate, fără doar şi poate că l-ar fi cuprins în braţe, mărturisindu-i toate îndoielile sale. Dar aşa deveni şi ea tăcută, iar clipele se scurseră, în timp ce amîndoi stăteau faţă în faţă şi priveau cu atenţie la podeaua pridvorului. Cînd trenul cu care urma să plece fluieră, semnalizînd apropiata-i sosire, şi cînd de pe peron Henry Shepard o chemă, ea-l apucă pe Hugh de pulpana hainei şi, aplecîndu-l în jos către dînsa, îl sărută pentru întîia oară. Lacrimile le înecau amîndurora ochii. Iar cînd băiatul păşi de-a curmezişul pridvorului, ca să-i ajute la dusul geamantanului, el se poticni prosteşte de un scaun.

— Ei bine, să te porţi cît mai cu vrednicie aici, spuse iute Sarah Shepard, şi apoi, din veche obişnuinţă şi pe jumătate fără voie, îşi repetă totuşi formula : Să săvîrşeşti chiar

şi cele mai mărunte lucruri cu multă conştiinciozitate şi fii sigur că marile ocazii se vor ivi, rosti ea în vreme ce — alături de Hugh — se îndrepta cu pas viu pe cărarea cea îngustă spre staţie şi spre trenul care avea s-o ducă departe.

După plecarea Sarei şi a lui Henry Shepard, Hugh îşi urmă cu străşnicie lupta împotriva înclinării lui înnăscute de a se pierde în fel de fel de visări. Aceasta i se părea o bătălie pe care el trebuia neapărat s-o cîştige, spre a-şi dovedi astfel respectul şi preţuirea faţă de femeia care îşi irosise atîtea amar de ore canonindu-se cu dînsul. Cu toate că sub oblăduirea ei primise o educaţie mai ca lumea decît a oricărui alt tînăr din orăşelul de pe malul fluviului, Hugh nu-şi pierduse încă nici un strop din rîvna trupească ce-o avea de a se întinde la soare, într-o lenevie totală. Cînd muncea, fiecare lucru se cerea clipă de clipă înfăptuit cumsecade. Au fost, după plecarea femeii, zile în care, stînd pe scaun la telegraf, ducea o luptă crîncenă cu sine. Dar o luminiţă stranie şi hotărîtă lucea în ochii săi mici, de culoare cenuşie. Se ridica de pe scaun şi păşea pe peronul staţiei, mişcîndu-se în sus şi în jos. Ori de cîte ori îşi ridica unul sau altul din lungile-i picioare, aşezîndu-şi-l apoi încet jos, trebuia să depună un mic efort anume. A se mişca însă cît de cît însemna pentru el o dureroasă încercare, pe care nu se împăca de fel s-o facă. Fiecare cheltuială de energie fizică se asemăna unor exerciţii anoste, dar necesare, în vederea pregătirii lui pentru un viitor vag deocamdată, dar strălucit, care avea să i se ofere într-o zi, undeva pe meleaguri mai senine şi mai frumoase, aşezate nici el nu ştia încotro, parcă undeva spre răsărit. „Dacă nu mă mişc şi nu continui să mă mişc mereu, am să ajung la fel ca tata, la fel ca toată lumea din părţile acestea“, îşi spunea. Atunci gîndul i se întorcea către omul care-l zămislise şi pe care îl zărea întîmplător hoinărind alene pe strada mare ori dormind beat turtă pe malul fluviului. Îi era silă de dînsul şi ajunsese să împărtăşească părerea dispreţuitoare a soţiei şefului de staţie despre locuitorii acelui orăşel din Missouri. „Nu-s decît o şleahtă de nemernici nenorociţi şi leneşi“, îi calificase ea de mii de ori, iar Hugh era de aceeaşi părere, dar se întreba cîteodată dacă pînă la urmă nu va ajunge şi el un leneş şi un tîrîie-brîu. Ştia că nu lipseşte dintr-însul această înclinare, dar atît de dragul

femeii, cît şi de dragul său se îndîrjea ca aşa ceva să nu se întîmple niciodată.

Adevărul e că lumea de la Mudcat Landing se deosebea cu totul de lumea pe care o cunoscuse cîndva Sarah Shepard şi de lumea pe care, o dată devenit matur, avea s-o cunoască Hugh. Coborîtor dintr-un neam de oameni lipsiţi de isteţime, el avea să trăiască printre femei şi bărbaţi ageri şi energici şi să fie socotit de ei drept un om de ispravă, fără a înţelege cîtuşi de puţin cam ce voiau să spună.

De fapt, toţi oamenii din oraşul său de baştină erau de fel din Sud. Trăind, la obîrşia lor, într-o regiune unde orice muncă fizică era făcută de către sclavi, ajunseseră să aibă o aversiune adîncă faţă de muncă. În Sud, părinţii lor, neavînd bani spre a cumpăra sclavi şi nedorind să intre în concurenţă cu munca sclavagistă, încercaseră să trăiască fără a se osteni. Cei mai mulţi îşi duceau viaţa în munţi şi în regiunea deluroasă din Kentucky şi din Tennessee, unde pămîntul era prea sărac şi nerodnic ca să merite să fie cultivat de către bogaţii proprietari de sclavi de prin văile şi cîmpiile vecine. Hrana lor era slabă şi de o monotonie anostă, iar trupurile degenerate. Copiii creşteau lungi, deşiraţi şi gălbejiţi, ca plantele prost hrănite. O foame vagă şi nedefinită le sugea maţele, dedîndu-i la somnolenţă. Cei mai energici dintre ei, simţind într-un mod mai mult confuz nedreptatea situaţiei lor în viaţă, deveniseră vicleni şi primejdioşi. Vrăjmăşii de moarte se aprinseră între dînşii şi, spre a-şi da în vileag ura ce le-o inspira viaţa, se ucideau unii pe alţii. Cînd, în anii dinaintea Războiului Civil, cîţiva dintr-înşii o apucaseră de-a lungul rîurilor spre miazănoapte şi se aşezaseră în Indiana de Sud, în Illinois şi în părţile răsăritene ale statelor Missouri şi în Arkansas, ai fi zis că pierduseră orice rămăşiţă de energie cu prilejul călătoriei şi se afundară repede în apele trîndave ale vechiului lor fel de vieţuire. Impulsul care îi mînase spre emigrare nu-i duse prea departe, şi doar puţini reuşiră cumva să răzbată pînă la plaiurile bogate în grîne din inima statelor Indiana, Illinois ori Iowa sau la tot atît de mănoasele pămînturi situate dincolo de fluviu [1], în Missouri ori în Arkansas. Acolo, în Indiana de Sud şi în Illi-

[1] Este vorba de fluviul Mississippi.

nois, se amestecară în tumultul vieţii din jur şi, cu infuzia de sînge nou, se mai dezmeticiră cît de cît. Reuşiră să tempereze pornirile aprinse ale oamenilor din regiunile de unde veniseră, să devină poate mai puţin brutali decît le fuseseră strămoşii, adică pionierii. În Missouri şi în Arkansas, în multe din oraşele situate de-a lungul fluviului, ei nu se schimbaseră însă decît foarte puţin. Un călător prin aceste părţi i-ar afla şi azi acolo, aceiaşi vlăjgani deşiraţi şi leneşi, irosindu-şi viaţa tot în somn şi trezindu-se din amorţeala lor numai după lungi răstimpuri şi doar la chemările foamei.

În ce-l priveşte, Hugh McVey mai rămase în oraşul natal şi printre cei de-un neam cu el încă un an după plecarea bărbatului şi a femeii care îi fuseseră ca un tată şi ca o mamă, şi apoi o luă şi el din loc. În tot cursul anului aceluia munci fără zăbavă, ca să se lecuiască de blestemul indolenţei. Cînd se trezea dimineaţa, nu îndrăznea să mai stea nici o clipă în pat, de teamă să nu-l copleşească trîndăvia şi să nu mai fie în stare să se scoale de fel. Sărind cît ai clipi din pat, se îmbrăca şi se ducea la staţie. Peste zi nu prea era multă muncă de făcut, aşa încît se plimba cu orele în sus şi în jos pe peron. Iar cînd se aşeza, lua de îndată o carte în mînă şi-şi punea mintea la treabă. Cînd paginile cărţii începeau să se tulbure în faţa ochilor lui şi surprindea înăuntrul firii sale ispita de a se cufunda iar în visări, atunci se ridica din nou şi-şi relua plimbarea în susul şi-n josul peronului. Prin faptul că-şi însuşise părerea femeii din Noua Anglie despre cei de o stirpe cu el şi că, prin urmare, nu voia să mai aibă nici o legătură cu dînşii, viaţa lui deveni cu totul retrasă şi singurătatea îl îndemna şi ea la muncă.

Se întîmplă ceva cu dînsul. Deşi trupul nu-i era şi nu avea să-i devină niciodată prea zelos şi pornit să trebăluiască, mintea lui deodată începu să se simtă năpădită de o înfierbîntată rîvnă. Gîndurile şi simţămintele vagi, care zăcuseră dintotdeauna în el, dar care stătuseră acolo, în străfunduri, ca nişte lucruri nedesluşite, aşa cum plutesc norii în depărtări, pe un cer ceţos, începură să prindă contururi. Seara, după terminarea treburilor şi după ce încuia staţia, ca să nu fie prădată peste noapte, nu se înapoia la hotel, unde îşi închiriase o cameră şi unde lua masa, ci hoinărea prin orăşel şi pe şoseaua care ducea către miazăzi, de-a lungul marelui şi misteriosului fluviu. Sute de noi dorinţe şi de pofte precise

se deşteptară într-însul. Îi venea să stea de vorbă cu oamenii, să cunoască bărbaţi, şi, mai presus de toate, să cunoască femei, dar dezgustul pe care-l avea faţă de cetăţenii orăşelului natal, dezgust pe care i-l semănaseră în suflet cuvintele Sarei Shepard şi, mai vîrtos decît orice, asemănarea pe care o constata singur între el şi dînşii, acestea îl înfrînau. Cînd, în toamna aceluiaşi an în care plecaseră soţii Shepard şi în care el începuse să trăiască singur, tatăl său fu ucis într-o harţă neroadă cu un marinar beat, în legătură cu proprietatea unui cîine, luă brusc o hotărîre care pe moment i se păru eroică. Se duse devreme, într-una dintre următoarele dimineţi, la unul dintre cei doi crîşmari ai orăşelului, crîşmar care fusese ceea ce cu aproximaţie s-ar putea numi un soi de prieten al tatălui său, şi-i dădu bani ca să-l înmormînteze pe răposat. Apoi telegrafie la sediul central al societăţii de cale ferată, cerînd superiorilor lui să trimită pe cineva să-l înlocuiască la Mudcat Landing. Şi în după-amiaza zilei de înmormîntare a tatălui său îşi cumpără un geamantan şi-şi împachetă puţinele boarfe ce le avea. Apoi se aşeză pe treptele staţiei, ca să aştepte trenul de seară, care avea să-l aducă pe înlocuitorul lui şi în acelaşi timp să-l ia pe el. Nu ştia încotro îi este în gînd să se îndrepte, dar ştia că doreşte să-şi poarte paşii către miazănoapte. Îşi amintea lungile seri de vară din oraşul de pe ţărm, cînd şeful de staţie aţipea şi cînd nevastă-sa continua să vorbească. Băiatul care o asculta ar fi vrut să doarmă şi el, dar cu ochii Sarei Shepard aţintiţi asupră-i, nu îndrăznea. Dînsa îi vorbise despre o regiune cu orăşele dese, unde casele erau toate zugrăvite în culori vii, unde fetele tinere, îmbrăcate în rochii albe, se plimbau seara pe sub copacii de pe marginea străzilor pavate cu cărămizi, unde nu era nici praf şi nici noroi, unde prăvăliile erau vesele şi luminoase, încărcate cu mărfuri atrăgătoare, iar oamenii aveau bani ca să cumpere din belşug orice ar fi vrut şi unde fitecine era plin de viaţă şi săvîrşea lucruri de folos, şi nimeni nu era trîndav ori delăsător. Băiatul devenit acum bărbat năzuia să meargă spre un astfel de loc. Îndatoririle pe care le avusese la staţie îi furnizaseră oarecare noţiuni despre geografia ţării, şi, cu toate că nu putea preciza dacă femeia care vorbise atît de seducător se referise în descrierea ei la locurile copilăriei sale din Noua Anglie sau la acelea ale adolescenţei ei petrecute în Michigan, Hugh ştia în genere că pentru a

ajunge în ţinuturile unde oamenii, prin traiul lor, aveau să-i arate o cale mai nimerită de a-şi croi viaţa, trebuia s-o apuce spre răsărit. Socoti, aşadar, că pe cît va merge mai departe spre răsărit, pe atît mai frumoasă îi va fi viaţa, dar că totuşi mai bine ar fi să nu exagereze. „Am să mă duc în părţile de nord ale Indianei ori în Ohio, îşi spuse. Trebuie să fie oraşe frumoase pe acolo.“

Hugh era ca un copil dornic să o pornească la drum şi să facă repede parte din viaţa unui nou ţinut. Treptata trezire a minţii îi insuflase curaj şi se socotea înarmat şi gata de-a lua legătura cu alţi oameni. Voia să cunoască şi să devină prieten cu inşi ale căror vieţi erau trăite frumos şi care erau chipeşi ei înşişi şi aveau un rost în lume. Pe cînd şedea încă pe treptele peronului din gara micului şi sărmanului oraş din Missouri, cu geamantanul alături, gîndind la toate lucrurile pe care voia să le facă în viaţă, mintea lui deveni atît de nerăbdătoare, şi rîvna sa aşa de cumplită, încît o parte din neliniştea asta îi cuprinse şi trupul. Pentru prima oară poate în viaţa lui, Hugh se ridică în picioare fără un efort conştient şi se plimbă în sus şi în jos pe peron, dintr-un exces de energie. Credea că nu mai poate răbda să aştepte sosirea trenului cu omul care urma să-i ia locul. „În sfîrşit, plec ; plec pentru ca să devin un om între oameni“, îşi repeta el mereu. Iar repetarea cuvintelor se prefăcu într-un fel de refren, pe care-l rostea inconştient. Repetîndu-l într-una, inima lui bătea sălbatic în anticiparea viitorului care socotea că-i este hărăzit.

capitolul II

Hugh McVey părăsi Mudcat Landing, la începutul lui septembrie o mie opt sute optzeci şi şase. Avea atunci douăzeci de ani şi era înalt de şase picioare şi patru ţoli [1]. Toată partea de la brîu în sus a trupului său era neobişnuit de dezvoltată şi de puternică, în schimb avea picioare greoaie şi

[1] Adică 1,86 m.

lipsite de vlagă. De către societatea de cale ferată în serviciul căreia fusese i se dete un permis şi călători către miazănoapte de-a lungul fluviului, cu trenul de noapte, pînă ce ajunse la un oraş mare din statul Iowa, numit Burlington. Acolo trecea un pod peste fluviu, iar şinele drumului-de-fier se împreunau cu acelea ale magistralei care ducea spre răsărit, către Chicago : dar Hugh nu-şi urmă în noaptea aceea călătoria mai departe. Coborînd din tren, merse la un hotel din preajma gării, unde închirie o cameră pentru o noapte.

Era o noapte răcoroasă şi senină, iar Hugh nu-şi găsea astîmpăr. Localitate prosperă aşezată în mijlocul unei bogate regiuni agricole, oraşul Burlington îl copleşea prin larma şi agitaţia lui. Pentru prima oară îi fu dat să vadă străzi pavate cu cărămidă şi luminate cu felinare. Deşi, cînd ajunse acolo, erau aproape orele zece noaptea, lumea se mai plimba pe străzi şi multe prăvălii erau încă deschise.

Hotelul unde trăsese da către şinele de cale ferată şi se înălţa la colţul unei străzi viu luminate. După ce-şi luă în primire camera, Hugh nu se dezlipi o jumătate de oră de la fereastra deschisă, şi apoi, cum nici nu-i era somn, se hotărî să se plimbe. O vreme colindă străzile pe care lumea se îngrămădea în jurul uşilor prăvăliilor, dar cum statura lui înaltă atrăgea atenţia oamenilor şi-i simţi pe pietoni întorcînd privirile spre dînsul, o luă curînd pe o stradă laterală.

După cîteva minute, rătăci însă cu totul drumul. Cutreieră — i se păru lui — kilometri de străzi mărginite cu case de lemn şi de cărămidă, din cînd în cînd întîlnea oameni cărora însă, din prea mare sfiiciune, nu cuteza să le ceară lămuriri. Strada pe care apucase urca pieptiş, iar după o vreme ea îl scoase în plin cîmp, preschimbîndu-se într-o şosea care se întindea pe un mal înalt deasupra fluviului Mississippi. Era o noapte senină, cu cerul plin de stele. La cîmp deschis, departe de mulţimea de case, Hugh nu se mai simţi stingher şi speriat şi-şi continuă voios plimbarea. După cîtva timp, se opri însă şi se întoarse cu faţa spre fluviu. Cum sta în picioare pe malul stîncos şi înalt, cu un mănunchi de arbori în spatele său, stelele păreau să se fi adunat toate în cerul dinspre răsărit. La picioarele lui, apele fluviului oglindeau stele. Ele păreau că aştern o potecă pentru dînsul spre răsărit.

Vlăjganul din Missouri se aşeză pe o buturugă aproape de marginea malului stîncos şi încercă să vadă apa fluviului ce curgea în vale. Dar, în afară de un pat de stele care jucau şi clipeau în întuneric, nu se zărea nimic. Ajunse într-un loc mult deasupra podului de cale ferată, dar curînd un expres, venind dinspre apus, trecu peste pod şi luminile trenului arătau la fel cu stelele, nişte alte stele, care se mişcau şi-ţi făceau semne şi care, aidoma stolurilor de păsări, păreau că zboară dinspre apus către răsărit.

Hugh şezu în întuneric pe buturuga aceea ore în şir. El îşi zise că era zadarnic să încerce să-şi dibuie calea înapoi către hotel şi se bucura că-şi găsise o justificare spre a rămîne locului. Îşi simţea, pentru prima oară în viaţă, trupul puternic şi uşor, iar mintea îi era înfrigurat de trează. Un docar în care se aflau un tînăr şi o femeie trecu pe şoseaua din spatele său, şi după ce vocile lor se topiră în depărtare, din nou se înscăună, în tot cursul orelor cît şezu acolo gîndindu-se la viitorul lui, tăcerea, întreruptă doar la lungi intervale de cîte un lătrat de cîine pornit de la vreo casă îndepărtată, sau freamătul zbaturilor vreunui vapor ce trecea pe fluviu.

Toţi anii fragezi de formaţie ai vieţii lui Hugh McVey fuseseră petrecuţi în preajma clipocitoarelor melodii ale fluviului Mississippi. Îl văzuse în verile călduroase, cînd apa se retrăgea şi nămolul zăcea crăpat şi răscopt de-a lungul ţărmului ; primăvara, cînd se porneau revărsările şi apa se rostogolea în vîrtejuri, cărînd cu dînsa buşteni şi chiar părţi de case ; iarna, cînd apele păreau îngrozitor de reci şi gheaţa trecea plutind devale ; şi toamna, cînd undele erau liniştite, nemişcate şi încîntătoare, încît păreau să fi supt o căldură aproape omenească din copacii cu frunze roşii care le mărgineau malurile. Hugh petrecuse ceasuri şi zile aşezat ori tolănit în iarba de lîngă fluviu. Coliba de pescar în care locuise cu tatăl său pînă la paisprezece ani era la o depărtare de şase paşi mari de la marginea apei şi adesea băiatul fusese lăsat singur acolo cîte o săptămînă întreagă. Cînd tată-său pleca pentru cîteva zile în vreo expediţie cu pluta sau să lucreze pe la vreo fermă departe de fluviu, băiatul, lăsat de cele mai multe ori fără bani şi numai cu cîţiva codri de pîine, dacă simţea că-l năpădeşte foamea, pleca la pescuit, iar dacă nu-i era foame, singura treabă nimerită găsea

că e să-şi irosească ziua prin iarba de pe malul apei. Veneau uneori băieţi de la oraş, să petreacă o oră cu el, dar faţă de ei Hugh se simţea stîngaci şi puţin plictisit. Voia să fie lăsat singur în voia viselor lui. Careva din băieţi, un puşti de zece ani, bolnăvicios, palid şi costeliv, sta adesea cu el cîte o întreagă după-amiază de vară. Era fiul unui negustor din oraş, care obosea repede cînd încerca să se ţină de ceilalţi băieţi în raitele acestora. Pe malul fluviului, el sta culcat alături de Hugh, păstrînd o desăvîrşită tăcere. Apoi se urcau amîndoi în barca lui Hugh şi o porneau la pescuit, iar fiul negustorului se însufleţea şi vorbea. El îl învăţă pe Hugh să-şi scrie literele numelui şi să silabisească vreo cîteva cuvinte. Sfioşenia care îi ţinuse departe pe unul de altul tocmai începuse a se mai topi, cînd peste fiul negustorului se abătu o boală de copii şi muri.

La Burlington, în noaptea aceea, în bezna întinsă pe deasupra rîpei, Hugh îşi aminti de anumite clipe din copilăria lui, care de ani de zile nu-i mai veniseră în minte. Şi cîrduri-cîrduri, gîndurile care se perindaseră prin mintea sa în răstimpul lungilor zile de trîndăvie petrecute pe malul fluviului se iviră din nou.

După ce împlinise paisprezece ani şi se dusese să lucreze la staţie, Hugh se ţinuse departe de fluviu. Cu munca de la gară şi din grădina ce se întindea în spatele casei Sarei Shepard şi cu lecţiile de după-amiază, nu prea avea răgaz. Duminica însă lucrurile stăteau niţeluş altfel. După sosirea ei la Mudcat Landing, Sarah Shepard nu se mai ducea la biserică, dar nici nu îngăduia, duminicile, vreun fel de muncă. În după-amiezile duminicale stăteau, ea şi soţul ei, pe două scaune sub un copac din preajma casei şi amîndoi aţipeau. Hugh îşi luă, de aceea, obiceiul s-o ia singur din loc. Ar fi vrut să doarmă şi el, dar nu îndrăznea. O apuca deci de-a lungul fluviului, pe şoseaua ce ducea de la oraş către miazăzi, şi după ce bătea aşa doi-trei kilometri, se afunda într-un crîng şi acolo se culca la umbră.

Acele lungi după-amieze de vară fuseseră o încîntare pentru Hugh şi pe el îl desfătau aşa de mult, încît sfîrşi prin a renunţa la dînsele, de teamă să nu-şi reia din nou felul de viaţă somnolent de mai înainte. Şezînd acum în bezna deasupra aceluiaşi fluviu la care privise cu atîta nesaţ în după-amiezile de vară, simţi o strîngere de inimă foarte asemănă-

toare cu aceea a singurătăţii. Pentru prima oară gîndul de a părăsi meleagurile din preajma fluviului şi de a se muta într-un ţinut nou se amestecă în el cu o vie părere de rău.

În după-amiezile de duminică petrecute în crîngurile de la miazăzi de Mudcat Landing, Hugh stătuse cu orele tolănit în iarbă, într-o desăvîrşită nemişcare. Mirosul de peşte mort, care se simţea mereu în jurul colibei unde îşi petrecuse copilăria, se risipise şi nu mai erau nici roiuri de muşte. Juca printre crengile copacilor, deasupra capului său, o adiere de vînt, şi insectele cîntau în iarbă. Totul jur împrejur era curat. O linişte fermecătoare domnea peste fluviu şi peste crînguri. Lungit pe burtă, privea cu ochi somnoroşi în jos peste fluviu către zările ceţoase şi-i treceau prin minte, ca nişte vedenii, frînturi de gînduri. Visa, dar visele îi erau ceţoase şi fără chip. Ore întregi se pierdea în acea stare de semiconştienţă. Nu dormea, ci zăcea într-o zonă de la hotarul somnului cu trezia. Fel de fel de chipuri se perindau prin mintea lui. Norii care pluteau în cerul de deasupra fluviului îmbrăcau forme stranii, groteşti. Începeau să mişte. Unul dintre nori se despărţi de ceilalţi. O luă repede spre zările nebuloase şi apoi se înapoie. Căpătase o înfăţişare pe jumătate omenească şi părea să-i manevreze pe ceilalţi. Sub înrîurirea lui, grosul norilor începu să se agite şi să se mişte de colo-colo fără rost. Din trupurile celor mai neliniştiţi ţîşneau braţe lungi şi vaporoase, care-i trăgeau şi-i împingeau pe ceilalţi, dîndu-le şi lor frămîntări şi nelinişte.

Cîtă vreme stătu în beznă, deasupra rîpei fluviului, în noaptea aceea la Burlington, o adîncă răscolire se produse în mintea lui Hugh. Se vedea din nou tolănit în crîngul de deasupra fluviului, iar vedeniile ce-l năpădiseră acolo se întorceau acum la el cu o uimitoare limpezime. Coborî de pe buturuga pe care şedea, se culcă în iarba cea udă şi închise ochii. Trupul i se încălzi.

Hugh avu părelnica senzaţie că mintea îi ieşise din corp şi i se ridicase la cer, ca să se împreune cu stelele şi cu norii, spre a se lua la hîrjoană cu ei. Din cer i se părea că priveşte către pămînt şi vede cîmpuri, dealuri, păduri rotitoare. El nu participa în nici un chip la vieţile bărbaţilor şi femeilor de pe pămînt, ci era smuls din mijlocul acestora şi nevoit să stea de unul singur. De la locul său din cer, de deasupra pămîntului, zărea fluviul cu mers maiestuos. O vreme apele

erau calme şi contemplative, aşa cum fusese cerul pe cînd — băietan — el sta culcat pe burtă în crîng.

Zări oameni care treceau în bărci şi le putea auzi nedeslușit glasurile. Domnea o linişte adîncă şi el privea în zări, dincolo de larga albie a fluviului, şi vedea cîmpuri şi oraşe. Erau toate tăcute şi toate nemişcate.

Apoi fluviul era parcă zvîrlit în mişcare de către o stranie putere necunoscută, de ceva ce sosise dintr-un loc îndepărtat, din locul înspre care o pornise şi norul şi de unde se înapoiase spre a răscoli şi spre a pune în mişcare norii ceilalţi.

Acum fluviul o luase la goană. Ieşea din maluri şi trecea vijelios peste plaiuri, smulgînd din rădăcini copaci şi codri şi oraşe. Feţele albe ale oamenilor şi ale copiilor înecaţi, duşi de repezile ape, priveau în sus la ochii lui Hugh, care, chiar în clipa cînd se avîntase către lumea reală a zbuciumului şi a înfrîngerii, îşi îngăduise să lunece înapoi în vaporosul regat al visurilor ce-i însufleţiseră copilăria.

În vreme ce sta lungit în iarba cea udă a rîpei din beznă, Hugh încercă să-şi croiască spre conştiinţa lui o cale întoarsă, dar nu izbuti multă vreme. Se tot sucea şi învîrtea şi buzele-i murmurau cuvinte. Dar în zadar. Mintea îi era dusă şi ea altundeva. Norii cu care se contopea zburau pe cer, adumbrind soarele, şi întunericul cobora pe pămînt, peste oraşele tulburi, peste dealurile despicate, peste codrii nimiciţi, peste liniştea şi pacea de pretutindeni. În zona ce se întindea de la fluviu pînă departe în interior, unde totul fusese paşnic şi calm, acum totul era agitat şi se învolbura. Casele se dărîmau şi se reclădeau de la o clipă la alta. Oamenii se adunau în mulţimi rotitoare.

Pierdut în vise, el se simţi ca făcînd parte din ceva teribil şi plin de înţelesuri, la care era supus pămîntul şi oamenii de pe pămînt. Din nou se zbătu ca să se trezească şi să-şi despice drum din lumea reveriilor îndărăt către conştiinţă. Cînd, în sfîrşit, se smulse din starea aceea, se crăpa de ziuă şi el şedea chiar pe marginea rîpei care domina albia Mississippiului, acum cenuşiu în lumina estompată a dimineţii.

Aşezările prin care Hugh îşi duse viaţa, în răstimpul primilor trei ani de cînd îşi începuse călătoria către răsărit, erau toate nişte localităţi mărunte, numărînd cîteva sute de

locuitori, şi erau risipite prin Illinois, Indiana şi Ohio de Vest. Toţi oamenii printre care trăi şi lucră el în vremea aceea erau fermieri sau muncitori cu braţele. În primăvara primului an al peregrinărilor sale, trecu prin oraşul Chicago, unde petrecu două ore, coborînd şi urcîndu-se în tren la aceeaşi gară.

Nu se simţea ispitit să se facă orăşean. Imensul centru negustoresc de la marginea lacului Michigan devenise deja uriaş[1], graţie aşezării lui în chiar centrul unei vaste împărăţii agricole. Hugh nu uită niciodată cele două ore pe care le-a petrecut stînd în gara din chiar inima oraşului şi umblînd pe strada din preajma gării. Era seară cînd sosi în acel zgomotos şi forfotitor loc. De-a lungul cîmpurilor întinse dinspre apus, el zări — pe cînd trenul trecea în goană spre oraş — fermieri îndeletnicindu-se cu arăturile de primăvară. Curînd, fermele deveniră mai mici şi preria întreagă se punctă cu oraşe. Trenul nu oprea în localităţile acestea, ci alerga înainte, printr-o reţea întreagă de străzi ticsite de omenire. Cînd pătrunse în gara mare şi întunecoasă, Hugh zări mii de inşi care se năpusteau încolo şi încoace, ca nişte insecte răscolite. Nenumărate mii de oameni, la sfîrşitul zilei de muncă, părăseau oraşul, şi trenurile îi aşteptau ca să-i ducă spre oraşele din largul preriei. Lumea venea în valuri, zorind ca vitele înnebunite de spaimă, peste un pod şi apoi în gară. Mulţimile de călători sosiţi cu trenuri rapide, din răsărit şi din apus, urcau o scară ca să iasă în stradă, iar cei care urmau să plece încercau să coboare în acelaşi timp pe aceeaşi scară. Rezulta o masă rotitoare de fiinţe care tot mişunau. Fiecare împingea pe careva şi-şi croia anevoie cale prin mulţimea compactă. Bărbaţii înjurau, femeile se mîniau şi copiii ţipau. Lîngă poarta care da în stradă, un şir lung de birjari strigau şi urlau.

Hugh privi la oamenii care treceau valvîrtej pe lîngă el şi se cutremură de teama nedesluşită a mulţimilor, teamă care-i caracterizează atît de adesea pe flăcăii de la ţară cînd vin în oraş. După ce năvala de oameni se mai potoli cît de cît, ieşi din gară şi, traversînd o stradă îngustă, se

[1] Oraşul crescuse vertiginos în ultimii 50 de ani ; în 1886 era pe punctul de a atinge 1 000 000 de locuitori.

opri lîngă o clădire de cărămidă, care adăpostea un mare magazin. Curînd, potopul de oameni se stîrni din nou — şi iarăşi se năpustiră bărbaţi, femei şi copii peste pod, gonind sălbatic spre poarta de intrare a gării. Veneau în valuri, precum se prăvăleşte apa pe plajă în timpul unei furtuni. Hugh simţea că, de s-ar întîmpla să fie prins în vălmăşagul mulţimii, ea l-ar fi purtat către cine ştie ce loc necunoscut şi îngrozitor. Zăbovind ca să se mai domolească năvala aceea, trecu apoi pe celălalt trotuar şi se urcă pe un pod, ca să privească de acolo fluviul ce curgea prin faţa gării. Era îngust şi brăzdat de vapoare, iar apele lui păreau cenuşii şi murdare. Un strat de fum negru se întindea pe cer. De fiecare parte a lui şi chiar în văzduhul de deasupra capului, răsuna o larmă imensă de clopote şi de sirene.

Cu aerul unui copil ce se încumetă să intre într-un codru întunecat, Hugh o luă puţin de-a lungul unei străzi ce se întindea de la gară spre apus. Apoi se opri iar lîngă o clădire. La doi paşi de el, un grup de tineri derbedei stătea fumînd şi pălăvrăgind în faţa unei cîrciumi. Dintr-o clădire vecină ieşi o fată care se apropie de ei şi vorbi cu careva dintr-înşii. Acela se apucă să înjure mînios :

— Să-i spui c-am să vin peste o clipă s-o sfîrtec în bătăi, zise el şi, întorcînd spatele spre fată, se apucă se se uite fix la Hugh.

Toţi tinerii care se lăfăiau în uşa cîrciumii îşi întoarseră privirile către el, găliganul venit de la ţară. Care mai de care se apucară să rîdă, iar unul din grămadă păşi iute către Hugh.

Hugh o luă la fugă pe stradă şi intră în gară, urmărit de ţipetele tinerelor haimanale. Nu se mai încumetă să se arate privirii lor şi, cînd trenul fu tras la peron, se sui în tren şi porni bucuros afară din marea şi complexa aşezare a americanilor moderni.

Paşii lui Hugh bătură aşezare după aşezare, trudind ca să-şi croiască drum către răsărit, mereu în căutarea locului unde avea să nimerească fericirea peste el şi unde va reuşi a lega prietenie cu bărbaţi şi cu femei. Ciopli stîlpi pentru garduri la o fermă mare din Indiana, munci la cîmp şi lucră la întreţinerea unor linii ferate.

În cursul popasului său la o fermă din Indiana, situată la vreo patruzeci de mile către apus de Indianapolis, se simţi

pentru întîia oară în viață răscolit puternic de prezența unei femei. Era fiica proprietarului fermei la care lucra Hugh, o fată vioaie și chipeșă, în etate de douăzeci și patru de ani, care fusese învățătoare, dar care renunțase la postul ei, deoarece era pe cale să se mărite. Pe bărbatul care urma s-o ia de nevastă, Hugh îl socoti drept cea mai norocoasă făptură de pe pămînt. Trăia la Indianapolis și venea la sfîrșit de săptămînă la fermă. De fiecare dată, fata se pregătea îmbrăcînd o rochie albă și înfigîndu-și cîte un trandafir în păr. Cei doi tineri se plimbau prin livada din preajma casei ori o porneau călări pe drumurile de țară. Tînărul care, așa i se spuse lui Hugh, lucra la o bancă, purta gulere scrobite, costum negru și gambetă de aceeași culoare pe cap.

La fermă, Hugh asuda în soarele de pe cîmp împreună cu fermierul și stătea la masă cu familia acestuia, dar nu se împrieteni cu dînșii. Duminicile, cînd sosea logodnicul, Hugh se învoia și se ducea să-și petreacă timpul în orașul vecin. Pețitul fetei ajunse pentru el un lucru foarte apropiat sufletește și sensibilitatea lui Hugh participa la toate clipele acelor vizite săptămînale, de parcă ar fi fost el însuși în cauză. Ghicind că prezența ei îl răscolea pe tăcutul nostru argat, fiica fermierului începu să-l privească nu fără un anume interes. Uneori, cînd Hugh apărea seara în micul pridvor din fața casei, se înființa și ea acolo și se uita destul de degajat și de scormonitor la el. Ba chiar încercă să-l îndemne la vorbă, dar Hugh răspundea atît de scurt și cu o sfiiciune așa de neobișnuită la avansurile acelea, încît fata renunță să mai stăruie. Într-o sîmbătă seara, cînd îi veni drăguțul, dînsa îl pofti să facă o plimbare cu trăsura familiei, iar Hugh se piti în podul grajdului, ca să aștepte acolo întoarcerea lor.

Nu văzuse și nu auzise niciodată pînă atunci cum își exprimă un bărbat afecțiunea față de o femeie. Așa ceva i se părea o treabă teribil de eroică și spera că prin pitirea sa în podul grajdului îi va fi dat să vadă în ce chip se întîmplă lucrul acesta. Era o noapte luminoasă, cu clar de lună, și așteptă pînă aproape de orele unsprezece întoarcerea îndrăgostiților. Sus, sub acoperiș, se afla ochiul podului. Datorită faptului că era ditai vlăjganul, Hugh îl putea atinge și se înălță în mîini pînă acolo, iar o dată cocoțat sus, își găsi reazem într-una dintre bîrnele care alcătuiau schele-

tul grajdului. Afară, în curtea grajdului, îndrăgostiţii se apucaseră să deshame calul. După ce logodnicul de la oraş duse calul în grajd, se grăbi să iasă şi, cu fiica fermierului alături, o luă de-a lungul potecii ce ducea spre casă. Cei doi tineri rîdeau şi trăgeau încolo şi încoace unul de altul, ca nişte copii. Cînd însă se apropiaseră de casă, tăcură şi se opriră sub un pom, ca să se îmbrăţişeze.

Hugh îl zări pe băiat cum cuprinde fata în braţe şi o ţine strîns lipită de trupul său. Fu atît de răscolit, încît mai-mai să cadă de pe stinghia unde se cocoţase. Închipuirea îi luă foc şi încercă să se vadă pe sineşi în locul tînărului orăşean. Degetele i se înfipseră în scîndurile de care atîrna, şi trupul începu să-i dîrdîie. Cele două siluete care stăteau în lumina alburie de sub pom se topiră într-una singură. Multă vreme ele se agăţară strîns una de alta şi apoi se traseră îndărăt. Pe urmă intrară în casă, iar Hugh coborî de pe stinghia unde se aninase şi se culcă în fîn. Trupul îi era cuprins de tremurături ca de o boală şi se simţea aproape înnebunit de gelozie, de mînie şi de un sentiment copleşitor de înfrîngere. În clipa aceea socoti că nu-i mai poate fi de nici un folos să-şi croiască drum mai departe, spre răsărit, şi nici să caute un loc unde să se poată amesteca slobod cu bărbaţi şi cu femei, ori unde să i se întîmple şi lui acel minunat lucru gustat acolo jos, în curtea grajdului, de către insul acela tînăr.

Hugh îşi petrecu noaptea în pod, iar în zori se furişă afară şi se duse la oraş. De înapoiat se înapoie la fermă abia luni tîrziu, cînd putu fi sigur că tînărul plecase. Apoi, în ciuda împotrivirilor fermierului, îşi împachetă numaidecît hainele şi aduse la cunoştinţă că doreşte să plece. Fără a mai aştepta masa de seară, el părăsi degrabă gospodăria. După ce ieşi la şosea şi se depărtă o bucată, privi înapoi şi o zări pe fiica fermierului, stînd în faţa uşii şi uitîndu-se după dînsul. Hugh se ruşină de ceea ce săvîrşise cu o noapte înainte. O clipă, căută stăruitor spre fata care, curioasă, arunca la rîndu-i îndărăt, către dînsul, priviri atente ; apoi lăsă capul în jos şi o luă repede din loc. Fata nu-l slăbi din ochi, pînă ce se pierdu în zare, iar mai tîrziu, cînd tatăl ei umbla agitat prin casă, osîndindu-l pe Hugh pentru plecarea lui neaşteptată şi spunînd că lunganul ăsta din Missouri trebuie — nici vorbă — să fi fost vreun beţivan, ea nu găsi

nimic de obiectat. În adîncul inimii ştia însă ce se întîmplase cu argatul tatălui ei şi-i păru rău că plecase înainte ca dînsa să-şi fi putut mai vîrtos dovedi puterea de înrîurire ce-o avea asupră-i.

Nici unul dintre orăşelele pe care le cunoscu Hugh, în decursul celor trei ani de hoinăreală a lui, nu se apropie nici pe departe de chipul felului de viaţă pe care i-l zugrăvise Sarah Shepard în povestirile sale. Orăşelele erau foarte asemănătoare. Aveau o stradă mare cu cîte o duzină de prăvălii de fiecare parte, cu cîte un atelier de fierărie şi poate cu un siloz pentru înmagazinarea grînelor. Oraşul era toată ziua pustiu, dar seara cetăţenii se adunau pe strada mare. Pe trotuarele din faţa prăvăliilor, tineri care munceau cu braţele la cîmp şi amploiaţi şedeau pe lăzile de mărfuri ori chiar pe bordură. Ei nu-l luau în seamă pe Hugh, care, cînd se apropia de dînşii, se ţinea retras şi nu scotea o vorbă. Muncitorii agricoli vorbeau de treburile lor şi se lăudau cu numărul de saci de grîu pe care-i puteau umple într-o zi, ori cu dibăcia într-ale arăturii. Una dintre îndeletnicirile acestor amploiaţi era să se ţină de şotii, care stîrneau straşnicul haz al zilerilor. În timp ce vreunul dintre aceştia sporovăia în gura mare despre iscusinţa lui în muncă, numai ce vedeai că dintre funcţionari careva se furişează afară, pe uşa cîte unei prăvălii, şi se apropie de cel ce vorbea. El venea ţinînd în mînă un bold ascuns, cu care îl înţepa pe vorbitor la spate. Atunci mulţimea izbucnea în urlete şi ţipete de bucurie. Dacă victima îşi ieşea din ţîţîni, se isca scandal, dar asta nu se întîmpla prea des. Ca să afle ce s-a petrecut, dintr-o parte şi din alta, în astfel de împrejurări, răsăreau alţi bărbaţi, cărora li se povestea şotia.

— Ei bine, trebuie să fi văzut expresia de pe faţa lui! Credeam c-o să mă prăpădesc de rîs, explica satisfăcut cîte unul dintre cei ce fuseseră martori.

Hugh îşi găsi de lucru la un dulgher care se specializase în clăditul hambarelor şi magaziilor şi rămase pe lîngă acesta o toamnă întreagă. Mai tîrziu, ocupă un post de picher la Calea Ferată. În viaţa lui nu interveni nimic nou. Era asemeni cuiva care ar fi fost silit să-şi petreacă întreaga existenţă cu o faşă legată la ochi. Pretutindeni în jurul său, la oraşe şi pe întinsul fermelor, viaţa se desfăşura fără a-l

atinge. Chiar şi în aşezările cele mai mici, locuite doar de muncitori cu braţele, se dezvolta o interesantă şi ciudată civilizaţie. Oamenii trudeau din greu, dar stăteau mult sub cerul liber şi aveau timp să cugete. Minţile lor cotrobăiau în căutarea soluţiei misterului de existenţă. Învăţătorul şi avocatul de la ţară citeau : *Era raţiunii* [1] a lui Tom Paine şi cartea lui Bellamy — *În anul 2000* [2]. Ei discutau conţinutul acestor cărţi cu semenii lor. Plutea în aer un simţămînt nedesluşit că America avea de oferit restului lumii ceva palpabil, dar şi spiritual. Muncitorii îşi vorbeau unii altora despre noile secrete ale meseriei lor şi, după discuţii de ore întregi, privitoare la vreun fel nou de a cultiva porumbul, de a ticlui o potcoavă ori de a clădi o şură, începeau să vorbească despre Dumnezeu şi despre ce-o fi avînd el de gînd cu omenirea. Cu privire la credinţele religioase şi la soarta politică a Americii, se pălăvrăgea la nesfîrşit.

Iar pe fundalul acestor discuţii se povesteau întîmplări petrecute în afara sferei de preocupări mărunte în care trăiau locuitorii din aceste aşezări. Bărbaţi care luaseră parte la Războiul Civil şi care, luptînd, urcaseră pieptiş peste dealuri, şi care, cu spaima înfrîngerii în suflet, trecuseră înot fluvii întinse, îşi povesteau aventurile.

Seara, după munca zilnică la cîmp ori după lucrările de întreţinere de-a lungul liniei ferate, Hugh nu ştia cum să-şi petreacă timpul. Faptul că nu se ducea la culcare de îndată după masa de seară se datora faptului că în ochii săi înclinarea către somn şi vise era cel mai de seamă vrăjmaş al dezvoltării sperate, precum şi faptului că hotărîrea deosebit de fermă de-a face din sineşi ceva viu şi merituos — consecinţă a celor cinci ani de necurmată pisălogeală privitoare la acest subiect, din partea femeii din Noua Anglie— pusese stăpînire pe el. „Am să dau de locul şi de oamenii potriviţi şi apoi mă aşez pe treabă“, îşi făgăduia el mereu.

[1] Lucrare care militează în favoarea ideilor deiste şi împotriva superstiţiilor religioase, dată la iveală în 1794—1795 de scriitorul american Thomas Paine (1737—1809).

[2] Reman de anticipaţie publicat în 1888 de scriitorul american Edward Bellamy (1850—1898) ; lucrarea descrie viaţa şi impresiile unui personaj care, după un somn îndelungat, se trezeşte în anul 2000 în oraşul Boston care între timp devenise socialist ; ea s-a bucurat de un larg răsunet atît în S.U.A., cît şi peste hotare (la noi a fost tradusă în 1891 şi a cunoscut mai multe ediţii).

Iar apoi, istovit de plictiseală şi de singurătate, se ducea să se culce în cămăruţa lui, la unul dintre micile hoteluri, ori la pensiunea la care obişnuia să tragă pe vremea anilor acelora — şi visele îl năpădeau din nou. Viziunea pe care-o avusese în noaptea aceea cînd, lîngă Burlington, stătuse culcat pe malul ce domina fluviul Mississippi, îl bîntuia într-una. Înconjurat de întunericul odăii, se ridica din pat în capul oaselor, şi, după ce-şi alunga din minte vaga şi nebuloasa senzaţie cu care se deşteptase, îi era teamă să adoarmă la loc. Şi nevoind să-i trezească pe ceilalţi locatari, se scula, se îmbrăca şi, fără a-şi trage pantofii în picioare, se plimba prin odaie tot restul nopţii. Uneori camera pe care o ocupa avea tavanul scund şi el era silit să umble gîrbov. Ori se furişa afară, purtîndu-şi pantofii în mînă, şi se aşeza pe trotuar, ca să şi-i încalţe. În toate oraşele prin care a trecut, lumea l-a văzut plimbîndu-se singur pe străzi, tîrziu, noaptea ori la orele mici ale dimineţii. Fel de fel de şoapte începeau să circule pe seama lui. Ecouri ale celor ce se spuneau privitor la ciudăţeniile sale ajungeau pînă la urechile oamenilor cu care lucra, şi aceştia se simţeau stînjeniţi în a mai vorbi deschis şi firesc faţă de el. La ora prînzului, cînd ceilalţi mîncau merindele pe care şi le aduseseră de-acasă, cînd şeful de echipă sau patronul pleca, era obiceiul ca muncitorii să stea de vorbă despre treburile lor; aceştia se îndepărtau încotrova. Hugh îi urma. Se duceau să se aşeze, de pildă, la umbra unui copac, dar cînd Hugh, în picioare, se oprea în preajma lor, fie că se aşterneau pe tăcere, fie că unii, mai murdari la gură ori mai prostănaci, se apucau a vorbi aiurea. Cîtă vreme Hugh lucrase la întreţinerea unei secţiuni de cale ferată împreună cu alţi şase, numai doi dintre ei susţineau conversaţia în asemenea ocazii. Ori de cîte ori lipsea şeful de echipă, unul în vîrstă, care se bucura de faima de a fi mucalit, înşira fel de fel de poveşti despre femeile ce le cunoscuse şi-i ţinea isonul un tînăr cu păr roşu. Amîndoi vorbeau în gura mare şi se tot uitau la Hugh. Iar dintre cei doi hîtri, cel tînăr obişnuia să se întoarcă subit către un alt muncitor, către unul cu faţa sfioasă şi blîndă, strigîndu-i: „Hei, tu! Ce-ţi face baba? Ce-i cu ea? Cine-i tatăl fiului tău? Ia îndrăzneşte să ne spui!“

Pe-nserat, la oraş, Hugh se plimba, încercînd să-şi ţină tot timpul mintea aţintită asupra unor lucruri palpabile. Simţea că, din nu ştiu ce pricină necunoscută lui, oamenii se fereau de el, şi atuncea gîndul îi zbura înapoi la Sarah Shepard. Îşi amintea că dînsa nu trîndăvea niciodată. Freca podeaua bucătăriei şi pregătea bucate de gătit; spăla rufe, călca, frămînta aluat pentru pîine şi cîrpea rufăria şi îmbrăcămintea. Seara, cînd îl punea să-i citească dintr-una din cărţile lui de şcoală ori să facă socoteli pe o tăbliţă, mîinile nu-i stăteau nici o clipă, ci lucrau la împletitul vreunor ciorapi pentru el ori pentru soţ. În afară de cazul în care o supărase ceva anume şi bombănea, făcîndu-se roşie ca racul, era mereu voioasă. Cînd n-avea nimic de făcut în staţie şi era trimis de şeful staţiei să trebăluiască în jurul casei, să scoată apă din cisternă pentru spălatul rufelor, ori să cureţe grădina de buruieni, atunci o auzea pe stăpînă-sa cîntînd, în vreme ce se învîrtea de colo-colo, după micile şi nenumăratele sale îndeletniciri gospodăreşti. În sinea lui, Hugh hotărî că trebuie să-şi găsească şi el niscai trebuşoare din acestea, concentrîndu-şi mintea asupra unor lucruri concrete. În aşezarea unde a lucrat ca picher la Calea Ferată, visul nebulos, în care lumea devenea un rotitor şi tumultuos nucleu de nenorociri, îl copleşea noapte de noapte. Veni iarna şi el cutreiera noaptea pe străzi în beznă şi prin zăpada adîncă. Era aproape îngheţat, dar cum întreg trupul său de la brîu în jos era de obicei rece, nu-i prea păsa de acest prisos de stînjenire, iar rezervele de putere pe care le simţea strînse înlăuntrul înaltei sale făpturi erau atît de mari, încît insomniile nu-l împiedicau să muncească tot lungul zilei.

Hugh o apuca pe cîte una dintre străzile cu locuinţe mai arătoase ale orăşelului şi număra stîlpii gardurilor din faţa caselor. Se înapoia apoi la hotel şi făcea socoteala tuturor stîlpilor de la toate gardurile oraşului. Apoi şi-a cumpărat un metru de la una dintre prăvălii şi s-a apucat să măsoare stîlpii aceia. Pe urmă a încercat să socotească ce număr de stîlpi s-ar putea scoate din copaci de o anumită grosime, şi asta îi deschise un nou orizont. Numără, în continuare, arborii de pe fiecare stradă a oraşului. Se deprinse să apre-

cieze dintr-o singură privire şi cu o precizie relativă cîtă cherestea se putea obţine din cutare arbore. Clădi astfel case imaginare din cheresteaua dobîndită de pe urma copacilor ce se aliniau de o parte şi de alta a străzilor. Se căzni chiar să găsească o întrebuinţare ramurilor mai mici din coronamentele acestora, şi într-o duminică se duse pînă în pădurea din marginea oraşului şi tăie un braţ de crenguţe pe care le cără pînă în camera sa, împletind mai tîrziu din ele, cu multă răbdare, ceva în chip de coş.

cartea a doua

capitolul III

Cu multă vreme înainte ca Hugh McVey, plecat în căutarea unui loc unde să poată străpunge zidul ce-l despărţea de ceilalţi oameni, să se fi aşezat acolo cu intenţia de a trăi şi de a afla soluţii problemelor sale, Bidwell, din Ohio, era un oraş vechi, bineînţeles dacă ţinem seama de relativa vechime a oraşelor din Centrul Apusean. Astăzi Bidwell e un oraş industrial activ şi are o populaţie de aproape o sută de mii de oameni, dar încă n-a sosit momentul să povestim despre atît de brusca şi surprinzătoarea lui dezvoltare.

Dintru început Bidwell a fost o aşezare prosperă. Oraşul se află întins în valea unui rîu adînc, ale cărui ape iuţi se lărgesc în imediata apropiere a marginii de nord a oraşului, şi rîul devine pentru o vreme mai larg şi mai puţin adînc, alunecînd agale şi murmurînd printre bolovani. La miazăzi de oraş, nu numai că rîul se desface în voie, dar şi dealurile se retrag. Valea întinsă şi netedă se prelungeşte către nord. Înainte de a fi răsărit aici fabrici, pămîntul din jurul oraşului era împărţit între numeroase mici gospodării pomicole, iar dincolo de această zonă de loturi mărunte se întindeau suprafeţe mai mari, grozav de productive, care dădeau uriaşe recolte de grîu, porumb şi varză.

Pe vremea cînd Hugh nu era decît un băiat ce-şi irosea zilele pe malul fluviului Mississippi, dormind întins prin iarba din jurul colibei pescăreşti a tatălui său, Bidwell biruise lipsurile şi greutăţile anilor de pionierat. Pe terenurile agricole ale văii dinspre miazănoapte pădurile fuseseră tăiate, iar cioturile — scoase din pămînt de către o generaţie de oameni care pieriseră. Ţarina era uşor de lucrat şi îşi pier-

duse destul de puţin din virginala ei fertilitate. Două linii de cale ferată, Lake Shore şi Michigan Central, care mai tîrziu aveau să devină parte integrantă din reţeaua New York Central System, precum şi o a treia linie de mai mică însemnătate, destinată transportului minereului de cărbune, denumită Wheeling and Lake Erie, străbăteau oraşul. Pe atunci Bidwell avea o populaţie de două mii cinci sute de locuitori. Cea mai mare parte din ei erau urmaşi ai pionierilor veniţi din statele New York şi Pennsylvania, pe apă, peste Marile Lacuri ori de-a curmezişul munţilor, pe drumurile urmate de caravane.

Oraşul se ridica pe un povîrniş suind dinspre rîu şi liniile ferate Lake Shore şi Michigan Central, care îşi aveau gara jos, pe malul rîului, la capătul străzii mari. Gara liniei Wheeling era situată la aproape doi kilometri mai la nord. Se ajungea la ea trecînd peste un pod şi mergînd în lungul unei şosele cu barieră, care încă de pe atunci începuse să ia înfăţişare de stradă. O duzină de case fuseseră clădite cu faţa spre Turner's Pike şi între ele se întindeau cîmpuri cu fructe de pădure, iar ici-colo cîte o livadă de cireşi, piersici şi meri. O potecă pietruită cobora şerpuind pe sub crengile pomilor fructiferi, care se întindeau peste gardurile fermelor spre gara îndepărtată de lîngă şosea, şi seara acea potecă era locul preferat de preumblare al îndrăgostiţilor.

Măruntele ferme risipite în preajma Bidwellului cultivau fructe de pădure, care se vindeau cu preţuri mari la Cleveland şi la Pittsburg, cele două centre mai de seamă de care îl legau cele două linii ferate, iar toţi locuitorii oraşului care nu exercitau vreo meserie — cizmărie, tîmplărie, potcovărie, zugrăvit de case ori alta asemenea — sau nu erau mici negustori sau liber-profesionişti — toţi lucrau vara la cîmp. În dimineţile de vară, bărbaţi, femei şi copii ieşeau la cîmp. Din zorii primăverii, cînd se făceau semănăturile, şi pînă în mai, iunie ori începutul lui cuptor, cînd începeau să se coacă poamele şi fructele de pădure, toată lumea avea de lucru pînă peste cap, iar străzile orăşelului erau pustii. Toţi locuitorii erau pe ogoare. Care de fîn, încărcate cu copii, fete voioase şi femei liniştite porneau în zori de pe strada mare. Pe de lături păşeau băieţi înalţi, care bombardau fetele cu mere crude şi cireşe luate din pomii ce străjuiau şoseaua, şi în urma lor veneau pe jos bărbaţii, fumîndu-şi primele

lulele din revărsat de ziuă şi vorbind despre preţurile curente ale produselor ce le dădeau ţarinile lor. După plecarea acestor alaiuri, în oraş domnea o pace de sabat. Negustorii şi funcţionarii îşi pierdeau timpul la umbră pe sub umbrarele prăvăliilor şi numai soţiile lor şi ale celor doi-trei bogătaşi ai oraşului mai veneau după cumpărături şi le tulburau discuţiile despre cursele de cai, despre politică şi despre treburile bisericii.

Seara, cînd carele se întorceau de la cîmp, Bidwellul se trezea. Culegătorii veneau trudiţi pe jos, păşind prin praful şoselei şi legănîndu-şi sufertaşele. Căruţele scîrţîiau în urma lor, încărcate pînă sus cu lăzi de fructe de pădure numai bune de expediat. După masa de seară oamenii se îngrămădeau prin prăvălii. Bătrînii îşi aprindeau lulelele şi stăteau la taifas pe marginea trotuarelor de pe strada mare ; femei cu coşuri pe braţe făceau piaţa pentru a doua zi, tinerii îşi puneau gulere albe scrobite şi îmbrăcau hainele de sărbătoare, iar fetele — care toată ziua se tîrîseră în lungul şi latul cîmpului, printre rîndurile de fructe de pădure sau îşi croiseră cale prin încîlcitele zmeurişuri — apăreau acum în rochii albe şi se plimbau în sus şi în jos prin faţa bărbaţilor. Prieteniile legate între băieţi şi fete la cîmp se pîrguiau a dragoste. Pe sub copacii străzilor laterale, lunecau perechi-perechi, vorbind în şoaptă. Şi deodată tinerii tăceau, ca şi cînd ceva i-ar fi stingherit. Cei mai cutezători dintre ei se sărutau. Şi în fiecare an, la Bidwell, încheierea culesului fructelor de pădure aducea cu sine o sumedenie de măritişuri.

Toate orăşelele din Vestul-Mijlociu al Americii se aflau pe atunci la o răscruce. Ţinutul fiind desţelenit, şi indienii fiind izgoniţi spre un loc întins şi îndepărtat desemnat vag sub numele de Vest ; războiul civil fiind încheiat în mod victorios, nemaiexistînd mari probleme naţionale care să-i preocupe îndeaproape, oamenii se întorseseră asupra lor înşişi. Se vorbea în gura mare, pe stradă, despre suflet şi despre destin. Robert Ingersoll[1] veni la Bidwell şi ţinu o conferinţă la Terry's Hall şi, luni întregi după plecarea lui, problema divinităţii lui Cristos constitui un subiect de me-

[1] *Robert Green Ingersoll* (1853—1899), avocat şi orator american ; a dus o susţinută campanie antireligioasă, promovînd agnosticismul.

ditaţie pentru locuitorii orăşelului. Pastorii ţineau predici asupra acestei teme, iar seara problema era discutată prin prăvălii. Toată lumea avea cîte ceva de spus. Chiar şi Charley Mook, săpătorul care se bîlbîia atît de rău încît nici o mînă de oameni din oraş nu-l puteau înţelege, avea o părere.

Fiecare aşezare din valea Mississippiului ajunse să aibă un caracter propriu, iar oamenii care trăiau în orăşelele acestea se aveau unul cu altul ca membrii unei mari familii. Idiosincrasiile individuale ale fiecăruia dintre membrii marii familii ieşeau în vileag. Un fel de acoperiş nevăzut, sub care trăiau cu toţii, se întinse peste fiecare oraş. Sub acest acoperiş se năşteau băieţi şi fete, creşteau, se certau, se băteau şi legau prietenie cu semenii lor, erau iniţiaţi în tainele dragostei, se căsătoreau, deveneau taţi şi mame de copii, îmbătrîneau, boleau şi îşi dădeau sfîrşitul.

Înlăuntrul acestui nevăzut şi sub acest vast acoperiş, fiecare îşi cunoştea vecinul şi era cunoscut de către el. Nu soseau şi nu plecau repede şi pe furiş fel de fel de străini, nici nu vuia locul de zgomotul constant şi ameţitor al maşinilor şi al lucrărilor în construcţie. Pentru moment, lumea părea pe punctul de a-şi îngădui un răgaz ca să încerce a se înţelege pe sineşi.

La Bidwell trăia un om, pe nume Peter White, care era croitor şi-şi vedea cu conştiinciozitate de meseria lui, dar se îmbăta o dată sau de două ori pe an şi atunci îşi bătea nevasta. Era arestat de fiecare dată şi condamnat să plătească amendă, dar locuitorii nu-i luau în nume de rău aceste explozii, înţelegînd motivele care le prilejuiau. Majoritatea femeilor, cunoscîndu-i soţia, îl compătimeau pe Peter. „E o femeie cicălitoare, căreia nu-i stă gura niciodată, îi spunea soţului ei nevasta lui Henry Teeters, băcanul. Dacă el se îmbată, e numai ca să uite că-i însurat cu dînsa. Apoi merge acasă ca să-şi alunge beţia prin somn şi ea începe să-l ia la vale. Rabdă omul cît poate răbda. Trebuie un pumn de fier, ca să-i astupi gura femeii ăleia. Dacă dă în ea, apoi dă, deoarece-i singurul lucru ce-l poate face."

Allie Mulberry, cel slab de minte, era una dintre atracţiile Bidwellului. Locuia cu maică-sa într-o dărăpănătură la marginea orăşelului, pe Medina Road. În afară de faptul că era idiot, era şi beteag de picioare. Îi erau slabe şi tremurătoare şi nu le putea mişca decît cu multă anevoinţă. În

după-amiezile de vară, cînd străzile rămîneau pustii, mergea şontîcăind pe strada mare, cu bărbia proptită în piept. Allie umbla cu un ciomag mare în mînă, pe de-o parte ca să-şi sprijine picioarele slăbănoage, iar pe de alta, ca să aibă cu ce speria cîinii şi derbedeii. Îi plăcea să şadă la umbră, cu spinarea proptită de vreo clădire, şi să cioplească, şi-i plăcea să stea printre oameni şi să-i fie admirat darul de cioplitor. El meşterea evantaie din fîşii de lemn de pin şi făcea şiraguri lungi de mărgele de lemn, iar într-un rînd a realizat un lucru ciudat şi nemaivăzut, de pe urma căruia dobîndi mare faimă. A cioplit o corăbioară care putea pluti într-o sticlă de bere culcată pe o muchie şi pe jumătate plină cu apă. Corabia avea vele şi pe bord se aflau trei marinari micuţi în poziţia de drepţi, cu mîinile duse la beretă în semn de salut. După ce fusese gata corabia şi după ce o vîrîse în sticla de bere, ea se dovedise prea mare ca să mai poată fi scoasă pe gîtul sticlei. Cum a reuşit Allie să o vîre acolo n-a aflat însă niciodată nimeni. Funcţionarii şi negustorii care se adunau în jurul lui, ca să privească la el cum lucra, au discutat minunăţia asta zile de-a rîndul. Devenise un subiect de neîncetată uimire pentru dînşii. Nu uitau seara să vorbească despre asta cu culegătorii de fructe care intrau prin prăvălii şi, în ochii locuitorilor din Bidwell, Allie Mulberry deveni un fel de erou. Sticla de bere, umplută pe jumătate cu apă şi bine astupată cu un dop, fu culcată pe o pernă şi expusă în vitrina magazinului de bijuterii Hunter. Mulţime de oameni se adunau să vadă cum pluteşte corabia pe micuţul ei ocean. Deasupra sticlei era aşezat, să nu scape ochiului nimănui, un cartonaş pe care scria „Corabia cioplită de Allie Mulberry din Bidwell". Sub acele cuvinte sta tipărită o întrebare : „Cum de a reuşit s-o vîre în sticlă ?". Luni în şir sticla a rămas expusă în vitrină şi negustorii îi duceau pe comis-voiajori s-o vadă. Apoi îşi însoţeau musafirii pînă la locul unde, cu spinarea proptită de zidul unei clădiri şi cu toiagul alături, muncind la o nouă creaţie a artei lui de cioplitor, sta Allie. Comis-voiajorii rămîneau impresionaţi şi povesteau minunea mai departe. Faima lui Allie se răspîndi pînă prin alte oraşe. „E ager la minte, spuneau, dînd din cap, cetăţenii din Bidwell. Nu pare să ştie multe, dar ian te uită ce face ! Trebuie că vîntură tot felul de idei prin cap."

Jane Orange, văduva unui avocat şi persoana cea mai bogată din Bidwell — în afară doar de Thomas Butterworth, un fermier care poseda peste o mie de acri de pămînt şi care trăia cu fiica lui la un conac situat la aproape doi kilometri depărtare de oraş — era cunoscută de toată lumea de acolo, dar nimeni nu o vedea cu ochi buni. Spuneau despre ea că-i o zgîrcită şi că dimpreună cu soţul ei, ca să răzbească în viaţă, înşelaseră pe toţi cei ce avuseseră de-a face cu dînşii. Toată suflarea din orăşel rîvnea să aibă prilejul „să le mai taie puţin din nas". Soţul lui Jane fusese cîndva avocat al unuia Ed Lucas, un fermier care murise, lăsînd o sută de acri de pămînt şi două fiice. Fiicele fermierului, vorbea toată lumea, „s-au ales doar cu un mezelic", iar John Orange începu a se îmbogăţi. Se spunea că era om de cincizeci de mii de dolari. În tot restul vieţii sale, avocatul se ducea săptămînal cu treburi la Cleveland, iar cînd era acasă şi chiar în zilele cele mai calde, nu dezbrăca niciodată redingota lui lungă, neagră. Dar cînd intra prin prăvălii după cumpărături pentru gospodărie, Jane Orange era supravegheată îndeaproape de către negustori. O bănuiau că şterpeleşte unele mărunte articole, care se puteau strecura în buzunarele rochiei. Într-o după-amiază, la băcănia Toddmore, cînd ea credea că nu se uită nimeni la dînsa, luă dintr-un coş o jumătate de duzină de ouă şi, uitîndu-se iute în jur, ca să se asigure că n-o observă careva, le vîrî în buzunarul rochiei. Harry Toddmore, fiul băcanului, care băgase de seamă furtişagul, n-a spus nimic, ci doar a ieşit pe furiş prin uşa din spate. El a adunat trei-patru vînzători de pe la celelalte prăvălii şi au aşteptat-o cu toţii la un colţ de stradă. Cînd se ivi, au dat năvală spre dînsa, şi Harry Toddmore s-a izbit de ea. Întinzînd mîna spre buzunarul în care ştia că are ouăle, el a buşit-o scurt şi iute. Jane Orange se întoarse şi o zori spre casă, dar pe cînd mergea aproape alergînd în susul străzii principale, funcţionarii şi negustorii ieşiră de prin prăvălii şi, din mulţimea adunată, o voce atrase atenţia asupra faptului că gălbenuşurile strivite ale ouălor de furat, după ce se prelinseseră pe dinăuntrul rochiei şi apoi în jos, de-a lungul ciorapilor, începuseră a se scurge pe trotuar. O haită de cîini vagabonzi, asmuţiţi de ţipetele mulţimii, se luară în goană după

ea, lătrînd şi adulmecînd dîra gălbuie ce picura de pe pantofii hoţoaicei.

La Bidwell venise să trăiască şi un bătrîn c-o lungă barbă albă. Fusese guvernator yankeu al unui stat din Sud, în perioada de reconstrucţie care a urmat după Războiul Civil, şi adunase ceva avere. A cumpărat o casă pe Turner's Pike, aproape de rîu, şi-şi petrecea zilele trebăluind prin grădiniţa casei. Seara trecea podul ca să iasă în strada mare şi se ducea să-şi piardă vremea la *drugstore*-ul lui Birdie Spink. Vorbea foarte deschis şi candid despre viaţa lui din Sud, în vremurile acelea teribile, cînd Sudul se străduia să iasă de sub blestemul crunt al înfrîngerii, şi le împărtăşi locuitorilor din Bidwell un punct de vedere nou asupra vechilor lor duşmani, „Rebelii".

Bătrînul — care se făcuse cunoscut la Bidwell sub numele de judecătorul Horace Hanby — era încredinţat de bărbăţia şi de curăţenia sufletească a oamenilor peste care guvernase un timp şi care duseseră un război crîncen împotriva Nordului, împotriva oamenilor din Noua Anglie şi a fiilor lor din Vest şi Nord-Vest. „Sînt oameni de treabă, aprecia el, nu fără un zîmbet. I-am tras pe sfoară şi am adunat ceva bănet, dar îmi plac. Odată a venit la mine o gloată de-alde ăştia şi m-a ameninţat c-or să mă omoare, iar eu le-am spus că le cam dădeam dreptate, şi atunci m-au lăsat în pace." După ce veni să se aşeze la Bidwell, judecătorul, un fost politician originar din New York, amestecat într-o afacere care-l împiedicase să se întoarcă pentru a-şi relua viaţa în oraşul natal, deveni profet şi filozof. În ciuda îndoielilor pe care le aveau toţi locuitorii cu privire la trecutul său, omul era oarecum învăţat şi cititor de cărţi, aşa că-şi cîştigă consideraţia prin vădita lui înţelepciune. „Ei bine, are să aibă loc un nou război aici, spunea el. N-are să fie ca în Războiul Civil, numai împuşcături de arme şi ucideri de trupuri omeneşti. La început are să fie un război între indivizi, spre a se desluşi cărei clase trebuie să aparţină un om ; apoi are să fie un război lung şi tăcut între clase, între cei ce au şi cei care nu pot dobîndi. Are să fie cel mai grozav război dintre toate războaiele."

Vorbele debitate de judecătorul Hanby, aproape în fiecare seară, în faţa unui grup tăcut şi atent de oameni ce se adunau la *drugstore*, începură să exercite oarecare influenţă asupra minţilor tinerilor din Bidwell. La sugestia lui, mai mulţi băieţi din oraş — Cliff Bacon, Albert Small, Ed Prowl, precum şi alţi doi-trei — se apucară să pună bani deoparte, cu scopul de a pleca la universitate în Est. Tot la sugestia lui, Tom Butterworth, fermierul cel bogat, îşi trimise fiica la şcoală. Bătrînul rosti multe profeţii privitoare la cele ce se vor întîmpla în America. „Vă spun că ţara n-are să rămînă aşa cum este, afirma el cu tărie. În oraşele din Est schimbarea a şi venit. Acolo se clădesc fabrici şi toată lumea are să muncească în fabrici. Trebuie să fii om bătrîn, cum sînt eu, ca să-ţi dai seama cum faptul acesta are să le schimbe viaţa. Unii stau în faţa unei mese de lucru şi fac o singură treabă nu numai ore întregi, ci zile şi ani de-a rîndul. Pancarte atîrnate spun că ei n-au voie să vorbească. Unii dintre ei nu cîştigă mai multe parale decît înainte de a fi apărut fabricile! Dar eu vă spun, asta-i ca şi cînd ai fi la închisoare. Ce aţi zice voi, dacă v-aş spune că toată America, voi toţi, care vă tot lăudaţi cu libertatea, o să fiţi vîrîţi la închisoare, hî?

Şi mai e ceva. La New York există deja o duzină de oameni a căror avere se cifrează la un milion de dolari. Da, domnule, spun adevărul, un milion de dolari! Ce ziceţi de asta, ei?“

Judecătorul Hanby se însufleţea şi devenea şi mai profetic, stimulat de atenţia cu care îl urmărea auditoriul său, perora despre secvenţa rapidă a evenimentelor. În Anglia, arăta el, oraşele creşteau mereu mai mari, şi încă din anii aceia aproape toată lumea ori muncea prin fabrici, ori poseda acţiuni la o fabrică. „În Noua Anglie se întîmplă iute acelaşi lucru, explica. Şi acelaşi lucru are să se petreacă şi aici. Muncile agricole au să se facă de acum înainte cu uneltele. Aproape toate lucrurile ce se fac manual în ziua de azi se vor executa de maşină. Unii au să se îmbogăţească, iar alţii vor sărăci. Ce trebuie făcut este să te educi, da, domnule, să te pregăteşti pentru cele ce vin. E singura cale. Tînăra generaţie trebuie să fie mai ageră şi mai isteaţă.“

Cuvintele bătrînului, care poposise în multe locuri şi văzuse mulţi oameni şi oraşe, fură repetate pe străzile Bidwellului. Meşterul fierar şi meşterul rotar îi repetau vorbele, cînd se opreau să-şi împărtăşească ştiri despre treburile lor, în faţa Poştei. Ben Peller, dulgherul, care economisese ceva bani ca să-şi cumpere o casă şi o mică fermă unde să se poată retrage cînd va fi ajuns prea bătrîn pentru a se mai căţăra sus pe binale, folosi banii strînşi spre a-şi trimite fiul la Cleveland, la o nouă şcoală tehnică. Steve Hunter, fiul lui Abraham Hunter, bijutierul din Bidwell, declară că el are să se descurce cu era nouă şi că, de va intra la o fabrică, va lucra la birou, nu în atelier. Ca atare, plecă la Buffalo, în statul New York, să se înscrie la o şcoală comercială.

Atmosfera din Bidwell începu să fie răscolită de discuţii privitoare la era nouă. Dar lucrurile rele ce se spuneau privitor la noua viaţă ce avea să vină fură date curînd uitării. Îndemnată de spiritul ei tineresc şi de optimista ei însufleţire, regiunea apucă mîna uriaşului, adică mîna progresului industrial, şi-l trase, rîzînd, către părţile acelea. Strigătul de „fă-ţi drum în lume", care răsuna atunci în tot cuprinsul Americii şi care îşi mai găseşte ecoul şi azi prin paginile ziarelor şi revistelor americane, bîntui şi pe străzile Bidwellului.

La atelierul de curelărie al lui Joseph Wainsworth, răsună însă într-o zi alt strigăt, pe alt ton. Maestrul şelar era un meseriaş de modă veche şi avea o fire deosebit de independentă. El deprinsese meşteşugul după cinci ani de ucenicie şi mai petrecuse alţi cinci ani angajîndu-se ca ziler din loc în loc, încît era sigur că-şi cunoştea de minune meseria. Joseph Wainsworth era apoi, de asemeni, proprietarul atelierului şi casei sale şi avea o mie două sute de dolari depuşi la bancă. Într-o zi pe la amiază, cînd se afla singur în prăvălie, intră la el Tom Butterworth şi-i spuse că făcuse comandă la o fabrică din Philadelphia pentru patru rînduri de hamuri care-i trebuiau la caii de la ferma sa.

— Am venit să te întreb dacă ai să mi le repari cînd mi s-or strica, i se adresă.

Joe Wainsworth începu să se joace cu uneltele de pe masa lui de lucru. Apoi se întoarse să-l privească pe fermier drept în ochi şi să aducă la îndeplinire ceea ce avea să numească mai tîrziu, cînd le povesti întîmplarea unor prieteni, „punerea la punct".

— Cînd obiectele astea de proastă calitate vor începe să se rupă, du-le altcuiva să le repare, răspunse el cu asprime. Apoi, mîniindu-se cumplit, strigă după fermierul care tocmai ieşea din atelier : Du blestemăţiile alea la Philadelphia, de unde le-ai luat !

Joe Wainsworth fu grozav de necăjit şi cugetă întreaga după-amiază la cele întîmplate. Cînd veniră în atelier ca să vorbească de treburile lor alţi fermieri-clienţi, el nu găsi nimic de spus. Era un om guraliv de felul său, şi ucenicul lui, Will Sellinger, fiul zugravului din Bidvell, se miră foarte de tăcerea sa.

Cînd băiatul şi jupînul erau numai ei singuri în prăvălie, Joe Wainsworth avea obiceiul să vorbească despre vremea cînd lucrase ca ziler, deplasîndu-se din loc în loc, să-şi facă meseria. Cînd coseau amîndoi la cine ştie ce frîu rupt, ori potriveau vreun ham, jupînul povestea cum se făcea lucrul acesta în oraş la Boston ori la cutare atelier din Providence, statul Rhode Island. Luînd o bucată de hîrtie, el făcea atunci desene, ca să arate felul de a se tăia curelele prin alte locuri şi metodele de coasere. Pretindea că-şi făurise o metodă proprie de lucru şi că metoda lui era mai bună decît oricare alta din toate cele ce le văzuse cu prilejul peregrinărilor sale. Faţă de cei care veneau la atelier să-şi mai piardă timpul, în după-amiezile de iarnă, se purta prietenos şi vorbea cu ei despre treburile lor, despre preţul verzei la Cleveland ori de efectele vreunui val de ger abătut asupra grîului de toamnă ; dar cînd era singur că băiatul, vorbea numai despre curelărie. „Eu nu zic nimic. La ce bun să mă laud ? Dar totuşi i-aş putea învăţa cîte ceva pe toţi şelarii pe care i-am întîlnit vreodată ; şi i-am întîlnit pe cei mai buni", declara el sentenţios.

În după-amiaza aceea, după ce a aflat de cele patru rînduri de hamuri făcute de maşină, cumpărate de un client pe care-l socotise întotdeauna drept clientul lui, în virtutea calităţii sale de meseriaş de mîna întîi, în după-amiaza aceea Joe rămase tăcut vreme de două-trei ceasuri. Îi veniră în minte vorbele bătrînului judecător Hanby şi discuţiile în legătură cu noile vremi care erau pe punctul de a veni. Întorcîndu-se deodată către ucenicul său, care era uimit de o aşa de lungă tăcere şi care habar n-avea de întîmplarea

ce-l întorsese pe dos pe meşter, începu să vorbească. Era sfidător şi-şi exprimă sfidarea.

— Ei bine, atunci n-au decît să se ducă la Philadelphia, n-au decît să se ducă unde naiba vor, mîrîi el, şi apoi, de parcă socotea că vorbele acestea îi restituiseră propria-i demnitate, îşi îndreptă spinarea şi privi ţintă la băiatul uimit şi speriat. Eu îmi cunosc meseria şi n-am nevoie să mă plec în faţa nimănui, declară el. Exprima astfel vechea încredere a meşteşugarului în măiestria sa, precum şi în drepturile ce ea le da meşterului. Învaţă-ţi meseria. Nu-ţi pleca urechea la pălăvrăgeli, rosti el serios. Omul ce-şi cunoaşte meşteşugul e un om adevărat. Acela poate să-i trimită la naiba pe toţi.

capitolul IV

Hugh McVey împlinise douăzeci şi trei de ani cînd veni să locuiască la Bidwell. Tocmai rămăsese vacant un post de telegrafist la gara Whelling, aşezată cam la vreo milă de oraş, şi, datorită unei întîlniri întîmplătoare cu un necunoscut care cîndva locuise într-o localitate vecină, Hugh obţinu postul.

În iarna aceea, el, omul din Missouri, muncise la un joagăr din preajma unui orăşel situat în nordul statului Indiana. Serile şi le petrecea cutreierînd drumurile de ţară şi străzile oraşului, dar nu vorbea cu nimeni. După cum i se întîmplase şi-n alte părţi, avea faima de a fi într-o ureche. Hainele îi erau făcute ferfeniţă şi, cu toate că avea bani, nu-şi cumpăra altele noi. Pe-nserat, cînd trecea pe străzile oraşului şi-i vedea pe funcţionarii elegant îmbrăcaţi stînd prin faţa prăvăliilor, se uita la propriu-i chip jerpelit şi-i era ruşine să intre. În copilăria sa, Sarah Shepard se ocupase întotdeauna ea însăşi de cumpărarea hainelor lui, şi Hugh se hotărî să se ducă în localitatea aceea din Michigan, unde se retrăseseră ea şi soţul ei, ca să-i facă o vizită. Voia ca Sarah Shepard să-i cumpere un rînd de haine noi, dar dorea de asemenea să stea de vorbă cu dînsa.

După cei trei ani în care colindase din loc în loc şi trudise laolaltă cu alţii, ca muncitor cu braţele, Hugh nu simţea nici un îndemn mai pronunţat care să-i hotărască drumul în viaţă ; dar studierea problemelor de matematici, cu care începuse să se îndeletnicească, spre a-şi mai uşura ceasurile de singurătate şi să se vindece de meteahna visurilor, începu să aibă o înrîurire asupra caracterului său. Socotea că, dacă o va vedea pe Sarah Shepard, va putea sta de vorbă cu ea şi să înveţe cum să se poarte cu oamenii. La joagărul unde lucra, răspundea, la observaţiile întîmplătoare adresate de tovarăşii săi de muncă, prin înceata şi şovăitoarea lui tărăgăneală, iar trupul îi era încă stîngaci şi umbletul tîrşit, cu toate că munca şi-o îndeplinea mai repede şi cu mai multă pricepere decît înainte. Îmbrăcat în straie noi, era încredinţat că în prezenţa mamei lui adoptive va putea vorbi altfel decît în tinereţe. Dînsa avea să ghicească schimbarea intervenită în caracterul său şi se va simţi îmbărbătată de felul lui de a fi. Vor discuta pe picior de egalitate şi n-avea decît de cîştigat constatînd respectul ce i-l purta altcineva.
Hugh se duse la staţie, să se informeze asupra costului unui bilet pînă-n localitatea aceea din Michigan, şi acolo se-ntîmplă un fapt care-i răsturnă planurile. Pe cînd sta la ghişeu, casierul, care era şi telegrafist, căută să intre în vorbă cu el. După ce-i dădu informaţiile cerute, el ieşi afară după Hugh şi, în întunericul ce domnea noaptea în staţia aceea de cale ferată de la ţară, cei doi se opriră în dreptul unui vagon de marfă gol. Casierul îi povesti despre singurătatea vieţii de la oraş, spunînd că ar dori mult să se poată întoarce în locurile sale de baştină şi să se afle iarăşi printre ai lui.

— Poate să nu fie mai bine la mine acasă, dar acolo îi cunosc pe toţi, zise el.

Hugh îi stîrnea interesul, cum li se întîmpla tuturor locuitorilor acelei aşezări din Indiana, şi interlocutorul său spera să-l tragă de limbă şi să afle de ce tot umbla noaptea singur, de ce întîrzia uneori toată seara asupra cărţilor şi socotelilor lui în cămăruţa lui de la hotel şi de ce avea atît de puţine lucruri de spus tovarăşilor săi. Spre a sonda tăcerea lui Hugh, se apucă să vorbească de rău oraşul în care trăiau amîndoi.

— Ei bine, începu el, cred că înţeleg simţămintele dumitale. Vrei să scapi de locul acesta. Apoi îi mărturisi propriile-i necazuri. Sînt însurat. Şi am deja trei copii. Aici, un om poate cîştiga mai mulţi bani, lucrînd la Calea Ferată, decît în statul meu, şi viaţa este destul de ieftină. Chiar azi mi s-a oferit un post într-un orăşel bun, aproape de casa mea din Ohio, dar nu-l pot primi. Salariul e numai de patruzeci de dolari pe lună. Orăşelul îmi place, e unul dintre cele mai faine de prin părţile din nord ale statului, dar vezi că postul nu face. Dumnezeule, cum aş mai vrea să mă duc! Mi-ar plăcea să trăiesc iar printre oameni de felul celor care hălăduie prin acea parte a ţării.

Funcţionarul şi Hugh se plimbară pe strada care ducea de la gară pînă la strada mare. Dorind să răspundă avansurilor făcute de interlocutorul său, dar neştiind cum să procedeze, Hugh recurse la metoda pe care o auzise la tovarăşii săi de muncă:

— Ei bine, zise el domol, hai să mergem să bem ceva.

Cei doi intrară într-o cîrciumă şi stătură la tejghea. Hugh făcu un efort grozav ca să-şi înfrîngă stînjeneala. În timp ce el şi funcţionarul feroviar beau pahare cu bere spumoasă, Hugh îi destăinui că şi el fusese odată lucrător la Calea Ferată şi cunoaşte telegrafia, dar că în ultimii ani lucrase în alte direcţii. Însoţitorul său se uită la el cît de jerpelit era îmbrăcat şi dădu din cap. Îi făcu semn apoi, ca pentru a-i da de înţeles lui Hugh să iasă cu dînsul afară, în întuneric.

— Bine, bine, exclamă cînd ajunseră iarăşi amîndoi afară şi o porniră pe stradă către gară. Acum înţeleg. Toată lumea e intrigată de dumneata, şi am auzit zvonindu-se fel de fel de vorbe. Nu-ţi spun nimic, dar am să fac ceva pentru dumneata.

Hugh îl însoţi pe noul său amic înapoi la staţie şi luă loc în biroul luminat. Feroviarul scoase o foaie de hîrtie şi începu să scrie o scrisoare.

— Am să-ţi fac rost de postul acela, spuse el. Scriu recomandaţia chiar acum, ca s-o trimit cu trenul de la miezul nopţii. Trebuie să te pui iar pe propriile-ţi picioare. Am fost şi eu cîndva beţivan, dar am terminat cu toate acestea. Un pahar de bere, cînd şi cînd, e tot ce-mi mai îngădui.

Şi începu să vorbească despre orăşelul din Ohio, unde îşi propunea să facă rost de o slujbă în stare să-l aducă iar în

rîndul oamenilor şi să-l scape de năravul beţiei, şi-i descrise orăşelul ca pe un rai pămîntesc, în care trăiau bărbaţi deştepţi şi clarvăzători şi femei frumoase. Hugh îşi reaminti deodată de vorbele pe care le auzise în copilăria lui de pe buzele Sarei Shepard, cînd petrecea seri întregi ascultînd-o cum îi povestea minunăţii despre oamenii şi aşezările din Michigan şi din Noua Anglie şi comparînd viaţa de acolo cu viaţa oamenilor din locurile lui de baştină.

Hugh se hotărî să nu lămurească greşeala în care căzuse noul său prieten, socotindu-l beţiv, şi să primească ajutorul ce i-l oferea ca să obţină postul acela de telegrafist.

Cei doi bărbaţi ieşiră din staţie şi stătură iarăşi în întuneric. Feroviarul se simţea ca unul căruia i se hărăzise darul de a smulge pe un semen de-al său din bezna disperării. O mare de cuvinte se rostogolea în valuri de pe buzele sale şi el îşi da aerul că l-ar cunoaşte pe Hugh şi că i-ar cunoaşte caracterul, ceea ce era cu totul neîntemeiat.

— Ei bine, exclamă apoi entuziasmat, vezi c-am reuşit să-ţi fac trampa ? Le-am spus că eşti un om de treabă şi un bun telegrafist, dar că totuşi consimţi să accepţi postul chiar cu salariu mic, pentru c-ai fost bolnav şi, pentru moment, nu poţi lucra ceva greu.

Foarte însufleţit, omul îl însoţi pe Hugh în susul străzii. Era tîrziu şi luminile vitrinelor se stinseseră. Dintr-una din cele două cîrciumi care se aflau în calea lor se înălţa zvon de glasuri. Vechiul vis al copilăriei sale, de a nimeri într-o aşezare şi de-a afla nişte oameni în mijlocul cărora, mulţumită simplului fapt că stătea acolo şi că respira acelaşi aer cu ei, va putea intra în cald contact cu viaţa, îl năpădi din nou pe Hugh. El se opri în faţa cîrciumii, să asculte vocile dinăuntru, dar casierul îl trase de mînecă şi protestă.

— Haide, haide, să te laşi de asta acum, înţelegi ? îi zise şi, zgîlţîindu-l neliniştit, îi explică iute pricina neliniştii : Bineînţeles, ştiu ce-i cu dumneata. Nu ţi-am mărturisit c-am cunoscut şi eu beteşugul ăsta ? Ai dat de necazuri. Ştiu cum vine treaba. Mie nu-i nevoie să-mi spui. Dacă n-ar avea necazuri, cine dintre oamenii care cunosc meseria de telegrafist s-ar duce să muncească la joagăr ? apoi adăugă gînditor : În sfîrşit, să nu mai vorbim de treaba asta. Ţi-am făcut trampa... Ai să te laşi, nu-i aşa ?

Hugh dădu să obiecteze şi să explice că nu era dedat patimii beţiei, dar omul din Ohio nici nu voia să asculte.

— În regulă, spuse el din nou, şi apoi, ajunşi la hotelul unde locuia Hugh, se întoarse ca s-o ia înapoi spre staţie, pentru ca să aştepte trenul de la miezul nopţii, ce avea să ia scrisoarea de recomandare şi care, credea el, va duce totodată şi rugămintea de a i se acorda un nou prilej de îndreptare unui semen, care se abătuse de la împlinirea obligaţiilor contemporane de a munci şi de a propăşi. Se simţea mărinimos şi tare milostiv. Totul e în regulă, dragul meu, rosti cu însufleţire. Nu-i nevoie să-mi spui nimic. Adineauri, cînd ai venit să mă întrebi despre costul biletului pînă la găoacea aia de aşezare din Michigan, am văzut eu că erai stînjenit. Ce-o fi cu tipul ăsta ? mi-am zis. Şi am căzut pe gînduri. Apoi am venit cu dumneata spre centru şi mi-ai oferit de îndată nişte băuturică. Nu aş fi găsit într-asta nimic neobişnuit, dacă n-aş fi trecut şi eu pe acolo. Dar ai să stai iar pe propriile dumitale picioare, orăşelul Bidwell, din statul Ohio, e plin de oameni buni. Ia-te bine cu ei şi or să te ajute, nu te vor lăsa. O să-ţi placă oamenii aceia. Trebuie să te arăţi vrednic de dînşii. Locul unde ai să lucrezi acolo e departe, afară din oraş. La o depărtare de circa o milă, într-un fel de mică aşezare numită Pickleville. Pe vremuri se afla o cîrciumă acolo şi o fabrică de murături, dar acum s-au dus pe apa sîmbetei. La Bidwell n-ai să fii ispitit să decazi. Vei avea posibilitatea să stai iar pe propriile-ţi picioare. Mă bucur că m-am gîndit să te trimit acolo.

Linia Wheeling şi Lake Erie străbătea vîlceaua împădurită care tăia de-a curmezişul şesul întins de pămînturi arabile de la miazănoapte de Bidwell. Ea ducea cărbuni din regiunea deluroasă a Virginiei de Vest şi sud-estul statului Ohio în porturile de pe lacul Erie şi nu prea acorda importanţă transportului de călători. Dimineaţa, o garnitură alcătuită dintr-un vagon mixt pentru bagaje şi mesagerii şi din două vagoane de călători se îndrepta spre nord şi spre vest, către lac, iar seara aceeaşi garnitură făcea drumul îndărăt în direcţia sud-est, către dealuri. Gara din Bidwell a acestei linii era în chip straniu tăiată de viaţa oraşului. Aco-

perişul nevăzut, sub care se desfăşurau viaţa oraşului şi a ţinutului înconjurător, nu acoperea staţia. Precum îi spusese lui Hugh funcţionarul feroviar din Indiana, gara se afla aşezată într-un punct numit de localnici Pickleville. În spatele ei se desluşea o mică clădire, care folosea drept magazie de mărfuri, iar în apropiere erau vreo patru-cinci case cu faţa către Turner's Pike. Clădirea fabricii de conserve, părăsită acum şi cu geamurile sparte, se înălţa dincolo de şine, în faţa staţiei şi-n preajma unui pîrîiaş ce curgea pe sub un pod şi apoi mai departe, printr-un crîng, pînă întîlnea rîul. În zilele călduroase de vară un miros acru şi înţepător se ridica din vechea fabrică, iar noaptea el da un iz fantomatic acestei mici aşezări unde vieţuiau o duzină de oameni poate.

Toată ziua şi toată noaptea o tăcere intensă şi stăruitoare domnea peste Pickleville, în vreme ce la numai o milă depărtare de acolo, la Bidwell, începeau să se simtă tresăririle vieţii noi. Seara şi în după-amiezile ploioase, cînd oamenii nu puteau munci la cîmp, bătrînul judecător Hanby trecea pe Turner's Pike şi peste podul de căruţe şi ieşea la Bidwell, unde se aşeza pe un scaun în fundul *drugstore*-ului lui Birdie Spinks, şi vorbea. Intrau oameni să-l asculte şi ieşeau. Noi vorbe circulau în oraş. O putere nouă care se ivea în viaţa americană şi în viaţa de pretutindeni pe lume se grefa pe vechea viaţă individualistă, care trăgea să moară. Puterea cea nouă îi răscolea şi-i trezea pe oameni. Ea răspundea unei nevoi universale. Menirea ei era de a-i unifica pe oameni, de a face să se şteargă liniile naţionale, de a călători pe sub mări şi de a zbura prin aer, schimbînd întreaga lumii faţă şi fiecare bucată de pămînt pe care existau oameni. Încă de acum, uriaşul care avea să fie rege, în locul vechilor regi, îşi chema servitorii şi armatele să-l slujească. El folosea metodele vechilor regi, făgăduind pradă şi cîştig celor ce-l vor urma. Pretutindeni trecea fără ca nimeni să-l conteste, ocolind lumea cu privirile, înălţînd în posturi de conducere noi categorii de oameni. Drumuri-de-fier fuseseră deja construite peste prerie ; vaste bazine carbonifere, din care avea să fie extrasă hrana necesară încălzirii sîngelui care circula prin trupul uriaşului, erau în curs de a fi date în exploatare ; zăcăminte de fier se descopereau fără

încetare; mugetul şi zăngănitul respiraţiei înfiorătoare a noii orînduiri, stîrnind, pe jumătate respingătoare şi pe jumătate atrăgătoare prin făgăduinţele ei, care atîta amar de vreme aveau să înnăbuşe glasurile şi să amăgească gîndurile oamenilor, toate acestea se făceau auzite nu numai la oraşe, dar chiar şi prin fermele singuratice, unde binevoitorii slujitori ai noului uriaş — ziarele şi revistele — începuseră să circule în număr din ce în ce mai mare. La Gibsonville, lîngă Bidwell, în statul Ohio, precum şi la Lima şi la Finley, tot în Ohio, fură descoperite zăcăminte de petrol şi de gaze. La Cleveland, Ohio, un om precis şi hotărît, numit Rockefeller [1], cumpăra şi vindea terenuri. De la început, el sluji de minune noua orînduire şi foarte curînd găsi şi alţii care să-l slujească la fel. Alde Morgan [2], Frick [3], Gould [4], Carnegie [5], Vanderbilt [6], zeloşi curteni ai noului rege, voievozi ai noii credinţe, negustori cu toţii, alcătuind un chip nou de conducători de oameni, au sfidat străvechea lege a claselor, care îl aşeza pe negustor mai prejos de meşteşugar, şi au adăugat la zăpăceala generală, asumîndu-şi aere de adevăraţi creatori. Ei erau negustori ridicaţi în slavă şi traficau cu lucruri uriaşe, cu vieţi de oameni şi cu mine, cu codri, zăcăminte de gaze şi de petrol, cu fabrici şi căi ferate.

Şi pretutindeni în ţară, prin orăşelele şi prin gospodăriile fermierilor, prin metropolele ce răsăreau de-a lungul şi de-a latul pămînturilor noi, oamenii erau răscoliţi şi se trezeau. Gîndirea şi poezia muriră ori trecură drept moştenire asupra unor fiinţe slabe şi linguşitoare, devenite şi ele slugile proaspetei orînduiri. Tinerii mai serioşi din Bidwell şi din alte aşezări americane, ai căror taţi se plimbaseră îm-

[1] În momentul de cotitură pe care autorul îl descrie în capitolul de faţă, adică în ultima decadă a secolului al XIX-lea, compania petroliferă Standard Oil, întemeiată de *John Davison Rockefeller* (1837—1913) cu aproape 20 de ani în urmă, luase proporţiile unei întreprinderi monopoliste cu întinse ramificaţii.

[2-6] În jurul anului 1890, *John Pierpont Morgan* (1837—1913) care în 1870 întemeiase banca J. P. Morgan & Co., ajunsese un magnat al finanţelor şi începuse să-şi întindă tentaculele asupra industriei americane a oţelului, iar *Henry Clay Frick* (1849—1919), *Jay Gould* (1836—1892), *Andrew Carnegie* (1835—1919), precum şi urmaşii lui *Cornelius Vanderbilt* (1794—1877) deveniseră regii neîncoronaţi ai unor importante sectoare ale industriei metalurgice şi ale reţelei de cale ferată din S.U.A.

preună în nopţile cu clar de lună pe Turner's Pike, discutînd despre Dumnezeu, se duseră să urmeze şcoli tehnice. Taţii lor se plimbaseră şi discutaseră, iar în mintea lor prinseseră să încolţească idei. Impulsul îşi avea izvorul în discuţiile purtate de taţii taţilor lor, sub clar de lună, pe şoselele Angliei, Germaniei, Irlandei, Franţei şi Italiei, iar mai înainte sub clar de lună pe colinele Iudeii, unde ciobanii stătuseră de vorbă, iar tineri serioşi, ca Ioan, Matei şi Isus, prinseseră din zbor cîteva cuvinte, din care au ţesut poezie ; dar feciorii serioşi ai oamenilor din Lumea nouă fură smulşi din mijlocul gîndurilor şi visărilor. Din toate părţile, îi chema vocea erei noi, care avea să făurească lucruri ce se pot pipăi. Răspundeau voioşi şi dădeau buzna, să-i urmeze îndemnul. Milioane de glasuri se ridicară. Larma deveni înfiorătoare şi zăpăci minţile tuturora. În croirea căii spre noua şi mai vasta frăţietate la care oamenii aveau să ajungă într-o zi, în extinderea acelor nevăzute acoperişuri ale oraşelor şi metropolelor ca să acopere cerul întregii lumi, oamenii îşi tăiau şi tăvălugeau drum peste trupurile altora.

Şi în timp ce glasurile deveneau mai zgomotoase şi mai înfierbîntate, iar abia născutul uriaş se plimba de colocolo, încercînd o evaluare preliminară a terenului, Hugh îşi petrecea zilele în liniştita şi somnoroasa staţie de la Pickleville şi căuta să-şi obişnuiască mintea cu gîndul că nici cetăţenii acestei aşezări, în care nimerise de curînd, n-aveau să-l primească în rîndurile lor. Toată ziulica sta în strîmta odăiţă unde era telegraful, ori, trăgînd un cărucior de bagaje pînă în faţa ferestrei deschise a telegrafului, se lungea pe spate, cu o foaie de hîrtie proptită de genunchi, şi se adîncea în socoteli. Fermierii care treceau pe Turner's Pike îl zăreau acolo şi vorbeau de el în prăvăliile din oraş. „E un tip ciudat şi tăcut, spuneau. Ce credeţi că pune la cale ?"

Noaptea, Hugh cutreiera străzile Bidwellului, aşa cum cutreierase străzile oraşelelor din Indiana şi din Illinois. Se apropia de grupurile de oameni strînşi pe la cîte un colţ de stradă şi apoi se depărta repede. De-a lungul străzilor mai liniştite, cînd mergea încet pe sub copaci, zărea femei şezînd prin case la lumina lămpii şi-i era un dor năprasnic să aibă şi el o casă şi o femeie a lui. Într-una dintre dupăamieze, o învăţătoare veni la gară, să se informeze cu pri-

vire la costul biletului pînă la un oraş oarecare din Virginia de Vest. Cum şeful lipsea, Hugh îi dădu el desluşirile cerute, şi femeia zăbovi ca să stea de vorbă cu el. Hugh răspunse monosilabic întrebărilor ei şi peste puţin femeia plecă, dar el rămase încîntat şi în ochii săi întîmplarea luă proporţiile unei adevărate aventuri. Noaptea o visă pe învăţătoare şi, cînd se trezi, îşi închipui că se afla cu el în camera de culcare. Întinse mîna şi atinse perna. Perna era moale şi netedă, precum îşi închipuia că trebuie să fie un obraz de femeie. Nu ştia numele învăţătoarei, dar îi făuri unul.

— Stai liniştită, Elizabeta. Nu mă lăsa să-ţi tulbur somnul, murmură el în întuneric.

Într-o seară se duse la casa unde sta în pensiune învăţătoarea şi rămase în umbra unui copac, pînă ce o zări ieşind şi îndreptîndu-se către strada mare. Apoi făcu un ocol şi trecu pe lîngă ea pe trotuar prin faţa prăvăliilor iluminate. Nu se uită la dînsa, dar în trecere rochia ei îi atinse braţul, şi mai tîrziu fu atît de răscolit, încît nu putu să doarmă şi-şi petrecu jumătate din noapte umblînd de colo-colo şi gîndindu-se la minunatul lucru ce i se întîmplase.

La Bidwell, funcţia de casier şi aceea de impiegat cu mărfurile şi mesageriile al companiei de cale ferată Wheeling şi Lake Erie erau împlinite de un om cu numele de George Pike, care locuia într-una dintre casele din preajma gării şi care, în afară de slujbă, avea şi o mică fermă. Era un bărbat subţire, vioi şi tăcut, cu o mustaţă lungă lăsată pe oală. Atît el, cît şi soţia lui munceau aşa cum nu mai văzuse Hugh muncind alt bărbat şi altă femeie în toată viaţa lui. Diviziunea muncii între ei era bazată nu pe diferenţa de sex, ci pe necesităţile momentului. Uneori, doamna Pike venea la gară să vîndă bilete, să încarce lăzi şi cufere în trenurile de călători şi să predea colete grele de mesagerii cărăuşilor şi fermierilor, în timp ce bărbatul ei muncea la cîmp, pe ogorul din spatele casei, ori pregătea masa de seară ; alteori rolurile se inversau, şi Hugh n-o mai vedea pe doamna Pike cîteva zile în şir.

În timpul zilei era puţină treabă la gară pentru Pike ori pentru soţia lui, aşa că ei dispăreau. George Pike montase un întreg sistem de sîrme şi scripeţi, care legau gara de un clopot mare atîrnat deasupra casei lui ; cînd venea cineva la gară, ca să primească ori să expedieze ceva, Hugh trăgea

de sîrmă şi clopotul începea să bată. După cîteva clipe, fie George Pike, fie nevastă-sa veneau fuga din casă ori de la cîmp, rezolvau ce era de rezolvat şi plecau iute îndărăt.

Zi de zi Hugh şedea la gară, pe un scaun tras în faţa unui birou, ori ieşea afară, să se plimbe în sus şi în jos, pe peron. Locomotive care tîrau după ele caravane întregi de vagoane cu cărbuni treceau ţăcănind pe lîngă el. Frînarii fluturau din mîini către Hugh, şi apoi trenul dispărea în crîngul de-a lungul căruia se aşterneau şinele. Pe Turner's Pike se ivea cîte o căruţă scîrţîitoare cu coviltir şi apoi dispărea pe şoseaua străjuită de copaci, care ducea la Bidwell. Fermierul se întorcea de pe leagănul căruţei ca să se zgîiască la Hugh, dar — spre deosebire de frînari — nu-i făcea semn cu mîna. Ştrengari porniţi pe aventură se iveau pe şosea venind de la oraş şi se suiau, ţipînd şi rîzînd, pe grinzile părăsite ale fabricii de murături de dincolo de şine, ori se duceau să pescuiască în pîrîu, la umbra zidurilor fabricii. Vocile lor ascuţite subliniau şi mai mult singurătatea locului aceluia. Lui Hugh, această singurătate îi deveni aproape de nesuferit. Pradă deznădejdii, se lăsă de socotelile şi de problemele oarecum fără rost, privitoare la numărul parilor pentru garduri ce se puteau scoate dintr-un copac, ori la numărul de şine şi de eclise folosite la construirea unei mile de linie ferată, se lăsă adică de toate aceste mărunţişuri cu care-şi ocupase mintea, şi se apucă de probleme cu contururi mai palpabile, mai precise. Îşi aminti de o toamnă în care lucrase la tăiatul porumbului pe întinsurile unei ferme din Illinois şi, intrînd în gară, începu să mişte din braţe, imitînd mişcările pe care le face omul la tăiatul porumbului. Se întrebă dacă nu s-ar putea construi cumva o maşină în stare să îndeplinească această muncă şi încercă să deseneze schiţe de piese ale unei asemenea maşini. Dîndu-şi însă seama de incompetenţa sa în mînuirea unei probleme aşa de grele, îşi făcu rost de cărţi şi începu să studieze mecanica. Se înscrise la cursurile unei şcoli prin corespondenţă, înfiinţată de cineva în Pennsylvania, şi lucră zile de-a rîndul spre a rezolva exerciţiile pe care i le trimitea directorul şcolii. La rîndul lui punea întrebări şi încetul cu încetul începu să pătrundă puţin în misterele folosirii energiei. La fel ca şi ceilalţi tineri din

Bidwell, începu să ia contact cu spiritul vremii, dar, spre deosebire de ei, nu visa la o avere cîştigată peste noapte. În vreme ce ei îşi făureau noi visuri lipsite de seriozitate, dînsul se căznea să extirpe înclinarea către visare, pe care o ştia că dăinuie într-însul.

Hugh pică la Bidwell pe la începutul primăverii, şi în tot cursul lunilor mai, iunie şi iulie, seara, vreme de-o oră-două, liniştita gară de la Pickleville se trezea dintr-o dată. Un oarecare procent al subitei şi aproape copleşitoarei creşteri a traficului de mesagerii, datorat coacerii recoltei de poame şi de fructe de pădure, reveni Căii Ferate Wheeling, aşa că în fiecare după-amiază o duzină de cărucioare de mesagerii, încărcate vîrf cu lădiţe de fructe, aşteptau sosirea trenului ce se îndrepta către sud.

Cînd trenul intra în gară, se aduna o mulţime de lume. George Pike şi voinica lui soţie trudeau de zor, zvîrlind lădiţele în vagonul de mesagerii. Oamenii aflaţi prin gară săreau să le dea o mînă de ajutor. Mecanicul cobora de pe locomotivă ca să-şi mai dezmorţească picioarele şi, traversînd şoseaua îngustă, mergea să bea apă de la cişmeaua din curtea lui George Pike.

Hugh ieşea în pragul oficiului telegrafic, şi de acolo, de la umbră, privea forfota de pe peron. Ar fi vrut să ia şi el parte la agitaţia aceea, să rîdă şi să stea de vorbă cu oamenii din preajmă, să se ducă să pună mecanicului întrebări cu privire la locomotivă şi la construcţia ei, să-i ajute pe George Pike şi pe nevastă-sa, ba poate să afle chiar o punte de legătură între tăcerea lor şi a lui, care să-i îngăduie a-i cunoaşte mai îndeaproape. Gîndea la toate acestea, dar rămînea în umbra uşii telegrafului pînă cînd, la un anumit semnal al şefului de tren, mecanicul se urca pe locomotivă şi trenul se punea în mişcare, pierzîndu-se în întunericul ce se lăsa. Cînd Hugh ieşea de la telegraf, peronul era iarăşi pustiu. În iarba de dincolo de şine şi în jurul vechii fabrici fantomatice, ţîrîiau greierii. Tom Wilder, birjarul din Bidwell, pornise spre oraş cu un călător sosit cu trenul, şi praful stîrnit de copitele cailor lui mai plutea încă în aer pe Turner's Pike. Dinspre pata întunecată pe care o formau copacii crescuţi de-a lungul pîrîiaşului de dincolo de fabrică se auzea orăcăitul răguşit al broaştelor.

Pe Turner's Pike, pe poteca de pe marginea şoselei, pe sub copaci, se apropiau vreo şase tineri din Bidwell, însoţiţi de tot atîtea fete. Veneau la gară pentru că n-aveau ce face şi, ca să pară că aveau un rost, se alcătuiseră chiar în grup ca să vină, dar acum rostul pe jumătate inconştient al acestei întovărăşiri se vădea. Grupul se despărţise în perechi şi fiecare pereche se strădui să se depărteze cît mai mult de celelalte. Una dintre perechile acelea apucă pe potecă înspre gară şi se îndreptă spre cişmeaua din curtea lui George Pike. Cei doi tineri stăteau acolo la cişmea, rîzînd şi prefăcîndu-se că beau dintr-o cană de tinichea, iar cînd ieşiră din nou în drum, ceilalţi dispăruseră. Tăcură deodată. Hugh se duse în capătul peronului şi privi la dînşii cum înaintau încet. Simţi o groaznică gelozie faţă de tînărul acela care îşi petrecuse braţul pe după mijlocul prietenei lui, şi acesta, cînd, întorcîndu-se, îl zări pe Hugh zgîindu-se la ei, îşi retrase iute braţul.

Telegrafistul o luă iute de-a lungul peronului, pînă ce ieşi din bătaia ochilor acelui tînăr, şi, cînd socoti că întunericul care se înteţise îl putea ascunde, se înapoie şi o luă încetişor pe potecă în urma lor. Pe omul din Missouri iarăşi îl copleşi dorinţa arzătoare de a pătrunde în viaţa celor din jur. Să fie şi el un tînăr îmbrăcat cu haine bine croite, cu guler alb scrobit, iar seara să se plimbe şi el cu fete tinere, i se părea cheia fericirii. Voia să ţipe şi să alerge pe poteca de lîngă şosea şi să-i ajungă din urmă pe băiat şi pe fată, să-i roage să-l ia cu dînşii, să-l primească în rîndul lor, dar cînd se domoli acest avînt de o clipă şi reveni în oficiul telegrafic, după ce aprinse o lampă, după ce privi la trupul său deşirat şi stîngaci, nu se putu închipui devenind niciodată cel ce ar fi rîvnit să devină. Tristeţea îl copleşi, şi faţa lui suptă, brăzdată deja de cute adînci, se lungi şi se supse şi mai mult. Vechea meteahnă a copilăriei sale, ce-i fusese sădită în suflet de cuvintele mamei lui adoptive, Sarah Shepard, cum că un alt oraş şi alţi oameni îl puteau face şi pe el un altul, spălîndu-i trupul de urmele a ceea ce socotea el a fi amprentele unei baştini inferioare, începu să se risipească. Se căzni să uite oamenii din jur şi se întoarse cu o nouă energie la studiul problemelor din cărţile ce se îngrămădeau acum pe masa lui. Înfrînată de o

continuă concentrare a minţii asupra unor lucruri din imediata apropiere, pornirea-i spre visare începu să se facă simţită sub o înfăţişare necunoscută înainte ; acum creierul său nu se mai hîrjonea cu nori şi oameni învălmăşiţi în mişcare, ci frămînta mase de oţel, de lemn, de fier. Mase amorfe de materiale extrase din pămînt şi aduse de prin codri erau fasonate de mintea lui şi luau forme extraordinare. Aşezat la telegraf în timpul zilei, ori cutreierînd singur noaptea străzile Bidwellului, vedea în închipuire mii de maşini noi, făurite de mîinile şi de creierul său, executînd munci care pînă atunci fuseseră făcute de mîna omului. Venise la Bidwell nu numai în speranţa că acolo va găsi în sfîrşit prieteni, dar şi pentru că mintea lui se trezise cu adevărat şi voia să se bucure de timp liber, ca să înceapă să făurească lucruri ce se pot pipăi, vedea. Cînd văzu că cetăţenii din Bidwell nu voiau să-l primească să ia şi el parte la viaţa orăşelului şi-l lăsau deoparte şi pe dinafară — aşa cum mica aşezare numită Pickleville, unde trăia el, se afla în afara acoperişului nevăzut al oraşului —, atunci Hugh se hotărî să încerce să-i dea uitării pe oameni şi să se afirme pe de-a-ntregul numai şi numai prin munca sa.

capitolul V

Primele strădanii ale lui Hugh în domeniul invenţiilor răscoliră întreg Bidwellul. Cînd începură să umble vorbe despre aceste strădanii, oamenii care ascultaseră cuvintele judecătorului Horace Hanby şi ale căror minţi erau aţintite în toate părţile, să vadă ivindu-se zorii noului avînt ce avea să împingă America înainte, au crezut că descoperă în Hugh însăşi întruchiparea acelor zori intrînd pe bariera orăşelului lor. Din ziua sosirii lui acolo, spre a trăi printre ei, se stîrnise multă curiozitate prin prăvălii şi prin case cu privire la străinul ăsta înalt, slăbănog, cu glas tărăgănat, care lucra la Pickleville. George Pike îi vorbise lui Birdie Spinks, care ţinea *drugstore*-ul, cum muncea Hugh ziua în-

treagă aplecat asupra cărţilor şi cum desena schiţe ale unor piese de maşini misterioase, schiţe lăsate de el pe birou, în oficiul telegrafic. Birdie Spinks repetase asta şi altora, aşa că povestea luă proporţii. Cînd Hugh se plimba seara singur pe străzi şi credea că nimeni nu-l ia în seamă, de fapt sute de perechi de ochi curioşi îl urmăreau de pretutindeni. Începu să se făurească o legendă în legătură cu telegrafistul. Legenda făcea din Hugh o figură uriaşă, a unuia care se mişca permanent într-un plan superior aceluia în care trăiau oamenii ceilalţi. În închipuirea concetăţenilor săi din oraşul din Ohio, el frămînta mereu gînduri mari, rezolva probleme enigmatice şi hăţoase, toate în legătură cu noua epocă mecanică de care vorbea judecătorul Hanby faţă de auditoriul său atent de la *drugstore*. O populaţie plină de vioiciune şi cu mîncărici pe limbă observa în mijlocul ei pe unul care nu putea să vorbească şi a cărui faţă prelungă exprima de obicei seriozitate, iar pe un astfel de ins nu şi-l putea închipui mărginindu-se să rezolve în fiecare zi aceleaşi probleme minore ca şi ea.

Tînărul acela din Bidwell, care, împreună cu alţi tineri, venise la gara companiei Wheeling, care văzuse trenul de seară pornind spre sud şi se întîlnise la gară cu una dintre fetele din oraş, şi care, spre a scăpa de ochii celorlalţi şi pentru a rămîne singur cu ea, se îndreptase cu dînsa spre cişmeaua lui George Pike, sub pretext că-i era sete, tînărul acela se depărtase cu fata prin amurgul serii de vară, gîndindu-se la Hugh. Numele lui era Ed Hall şi ucenicea la Ben Peeler, dulgherul care-şi trimisese feciorul să urmeze o şcoală tehnică la Cleveland. Voia să se însoare cu fata aceea cu care se întîlnise în gară, dar nu vedea cum o să poată să se descurce cu leafa lui de ucenic la un dulgher. Cînd privise înapoi şi-l zărise pe Hugh stînd pe peronul gării, îşi retrăsese iute braţul petrecut pe după mijlocul fetei şi începuse să vorbească :

— Ştii ce, se adresase el serios prietenei sale, dacă lucrurile nu încep să mişte curînd şi aici, am s-o iau din loc. Mă duc la Gibsonburg şi iau un post la sondele de petrol de acolo, asta am să fac. Trebuie să scot de undeva mai multe parale. Oftă adînc şi privi peste creştetul fetei, undeva, în beznă. Apoi adăugă într-o doară : Se zice că te-

legrafistul acela de la gară ar pune ceva la cale. Toată lumea nu vorbeşte decît de asta. Birdie Spinks pretinde că e un inventator ; pretinde că aşa i-a spus George Pike ; spune că lucrează tot timpul la invenţii noi, ca să fabrice lucruri cu maşinile ; faptul că se dă drept telegrafist e numai aşa... o păcăleală. Unii cred c-a fost poate trimis aici ca să vadă dacă e rost de instalat o fabrică în stare să realizeze una dintre invenţiile sale, c-a fost trimis de nişte oameni bogaţi, poate din Cleveland ori din vreun alt loc. Toţi cică pun rămăşag precum c-or să fie aici, la Bidwell, foarte curînd, fabrici. Tare aş vrea să ştiu. Nu vreau s-o iau din loc, dacă nu e nevoie, dar trebuie să fac rost de mai multe parale. Ben Peeler n-are să-mi mărească niciodată leafa, ca să mă pot însura sau încerca altceva. Tare aş vrea să-l cunosc pe tipul ăla de-acolo, ca să-l pot întreba direct ce se aude. Se spune că-i şmecher. Cred că nu mi-ar destăinui nimic. Tare aş vrea să fiu şi eu destul de deştept, ca să inventez ceva şi poate să devin bogat. Tare aş dori să fiu un tip aşa cum se spune că-i el.

Ed Hall îşi petrecu iarăşi braţul pe după mijlocul fetei şi se depărtă. Uită de Hugh şi se gîndi la sineşi, la dorinţa de a se însura cu fata al cărei trup se cuibărea lîngă al lui, la felul în care voia ca ea să fie cu totul a sa. Vreme de cîteva ceasuri ieşi din raza influenţei crescînde pe care Hugh o exercita asupra gîndirii colective a oraşului şi se pierdu în încîntarea imediată a îmbrăţişărilor.

Şi în timp ce el se descătuşa de sub înrîurirea lui Hugh, alţii cădeau pradă ei. Seara, pe strada mare, toată lumea se complăcea în speculaţii privitoare la scopul venirii la Bidwell a omului ăstuia din Missouri. Cei patruzeci de dolari pe lună, pe care i-i plătea compania Wheeling, nu se putea să-l fi ispitit pe un atare om. Erau siguri de asta. Steve Hunter, fiul bijutierului, se întorsese în oraş după absolvirea cursurilor unei şcoli comerciale la Buffalo, în statul New York, şi, auzind cele ce se vorbea, ciuli urechea. Steve avea firea ageră a omului de afaceri şi se hotărî să întreprindă cercetări. Totuşi, nu era în caracterul lui Steve să ia taurul de coarne, fiind şi el sub impresia zvonului care circula la Bidwell, că Hugh ar fi fost trimis acolo de către cineva,

poate de un grup de capitalişti care aveau de gînd să deschidă fabrici în oraşul lor.

Hotărîrea lui Steve fu să nu precipite lucrurile. La Buffalo, unde urmase şcoala comercială, întîlnise o fată al cărei tată, E. P. Horn, era proprietarul unei fabrici de săpun ; se împrietenise cu ea la biserică şi făcuse cunoştinţă cu tatăl ei, fabricantul de săpun ; tatăl era un om încrezut şi cu spirit pozitiv, el fabrica un produs căruia îi făcea reclamă sub numele de Săpunul Horn, prietenul gospodinei, şi avea idei proprii privitoare la felul cum se cuvine să se prezinte un tînăr şi cum trebuie să-şi croiască drum în lume ; fusese bucuros să stea de vorbă cu Steve. El îi povestise fiului de bijutier din Bidwell cum îşi înjghebase propria-i fabrică, doar cu puţini bani, şi cum de reuşise şi-i dăduse lui Steve multe sfaturi practice, relativ la organizarea societăţilor. Îi vorbise pe larg de importanţa unui lucru numit dreptul de control.

— Cînd ai să fii gata să porneşti o afacere pe cont propriu, nu uita acest detaliu, spuse el. Poţi vinde acţiuni şi împrumuta bani de la bancă, cît mai mult, dar să nu renunţi la control. Agaţă-te de acesta. Aşa am reuşit eu. Am păstrat întotdeauna controlul.

Steve voia să se însoare cu Ernestine Horn, dar simţea că trebuie să dovedească ceea ce e în stare să facă în postura de om de afaceri, mai înainte de a încerca să se vîre într-o familie atît de avută şi de luată în seamă. Cînd se înapoie în oraşul său natal şi auzi cele ce se vorbeau despre Hugh McVey şi despre geniul inventiv al acestuia, îşi aminti cuvintele fabricantului de săpun referitoare la control şi şi le repetă. Într-o seară, el o apucă pe Turner's Pike şi se opri la adăpostul întunericului în preajma vechii fabrici de murături. Îl zări pe Hugh lucrînd în oficiul telegrafic la lumina unei lămpi şi fu impresionat. „Am să stau în umbră şi am să văd ce anume pune la cale, îşi spuse. Dacă are în minte o invenţie, voi înfiinţa o societate. Adun bani şi instalez o fabrică. Lumea de aici o să se dea tumba ca să se vîre la aşa ceva. Nu cred să-l fi trimis nimeni încoa. Pun rămăşag că nu e decît un inventator. Ăştia-s totdeauna bizari. Am să tac chitic şi am să-mi pîndesc norocul. Dacă e vorba să înceapă ceva, eu am să încep cu el. Am să încep

şi am să obţin controlul, asta am să fac, am să obţin controlul."

În ţinutul ce se întindea departe, către nord, dincolo de îngusta verigă de ferme mărunte care cultivau fructe de pădure, se aflau alte ferme — mai mari. Pămîntul pe care îl cuprindeau acelea era bogat şi da recolte îmbelşugate. Suprafeţe mari erau plantate cu varză, pentru care cultivatorii îşi asiguraseră pieţe de desfacere la Cleveland, Pittsburg şi Cincinatti. Bidwell era adesea poreclit în derîdere Cabbegeville [1], de către cetăţenii oraşelor învecinate. Una dintre cele mai întinse culturi de varză aparţinea unuia cu numele de Ezra French şi era aşezată pe Turner's Pike, la peste două mile de oraş şi la vreo milă dincolo de gara Wheeling.

În serile de primăvară, cînd în jurul gării se lăsa întunericul şi cînd tăcerea se încărca de mireasma plantelor tinere şi a ţarinei cu brazdele proaspăt răsturnate de plug, Hugh se ridica de pe scaun, părăsea oficiul telegrafic şi se plimba prin beznă. Mergea pe Turner's Pike spre oraş, zărea grupuri de oameni în picioare pe trotuar în faţa prăvăliilor şi vedea fete tinere plimbîndu-se la braţ pe stradă, şi se înapoia apoi la gară, cufundîndu-se în tăcere. Căldurile dorinţei începuseră să se strecoare în trupul lui deşirat şi de obicei rece. Veniră ploile de primăvară şi suflau vînturi slabe dinspre regiunea deluroasă. Într-o seară, cînd lucea luna, ocoli vechea fabrică de murături şi ajunse la pîrîul care murmura pe sub sălcii plîngătoare. Stînd aşa în umbra deasă a zidurilor fabricii, încercă să se imagineze pe sine sub chipul cuiva care devenise deodată bine lagat, graţios şi sprinten. Era lîngă pîrîu o tufă, şi mîinile lui puternice o înşfăcară, smulgînd-o afară cu rădăcină cu tot. Pentru o clipă, puterea ce-o avea în braţe şi în umeri îl umplu de o intensă satisfacţie virilă. Se gîndi cu cîtă putere ar putea strînge la pieptul său un trup de femeie, şi scînteile focului primăverii care îl atinseseră se prefăcură în vîlvătaie. Se simţi ca renăscut şi încercă să sară sprinten şi graţios peste rîu, dar se poticni şi căzu în apă. Apoi se înapoie potolit

[1] În traducere : Oraşul verzelor.

la gară şi încercă iarăşi să se adîncească în studierea problemelor peste care dăduse în cărţi.

Ferma lui Ezra French se afla pe Turner's Pike, la vreo milă de gara Wheeling, şi cuprindea două sute de acri de pămînt, dintre care cea mai mare parte cultivaţi cu varză. Varza era o cultură avantajoasă, pentru care nu trebuia mai multă grijă decît pentru porumb, dar plantatul ei cerea o muncă groaznic de grea. Mii de răsaduri, ce fuseseră sădite sub formă de sămînţă în răsadniţele din spatele şurii, trebuiau transplantate aici cu multă atenţie. Răsadurile erau gingaşe şi trebuiau să fie mînuite cu prudenţă. Cine lucra la aşa ceva se tîra încet şi anevoios înainte, şi din şosea arăta ca o fiară rănită căznindu-se să-şi facă drum spre vizuina din pădurea îndepărtată. Se tîra înainte puţin, apoi se oprea şi se cocoloşea ca o minge. Apucînd răsadul ce fusese lăsat să cadă pe sol de către alte mîini, făcea o gaură în pămîntul moale, cu o săpăligă mică, triunghiulară, şi cu palmele îngrămădea pămîntul în jurul firavelor rădăcini ale răsadului. Apoi se tîra mai departe.

Ezra, cultivatorul de varză, venise în Vest dintr-unul din statele Noii Anglii şi se îmbogăţise destul de mult, dar nu voia să folosească munca plătită la plantarea răsadurilor, şi toată treaba era efectuată de către fiii şi fiicele lui. Era un om scund şi bărbos, care îşi frînsese piciorul în tinereţe, căzînd din podul unui grajd. Cum nu se mai îndreptase ca lumea după aceea, personal nu putea risipi decît puţină sudoare şi umbla şchiopătînd din greu. În ochii oamenilor din Bidwell trecea drept un fel de mucalit, şi iarna venea în fiecare după-amiază ca să stea prin prăvălii şi să istorisească poveşti piperate, în privinţa cărora ajunsese faimos. Cînd sosea însă primăvara, el devenea nespus de harnic şi se purta ca un tiran atît în casă, cît şi pe ogor. Cît ţinea răsăditul verzei, îşi trata fiii şi fiicele ca pe nişte robi. Seara, cînd răsărea luna, îi silea să se întoarcă la cîmp îndată după cină şi să trudească pînă în miez de noapte. Şi ei se duceau îmbufnaţi şi tăcuţi, fetele tîrşindu-şi paşii, făcînd să le pice răsadurile din coşurile purtate pe braţ, iar băieţii tîrîndu-se în urma lor, culegînd şi plantînd răsadurile. Prin amestecul de lună şi de beznă micul pîlc de făpturi brăzda încet cîmpurile lungi. Ezra înhăma un cal la căruţă şi aducea

răsaduri de la răsadnița din spatele șurii. Bătea drumul dus și întors, înjurînd la orice încetinire a muncii. Cînd nevastă-sa, o femeie mică, bătrînă și obosită, își termina treburile de seară pe acasă, o silea să vină și ea la cîmp.

— Haide, haide, îi spunea aspru, e nevoie de brațe acolo, afară.

Cu toate că avea depuse cîteva mii de dolari la banca din Bidwell și poseda ipoteci asupra a două-trei ferme din împrejurimi, lui Ezra îi era teamă de sărăcie și, spre a-și ține familia înhămată la muncă, pretindea că-i gata-gata să-și piardă întreaga avere.

— Acum avem ocazia să ne salvăm, declara el. Trebuie să reușim să obținem o recoltă mare. Dacă nu muncim din greu acum, o să murim de foame.

Atunci cînd la cîmp fiii săi nu se mai puteau tîrî fără a-și mai trage sufletul o clipă și cînd se ridicau în picioare, să-și mai întindă și ei trupurile istovite, bătrînul se proptea de gardul de la capătul cîmpului și înjura.

— Ia te uită la gurile pe care trebuie să le hrănesc, puturoșilor ! țipa. Dați-i zor cu treaba. Nu mai trîndăviți. Peste două săptămîni va fi trecut vremea răsăditului și atunci o să vă puteți odihni. Acum fiecare răsad pe care-l vîrîm în pămînt ne ajută să scăpăm de ruină. Dați-i zor, dați-i zor. Nu stați la trîndăveală.

În primăvara celui de-al doilea an petrecut de Hugh la Bidwell, se învățase să meargă deseori seara să observe cum lucrau sub clar de lună răsăditorii pe ferma lui French. Se ferea să fie văzut, ascunzîndu-se într-un ungher de gard în spatele unor tufișuri și privea lucrătorii. Uitîndu-se la acele siluete diforme, care se tot tîrau încet înainte, și la auzul vorbelor de îndemn ale bătrînului care le mîna ca pe vite, inima lui se strîngea și ar fi vrut să protesteze. În lumina difuză apăreau atunci și siluetele încet mișcătoare ale femeilor, urmate de cele tîrîtoare și cocoloșite ale bărbaților. Înaintau spre el de-a lungul rîndului lung, furișîndu-se în cîmpul lui vizual ca niște animale grotești și schiloade, mînate din urmă, spre îndeplinirea unei groaznice misiuni, de vreun zeu al nopții. Vedea înălțîndu-se cîte un braț. Apoi brațul acela cobora iute. Săpăliga triunghiulară mușca pămîntul. Ritmul lent al omului ce se tîra era în-

trerupt. Omul întindea mîna liberă spre răsadul ce zăcea pe jos, în faţa sa, şi-l vîra în gaura pe care o făcuse săpăliga. Cu degetele îndesa pămînt în jurul rădăcinilor răsadului şi apoi relua mersul tîrşit înainte. Băieţii lui French erau patru la număr. Cei doi mai mari munceau în tăcere. Mezinii, însă scînceau. Tustrele fetele şi mama se îndeletniceau cu răspîndirea răsadurilor, şi cînd ajungeau la capătul unui rînd se-ntorceau în loc şi o porneau din nou prin întuneric.

— Am să mă las de robia asta, zise unul dintre băieţii mai micşori. Am să-mi caut o slujbă la oraş. Sper că-i adevărat ce se spune, că au să apară fabrici pe la noi.

Cei patru tineri ajunseră la capătul rîndului şi, fiindcă Ezra nu se vedea, poposiră o clipă în apropierea gardului ce-l ferea de vederea lor pe Hugh.

— Mai bine aş fi un cal sau o vacă decît ce sînt, continua glasul ce se plîngea. La ce folos să exişti, dacă trebuie să munceşti în halul ăsta ?

Pentru o clipă, la auzul glasurilor lucrătorilor care se văicăreau, Hugh simţi nevoia să se ducă spre ei, cerîndu-le de-a dreptul să-l lase a le fi părtaş la muncă. Apoi îl bătu un alt gînd. Siluetele tîrîtoare intrară în bătaia ochilor săi. Nu mai auzea acum vocea celui mai mic dintre băieţii lui French, vocea aia care părea să iasă din pămînt. Ritmica mişcare, ca de maşină, a trupurilor răsăditorilor, îi sugeră vag posibilitatea făuririi unei maşini care să îndeplinească ea munca făcută de aceste braţe. Mintea lui se agăţă cu rîvnă de acest gînd şi dînsul parcă se simţi uşurat. Fusese în acele siluete tîrîtoare şi în clarul de lună din care izbucneau vocile ceva care începuse să stîrnească în mintea lui aceeaşi pîlpîitoare stare de visătorie în care îşi petrecuse atîţia din anii copilăriei. A se concentra asupra făuririi unei maşini de răsădit prezenta cu mult mai puţine primejdii. Lucrul se integra în ceea ce îi descrisese atît de adeseori Sarah Shepard ca fiind un fel de viaţă sănătos. Pe cînd se înapoia la gară, bîjbîind prin întuneric, Hugh reflectă la toate acestea şi hotărî că voinţa de a deveni inventator ar însemna felul cel mai sigur de a păşi pe calea pe care se tot străduia să o afle, a progresului.

Ideea de a inventa o maşină care să efectueze munca săvîrşită de oamenii pe care îi văzuse la cîmp puse stăpînire

pe el. Toată ziua nu făcea decît să se gîndească la asta. O dată înşurubată în mintea lui, această idee îi punea la îndemînă un obiect concret asupra căruia să-şi concentreze atenţia. Nu înaintase chiar de ajuns în studierea mecanicii, de care se apucase mai degrabă ca amator, ca să se simtă în stare să ia asupră-şi construirea propriu-zisă a unei atari maşini, dar socotea că impedimentul va putea fi înlăturat prin răbdare şi prin experimentarea cu combinaţii de roţi, angrenaje şi piese fasonate din lemn. Cumpără un ceasornic ieftin de la magazinul de bijuterii al lui Hunter şi petrecu zile întregi demontîndu-l şi montîndu-l la loc. Abandonă rezolvarea problemelor de matematică şi comandă cărţi noi, care descriau tehnica construcţiei de maşini. De la o vreme, puhoiul de invenţii proaspete, care avea să schimbe atît de radical metodele de cultivare a solului în America, începuse să se întindă pretutindeni în ţară, iar utilaje agricole noi şi ciudate fură descărcate la rampa magaziei de mărfuri din Bidwell a Căii Ferate Wheeling. Hugh văzu acolo o secerătoare, o maşină de cosit fînul şi o unealtă stranie, cu rît lung, menită să scoată cartofii din pămînt într-un chip foarte asemănător aceluia folosit de porcii care cotrobăie cu rîtul după rădăcini. Le studie pe toate cu atenţie. Pentru o vreme, mintea lui Hugh nu mai fu arsă de dorul de a stabili contacte omeneşti cu semenii săi şi se mulţumi în a rămîne o figură izolată, absorbită de munca propriei sale gîndiri trezite la viaţă.

Un lucru absurd şi amuzant se petrecu. După ce i se năzări ideea de a născoci o maşină de plantat răsaduri, se duse în fiecare seară să se pitească în tufişul de la capătul gardului, spre a urmări cum muncea familia French. Adîncit în observarea mişcărilor mecanice ale oamenilor care se tîrau acolo peste cîmp, în bătaia lunii, el uita că era vorba de nişte fiinţe omeneşti. După ce-i vedea înaintînd către el, întorcîndu-se la capătul rîndului şi tîrîndu-se iarăşi îndărăt, prin lumina înceţoşată care-i amintea de zările estompate ale meleagurilor natale de lîngă fluviul Mississippi, se simţea cuprins de dorinţa de a se tîrî şi el în urma lor, încercînd să le imite mişcările. Anumite probleme complexe de mecanică, ce-i şi veniseră în minte în legătură cu proiectata maşină, socotea că ar putea fi mai bine înţelese, dacă ar reuşi să încorporeze trupului său ritmul şi mişcările necesare plan-

tării. Buzele lui începură astfel să îngîne cuvinte şi, ieşind din ascunzătoarea unde se pitise, prinse a se tîrî peste cîmp în urma băieţilor lui French.

— Mişcarea coborîtoare va merge aşa, murmură el şi, ridicînd braţul, îl învîrti în aer, pe deasupra capului.

Pumnul lui coborî apoi în pămîntul moale. Uitase cu desăvîrşire de rîndurile de răsad nou şi se tîra brambura peste ele, strivindu-le în pămîntul moale peste care călca. Se opri locului şi-şi flutură braţul în aer. Încerca să stabilească o legătură între braţul său şi braţele maşinii pe care o făurea mintal. Ţinînd ţeapăn în faţă unul dintre braţe, şi-l agita pe celălalt în sus şi în jos.

— Mişcarea o să fie mai scurtă decît asta. Maşina va trebui să fie scundă. Roţile şi caii or să umble pe făgaşurile dintre rînduri. Roţile e nevoie să aibă lărgime, ca să se asigure astfel tracţiunea. Am să cuplez la roţi ca să obţin puterea cerută de mecanism, rosti el cu glas tare.

Apoi Hugh se ridică în picioare şi stătu aşa în largul ogoarelor de varză, sub clar de lună, tot învîrtind ţeapăn braţele de sus în jos. Înălţimea deosebită a trupului şi braţele sale erau accentuate de lumina şovăitoare şi difuză. Simţind o prezenţă stranie, cei ce răsădeau săriră în picioare şi începură să asculte şi să se uite la el. Hugh înaintă către cei ce-l priveau, continuînd să murmure cuvinte şi să-şi agite braţele. Pe oamenii de pe cîmp îi apucă groaza. Una dintre fete ţipă şi o luă razna la fugă peste ogoare, iar celelalte o urmară, ţipînd.

— Staţi ! Nu fugiţi ! strigă cel mai mare dintre băieţii lui French, dar apoi şi el, dimpreună cu fraţii lui, o luară la fugă.

La auzul acelor voci, Hugh se opri şi privi în jur. Cîmpul era pustiu. Se pierdu iarăşi în hăţişul calculelor lui mecanice. Apoi o apucă înapoi pe şosea, spre gara Wheeling şi spre biroul de telegraf, unde lucră jumătate de noapte la o primitivă schiţă a pieselor maşinii sale de răsădit, ignorînd cu desăvîrşire că reuşise să creeze un mit care avea să se răspîndească în întreaga regiune. Băieţii şi fetele lui French mărturisiră sus şi tare că o stafie trecuse prin cîmpul de varză şi că-i ameninţase cu moartea, dacă nu o iau din loc şi dacă nu renunţă să mai muncească nopţile. Ezra French, care nu zărise vedenia şi nu crezu povestea, bănui o împotrivire din

parte-le. Înjură. Amenință întreaga familie cu foamete. Declară că se ticluise o minciună spre a-l înșela și trăda pe el.

Fapt e însă că munca de noapte încetă la ferma lui French. Povestea fu istorisită și în Bidwell. Întrucît întreaga familie, cu excepția lui Ezra French, jura că întîmplarea este adevărată, aproape toată lumea o crezu. Tom Foresby, un vechi cetățean al orașului și care credea în spiritism, susținu că-l auzise pe taică-său spunînd pe cînd trăia că pe unde era acum Turner's Pike în vremuri de demult fusese un cimitir indian.

Ogoarele de varză ale fermei French dobîndiră o faimă locală. În decurs de un an, alți doi oameni declarară că zăriră umbra unui indian uriaș dansînd și cîntînd cîntece de jale în bătaia lunii. Băieți de la țară, care veniseră pentru cîte o seară la oraș și se întorceau noaptea spre casele lor răzlețe, își mînau caii la galop atunci cînd treceau prin dreptul fermei. Și după ce o lăsau mult în urmă, flăcăii răsuflau ușurați.

Cu toate că nu încetă să înjure și să amenințe, de atunci încolo Ezra nu mai reuși să-și înduplece familia de a mai ieși noaptea la cîmp. Povestea cu stafia, le spunea el tuturora la Bidwell, fusese născocită de către leneveșii săi fii și de fiicele sale, și îi năruise orice posibilitate de a mai cîștiga un ban cinstit cu exploatarea fermei.

capitolul VI

Steve Hunter hotărî că bătuse ceasul ca să întreprindă ceva întru trezirea orașului său natal. Chemarea vîntului de primăvară, ca și la Hugh, deșteptă ceva într-însul. Adierile primăverii veneau de undeva din sud, aducînd ploaie urmată de zile frumoase și călduroase. Prigorii săltau voioși pe pajiștile din fața caselor înșirate de-a lungul străzilor mai acătării din Bidwell și aerul era iarăși îndulcit de mireasma stăruitoare a pămîntului proaspăt răscolit de brazda plugului. Steve se plimba în serile de primăvară, la fel ca și Hugh, singur pe străzile umbratice, abia luminate, ale cartierelor elegante, dar el nu încerca să sară cu stîngăcie peste pîraie în întuneric, ori

să smulgă tufele din rădăcini, şi nici nu-şi irosea timpul, visîndu-se un tînăr chipeş, bine legat şi frumos.

Înainte de realizarea marilor sale succese în cîmpul industrial, Steve nu se bucurase de prea multă stimă în oraşul său natal. Fusese un tînăr gălăgios şi încrezut, grozav de răsfăţat de către tată-său. Cînd împlinise vîrsta de doisprezece ani, apăruseră pentru prima oară acele aşa-numite biciclete de siguranţă, şi multă vreme fu în întreg oraşul singurul posesor al unei asemenea biciclete. Seara, umbla cu ea în sus şi în jos pe strada mare, speriind caii şi stîrnind invidia celorlalţi băieţi. Învăţă să umble fără a ţine mîinile pe ghidon şi ceilalţi copii se apucară să-i zică Hunter Şmecherul, iar mai tîrziu, întrucît purta gulere albe, scrobite, ce i se răsfrîngeau pe grumaz, îi dădură un nume de fată. „Hello, Susan, strigau ei, vezi să nu cazi şi să-ţi boţeşti hainele."

În primăvara în care avea să înceapă marea sa aventură industrială, Steve se simţi îndemnat de vînturile blînde ale anotimpului să viseze în felul lui. Cutreierînd străzile, ferindu-se de ceilalţi tineri şi tinere, şi-o amintea pe Ernestine, fiica fabricantului de săpun de la Buffalo, şi se gîndea mult la semeţia casei masive de piatră, în care trăia împreună cu tatăl ei. Trupul îi ardea de dorinţa după dînsa, deşi aprinderea asta era un lucru care avea leac. Modul de a dobîndi o situaţie financiară care să-i îngăduie a o cere în căsătorie era însă o treabă cu mult mai spinoasă. Din ziua în care se înapoiase de la şcoala comercială, ca să trăiască în orăşelul său natal, stabilise în taină şi cu preţul a două rochii noi, de cîte cinci dolari fiecare, o legătură fizică între el şi o fată numită Louise Trucker, al cărei tată era muncitor cu braţele. Contactul acesta îi îngăduia să-şi păstreze mintea liberă pentru alte treburi. Avea de gînd să devină fabricant, primul fabricant din Bidwell, năzuia să ajungă fruntaş al noii mişcări care se întindea cu repeziciune de la un capăt al ţării la altul. Plănuise ceea ce voia să facă şi, pentru a-şi înfăptui planurile, nu mai lipsea decît un singur lucru, şi anume, să găsească ceva de fabricat. Alesese mai întîi, cu mare grijă, o seamă de oameni pe care avea de gînd să-i invite a participa la întreprinderea lui. Aceştia erau : John Clark, bancherul ; propriul său tată, bijutierul E. H. Hunter ; Thomas Butterworth, fermierul cel bogat, şi tînărul Gordon Hart, care deţinea funcţia de ajutor de casier la bancă. De o lună începuse să le dea a înţelege că în

curînd urma să se întîmple un lucru enigmatic şi important. Cu excepţia tatălui său, care avea o nemărginită încredere în deşteptăciunea şi iscusinţa fiului, oamenii pe care el ar fi vrut să-i impresioneze fură numai amuzaţi. Într-o zi, Thomas Butterworth intră la bancă şi discută treaba aceasta cu John Clark.

— Tînărul ăsta obraznic a fost întotdeauna un şmecher şi un lăudăros, zise el. Oare ce-o fi punînd la cale acum ? Ce tot insinuează şi tot şopteşte ?

Plimbîndu-se pe strada mare din Bidwell, Steve începu să-şi ia acel aer de superioritate care mai tîrziu avea să-l facă atît de respectat şi de temut. Trecea grabnic pe uliţă cu o privire deosebit de pătrunzătoare şi foarte absorbit. Privea la concetăţenii săi ca prin ceaţă, iar uneori nu-i vedea de loc. În mers, scotea din buzunar unele hîrtii, pe care le citea în pripă şi apoi iute le vîra la loc. Dacă totuşi catadicsea să se oprească — poate cu careva care-l cunoscuse din copilărie —, era în felul lui de a vorbi o bunăvoinţă îndeaproape înrudită cu condescendenţa. Într-o dimineaţă de martie, pe trotuarul din faţa poştei, îl întîlni pe Zebe Wilson, pantofarul. Steve se opri şi zîmbi.

— Apoi, bună dimineaţa, domnule Wilson, zise el, cum mai stau lucrurile cu calitatea pielii pe care ţi-o procuri acum de pe la tăbăcării ?

Zvonul acestui bizar chip de a da bineţe se răspîndi printre negustori şi meseriaşi. „Oare ce-o mai fi punînd la cale ? se întrebară ei. Auzi, să vorbească aşa tocmai cu domnul Wilson ! Ce o fi avînd de împărţit obraznicul ăsta cu Zebe Wilson ?“

În după-amiaza zilei aceleia, patru angajaţi de prin prăvăliile care se înşirau pe strada mare şi, pe deasupra, şi Ed Hall, ucenicul dulgherului, care era liber o jumătate de zi din pricina ploii, hotărîră să cerceteze ce şi cum. Unul cîte unul o luară pe Hamilton Street pînă la atelierul lui Zebe Wilson şi intrară, ca să repete felul de a da bineţe al lui Steve Hunter. „Apoi, bună ziua, domnule Wilson, spuseră ei, cum mai stau lucrurile cu calitatea pielii pe care ţi-o procuri acum de pe la tăbăcării ?“ Ed Hall, ultimul dintre cei cinci care păşi în prăvălie ca să repete ceremonios această politicoasă întrebare, abia scăpă cu viaţă. Zebe Wilson zvîrli după el cu un ciocan de cizmărie, care trecu prin geamul de sus al uşii atelierului.

Într-un rînd, cînd Tom Butterworth şi John Clark, bancherul, tocmai comentau aerul important pe care şi-l luase tînărul şi se întrebau, pe jumătate indignaţi, la ce anume se

referea cînd șoptea vorbe privitoare la nu știu ce lucru tare însemnat ce urma să se întîmple, Steve se ivi pe strada mare și trecu prin fața intrării principale a băncii. Atunci John Clark îl chemă înăuntru. Cei trei se uitară unul la altul, și feciorul bijutierului își dădu seama că atît bancherul, cît și fermierul cel bogat făceau haz pe socoteala ifoselor sale. Și în clipa aceea el se dovedi a fi ceea ce mai tîrziu întregul Bidwell avea să admită că era — și anume, un om care știa să mînuiască oamenii și afacerile. Neputîndu-și, în acel moment, sprijini pe nimic ifosele, el se hotărî să recurgă la un bluf. Făcîndu-le semn cu mîna, și cu aerul de a ști precis ceea ce face, îi conduse pe cei doi bărbați în încăperea din spate a băncii și închise ușa ce dădea spre sala cea mare, unde intrau clienții. „Ai fi zis că era proprietarul băncii", declară mai tîrziu, cu o notă de admirație în glas, John Clark, cînd îi povesti tînărului Gordon Hart cele întîmplate în cămăruța dosnică.

Steve îndată se avîntă și le spuse tot ce avea de spus celor doi mari bogătași ai orășelului.

— Ei bine, ascultați la mine, dumneavoastră doi, începu el cu seriozitate. Am să vă spun ceva, dar nu trebuie să suflați nimănui nici un cuvînt.

Apoi se îndreptă spre fereastra care da către o alee și privi în jur, ca și cum s-ar fi temut să nu fie auzit de cineva, după care se așeză pe fotoliul ocupat de obicei de John Clark, cu prilejul rarelor împrejurări în care se întruneau membrii consiliului de administrație al băncii din Bidwell. Steve privi peste capetele celor doi bărbați, care, fără voia lor, începuseră să fie impresionați.

— Ei bine, reluă el, e un tip acolo la Pickleville. Poate ați auzit unele vorbe despre el. E telegrafist acolo. Poate ați auzit că tot lucrează la niște schițe de piese de mașini. Cred că toată lumea din oraș se întreabă ce-o fi punînd la cale.

Steve le aruncă o privire celor doi bărbați, apoi se ridică de pe scaun și începu să se plimbe nervos prin cameră.

— Tipul acela e omul meu. Eu l-am pus acolo, declară el. N-aveam de gînd să divulg acest lucru încă nimănui.

Cei doi bărbați dădură din cap și Steve se pierdu în povestea născocită de închipuirea lui. Nu-l stînjenea de fel faptul că tot ce le spunea era neadevărat. Și se apucă să-i dojenească pe cei doi interlocutori ai săi.

— Hm, bănuiesc totuşi că am greşit într-o anumită privinţă, recunoscu el. Omul meu a pus la punct o invenţie care va aduce beneficii de milioane celor care or participa la exploatarea ei. Am şi luat legătură cu nişte mari bancheri din Cleveland şi Buffalo. Urmează a fi clădită o fabrică mare, dar vă daţi şi dumneavoastră seama, sînt născut aici. De mic copil aici am fost crescut.

Însufleţit, tînărul se avîntă într-o descriere a spiritului noilor timpuri. Şi prinzînd curaj îi certă pe ceilalţi doi.

— Ştiţi prea bine că răsar fabrici pretutindeni, în tot cuprinsul statului nostru, spuse. Cînd oare o să se trezească Bidwellul ? Vom avea oare şi aici fabrici ? Ştiţi bine că nu, iar eu îmi dau seama de ce. Fiindcă un om ca mine, crescut aici, trebuie să caute bani în altă parte, ca să-şi pună planurile în aplicare. Dacă v-aş propune dumneavoastră să mi-i daţi, m-aţi lua în derîdere. În cîţiva ani, v-aş putea umple de mai multe parale decît aţi cîştigat în toată viaţa dumneavoastră, dar la ce să mai vorbim ? Eu sînt Steve Hunter ; mă ştiţi de cînd eram ţînc. M-aţi lua în derîdere. Ce rost ar avea să vă dezvălui planurile mele ?

Steve făcu un gest ca şi cum ar fi dat să plece, dar Tom Butterworth îl apucă de braţ şi-l pofti să ia loc pe un scaun.

— Acum, spune-ne ce intenţii ai, îi spuse şi la rîndul lui se indignă. Dacă ai ceva de fabricat, poţi găsi sprijin şi aici, ca şi oriunde altundeva, protestă el.

Era convins că fiul bijutierului spunea adevărul. Nici prin gînd nu-i trecea că un tînăr din Bidwell ar îndrăzni să-i mintă de la obraz pe doi oameni cu vază ca John Clark şi ca el.

— Fă bine de-i lasă în pace pe bancherii ăia de la oraş, îi ceru el autoritar. Spune-ne nouă ceea ce ai de spus. Dă-i drumul !

În cămăruţa tăcută privirile celor trei bărbaţi se înfruntară. Tom Butterworth şi John Clark începură, la rîndul lor, să viseze. Îşi amintiră de poveştile ce le auziseră despre averi mari, adunate la repezeală, de către oameni care dispuneau de noi şi preţioase invenţii. Ţara vuia pe atunci de asemenea legende. Ele zburau în toate părţile, purtate de te-miri-ce vînt. Amîndoi îşi dădură numaidecît seama că atitudinea lor faţă de Steve fusese greşită. Şi ar fi fost dornici să-l cîştige. Îl chemaseră la bancă, să-l muştruluiască şi să-şi rîdă de el. Acuma le părea rău. În ceea ce-l privea, Steve nu dorea decît

să scape, să fie singur şi să cugete. O expresie de om jignit i se putea citi pe faţă.

— Bine, bine, zise el. Eu unul m-am gîndit să ofer o şansă celor din Bidwell. Există trei-patru oameni aici. Am stat de vorbă cu dumneavoastră cu toţii şi v-am dat a înţelege că mijeşte ceva, dar deocamdată nu sînt în măsură să spun ceva mai precis.

Văzînd în ochii interlocutorilor săi o expresie plină de respect, Steve prinse curaj.

— Am de gînd să convoc o întrunire de îndată ce lucrurile vor fi coapte, adăugă el solemn. Dumneavoastră doi să faceţi ceea ce am făcut şi eu. Să vă ţineţi gura. Nu care cumva să-l deranjaţi pe telegrafist, şi să nu vorbiţi nimănui despre asta. Dacă sînteţi serioşi, vă voi da prilejul să vă curgă banii cu duiumul, să aveţi mai mulţi decît aţi visat vreodată, dar numai că nu trebuie să vă pripiţi.

Scoase un teanc de scrisori din buzunarul de la piept al hainei şi lovi cu ele de colţul mesei din mijlocul încăperii. Şi atunci îi veni în minte un alt gînd îndrăzneţ.

— Am aici, declară el cu tărie, scrisori prin care mi se oferă bani din gros, ca să-mi duc fabrica la Cleveland ori la Buffalo. Nu despre bani e vorba, gologani se pot obţine oricînd. Asta v-o pot spune şi vouă. Lucrul de care vrea să se bucure un om în oraşul lui natal este consideraţia. Nimeni nu ţine să fie privit ca un nătărău, cînd încearcă să realizeze ceva pentru a se afirma în lume.

Steve părăsi ţanţoş banca şi ieşi în strada mare. Cînd scăpă de prezenţa celor doi bărbaţi, se sperie.

— În sfîrşit, acuma am dat-o naibii ! M-am făcut de rîs, bodogăni cu glas tare.

Acolo, la bancă, spusese că Hugh McVey, telegrafistul, era omul său, că el îl adusese la Bidwell. Ce tîmpit putuse fi ! În dorinţa lui arzătoare de a-i impresiona pe interlocutorii săi mai vîrstnici, născocise o poveste al cărei neadevăr putea fi dovedit în cîteva minute. De ce oare nu-şi menajase demnitatea şi nu aşteptase ? N-ar fi fost cazul să se arate atît de precis. Prea mult se avîntase şi-şi pierduse stăpînirea de sine. E drept că-i prevenise să nu care cumva să se dea în vorbă cu telegrafistul, dar asta nu va face, fără îndoială, decît să le trezească bănuiala despre inconsistenţa celor înşirate de el.

Vor discuta între dînşii chestiunea şi-or să pornească o investigaţie pe cont propriu. Iar atunci cînd vor descoperi că minţise... Îi şi vedea pe cei doi bărbaţi într-o conversaţie pe şoptitele, privitoare la veridicitatea poveştii lui. Şi Steve, ca mai toţi oamenii isteţi, avea o părere exagerat de bună despre isteţimea celorlalţi.

Se depărtă puţin de clădirea băncii, apoi privi îndărăt. Îl trecu un fior. Îl cuprinse o grozavă teamă la gîndul că telegrafistul din Pickleville ar putea să nu fie cîtuşi de puţin inventator. Oraşul vuia de zvonuri, iar la bancă el se bizuise pe această stare de fapt, pentru a se pomeni luîndu-şi aripi, dar practic oare ce dovadă avea ? Nimeni nu văzuse măcar una dintre presupusele invenţii ce ar fi fost făcute de către misteriosul străin din Missouri. La urma urmei, totul nu se reducea decît la zvonuri, la povestiri băbeşti şi la legende pe care le născociseră oameni care n-aveau altă îndeletnicire decît să stea la *drugstore* şi să-şi piardă vremea, pălăvrăgind.

La gîndul că s-ar fi putut ca Hugh McVey să nu fie inventator, Steve se simţi copleşit, încît se şi debarasă repede de această presupunere. Avea ceva mai urgent la care să cugete. Cîtă minciună era în povestea pe care o istorisise la bancă se va descoperi fără îndoială foarte curînd şi întreg oraşul se va cutremura de rîs pe seama lui. Tinerii din oraş nu-l simpatizau. Au să răstălmăcească povestea pe limba lor. Bătrînii mucaliţi se vor agăţa bucuroşi de ea, vor spune-o în variantele lor şi-au s-o amplifice. Oameni de teapa lui Ezra French, fermierul, care avea darul să rostească lucruri usturătoare, îşi vor exercita talentul, îndeletnicindu-se cu asta. Vor născoci fel de fel de înflorituri, care mai de care mai groteşti, mai absurde. Apoi îi vor îndemna pe anumiţi tineri să vină la Steve şi să-i ceară să-i angajeze, să le facă rost de ceva, spre a se îmbogăţi tot omul. Cînd o să iasă pe strada mare, oamenii or să-l împroşte cu glume rostite în gura mare. Îşi va pierde pe veci demnitatea. Or să-şi bată joc de el chiar şi băieţii de şcoală, aşa cum îl luaseră la vale băieţii, colegii lui, în copilărie, cînd îşi cumpărase bicicletă şi trecea, seara, călare pe ea, prin faţa lor.

Steve părăsi degrabă strada mare şi o luă peste podul care trecea rîul înspre Turner's Pike. Nu ştia ce avea de gînd să facă, dar simţea că e vorba de ceva important şi că trebuie să acţioneze numaidecît. Era o zi caldă şi înnorată şi şoseaua care

ducea la Pickleville înota în noroi. Plouase în ajun şi se vesteau alte ploi. Poteca ce mergea de-a lungul şoselei era lunecoasă, iar el într-atîta se cufundase în gînduri, încît alunecă şi căzu într-o băltoacă. Un fermier care trecea cu căruţa pe şosea se întoarse şi-şi rîse de dînsul.

— Vezi-ţi de treaba dumitale, strigă Steve la el. Vezi-ţi de treabă şi du-te naibii !

Tulburat, tînărul încercă să păşească liniştit mai departe, pe potecă. Iarba înaltă care creştea de-a lungul acesteia îi uda pantofii, şi mîinile îi erau ude şi pătate cu noroi. Din mers, fermierii se întorceau pe leagănele căruţelor, să-l privească. Pentru cine ştie ce motiv tainic, pe care nu-l putea nici el înţelege, îi era o groaznică teamă să dea ochi cu Hug McVey. La bancă se aflase în prezenţa unor bărbaţi care încercau să-l tragă pe sfoară, să-şi bată joc de el, să facă haz pe socoteala lui. Îşi dăduse seama de asta şi faptul îl iritase, ceea ce-i stîrnise îndrăzneala ; mai mult, îi uşurase şi scornirea poveştii cu inventatorul aflat în taină în slujba lui şi a bancherilor dornici să-i pună la dispoziţie capital. Cu toate că-i era o frică nemaipomenită să nu fie dat în vileag, simţea totuşi o pîlpîire de mîndrie la gîndul curajului cu care scosese scrisorile din buzunar şi-i sfidase pe cei doi bărbaţi.

Steve simţea însă că oarecum altfel stăteau lucrurile cu telegrafistul din Pickleville. Omul trăia in orăşelul lor de aproape doi ani şi nimeni nu ştia nimic precis despre el. Tăcerea lui putea însemna orice. Lui Steve îi era teamă ca nu cumva lunganul din Missouri să refuze a avea în vreun fel de-a face cu dînsul ; se şi vedea pus brutal la punct, răspunzîndu-i-se să-şi vadă de treabă.

Instinctiv, Steve ştia cum trebuiesc trataţi oamenii de afaceri. Acestora, era suficient să le sugerezi că se puteau cîştiga bani fără efort. Aşa procedase cu cei doi la bancă şi-i reuşise. La urma urmei, izbutise barem să se facă respectat de dînşii. Se descurcase bine. Nu era el chiar atît de prost într-asemenea treburi. Dar ceea ce îi rămînea de făcut de-acum înainte era, poate, cu totul altceva. Poate că Hugh McVey era totuşi un mare inventator, un om cu o rară forţă creatoare a minţii. Se prea putea să fi fost trimis la Bidwell de către cine ştie ce mare om de afaceri, dintr-un oraş oarecare. Marii oameni de afaceri săvîrşesc uneori lucruri ciudate, misterioase ; împin-

zesc tot locul cu antene, controlează mii de căi neînsemnate ce duc spre îmbogăţire.

Fiind la primii paşi în cariera lui de om de afaceri, Steve avea un respect covîrşitor faţă de ceea ce socotea el că ţinea de isteţimea unor astfel de oameni. Ca toţi tinerii americani din generaţia lui, fusese ameţit şi el de propaganda care se făcea pe atunci şi se mai face şi azi, menită să creeze iluzia măreţiei în legătură cu faptul, cu simplul fapt de a avea bani. Nu ştia la vremea aceea şi — în ciuda succesului pe care avea să-l cunoască mai tîrziu şi a folosirii mai apoi de către el însuşi a aceluiaşi mecanism pentru a crea iluzii — n-a descoperit niciodată, nici pe urmă, că în lumea industrială reputaţiile privitoare la minţile ilustre se făuresc în acelaşi chip în care un fabricant din Detroit construieşte automobile. Habar n-avea Steve că există oameni anume tocmiţi să facă vîlvă în jurul numelui unui politician, ca el să poată fi considerat om de stat, aşa cum se face în jurul unui produs alimentar nou, spre a i se asigura vînzarea; habar n-avea că majoritatea marilor oameni moderni nu-s decît nişte iluzii izvorîte din setea naţională de grandoare. Într-o bună zi, un om înţelept, care nu va fi citit prea multe cărţi, dar care va fi cunoscut îndeaproape mulţi oameni, o să descopere şi o să consemneze un lucru foarte interesant despre America. Ţara este uriaşă şi pe scară naţională ţara este însetată de personalităţi uriaşe. Oamenii doresc un om de talia Illinoisului pentru Illinois, un om de suprafaţa Ohioului pentru Ohio, şi un om de mărimea Texasului pentru Texas.

Desigur, Steve Hunter habar n-avea de toate acestea. Şi nici n-avea să-şi dea seama de ele vreodată. Oamenii aceia pe care începuse să-i considere ca fiind mari şi pe care încerca să-i imite semănau cu straniile excrescenţe gigantice care apar pe trupul copacilor nesănătoşi, dar dînsul nu ştia asta. Habar n-avea că de-a lungul şi de-a latul ţării, chiar şi în vremurile acelea, începuse să se făurească un sistem menit să creeze mitul grandoarei. La sediul guvernului american din Washington, cete întregi de tineri, destul de talentaţi, dar depravaţi cu desăvîrşire, erau folosiţi în vederea acestui scop. Într-o epocă mai liniştită, mulţi dintre ei ar fi devenit poate artişti, dar n-avuseseră destulă tărie de caracter ca să reziste puterii mereu crescînde a dolarului. Aşa că ajunseseră reporteri de ziar ori secretari ai politicienilor. Zi

de zi, de dimineaţa pînă seara, îşi foloseau mintea şi talentul scriitoricesc măgulindu-i pe oamenii în slujba cărora se aflau şi scornind mituri despre măreţia lor. Erau ca oile acelea dresate ce-s folosite în marile abatoare ca să le conducă pe celelalte la tăiere. După ce-şi spurcaseră propriile lor minţi, scoţîndu-le la mezat, îşi cîştigau acum existenţa spurcînd şi minţile altora. Le fusese dat să descopere că nu se cerea prea multă deşteptăciune în munca pe care o aveau de săvîrşit. Ceea ce se cerea era doar operaţia unei repetiri constante. Nu era nevoie decît să tot spună că omul în slujba căruia se găseau ei era un om mare. Nu se cerea nici o dovadă în susţinerea unor atari afirmaţii ; nici nu era necesar ca oamenii astfel proclamaţi mari să săvîrşească fapte de seamă ; mecanismul era aidoma cu cel folosit pentru lansarea produselor alimentare ori mărcilor de biscuiţi. O repetire idioată şi neîncetată şi stăruitoare — asta era tot ce se cerea.

Aşa cum politicienii epocii industriale îşi făuriseră mituri cu privire la ei înşişi, la fel au procedat şi proprietarii sacilor de dolari, marii bancheri, magnaţii căilor ferate, promotorii întreprinderilor industriale. Îndemnul de a recurge la aceste metode a izvorît şi din iscusinţă, dar se datora în cea mai mare parte unei rîvne lăuntrice de a fi într-adevăr cineva în lume. Ştiind bine că talentul mulţumită căruia se îmbogăţiseră nu era decît un dar de mîna a doua şi fiind oarecum nemulţumiţi din pricina asta, tocmeau oameni spre a-i ridica în slavă. Iar după ce foloseau feluriţi înşi în acest scop, erau totuşi destul de copilăroşi pentru ca să dea ei înşişi crezare mitului pentru a cărui făurire plătiseră bani grei. Orice om cu stare în ţara aceasta îi poartă o ură subconştientă agentului său de presă.

Cu toate că nu citise nici o carte, Steve urmărea cu nesaţ ziarele şi fusese adînc impresionat de poveştile pe care le aflase despre isteţimea şi iscusinţa magnaţilor industriei americane. În ochii lui, ei erau nişte supraoameni, şi Steve s-ar fi tîrît în genunchi la picioarele unui Gould ori ale unui Cal Prince — figuri proeminente printre bogătaşii acelor vremuri. Mergînd pe Turner's Pike în ziua aceea, care la Bidwell poate fi socotită drept ziua zămislirii industriei, Steve se gîndea la oamenii aceştia şi la ceilalţi, mai mărunţi, din Cleveland şi din Buffalo, şi se şi temea ca prin încercarea lui de a lua contact cu Hugh să nu cumva să intre în rivalitate cu ei.

Zorind pasul sub cerul cenuşiu, îşi dădu totuşi seama că venise momentul să acţioneze şi că planurile ţesute de mintea lui trebuiau supuse de îndată probei practice ; că era necesar să-l vadă imediat pe Hugh McVey, să descopere dacă acesta avea într-adevăr o invenţie ce se putea fabrica în serie şi dacă încercase să obţină un drept oarecare de proprietate asupra ei. „Dacă nu acţionez numaidecît, Tom Butterworth ori John Clark îmi vor lua-o înainte", reflectă el. Îi ştia pe amîndoi sprinteni la minte şi capabili. Nu deveniseră avuţi ? Chiar în timpul convorbirii de la bancă, pe cînd păruseră impresionaţi de destăinuirile lui, cine ştie ce planuri îşi făceau de fapt, numai ca să-l tragă pe sfoară. Ei vor acţiona, nici vorbă, dar el trebuia să le-o ia înainte.

Steve n-avea curajul minciunii pe care o rostise. N-avea nici destulă imaginaţie, ca să-şi dea seama cît de puternică este o minciună. Aşa că îşi urmă cu paşi repezi drumul, pînă ajunse la gara Wheeling de la Pickleville, şi apoi, neavînd curajul să-l înfrunte de îndată pe Hugh, trecu de gară şi se strecură în spatele fostei fabrici de murături, aflată dincolo de linia ferată. Strecurîndu-se printr-o fereastră spartă din spatele acelei clădiri, se furişă ca un hoţ de-a lungul podelei de pămînt, pînă ce ajunse la o fereastră care da către gară. Un mărfar trecu zăngănind încet, şi un fermier îşi făcu apariţia în gară, ca să ridice nişte mărfuri ce-i sosiseră şi fuseseră depozitate la magazie. George Pike sosi în fugă să-l servească. Apoi se înapoie acasă, iar Steve rămase singur în prezenţa omului de care, simţea el, atîrna întreg viitorul său. Era emoţionat ca o fată de la ţară în prezenţa flăcăului care îi este drag. Prin fereastra oficiului telegrafic îl putea zări pe Hugh aşezat la o masă şi avînd în faţă o carte. Prezenţa cărţii îl sperie pe Steve. Hotărî că omul ăsta din Missouri trebuie să fie un straniu fel de gigant intelectual. Era încredinţat că un individ care putea sta liniştit să citească ore în şir, într-un loc atît de singuratic şi de izolat, nu putea fi plămădit dintr-un aluat obişnuit. Pe cînd sta ascuns în umbra cea adîncă dinlăuntrul vechii clădiri, privind la omul pe care nu îndrăznea să-l înfrunte înainte de a-şi fi adunat tot curajul, un cetăţean din Bidwell, cu numele de Dick Spearsman, sosi la gară şi, intrînd înăuntru, vorbi cu telegrafistul. Steve se cutremură de teamă. Omul care venise la gară era agent de asigurări şi totodată proprietar al unei ferme mici de fructe

de pădure, aşezată la marginea oraşului. El avea un fiu care plecase în Vest, ca să pună mîna pe ceva pămînt în statul Kansas, şi taică-său se gîndea să meargă să-l vadă acolo. Venise la gară să se informeze asupra costului călătoriei, dar cînd îl văzu stînd de vorbă cu Hugh, lui Steve îi trecu prin gînd că poate fusese trimis acolo de John Clark şi de Thomas Butterworth ca să iscodească în ce măsură erau adevărate spusele lui de la bancă. „Asta le-ar semăna grozav, îşi zise. Ei nu s-ar încumeta să vină personal, ci ar trimite pe cineva pe care bănuie că eu nu l-aş suspecta. Ăştia merg la sigur, dracu să-i ia !"

Tremurînd de teamă, Steve se apucă să se învîrtească de colo-colo prin fabrica pustie. Cînd o pînză de păianjen ce atîrna de o grindă îl atinse pe obraz, sări în lături, de parcă din beznă s-ar fi întins o mînă ca să-l înhaţe. Prin colţurile vechii clădiri pîndeau umbre, şi mintea lui era frămîntată de gînduri întortocheate. Răsuci şi aprinse o ţigară, pe urmă îşi dădu seama că flacăra chibritului putea fi zărită din gară. Se cătrăni şi-şi blestemă propria-i neglijenţă. Azvîrlind ţigara pe podeaua de pămînt, o stinse cu tocul ghetei. Cînd, în sfîrşit, Dick Spearsman dispăru în lungul şoselei care ducea la Bidwell, ieşi şi el din vechea fabrică şi o apucă din nou pe Turner's Pike. Simţi că, deşi nu prea mai era în stare să trateze afaceri, trebuia totuşi să acţioneze fără întîrziere. Se opri pe drumul din faţa fabricii şi încercă să-şi şteargă cu o batistă noroiul de pe fundul pantalonilor. Apoi merse la pîrîu şi-şi spălă mîinile înnoroiate. Cu mîinile ude, îşi potrivi cravata şi-şi îndreptă gulerul hainei. Avea aerul unuia gata să ceară o femeie în căsătorie. Silindu-se să se înfăţişeze cît mai impunător şi mai demn cu putinţă, o luă de-a lungul peronului şi intră în oficiul telegrafic, să-l înfrunte pe Hugh şi să afle de îndată şi în sfîrşit ce soartă îi hărăziseră zeii.

Faptul că Steve nu şi-a dat niciodată seama că fusese mult prea galanton cu prilejul încheierii, în tinereţe, a primei sale tranzacţii cu Hugh, la gara Wheeling, faptul acela a contribuit, fără îndoială, la fericirea sa de mai tîrziu în viaţă, atît în zilele cînd începea a se îmbogăţi, cît şi mai apoi, cînd începu să rîvnească la demnităţi publice, cînd alimenta cu bani fondurile electorale, visînd în taină chiar la o eventuală alegere a sa în Senatul Statelor Unite, ori în funcţia de guvernator

al statului său natal. Ulterior, drepturile lui Hugh asupra întreprinderilor industriale înfiinţate de Steve Hunter fură apărate de un om care era tot atît de isteţ ca şi Steve însuşi. Tom Butterworth, care făcuse bani şi care ştia cum să înmulţească şi să administreze banii, se ocupa de interesele inventatorului, şi Steve pierdu pentru totdeauna ocazia de a mai schimba lucrurile.

Faptul acesta face parte din povestea dezvoltării oraşului Bidwell ; o poveste pe care Steve n-a înţeles-o niciodată. Cînd se arătase atît de generos în ziua aceea, nu ştiu nici el ce făcea. Ajunsese la o înţelegere cu Hugh şi era fericit că scăpase din încurcătura în care se vîrîse, apucîndu-se a le vorbi prea multe celor doi la bancă.

Deşi tatăl lui Steve avusese totdeauna mare încredere în isteţimea fiului său, iar cînd vorbea despre el cu alţii, îl descria ca pe un om deosebit de capabil, însă insuficient apreciat, totuşi, în viaţa lor particulară, tatăl şi fiul nu se înţelegeau. În relaţiile lor de familie se certau şi mîrîiau unul la altul. Mama lui Steve murise cînd băiatul era mic, şi singura lui soră, mai în vîrstă cu doi ani decît el, sta mai mult pe acasă şi nu apărea decît rareori în oraş. Era o fată pe jumătate infirmă. O tainică boală de nervi îi deformase trupul, şi faţa ei era schimonosită de un tic continuu. Într-o dimineaţă, în şopronul din spatele casei Hunter, unde Steve, pe vremea aceea flăcăiandru de paisprezece ani, îşi gresa bicicleta, apăru şi sora lui, care se opri să-l privească. O cheie fixă zăcea pe jos, şi ea o ridică. Deodată apoi, fără ca el să se fi aşteptat, începu să-l lovească în cap cu cheia. Steve fu silit s-o trîntească la pămînt, ca să-i poată smulge cheia din mînă. După acest incident, fata căzu vreme de o lună bolnavă la pat.

Elsie Hunter a fost totdeauna un izvor de necazuri pentru fratele ei. Steve, după ce începu să ia avînt, se lăsă tot mai mult cuprins de o patimă, patima de a fi respectat de semenii săi. Asta deveni un fel de obsesie la el, iar printre alte lucruri la care ţinea era şi acela ca să fie socotit de viţă nobilă. El tocmi pe cineva să-i cerceteze genealogia şi, cu excepţia referirilor la rudele lui apropiate, rezultatul se dovedi foarte satisfăcător. Sora lui însă, cu trupul ei deformat şi cu faţa aceea mereu schimonosită, părea să-l ia la nesfîrşit în zeflemea. Începu aproape să se teamă de a mai da ochii cu dînsa. După ce prinse a se îmbogăţi, o luă în căsătorie pe Ernestine,

fiica fabricantului de săpun din Buffalo, iar cînd tatăl ei muri, moşteni o mulţime de parale. Muri apoi şi tatăl lui Steve, şi atunci dînsul se mută într-o casă proprie. Asta s-a petrecut în vremea cînd începuseră să răsară case mari la marginea plantaţiilor de fructe de pădure şi a dealurilor de la sud de Bidwell. La moartea tatălui lor, Steve deveni tutorele lui Elsie. Bijutierul nu lăsase o avere prea mare, aceasta încăpuse însă în întregime pe mîinile fiului său. Elsie locuia cu o singură servitoare într-o căsuţă din oraş şi depindea în toate privinţele de mărinimia fratelui ei. S-ar putea spune, într-un anumit sens, că trăia din ura ce i-o purta acestuia. Atunci cînd, în rare ocazii, el venea s-o vadă acasă, sora sa nu voia să-l primească. Slujnica apărea la uşă şi spunea că stăpîna doarme. Aproape lună de lună ea întocmea cîte o scrisoare în care cerea ca partea ce i se cuvine legal din banii tatălui lor să-i fie înmînată, dar scrisorile n-aveau nici o urmare. Steve împărtăşea uneori unei cunoştinţe de-ale lor greutăţile pe care le întîmpină cu dînsa.

— Mi-e milă de biata femeie mai mult decît pot spune, declara el. Visul vieţii mele e să contribui la fericirea acestui biet suflet oropsit. Vezi şi dumneata că îi asigur toate înlesnirile posibile. Familia noastră e o familie veche. Mi-a spus un specialist în materie că noi descindem dintr-un anume Hunter, fost curtean al lui Eduard al II-lea al Angliei [1]. Poate că sîngele nostru să se fi diluat puţin. Toată vitalitatea familiei s-a concentrat în mine. Soră-mea nu mă înţelege, şi asta a fost pricina atîtor nefericiri şi amărăciuni, dar eu îmi voi face întotdeauna datoria faţă de dînsa.

În după-amiaza aceea tîrzie a zilei de primăvară care avea să fie, de asemeni, şi ziua cea mai hotărîtoare a vieţii lui, Steve zori pasul, traversă peronul gării şi se opri în faţa uşii telegrafului. Gara era un local public, dar înainte de a intra, Steve se opri, îşi potrivi din nou cravata şi-şi scutură hainele, apoi bătu la uşă. Neprimind nici un răspuns, o deschise încet şi privi înăuntru. Hugh se afla la biroul său, dar nu-şi ridică ochii. Steve intră şi închise uşa. Din întîmplare, clipa intrării sale fu şi ea, la rîndul ei, un moment nu mai puţin însemnat în viaţa omului pe care venise să-l vadă. Mintea tînărului

[1] *Eduard al II-lea* (1284—1327), rege al Angliei între 1307 şi 1327.

inventator, care rătăcise atîta vreme visătoare şi nesigură, devenise deodată extraordinar de clară şi de liberă. Atunci se nimeri să se ivească în viaţa lui Hugh una dintre acele clipe de inspiraţie ce apar uneori în viaţa acelor firi clocotitoare ce muncesc peste măsură de încordat. Problema de mecanică, pe care, cu atîta greutate, încercase să o rezolve, îi devenise clară. Trăia unul dintre momentele acelea pe care Hugh avea să le socotească mai tîrziu drept justificarea existenţei lui, şi în anii următori avea să ajungă să nu trăiască decît pentru astfel de momente. Salutîndu-l cu o înclinare a capului pe Steve, se ridică de pe scaun şi ieşi grabnic afară, îndreptîndu-se spre clădirea ce servea ca magazie de mărfuri a gării Wheeling. Fiul bijutierului fugi după dînsul. Pe rampa din faţa magaziei se afla o unealtă agricolă ciudată, o maşină de recoltat cartofii, care sosise cu o zi înainte şi care aştepta acum să fie ridicată de un anume fermier. Hugh se lăsă în genunchi în faţa maşinii şi o cercetă atent. Exclamaţii abia auzite curgeau pe buzele lui. Pentru prima oară în viaţa sa nu se simţea stînjenit de prezenţa unei alte persoane. Cei doi bărbaţi, dintre care unul era aproape caraghios de înalt, iar celălalt mărunt şi cu o tendinţă de îngrăşare, se priviră în ochi.

— La ce invenţie lucrezi ? Am venit să-ţi vorbesc despre asta, rosti sfios Steve.

Hugh nu răspunse direct la întrebare. Păşi peste rampa îngustă şi se apropie de magazie, unde începu să deseneze pe peretele clădirii o schiţă grosolană. Apoi încercă să explice mecanismul maşinii sale de răsădit. Vorbea de ea ca despre un lucru gata realizat. Aşa o vedea el în momentul acela.

— Nu mi-a dat prin gînd să folosesc o roată mare, cu braţe ataşate la intervale regulate, spuse el cu gîndul aiurea. Acum o să trebuiască să fac rost de parale. Asta urmează să fie pasul următor. Acum trebuie să construiesc neapărat un prototip. Trebuie să descopăr ce schimbări se cer aduse calculelor mele.

Cei doi bărbaţi se înapoiară la telegraf, şi Steve îşi prezentă propunerea. Nici chiar în momentul acela nu înţelegea la ce anume avea să servească maşina ce urma să fie construită. Pentru el era suficient faptul că urma să fie construită o maşină şi voia să devină imediat părtaş la proprietatea ei. Pe cînd se întorceau de la magazie, îi reveni în minte observaţia lui Hugh privitoare la obţinerea banilor. Din nou cu-

noscu teama. „Are pe cineva la spate, gîndi. Acum trebuie să-i fac o propunere pe care să nu mi-o poată respinge. N-am voie să plec de aici pînă nu ajung la o înţelegere cu el..."

Oarecum sub înrîurirea stării de nelinişte ce-l cuprinsese, Steve propuse să furnizeze bani din propriul său buzunar pentru construirea prototipului maşinii.

— Închiriem vechea fabrică de murături, care se află dincolo de şine, spuse el crăpînd uşa, ca să arate cu un deget tremurător în direcţia respectivă. Pot s-o obţin ieftin. Am să tocmesc oameni să-i pună ferestre şi podea. Găsesc pe cineva care să-ţi cioplească un prototip al maşinii. Allie Mulberry se pricepe la una ca asta. Am să-l tocmesc special pentru dumneata. El poate ciopli orice, dacă îi arăţi ce vrei să-ţi cioplească. E cam într-o ureche şi n-are să afle secretul nostru. Iar cînd modelul va fi gata, să laşi totul în seama mea, lasă totul pe mine.

Frecîndu-şi mîinile, Steve se îndreptă cu hotărîre spre masa telegrafistului, de unde luă o coală de hîrtie şi începu să întocmească un contract. Se prevedea într-însul că Hugh avea să primească zece la sută din preţul de vînzare al maşinii pe care o inventase şi care urma să fie fabricată de către o societate pe care avea s-o formeze Steve Hunter. Contractul mai prevedea, de asemenea, că o să ia de îndată fiinţă un sindicat de finanţare, care va furniza banii necesari pentru lucrările experimentale ce urmau a fi făcute de Hugh. Omul din Missouri avea să primească imediat un salariu. El, îi explică Steve, nu trebuie să rişte nimic. Iar cînd va fi ca să intervină mecanicii, aceştia vor fi angajaţi şi li se vor plăti lefuri. După ce întocmise contractul şi îl citi cu glas tare, Steve mai făcu o copie, iar Hugh, care se simţea iarăşi îngrozitor de stînjenit, îşi aşternu numele pe el.

Cu un gest larg, Steve depuse pe masă un teanc subţire de bani.

— Asta e numai pentru început, spuse el şi se întoarse încruntat spre George Pike, care tocmai în clipa aceea apăruse în uşă.

Magazionerul se cără iute, şi cei doi bărbaţi rămaseră iar singuri. Steve strînse mîna noului său asociat. Apoi ieşi afară, dar se înapoie iar.

— Înţelegi, spuse el misterios, cei cincizeci de dolari sînt salariul dumitale pe prima lună. Mă pregătisem. I-am adus

cu mine. Dumneata să laşi totul în seama mea. Lasă totul pe mine.

Pe urmă ieşi din nou, iar Hugh rămase singur. El îl văzu pe tînăr trecînd peste şine spre vechea fabrică şi tot umblînd în sus şi în jos prin faţa ei. Cînd se ivi de undeva un fermier care strigă la el, Steve nu răspunse, ci, înapoindu-se în şosea, aruncă o privire cuprinzătoare peste fabrica veche şi părăsită, aşa cum ar face un general pe cîmpul de bătălie. Apoi o luă sprinten pe şosea către oraş, iar fermierul care strigase la el se întoarse pe leagănul căruţei ca să se uite după dînsul. Se uită şi Hugh McVey. După ce dispăru Steve, el merse pînă la capătul peronului şi privi de-a lungul şoselei ce ducea spre Bidwell. Îi părea un lucru minunat faptul că reuşise în sfîrşit să stea de vorbă cu un cetăţean din Bidwell. Îşi aminti cîteva din clauzele contractului pe care îl semnase şi se înapoie la gară, să-şi ia în primire exemplarul său, pe care îl vîrî în buzunar. Apoi ieşi iar afară. Cînd reciti contractul şi-şi dădu din nou seama că avea să primească un salariu suficient pentru a avea cu ce să trăiască şi că o să aibă la dispoziţie timpul şi mijloacele necesare pentru a soluţiona problema devenită de o importanţă covîrşitoare pentru fericirea lui, i se păru că avusese de-a face cu un fel de zeu. Îşi aminti cuvintele Sarei Shepard privitoare la cetăţenii sprinteni la minte şi vioi de prin oraşele estului şi pricepu că dase ochii cu o asemenea fiinţă, că intrase oarecum, cît privea munca sa cea nouă, în legătură tocmai cu un astfel de om. Constatarea îl copleşi cu totul. Uitînd cu desăvîrşire de îndatoririle sale de telegrafist, încuie biroul şi plecă să se plimbe prin fîneţe şi prin mărunțele petice de pădure care mai rămăseseră încă în picioare pe cîmpia de la nord de Pickleville. Nu se înapoie decît noaptea, şi încă nu reuşise să dezlege misterul a ceea ce se întîmplase. Tot ce izbuti să-şi lămurească era că maşina pe care încercase a o realiza avea o mare şi tainică însemnătate pentru civilizaţia în care venise să vieţuiească şi la care dorea atît de arzător să se simtă părtaş. I se părea că există ceva aproape sfînt într-asta. O hotărîre nouă, aceea de a-şi completa şi desăvîrşi maşina lui de răsădit, îl stăpînea acum.

Adunarea menită să pună pe picioare sindicatul de finanţare, care, la rîndul lui, avea să dea fiinţă primei întreprinderi industriale din Bidwell, se ţinu în camera din dos a băncii

locale, într-o după-amiază de iunie. Tocmai se isprăvise culesul fructelor de pădure şi străzile gemeau de lume. Un circ sosise în oraş şi urma să aibă loc, la ora unu, o paradă. În faţa prăvăliilor, caii celor de la ţară, ai celor care veniseră în oraş, stăteau priponiţi pe două rînduri lungi. Adunarea de la bancă urma să aibă loc abia la ceasurile patru, cînd se terminau afacerile bancare ale zilei. Fusese o după-amiază caldă şi înnăbuşitoare şi ameninţa să vină furtuna. Dintr-un motiv oarecare, întreg oraşul bănuia că urma să aibă loc o adunare în ziua aceea şi, în ciuda vîlvei pricinuite de sosirea circului, toată lumea era cu gîndul la asta. Din chiar primele zile ale ascensiunii sale în viaţă, Steve Hunter avea darul de a înconjura cu mister şi gravitate orice făcea. Era limpede pentru oricine cum funcţiona mecanismul prin care îşi făurea propriu-i mit, dar lumea se lăsa totuşi impresionată. Pînă şi aceia dintre locuitorii Bidwellului, care îşi păstraseră libertatea de a glumi răutăcios pe seama lui Steve, nu puteau să ia în derîdere lucrurile pe care le punea la cale.

Cu două luni înaintea zilei în care se ţinu adunarea, întreg oraşul intrase în fierbere. Toată lumea ştia că Hugh McVey îşi dăduse brusc demisia din postul de telegrafist şi că intrase într-o oarecare combinaţie cu Steve Hunter.

— În sfîrşit, văd că individul şi-a lepădat masca, spuse Alban Foster, directorul general al şcolilor din Bidwell, întreţinîndu-se pe această temă cu reverendul Harvey Oxford, pastorul bisericii baptiste.

Steve luă măsurile cuvenite pentru a întreţine curiozitatea tuturora, fără însă a le-o satisface. Chiar tatăl lui nu află nimic. Tatăl şi fiul se certară grozav pe chestia aceasta, dar fiindcă Steve avea trei mii de dolari ce-i fuseseră lăsaţi de către mama lui, şi cum împlinise de mult vîrsta de douăzeci şi unu de ani, tatăl său n-avea ce-i face.

La Pickleville, ferestrele şi uşile din spate ale fabricii părăsite fură zidite, iar la geamurile şi uşa din faţă, unde fusese aşternută o duşumea nouă, se puseseră zăbrele de fier special lucrate de Lew Twining, fierarul din Bidwell. Gratiile uşii se încuiau noaptea, dînd vechii fabrici aerul unei închisori. În fiecare seară, înainte de a se culca, Steve bătea drumul pe jos pînă la Pickleville. Înfăţişarea sinistră pe care o lua clădirea noaptea îi pricinuia o satisfacţie deosebită. „Or să descopere ce pun la cale atunci cînd voi vrea eu“, îşi spunea.

Allie Mulberry lucra peste zi în fabrică. Sub îndrumarea lui Hugh, el cioplea bucăţi de lemn în forme diferite, dar habar n-avea pentru ce. Nimeni, cu excepţia nătărăului ăstuia şi a lui Steve, nu avea acces la telegrafist. Cînd apărea Allie Mulberry, seara, pe strada mare, toată lumea îl oprea şi i se puneau mii de întrebări, dar el nu făcea decît să dea din cap şi să surîdă prosteşte. Duminică după-amiază pîlcuri de bărbaţi şi femei veneau pe Turner's Pike la Pickleville, ca să se zgîiască la clădirea cea părăsită, dar nimeni nu cuteza să intre. Zăbrelele erau la locul lor şi fuseseră trase obloane la ferestre. Deasupra uşii care da spre şosea atîrna o firmă mare. Pe firmă sta scris : „INTRAREA OPRITĂ, CHIAR ŞI PENTRU DUMNEAVOASTRĂ".

Vag, cei patru bărbaţi cu care Hugh se întîlni la bancă ştiau că o invenţie oarecare era în curs de a fi pusă la punct, dar nu ştiau ce invenţie anume. Ei vorbeau despre asta cu prietenii lor într-un chip oarecum detaşat, ceea ce nu făcea decît să sporească şi mai şi curiozitatea generală.

Toată lumea încerca să ghicească despre ce e vorba. Cînd Steve nu era de faţă, John Clark şi tînărul Gordon Hart se prefăceau că ştiau totul, lăsînd a se înţelege că erau legaţi prin jurămînt să nu divulge secretul. Faptul că Steve nu le spunea nimic li se părea un fel de jignire.

— De parvenitul ăsta sînt totuşi convins că nu-i decît un farsor, îi mărturisi bancherul prietenului său Tom Butterworth.

Bătrînii şi tinerii care zăboveau seara prin faţa prăvăliilor de pe strada mare încercau şi ei să-l ia peste picior pe fiul bijutierului şi-n derîdere aerul important pe care acesta şi-l asuma în permanenţă. Şi ei vorbeau de Steve ca despre un tînăr parvenit şi flecar, dar după începutul legăturii dintre el şi Hugh McVey, glasurile lor îşi pierdură întrucîtva din convingere.

— Am citit într-un ziar că un om din Toledo a realizat treizeci de mii de dolari cu o invenţie. Şi o născocise în mai puţin de o zi. I-a venit pur şi simplu aşa, în gînd. E vorba de un nou fel de a închide etanş cutiile de conserve de fructe, rosti în treacăt careva din grupul de cetăţeni adunaţi în faţa *drugstore*-ului lui Birdie Spinks.

În *drugstore,* lîngă soba rece, judecătorul Hanby vorbea stăruitor despre momentul cînd s-or ivi fabricile. Celor ce-l ascultau el le părea un fel de Ioan Botezătorul, vestind că

împărăţia cerurilor e aproape. Într-o seară prin luna mai a anului aceluia, cînd oamenii se adunaseră într-un grup destul de numeros, Steve Hunter intră în *drugstore* şi-şi cumpără o ţigară de foi. Toată lumea tăcu. Pentru cine ştie ce motiv misterios, Birdie Spinks fu oleacă tulburat. Se întîmplă acolo un lucru care, să fi fost cineva de faţă să şi-l însemneze, s-ar fi putut memora mai tîrziu, ca însuşi momentul ce marcase începutul erei noi la Bidwell. După ce-i înmînă lui Steve ţigara cerută, se uită la tînărul al cărui nume ajunsese pe neaşteptate pe buzele tuturora şi pe care-l cunoştea de cînd era prunc, şi apoi i se adresă cu un respect cu care încă niciodată înainte nu fusese salutat un tînăr de vîrsta lui de către un cetăţean mai vîrstnic al orăşelului.

— Ei bine, bună seara, domnule Hunter, îi spuse. Cum vă simţiţi în seara asta ?

Steve descrise bărbaţilor cu care se întruni la bancă atît maşina de răsădit, cît şi munca pe care era menită s-o facă :

— E lucrul cel mai perfect de felul acesta pe care mi-amintesc să-l fi văzut vreodată, afirmă el cu aerul de a-şi fi petrecut viaţa întreagă în calitate de specialist în maşini.

Apoi, spre uimirea unanimă, le arătă nişte coli de hîrtie acoperite cu calcule privitoare la costul de fabricare a maşinii. Celor de faţă li se păru că valoarea practică a maşinii fusese demonstrată. Iar colile acoperite cu cifre îi făcu să creadă că începerea fabricaţiei era foarte apropiată. Fără a-şi ridica vocea, şi ca şi cum lucrul ar fi fost de la sine înţeles, Steve le propuse celor de faţă să subscrie fiecare cîte trei mii de dolari la capitalul sindicatului de finanţare, banii aceştia urmînd a fi folosiţi pentru perfecţionarea maşinii şi punerea ei în funcţiune la cîmp, în vreme ce o societate mai însemnată, pentru construirea unei fabrici, urma a se înfiinţa între timp. În schimbul celor trei mii de dolari, fiecare subscriitor avea să primească mai tîrziu acţiuni în valoare de şase mii de dolari din partea societăţii celei mari. Vor realiza astfel, cu toţii, un beneficiu de sută la sută asupra primelor investiţii. În ceea ce-l privea pe el, el era proprietarul invenţiei, şi invenţia era foarte valoroasă. Primise deja multe oferte în privinţa asta de la alţi oameni din alte părţi. Voia însă să fie loial faţă de urbea natală, precum şi faţă de oamenii care-l cunoşteau din copilărie. El îşi va reţine pentru sine un drept de control în societatea cea mare, şi faptul ăsta îi va da

putinţa să-şi ajute prietenii. Propuse ca John Clark să fie făcut trezorier al sindicatului de finanţare. Toată lumea va fi, socoate, de acord că el este persoana cea mai indicată. Gordon Hart va deţine postul de director. Tom Butterworth ar putea, dacă are timp, să-l ajute la fondarea societăţii celei mari. El nu-şi propunea să întreprindă nimic pe scară mică. Numeroase acţiuni vor trebui vîndute fermierilor, precum şi oamenilor de la oraş, şi nu vedea nici un motiv să nu se plătească un comision asupra vînzării acţiunilor.

Cei patru bărbaţi ieşiră din camera cea dosnică a băncii tocmai în clipa cînd furtuna, care ameninţase toată ziua, izbucni pe strada mare. Ei rămaseră tuspatru în picioare lîngă fereastra din faţă şi priviră la oamenii ce goneau prin faţa prăvăliilor, în drum de la circ spre casă. Fermierii săreau în căruţe şi-şi porneau caii la trap întins. Întreaga stradă mişuna de oameni care ţipau şi alergau. Unei persoane dotate cu spirit de observaţie, care ar fi stat la fereastra băncii, orăşelul Bidwell, din statul Ohio, nu i-ar mai fi părut un oraş al tihnei, în care cei ce locuiau în el duceau un trai liniştit, cu gînduri de tihnă, ci unul dintre măruntele sectoare ale unui uriaş oraş modern. Cerul era excepţional de întunecat, ca de pe urma fumului unei uzine. Oamenii zoriţi puteau fi nişte muncitori scăpaţi din uzină la sfîrşitul zilei. Nori de praf se învîrtejeau pe străzi. Imaginaţia lui Steve Hunter se trezi. Pentru cine ştie ce motiv, norii negri de praf şi oamenii care fugeau îi dădură o impresie copleşitoare de putere. I se păru că el umpluse cerul cu nori şi că ceva ce zăcea înăuntrul lui îi speriase pe oameni. Era nerăbdător să scape de oamenii care tocmai se învoiseră să fie părtaşi cu el la prima sa mare întreprindere industrială. Simţea că ei nu erau, la urma urmei, decît nişte marionete, un fel de creaturi pe care le putea folosi cum îi plăcea, făpturi pe care el le mîna din spate, aşa cum era gonită de furtună lumea care alerga acum pe stradă. El şi furtuna, într-un anumit fel, se înrudeau. Simţea nevoia să fie singur doar el cu furtuna, să păşească drept şi demn, înfruntînd-o, aşa cum avea presimţirea că, în viitor, va păşi drept şi demn printre oameni.

Steve părăsi banca şi ieşi în stradă. Oamenii rămaşi înăuntru strigau în urma lui, spunîndu-i că se va uda leoarcă, dar el nu dădu nici o atenţie spuselor lor. După ce plecă şi după ce şi tatăl său o zbughi către magazinul lui de bijuterii, trecînd

strada, cei trei bărbaţi rămaşi la bancă priviră unul la altul şi izbucniră în rîs. Voiau, ca şi alde gură-cască din faţa *drugstore*-ului lui Birdie Spinks, să-l ia pe Steve peste picior şi ardeau de dorinţa de a începe să-l zeflemisească, dar aveau totuşi intuiţia că nu o puteau face. Ceva se întîmplase cu dînşii. Priveau unul la altul întrebător. Fiecare aştepta ca tăcerea să fie ruptă de celălalt.

— În sfîrşit, comentă John Clark în cele din urmă, orice s-ar întîmpla, nu prea avem cine ştie ce de pierdut.

Iar peste pod, pe Turner's Pike, păşea Steve Hunter ca un magnat industrial în germene. De-a lungul ogoarelor întinse ce se desfăşurau de-o parte şi de alta a şoselei, vîntul alerga mînios, smulgînd frunzele copacilor, mînînd înainte rotocoale mari de praf. Norii negri ce zoreau pe cer erau, îşi închipui Steve, ca fumul ce ţîşneşte din coşurile fabricilor al căror proprietar avea să fie el. Tot în închipuire, îşi văzu orăşelul natal devenind o adevărată metropolă, scăldată de fumul întreprinderilor lui. Privind în zări, peste cîmpurile măturate de vîrtejurile de vînt, îşi dădu seama că şoseaua se va preface cu timpul într-o stradă a marelui oraş.

— În scurtă vreme am să dobîndesc o opţiune de cumpărare asupra acestui pămînt, spuse el pe gînduri.

Şi îşi dădu seama că-l cuprinde un val de entuziasm, iar cînd ajunse la Pickleville, nu intră în atelierul unde lucrau Hugh şi Allie Mulberry, ci, întorcîndu-se, o porni încet către oraş, înfruntînd zloata şi rafalele de ploaie.

În clipele acelea, Steve avea nevoie să fie singur, să se convingă pe el însuşi că este omul cel mai de seamă din întreaga obşte. Întîi îl bătuse gîndul să intre la vechea fabrică de murături şi să se adăpostească de ploaie, dar cînd ajunse lîngă şine, se întoarse îndărăt, pentru că îşi dăduse brusc seama că în prezenţa inventatorului, tăcut şi absorbit de ale sale, el nu se putea simţi niciodată mare. Şi voia în seara aceea să se simtă mare, aşa că — în ciuda ploii şi a pălăriei ce-i fusese smulsă de vînt şi purtată departe peste cîmp — o porni îndărăt, de-a lungul şoselei pustii, cugetînd la lucruri ieşite din comun. Undeva într-un loc, unde nu erau case, se opri o clipă şi-şi ridică mîinile scurte către cer.

— Sînt cineva, dacă vreţi să ştiţi, sînt cineva. Orice ar spune lumea, dacă vreţi să ştiţi, sînt cineva ! strigă el către bolta de deasupra capului.

Bărbaţii şi femeile moderne care trăiesc în oraşe industriale sînt ca şoarecii care au părăsit cîmpul, spre a veni să vieţuiască prin case ce nu le aparţin. Îşi duc viaţa între pereţii întunecoşi ai clădirilor unde nu pătrunde decît un zvon de lumină şi s-au făcut atît de mulţi, încît tînjesc şi au privirile rătăcite din pricina goanei după hrană şi după căldură. Îndărătul pereţilor, şoarecii aleargă de colo-colo în hoarde, şi e o larmă întreagă de chiţcăituri şi de bocăneli. Din cînd în cînd, cîte un şobolan îndrăzneţ se ridică pe labele dinapoi şi le vorbeşte celorlalţi. El asigură ascultătorii că-şi va croi cu forţa o cale prin pereţi şi-i va cuceri pe zeii care au clădit casa. „Am să-i ucid, spune ; şoarecii or să ajungă stăpîni. Veţi trăi la lumină şi la căldură. Va fi hrană pentru toţi şi nimănui n-o să-i fie foame."

Adunaţi în beznă şi nevăzuţi, şoriceii chiţcăie de bucurie. După o vreme, văzînd că nu se întîmplă nimic, ei devin însă trişti şi descurajaţi. Minţile li se întorc iarăşi la timpul cînd vieţuiau afară la cîmp, însă de ieşit nu mai ies dintre zidurile caselor, deoarece faptul de a fi trăit atîta vreme în hoarde i-a făcut temători de tăcerea nopţilor lungi şi de pustietatea cerurilor. Prin case, copii uriaşi prind să crească. Iar cînd copiii se bat şi se ceartă înlăuntrul caselor şi pe străzi, spaţiile întunecoase dintre ziduri răsună de zgomote stranii şi înspăimîntătoare.

Şoarecilor le este îngrozitor de frică. Din cînd în cînd, doar cîte un şoarece scapă de teama obştească. Se petrece în el ceva şi i se aprinde o licărire în ochi. Cînd zgomotele răsună prin pereţi, el le îmbracă în poveşti. „Caii soarelui trag peste crestele copacilor care încărcate cu zile", spune — şi se uită repede în jur, ca să vadă dacă a fost auzit. Dacă descoperă vreo şoricioaică privind spre el, o zbugheşte plesnind din coadă, şi şoricioaica aleargă după dînsul. Iar în vreme ce alţi şoareci îi repetă vorbele, alegîndu-se cu o slabă mîngîiere de pe urma lor, el şi şoricioaica lui îşi găsesc un colţ obscur şi călduros, şi acolo se culcă strînşi unul lîngă altul. Datorită lor, se nasc mereu alţi şoareci, spre a vieţui între zidurile caselor.

Cînd primul prototip micuţ al maşinii de răsădit născocită de Hugh McVey a fost cioplit de către Allie Mulberry cel slab de minte, el lua locul faimoasei corăbioare ce plutea în sticla de bere şi care, în ultimii doi-trei ani, zăcuse expusă în vitrina bijutierului Hunter. Allie era deosebit de mîndru de noua probă a măiestriei lui. Muncind, sub îndrumările lui Hugh, la o masă dintr-un colţ al vechii fabrici părăsite, se simţea ca un cîine hoinar ce şi-a găsit, în sfîrşit, un stăpîn. Nu-i da nici o atenţie lui Steve, care, cu aerul unui om ce poartă în suflet o taină covîrşitoare, intra şi ieşea din atelier de douăzeci de ori pe zi, dar îşi ţinea privirea aţintită asupra tăcutului Hugh, care şedea la un birou şi desena schiţe pe coli mari de hîrtie. Allie se căznea din răsputeri să urmeze întocmai instrucţiunile ce i se dădeau şi să priceapă ceea ce încerca să facă stăpînul său, iar Hugh, care nu se simţea de loc stingher în prezenţa neghiobului, petrecea uneori ceasuri întregi lămurindu-i modul de funcţionare al cîte uneia dintre complicatele piese ale maşinii pe care o proiecta. El confecţiona grosolan, din bucăţi mari de scîndură, fiecare piesă, şi Allie o reproducea în miniatură. În ochii omului care toată viaţa cioplise fără noimă mătănii de lemn, care meşterise coşuri din sîmburi de piersică şi corăbii menite să plutească în sticle de bere, începură să scapere licăriri de inteligenţă. Dragostea şi înţelegerea ce i se arătau prinseră să zămislească în el însuşiri pe care cuvintele nu le-ar fi putut face să germineze. Într-o zi, cînd o piesă confecţionată de Hugh nu voia să se potrivească, neghiobul fasonă el însuşi un alt model al piesei, şi piesa funcţionă perfect. Iar după ce o încorporă maşinii, fu atît de fericit, încît nu putu sta locului, ci porni a se plimba de colo-colo, gungurind de încîntare.

Cînd prototipul maşinii apăru în vitrina giuvaergeriei, minţile oamenilor fură cuprinse de înfrigurare. Fiecare se declară pentru, ori împotriva maşinii. Se petrecu aproape o revoluţie. Se formară partide. Oameni care nu aveau nici un interes în reuşita maşinii, şi care prin firea lucrurilor nici nu puteau să aibă vreunul, ar fi fost gata să lupte împotriva oricui îndrăznea să se îndoiască de succesul ei. Printre fermierii care veniră la oraş anume ca să vadă noua minune, se găsiră mulţi care spuseră că maşina nu va funcţiona şi nici nu va putea să funcţioneze. „Nu e practică“, obiectară ei. Şi retrăgîndu-se în grupuri, se puseră să şopăie fel de fel de prevestiri. Sute de

obiecţii le răsăreau pe buze. „Ia uite cîte rotiţe şi dinţi are chestia asta, spuneau. Vedeţi bine că n-o să meargă. Duceţi-vă pe un cîmp unde-s pietre şi poate chiar niscai vechi rădăcini rămase înfipte prin pămînt. Şi acolo o să vă daţi seama. Proştii vor cumpăra maşina, da. Or să-şi cheltuie banii. Or să pună răsaduri. Răsadurile or să piară. Banii or să fie pierduţi. N-o să iasă recoltă." Oameni bătrîni, care toată viaţa lor cultivaseră varză pe cîmpia situată la nord de Bidwell şi ale căror trupuri se strîmbaseră de munca îngrozitor de grea de pe ogoarele de varză, veniră şi ei şchiopătînd la oraş, să vadă prototipul noii maşini. Părerile lor avură mare trecere pe lîngă negustori, dulgheri, meseriaşi şi medici — pe lîngă toţi orăşenii. Aproape fără excepţie, ei clătinară din cap cu îndoială. Stînd postaţi pe trotuar în faţa vitrinei bijutierului, priveau atenţi la maşină, şi apoi, întorcîndu-se către mulţimea adunată în jurul lor, clătinau din cap a îndoială. „Hm ! exclamară ei, o chestie cu roţi şi cu dinţi, hm ! Şi junele Hunter crede că o astfel de chestie o să ia locul omului... E un nătărău. Am spus totdeauna că băiatul ăsta-i un nătărău." Negustorii şi orăşenii, a căror însufleţire se mai înmuiase la auzul părerii defavorabile a oamenilor care se pricepeau la răsădit, o luară din loc. Se duseră întins la *drugstore*, la Birdie Spinks, dar nu ascultară vorbele judecătorului Hanby.

— Dacă o merge maşina, orăşelul o să se trezească, declară cineva. Asta înseamnă fabrici, asta înseamnă oameni noi care se vor aşeza aici, case de clădit, mărfuri de cumpărat.

Prin minţile lor trecu mirajul unor averi agonisite peste noapte. Tînărul Ed Hall, ucenic pe lîngă Ben Peeler, dulgherul, se supără.

— Drace, exclamă el, de ce să ne plecăm urechea la o şleahtă de răuprevestitori care anunţă numai blestemăţii ? E de datoria oraşului să-şi strîngă rîndurile şi să lupte pentru reuşita maşinii acesteia. Noi, cei de aici, trebuie să ne trezim. Trebuie să uităm ceea ce am gîndit cîndva despre Steve Hunter. În orice caz, el a sesizat că acuma e ocazia, nu-i aşa ? Şi şi-a asumat riscul. Aş vrea să fiu în locul lui. O, cît de mult aş vrea să fiu în locul lui ! Iar în privinţa celuilalt tip, care credeam că e un oarecare telegrafist, ce aveţi de spus ? Ne-a tras pe toţi pe sfoară, nu-i aşa ? Vă spun că s-ar cuveni să fim mîndri că avem oameni ca el şi ca Steve Hunter, aici, la Bidwell. Asta spun eu. Şi vă mai spun că este de datoria ora-

şului să-şi strîngă rîndurile şi să lupte pentru ei şi pentru maşina aceea. Dacă n-o să luptăm, ştiţi ce-o să se întîmple ? Steve Hunter e şmecher. M-am gîndit bine la lucrul ăsta. O să-şi ia invenţia şi inventatorul şi o să-i ducă într-alt orăşel sau într-o metropolă. Asta o să facă. Drace, vă spun că trebuie să facem zid şi să-i susţinem pe tipii ăştia amîndoi din răsputeri. Asta cred eu.

În general, tot Bidwellul împărtăşi părerea tînărului Hall. Surescitarea nu se potoli, ci deveni zi de zi mai intensă. Steve Hunter aduse un dulgher la prăvălia tatălui său şi-l puse să construiască, în vitrina care da către strada mare, o cutie lungă şi scobită, înfăţişînd un cîmp. Presără în cutia aceea pămînt cernut, şi apoi, printr-un joc de sîrme şi de scripete legate de un mecanism ca de ceasornic, făcu aşa fel ca maşina să poată fi plimbată încoace şi încolo de-a lungul cîmpului. Într-un recipient aşezat deasupra ei fură aşezate răsaduri de mărimea unui bold. Cînd pornea mecanismul şi sîrmele trăgeau, închipuind puterea de tracţiune a unui atelaj, maşina înainta încet, cobora un braţ ce săpa o gaură în pămîntul din vitrină, răsadul aluneca în gaură, şi nişte imitaţii de mîini în formă de linguri adunau pămîntul în jurul rădăcinii răsadului. Către botul maşinii se afla un vas umplut cu apă şi, cînd răsadul era plantat, o cîtime din acea apă, calculată cu precizie, luneca pe o ţeavă şi curgea la rădăcina răsadului.

Seară de seară maşina se tîra înainte şi înapoi peste cîmpul în miniatură din vitrină, plantînd răsaduri într-o aliniere desăvîrşită. Steve Hunter se îndeletnicea cu toată drăcovenia asta ; el nu făcea nimic altceva ; iar zvonurile despre o mare societate ce urma să ia fiinţă la Bidwell, în vederea fabricării maşinii, circulau pretutindeni. În fiecare seară lua aripi un nou zvon. Steve plecă pentru o zi la Cleveland şi se auzi că Bidwellul avea să piardă ocazia ce i se oferise, că oamenii cu bani grei de altundeva îl convinseseră pe Steve să-şi ducă proiectata fabrică în metropolă. Auzindu-l pe Ed Hall cum îl săpunea pe un fermier care se îndoise de funcţionarea maşinii, Steve îl luă deoparte şi-i vorbi.

— O s-avem nevoie de tineri isteţi, care se pricep să conducă oamenii, ca să-i punem în posturi de contramaiştri ori în posturi asemănătoare, îi zise. Nu îţi făgăduiesc nimic. Vreau numai să-ţi spun că mie îmi plac tinerii isteţi, care-s în stare

să vadă gaura dintr-un coş cu grîne. Îmi plac tinerii de acest soi. Şi-mi place să-i văd ridicîndu-se în lume.

Steve tot auzindu-i pe fermieri cum îşi exprimau neîncrederea cu privire la maturizarea răsadurilor plantate cu maşina, îl puse pe dulgher să-i construiască un alt cîmp în miniatură într-una dintre vitrinele laterale ale prăvăliei. Mută acolo maşina şi plantă răsaduri pe cîmpul cel nou. Pe acelea le lăsă să se dezvolte. Cînd unele fire de răsad dădeau semne de uscăciune, Steve venea noaptea şi le înlocuia pe ascuns cu altele mai proaspete, pentru ca micul său cîmp experimental să ofere întotdeauna o privelişte proaspătă, înfloritoare.

Bidwell începu să se convingă că forma cea mai grea de muncă omenească din toate cîte le desfăşurau localnicii se apropia de sfîrşit. Steve atîrnă în vitrină un tablou comparativ, în care se arăta costul pe acru de teren cultivat cu varză al răsadului cu maşina şi al răsadului cu mîna, care şi începuse să fie numit „vechea metodă“. Apoi anunţă în mod oficial că se va înfiinţa o societate pe acţiuni la Bidwell şi că oricine va avea posibilitatea să subscrie la capitalul ei. Publică, de asemeni, un articol în ziarul săptămînal, în care afirma că primise numeroase oferte de a-şi întemeia proiectata industrie în metropolă ori în alte mari oraşe. „Domnul McVey, vestitul inventator, şi cu mine dorim să rămînem loiali faţă de concetăţenii noştri“, pretindea el, în ciuda faptului că Hugh habar n-avea de articolul cu pricina şi nu fusese primit în societatea celor cărora se adresa. Anunţă şi ziua în care avea să deschidă subscripţia acţiunilor, şi în conversaţiile sale particulare Steve lăsă să se întrevadă că există posibilitatea realizării unor beneficii însemnate. Problema fu discutată, şi în fiecare gospodărie se făuriră planuri pentru a face rost de bani în vederea cumpărării de acţiuni. John Clark se învoi să acorde împrumuturi pînă la concurenţa unui anumit procent din valoarea proprietăţilor imobiliare, iar Steve obţinu o opţiune pe termen lung asupra tuturor terenurilor aşezate de-a lungul lui Turner's Pike pînă la Pickleville. Cînd s-a aflat de acest lucru, tot oraşul fu cuprins de uimire. „Doamne, Dumnezeule ! strigară flecarii de prin faţa prăvăliilor, asta înseamnă că Bidwellul nostru are să crească. Ia poftiţi de luaţi seama, ce părere aveţi ? Or să răsară case tocmai pînă la Pickleville.“ Hugh plecă la Cleveland, să se intereseze de posibilitatea construirii din oţel şi lemn şi în dimensiuni care s-o facă utiliza-

bilă, a uneia dintre noile sale maşini. Şi cînd se înapoie, tot oraşul se uită la el ca la un erou. Acelora care nu puteau uita cu desăvîrşire lipsa de încredere pe care le-o inspirase cîndva, tăcerea sa le dădu putinţa să se agaţe de o trăsătură care li se părea cu adevărat eroică.

Seara, după ce se duceau o dată şi încă o dată să privească la maşina din vitrina giuvaergeriei, grupuri de tineri şi de bătrîni făceau o plimbare pe Turner's Pike pînă la gara Wheeling, unde în locul lui Hugh fusese angajat un alt telegrafist. Oamenii abia luau în seamă trenul de seară cînd sosea. Ca fanaticii în faţa unei racle, ei se uitau cu o privire plină de slavă către vechea fabrică de murături, şi cînd, întîmplător, se ivea printre ei Hugh, neştiutor de senzaţia pe care o pricinuia, localnicii simţeau o anume stinghereală, precum şi el se simţea permanent stînjenit în prezenţa lor. Toată lumea visa să devină dintr-o dată bogată, de pe urma puterii minţii acestui om. Pe Hugh, ei şi-l închipuiau cugetînd într-una la lucruri mari. Fără îndoială, s-ar putea ca Steve Hunter să nu fie decît un şmecher şi un palavragiu, dar la Hugh nu încăpea nici urmă de şmecherie şi de palavre. Un om ca ăsta nu-şi irosea timpul cu vorbe. El cugeta — şi din cugetările lui ţîşneau minuni aproape de necrezut.

În tot Bidwellul se simţea în aer noua năzuinţă către progres. Bătrînii, care se aşezaseră temeinic să-şi trăiască felul lor de trai şi care începuseră să-şi petreacă zilele într-un fel de supunere somnoroasă faţă de ideea treptatei irosiri a rostului lor în viaţă, se treziră deodată şi ieşiră seara pe strada mare, ca să stea de vorbă cu fermierii încă neîncrezători. În afară de Ed Hall, care vorbea ca un adevărat Demostene despre progres şi despre datoria oraşului de-a se deştepta şi de-a face zid în jurul lui Steve Hunter şi în jurul maşinii, în afară de Ed Hall o duzină de alţi tineri ţineau discursuri pe la colţuri de stradă. Darul oratoric încolţi în cele mai neaşteptate locuri. Zvonurile zburau din gură în gură. Se spunea că pînă într-un an Bidwellul avea să aibă o fabrică de cărămidă, care va ocupa o suprafaţă de mai mulţi acri, că va avea străzi pavate şi iluminat electric.

Ciudăţenia era că la Bidwell cel mai înverşunat critic al noului spirit se dovedea a fi omul care, în cazul că maşina s-ar fi dovedit valoroasă, ar fi avut cel mai mult de cîştigat

de pe urma ei. Păgînul de Ezra French se încăpățîna în a nu se lăsa convins. Cînd era încolțit de Ed Hall, de doctorul Robinson și de alți entuziaști, el se apăra, evocînd cuvintele acelui Dumnezeu al cărui nume lipsea atît de rar de pe buzele lui. Ponegritorul lui Dumnezeu se schimbase în apărătorul său.

— Lucrul ăsta, vedeți, nu trebuie făcut. Nu e bine. O să se întîmple ceva îngrozitor. N-o să mai plouă și răsadurile or să se usuce și vor pieri. O să fie ca-n Egipt în vremile biblice, le spuse el.

Bătrînul fermier, cu piciorul său strîmb, sta la *drugstore* în fața unui pîlc de oameni și proclama adevărul cuvintelor lui Dumnezeu.

— Nu se spune oare în *Biblie* că oamenii trebuie să muncească și să-și cîștige hrana prin sudoarea frunții? întreba el aspru. Poate o mașină ca asta să asude? Știți bine că nu poate. Și nu poate nici munci. Nu, oameni buni. Oamenii trebuie să muncească. Așa stau lucrurile de cînd Cain l-a ucis pe Abel în grădina Edenului. Dumnezeu a vrut să fie așa, și un telegrafist oarecare, ori un tînăr obraznic de teapa lui Steve Hunter — simpli locuitori ai unui orășel ca ăsta — nu se pot încumeta ei să schimbe în fața mea legile lăsate de pronie. E cu neputință, iar de ar fi, ar fi un lucru viclean și o jignire adusă lui Dumnezeu. Eu nu vreau să am nici un amestec în treaba asta. Dar nu e bine. Așa cred eu, și toată vorbăria n-are să-mi schimbe credința.

În 1892 Steve Hunter întemeie prima întreprindere industrială din Bidwell. Ea se numea The Bidwell Plant-Setting Machine Company[1] și pînă la urmă a dat fiasco. O fabrică imensă se clădi pe malul rîului, cu fața spre liniile de cale ferată ale companiei New York Central. Acum ea este ocupată de o întreprindere ce poartă numele de Hunter Bicycle Company[2] și este ceea ce în jargon industrial se cheamă o întreprindere înfloritoare.

Vreme de doi ani Hugh munci cu strășnicie, încercînd să-și pună la punct prima dintre invențiile sale. După ce

[1] Compania mașinilor de plantat din Bidwell (engl.).
[2] Compania de biciclete Hunter (engl.).

prototipurile maşinii de răsădit fură aduse de la Cleveland, doi mecanici calificaţi fură angajaţi spre a veni la Bidwell să lucreze cu el. Fu instalat un motor în vechea fabrică de murături şi fură de asemenea instalate strunguri şi alte maşini de fabricat unelte. Multă vreme, atît Steve, cît şi John Clark, Tom Butterworth şi ceilalţi susţinători entuziaşti ai proiectului nu avură nici o îndoială cu privire la rezultatul final. Hugh voia să perfecţioneze maşina, îşi pusese tot sufletul în realizarea celor plănuite de el, însă nu avea atunci şi, de fapt, avea să continue toată viaţa să nu aibă nici o idee despre importanţa exercitată asupra vieţii celorlalţi oameni de către lucrurile săvîrşite de el. Zi de zi, împreună cu cei doi mecanici de la oraş şi cu Allie Mulberry, care mîna caii procuraţi de Steve Hunter, se ducea pe cîmpul arendat la miazănoapte de vechea fabrică. Dădea peste unele piese slabe în mecanismul acela complicat, pe care le înlocuia cu altele noi, mai puternice. O vreme maşina funcţiona perfect. Apoi se iveau alte cusururi şi trebuiau întărite ori schimbate alte piese. Maşina deveni prea grea, ca să mai poată fi trasă de o singură pereche de cai. Ea nu funcţiona, cînd solul era prea umed ori prea uscat. Funcţiona perfect în nisip ud sau uscat, dar nu se urnea cînd dădea de lut. În cursul celui de-al doilea an, cînd fabrica era aproape gata şi se instalaseră o seamă de maşini, Hugh se duse la Steve şi-i vorbi despre ceea ce socotea el că ar constitui cusururile maşinii. Era dezamăgit de insucces dar, cu prilejul muncii prestate simţea că reuşise să dobîndească cunoştinţe pe care nu ar fi izbutit niciodată să şi le însuşească studiind cărţi. Steve hotărî totuşi ca fabrica să intre în funcţiune şi să se producă, unele maşini, care să se pună în vînzare.

— Păstrează-i pe cei doi oameni pe care îi ai şi nu vorbi, îi zise. S-ar putea ca pînă la urmă maşina să se dovedească mai bună decît crezi. Nu se ştie niciodată. I-am plătit destul de gras, ca să nu scoată o vorbă.

În după-amiaza zilei în care avu loc această convorbire cu Hugh, Steve îi convocă pe cei patru bărbaţi cu care se asociase la înfiinţarea întreprinderii, şi în camera din spatele băncii le înfăţişă situaţia.

— Trebuie să facem faţă situaţiei, încheie el. Dacă lăsăm să se răspîndească ştirea că am dat greş, unde ajungem ? E un caz patent de supravieţuire a celui mai apt.

Steve le dezvălui celor prezenţi care erau planurile sale. La urma urmei, spuse, nu există nici un motiv ca să-şi piardă capul. El îi vîrîse în treaba asta şi tot el avea să-i scoată la mal.

— Eu sînt singurul în stare s-o fac, declară el solemn. Dintr-un punct de vedere, adăugă el apoi, îi părea bine că lucrurile luaseră această întorsătură. Cei patru asociaţi nu învestiseră decît puţine parale. Ei se străduiseră cu toţii în chip onest să facă ceva pentru Bidwell, şi el, Steve, avea să vegheze ca totul să iasă bine.

— Ne vom purta cinstit cu toată lumea, îi asigură el. Toate acţiunile societăţii au fost vîndute. Vom fabrica cîteva maşini şi o să le plasăm. Dacă nu merg, după cum crede inventatorul, n-o să fie din vina noastră. Fabrica, vedeţi, va trebui vîndută ieftin. Cînd o să vină momentul acela, noi cinci va trebui să ne salvăm pe noi înşine şi viitorul Bidwellului. Utilajul pe care l-am cumpărat, vedeţi, este tot făcut anume pentru fabricarea de piese de fier şi lemn de ultimul tip. Poate fi folosit spre a fabrica altceva. Dacă s-ar dovedi că maşina de răsădit e proastă, cumpărăm pur şi simplu fabrica pe un preţ de nimic şi producem altceva în loc. Poate că ar fi mai bine pentru oraş ca toate acţiunile să rămînă sub controlul nostru. Numai noi ăştia, cîţi sîntem aici, trebuie să conducem totul. Are să fie de datoria noastră să veghem ca forţa de muncă să-şi găsească de lucru. Prea mulţi acţionari mărunţi înseamnă o pacoste. De la om la om, am să vă rog pe fiecare să nu vă vindeţi acţiunile, iar dacă vine cineva să vă descoasă în legătură cu valoarea lor, aştept din partea voastră a tuturora loialitate faţă de întreprinderea noastră. Am să mă apuc să caut ceva care să înlocuiască maşina de răsădit şi, cînd se va închide fabrica, vom porni din nou. Nu se iveşte în fiecare zi norocul ca oamenii să-şi vîndă lor înşişi o fabrică frumoasă, înzestrată cu maşini noi, cum o vom putea face noi cu aceasta peste un an sau doi.

Steve părăsi banca şi-i lăsă pe ceilalţi patru zgîindu-se unul la altul. Apoi tată-său se ridică de pe scaun şi ieşi. Ceilalţi, toţi strîns legaţi de bancă, se ridicară şi ei şi începură să se plimbe prin încăpere.

— Ei bine, recunoscu John Clark cu oarecare anevoinţă, e băiat deştept. Cred că, la urma urmei, este de datoria

noastră să-l susţinem mai departe, pe el şi întreg oraşul. Cum prea bine a spus, forţa de muncă trebuie să-şi găsească de lucru. Nu văd ce folos le poate aduce unor fermieri sau unor dulgheri să posede cîteva acţiuni la o fabrică. Aşa ceva nu face decît să-i distragă de la munca lor. Ei încep să nutrească visuri zănatice de îmbogăţire şi nu-şi mai văd de treabă. Ar fi în adevăratul interes al oraşului nostru ca numai o mînă de oameni să fie proprietarii fabricii.

Bancherul aprinse o ţigară de foi şi, îndreptîndu-se către fereastră, privi atent strada mare din Bidwell. Oraşul se şi schimbase. Se construiau trei clădiri mari din cărămidă pe strada mare, care se vedeau de la fereastra băncii. Muncitorii angajaţi la ridicarea fabricii se mutaseră la oraş şi se clădeau multe case noi. Pretutindeni lucrurile se puseseră în mişcare. Capitalul societăţii fusese acoperit cu prisosinţă şi aproape în fiecare zi veneau oameni la bancă să spună că vor să cumpere acţiuni. Nu mai mult decît cu o zi înainte se înfiinţase un fermier cu două mii de dolari. Mintea bancherului începu să secrete otrava vremii.

— La urma urmei, oameni ca Steve Hunter, Tom Buttersworth, Gordon Hart şi ca mine trebuie să îngrijim de toate cele, iar ca să fim în formă s-o facem, trebuie să ne purtăm de grijă şi nouă, monologă el.

Apoi privi către strada mare. Tom Buttersworth ieşi prin uşa din faţă. Voia să fie singur şi să-şi rumege gîndurile. Gordon Hart se înapoie în camera cea dosnică, acum rămasă pustie, şi, postîndu-se la o fereastră, se uită afară pe o alee. Gîndurile lui urmau aceleaşi căi ca şi acelea care-i treceau prin minte preşedintelui băncii. Şi el se gîndea la oamenii care voiau să cumpere acţiuni ale societăţii sortite falimentului. Începu să se îndoiască de judecata lui Hugh McVey relativă la insuccesul maşinii. „Indivizii ăştia-s totdeauna pesimişti", îşi zise. De la fereastra din spate a băncii putea privi peste acoperişurile unui şir de magazii mărunte şi de-a lungul unei străzi cu locuinţe mai elegante, spre punctul unde se construiau două noi case muncitoreşti. Gîndurile lui se deosebeau de acelea ale lui John Clark, numai pentru că era un om mai tînăr.

— Cîţiva bărbaţi din generaţia mai tînără, ca Steve şi ca mine, se pomeni el vorbind cu glas tare, vor trebui să ia

lucrurile în mîna lor. Ne trebuiesc bani, ca să putem lucra. Trebuie să ne asumăm răspunderea proprietăţii acestor bani.

La uşa din faţă a băncii, John Clark pufăia din ţigară. Se simţea aidoma unui oştean cîntărind sorţii unei bătălii. În mod vag, se socotea un soi de general, un fel de U. S. Grant[1] al industriei. Vieţile şi fericirea multor oameni, îşi zicea el, depindeau de funcţionarea ireproşabilă a creierului său. „Ei bine, cînd încep să răsară fabrici în oraş şi cînd un oraş începe să crească aşa cum creşte ăsta, nimeni nu mai poate opri lucrurile în loc. Cel care se gîndeşte la oameni luaţi individual, la oamenii mărunţi, care şi-au investit economiile într-asta şi care pot fi loviţi de un faliment, nu e altceva decît un papă-lapte. Oamenii trebuie să-şi îndeplinească datoriile pe care viaţa le ridică în faţa lor. Puţinii inşi care văd lucrurile limpede trebuie să se gîndească întîi şi-ntîi la ei înşişi. Trebuie să se salveze pe ei, ca să-i poată salva şi pe ceilalţi."

La Bidwell, lucrurile continuară să salte şi norocul îi surîse lui Steve Hunter. Hugh inventă un aparat capabil să ridice de pe şine un vagon de cale ferată încărcat cu cărbuni, să-l transporte prin aer şi să-l golească prin basculare. Graţie acestui aparat, un vagon întreg de cărbuni putea fi descărcat direct, cu un zgomot asurzitor, în cala unui vapor ori în hala de maşini a unei fabrici. Se construi un prototip al noii invenţii şi se obţinu un brevet. Apoi Steve Hunter merse cu prototipul acela la New York. El primi pe aparat două sute de mii de dolari bani gheaţă şi-i împărţi pe din două cu Hugh. Încrederea pe care o căpătase Steve în geniul inventiv al omului din Missouri se reînnoi şi fu întărită. El aştepta cu un sentiment aproape de bucurie momentul cînd populaţia oraşului va fi nevoită să privească în faţă faptul că maşina de răsădit dăduse greş şi cînd fabrica, dimpreună cu toate utilajele ei noi-nouţe, va trebui scoasă la mezat. Ştia de asociaţii săi în sindicatul de finanţare că îşi vindeau acţiunile pe sub mînă. Într-o zi se repezi pînă la Cleveland şi avu o lungă convorbire cu un bancher de acolo. Hugh

[1] *Ulysses Simpson Grant* (1822—1885), general american, apoi preşedinte al S.U.A. ; în timpul Războiului Civil a comandat armatele statelor antisclavagiste.

lucra acum la o maşină de recoltat porumbul, şi Steve obţinuse deja un drept de opţiune asupra ei.

— Se prea poate că, atunci cînd va veni timpul, să se scoată fabrica în vînzare, o să fie mai mulţi amatori, îi spuse el Ernestinei, fiica fostului fabricant de săpun, care se căsătorise cu dînsul la o lună după vînzarea dispozitivului de descărcare a vagoanelor.

Iar cînd îi vorbi despre lipsa de loialitate a celor doi bărbaţi de la bancă şi a lui Tom Buttersworth, fermierul cel bogat, Steve se arătă foarte indignat :

— Ei îşi vînd acţiunile şi-i lasă pe micii acţionari să-şi piardă banii. Le-am spus să n-o facă. Dacă se va întîmpla ceva care să le răstoarne planurile, n-or să poată da vina pe mine.

Vreme de aproape un an se dusese o campanie printre cetăţenii din Bidwell, spre a-i îndemna să devină acţionari. Apoi lucrurile începură să mişte. Se săpaseră temeliile fabricii. Nimeni nu ştia nimic despre greutăţile întîmpinate cu ocazia încercărilor de perfecţionare a maşinii şi se răspîndi zvonul că în probele practice făcute pe cîmp ea se dovedise pe deplin satisfăcătoare. Fermierii sceptici, care veneau sîmbătă seara la oraş, erau luaţi în zeflemea de către orăşenii entuziaşti. Un cîmp răsădit într-una dintre acele scurte perioade, în care maşina, găsind condiţii de sol ideale, lucrase perfect, fu lăsată să rodească. Ca şi atunci cînd punea în mers maşina liliputană din vitrina giuvaergeriei tatălui său, Steve Hunter nu lăsă nimic la voia întîmplării. Îl tocmi pe Ed Hall să vină noaptea, să înlocuiască răsadurile ce se ofileau.

— E normal, îi explică el lui Ed. Sute de cauze pot pricinui moartea răsadurilor, dar dacă ele mor, o să se dea vina pe maşină. Ce o să se întîmple cu acest oraş, dacă nu credem în lucrurile pe care o să le fabricăm aici ?

Mulţimile de oameni care veneau seara pe jos de-a lungul lui Turner's Pike, ca să privească la cîmpul cu straturi lungi de varză tînără şi viguroasă, se plimbau fără răgaz, vorbind despre era nouă. De la cîmp, ei mergeau de-a lungul şinelor pînă-n apropierea fabricii. Zidurile de cărămidă prinseseră să se înalţe spre cer. Începuseră să sosească utilajele, care — pînă la instalarea lor definitivă — erau adăpostite în şoproane provizorii. Un prim eşalon de muncitori sosi în

orăşel, iar seara apărură pe strada mare feţe noi. Ceea ce se întîmpla la Bidwell se întîmpla în toate oraşele Vestului-Mijlociu. Prin toate regiunile bogate în cărbune şi în minereu de fier ale Pennsylvaniei, pînă în Ohio şi în Indiana şi mai departe spre Vest, pînă în statele de pe Mississippi, industria îşi făcea loc. Se descoperi gaz şi petrol în Ohio şi în Indiana. Orăşelele creşteau peste noapte, devenind oraşe. Minţile oamenilor fură cuprinse de frenezie. Cătune ca Lima şi Findlay, din Ohio, şi ca Murcie şi Anderson, din Indiana, se transformară în oraşe în interval de cîteva săptămîni. Ca să satisfacă nerăbdarea oamenilor de a ajunge în aceste localităţi, fură înfiinţate trenuri speciale. Loturile de casă, care, înainte de descoperirea petrolului şi gazului, s-ar fi putut cumpăra cu cîţiva dolari, acum se vindeau pe miare. Bogăţia părea să ţîşnească din pămînt. Pe fermele din Ohio şi din Indiana nişte uriaşe sonde de gaz aruncară în aer instalaţiile de foraj, iar combustibilul atît de esenţial dezvoltării industriale moderne făcu erupţie. Un mucalit, stînd în faţa uneia dintre sondele urlătoare de gaz, exclamă : „Papa, pămîntul are indigestie ; are gaze la stomac. O să i se acopere obrazul de bube."

Neavînd, înainte de ivirea fabricilor, piaţă de desfacere pentru gaz, noaptea se aprindeau sondele şi făclii mari de flăcări încingeau cerul. Se întinseră ţevi la suprafaţa pămîntului şi cu preţul unei zile de muncă un ţăran cîştiga îndeajuns pentru a-şi încălzi toată casa cu căldură ca la tropice tot timpul iernii. Fermierii proprietari de cîmpuri cu petrol se culcau săraci şi cu datorii la bancă, iar dimineaţa se trezeau bogaţi. Ei se mutau la oraş şi-şi investeau banii în fabricile care răsăreau ca ciupercile. Într-un comitat de prin sudul statului Michigan se brevetară într-un singur an mai bine de cinci sute de invenţii pentru împletitul sîrmei pentru gardurile fermelor, şi aproape fiecare brevet acţionă ca un magnet, în jurul lui constituindu-se cîte o societate avînd drept obiect fabricarea împleticurii pentru garduri. O energie nestăvilită părea că izbucneşte din măruntaiele pămîntului şi-i molipseşte pe oameni. Mii şi mii dintre oamenii cei mai energici din statele situate în regiunea de mijloc se istoviră întemeind societăţi pe acţiuni, iar cînd acestea dădeau faliment, alcătuiau neîntîrziat altele. Prin oraşele în curs de rapidă dezvoltare oameni pricepuţi în a organiza societăţi

cu capitaluri de milioane de dolari trăiau în case ridicate la repezeală de către dulgheri care, înainte de perioada marelui avînt economic, nu clădiseră decît grajduri şi şoproane. A fost o epocă în care arhitectura a devenit hidoasă, o epocă în care gîndirea şi învăţătura au stagnat. Lipsiţi de muzică, de poezie, de frumuseţe în vieţile ori avînturile lor, fiii unui popor întreg, doldora de energie nativă şi de vigoarea caracteristică existenţei duse pe meleaguri noi, se năpusteau de-a valma în era nouă. Un ins din Ohio, care fusese cîndva geambaş, cîştigă un milion de dolari de pe urma unui putinei brevetat, achiziţionat cu preţul unui cal de plug, îşi duse nevasta să viziteze Europa şi îşi cumpără la Paris un tablou pentru care a plătit cincizeci de mii de dolari. În alt stat în Vestul-Mijlociu, un individ, care vindea din uşă în uşă, prin toată ţara, doctorii, începu să se ocupe cu concesiuni petrolifere şi deveni fabulos de bogat, cumpără acţiunile a trei ziare şi, înainte de a atinge vîrsta de treizeci şi cinci de ani, reuşi să se aleagă guvernator al statului său. În slăvirea energiei de care dase dovadă, lipsa lui de pregătire ca om de stat fu trecută cu vederea.

În zilele dinainte de ivirea fabricilor, dinainte de trezirea lor nebunească, orăşelele Vestului-Mijlociu erau nişte biete localităţi care somnolau, viaţa lor era închinată practicii vechilor meserii, agriculturii şi negoţului. Dimineaţa, cetăţenii oraşelor acestora ieşeau la muncă în largul cîmpurilor ori la practica meşteşugurilor de dulgheri, potcovari, şelari, precum şi a acelora de croitori şi de cizmari. Ei citeau cărţi şi credeau într-un Dumnezeu zămislit în creierul unor oameni care aparţineau unei civilizaţii foarte asemănătoare cu a lor. Pe la ferme şi prin casele orăşelelor, bărbaţi şi femei ţinteau spre aceleaşi scopuri. Ei locuiau în căsuţe de lemn risipite pe plaiuri ca nişte cutii, dar construite foarte solid. Dulgherul care-i înălţa o casă fermierului o deosebea de hambar numai prin aceea că-i punea dedesubtul streşinii ceea ce numea el crestături şi-i ridica în faţă un pridvor cu stîlpi cioplţi. După ce o astfel de casă mică şi sărăcăcioasă fusese locuită multă vreme, după ce în ea se născuseră copii şi muriseră oameni, după ce suferiseră şi se bucuraseră într-însa bărbaţi şi femei înghesuiţi laolaltă prin cămăruţe mici, pe sub acoperişuri scunde, intervenea o schimbare subtilă. Casele deveneau aproape frumoase prin străvechea lor omenie. Fie-

care casă de acestea începea să oglindească personalitatea oamenilor care trăiau între zidurile ei.

Pe la ferme şi în casele de pe uliţele mărginaşe ale satelor viaţa se trezea din zori. În spatele lor era cîte un şopron pentru cai şi vaci, cîte un coteţ de porci şi de pui. Cînd se crăpa de ziuă, un cor de nechezături, de guiţări şi piuituri străpungea tăcerea. Flăcăiandrii şi bărbaţii ieşeau din case, se opreau în bătătura din faţa grajdurilor şi-şi întindeau trupurile ca nişte somnoroase animale. Braţele lor ridicate în sus păreau să implore zeii să le aducă zile frumoase, şi zilele frumoase veneau. Bărbaţii şi băieţanii se îndreptau către o cişmea din apropierea casei şi-şi spălau feţele şi mîinile cu apă rece. De prin bucătării se răspîndeau mirosul şi zarvele pregătirii bucatelor. Erau în mişcare şi femeile. Bărbaţii intrau în grajduri, să dea de mîncare vitelor, şi apoi se grăbeau să se întoarcă în casă, spre a se hrăni pe ei înşişi. Un grohăit continuu venea de către coteţele unde porcii ronţăiau porumb, iar peste case plutea o tăcere a sătuilor.

După gustarea de dimineaţă, oamenii şi dobitoacele o porneau împreună pe cîmp, să-şi îndeplinească fiecare îndatoririle lor, iar prin odăile caselor femeile cîrpeau haine, puneau în borcane fructe pentru iarnă şi vorbeau despre treburi muiereşti. Pe uliţe, în zilele frumoase, treceau avocaţi, medici, slujbaşi de-ai tribunalului comitatului şi negustori, toţi fără haină. Zugravul trecea cu scara sa pe umăr. În liniştea care dăinuia, se putea auzi bocănind ciocanele dulgherilor care meştereau la o nouă locuinţă pentru vreun fiu de negustor însurat c-o fiică de fierar. Un simţămînt de domoală creştere se pomeni înmugurind în minţile pînă atunci adormite. Era vremea trezirii în ţară a artei şi a frumosului.

Apoi se ridică Industria uriaşă. Copiii, care la şcoală citiseră despre Lincoln, cum străbătuse o pădure întreagă numai ca să ia cu împrumut prima lui carte de citire, şi aflaseră despre Garfield, flăcăul care trăsese la edec şi apoi devenise preşedinte, începură să citească prin ziare şi reviste despre oameni care, graţie facultăţii lor de-a şti cum se dobîndesc şi se păstrează banii, se pomeniseră peste noapte putrezi de bogaţi. Pe oamenii aceştia scriitori anume tocmiţi îi numeau mari, şi mintea poporului nu era destul de matură ca să combată puterea acestor scorneli mereu şi mereu repetate. Aidoma unui copil, poporul credea ceea ce li se spunea.

În vreme ce cu dolarii grijuliu economisiţi de către localnici se construia noua fabrică, tinerii din Bidwell porniră să lucreze printr-alte părţi. După ce în subsolul statelor vecine se descoperi petrol şi gaz, ei se îndreptară spre oraşele în rapidă dezvoltare, de unde se înapoiau acasă şi istoriseau poveşti minunate. Prin oraşele în plină dezvoltare oamenii cîştigau cîte patru, cinci şi chiar şase dolari pe zi. Într-ascunsele, atunci cînd nu se afla de faţă nici unul dintre cei mai vîrstnici, ei se aşterneau pe destăinuit aventuri trăite de dînşii prin ţinuturile acelea noi, povesteau cum, atrase de fluxul de bănet, năvăleau femeile din oraşele mari, şi vorbeau de petrecerile lor cu acele femei. Tînărul Harley Parsons, al cărui tată era pantofar şi care învăţase fierăria, plecă să se angajeze la una dintre noile schele petroliere. El se înapoie acasă, purtînd o jiletcă de mătase fantezie, şi-şi uimi prietenii prin aceea că-şi îngăduia să cumpere şi să fumeze ţigări de foi de cîte şase cenţi bucata. Buzunarele îi erau doldora de bani.

— N-am să mai stau eu mult în orăşelul ăsta, puteţi fi voi siguri, răbufni el într-o seară, în mijlocul unui cerc de admiratori adunaţi în faţa magazinului de mode al lui Fanny Twist, care se găsea în josul străzii mari. M-am ţinut cu o chinezoaică şi cu o italiancă şi cu una din America de Sud, zise, după care pufăi din ţigară şi scuipă pe trotuar. Sînt hotărît să obţin cît mai mult de la viaţă. Am să mă duc înapoi şi am să stabilesc un record. Înainte de-a muri, am să mă ţin cu cîte o femeie din fiecare naţie de pe suprafaţa pămîntului, asta am să fac.

Joseph Wainsworth, şelarul, primul dintre locuitorii Bidwellului care simţise mîna grea a industrializării apăsîndu-i umerii, nu-şi putea reveni de pe urma convorbirii cu Buttersworth, fermierul, care-i ceruse să-i repare hamurile ieşite din maşinile unei fabrici. Pe Wainsworth viaţa îl făcu un om tăcut şi nemulţumit, care umbla prin atelier tot mormăind cuvinte de neînţeles. Cînd Will Sellinger, ucenicul său, îl părăsi ca să se ducă la Cleveland, el nu-şi luă altul în loc, ci lucră singur o vreme. Îi merse numele că devenise urîcios şi în după-amiezile de iarnă fermierii nu se mai abăteau pe la el să flecărească. Sensibil cum era, Joe se simţea asemenea ca un pigmeu, ca o stîrpitură care stă toată vremea în preajma unui uriaş în stare oricînd şi din cel mai neînsem-

nat pretext — dacă i-ar căşuna — să-l distrugă. Toată viaţa sa îşi tratase clienţii cam de sus. „Dacă nu le place lucrul meu, n-au decît să se ducă la dracu, le spunea ucenicilor săi. Eu-mi cunosc meseria şi n-am să-mi plec înaintea nimănui capul."

Atunci cînd Steve Hunter puse bazele întreprinderii sale, The Bidwell Plant-Settind Machine Company, şelarul cumpără din economiile sale acţiuni în valoare de o mie două sute de dolari. Într-o zi, cînd fabrica era încă în construcţie, auzi că Steve plătise o mie două sute de dolari pe un strung nou, care tocmai sosise cu mărfarul şi fusese aşezat pe podeaua clădirii neterminate. Hunter adusese la cunoştinţa unui fermier că strungul va face munca a o sută de oameni, iar fermierul venise să repete în atelierul lui Joe ceea ce auzise. Vestea îl izbi puternic pe Joe, şi el ajunse pînă acolo încît să creadă că cei o mie două sute de dolari, pe care personal îi investise în capitalul societăţii, erau chiar banii folosiţi de societate la cumpărarea strungului. Banii aceia el îi cîştigase în decursul unei întregi vieţi de sforţări, iar acum iată că se cumpărase cu ei o maşină care avea să înlocuiască munca a o sută de oameni. Banii lui se şi înmulţiseră de o sută de ori, şi el era uimit că faptul acesta nu-l bucura. Într-unele zile se simţea fericit, dar apoi fericirii sale îi luă locul o stranie depresiune. Să ne închipuim că, la urma urmei, maşina de răsădit nu ar da rezultate. Ce se va mai putea face atunci cu strungul, cu maşina cumpărată din banii lui ?

Într-o seară, după ce se întunecase, fără a-i spune nevestei nimic, o apucă pe Turner's Pike, pînă la vechea fabrică din Pickleville, unde Hugh, împreună cu nătărăul de Allie Mulberry şi cu cei doi mecanici aduşi de la oraş se străduiau să îndrepte cusururile maşinii de răsădit. Joe voia să dea ochi cu lunganul cel deşirat venit din Vest şi avea de gînd să intre în vorbă cu el şi să-i ceară părerea asupra posibilităţilor de reuşită ale noii maşini. Insul din epoca sîngelui şi a cărnii voia să-şi impună prezenţa celui ce aparţinea epocii noi, a fierului şi a oţelului. Pînă să ajungă la fabrică, se lăsase întunericul, şi cei doi muncitori de la oraş şedeau pe un cărucior în faţa gării Wheeling, fumîndu-şi pipele de seară. Joe trecu prin faţa lor, merse pînă la uşa gării, apoi se înapoie de-a lungul peronului şi ieşi din nou pe Turner's Pike. Poticnindu-se, el o apucă pe poteca din marginea şo-

selei și curînd îl zări venind pe Hugh McVey. Era una dintre serile acelea în care, copleșit de singurătate și uimit că noua sa situație în viața orășelului nu reușise să-l apropie de oameni, Hugh se dusese să se plimbe în lungul străzii mari, sperînd că cineva va înfrînge totuși stinghereala lui și va intra în vorbă cu dînsul.

Cînd șelarul îl văzu pe Hugh înaintînd pe potecă, el se ascunse după un colț de gard și, lăsîndu-se pe vine, privi la acest om precum privise și Hugh la băieții French cînd munceau pe ogorul de varză. Gînduri ciudate îi trecură prin minte. Silueta aceea extraordinar de înaltă i se păru oarecum înspăimîntătoare. El se mînie ca un copil și pentru o clipă se gîndi că de-ar fi avut o piatră în mînă ar fi aruncat cu ea în omul acesta, al cărui creier îi răscolise într-atîta viața. Apoi, cînd silueta lui Hugh se îndepărtă pe potecă, îi veni un alt gînd.

— Am muncit toată viața pentru o mie două sute de dolari, pentru suma care a folosit la cumpărarea unei mașini de care omul acesta nici nu se sinchisește, mormăi el. Poate c-am să cîștig mai mulți bani decît am investit ; Steve Hunter spune că e probabil. Dacă mașinile o să distrugă meșteșugul de șelar, ce importanță are ? Tot am să stau bine. Ceea ce trebuie făcut este să te adaptezi vremurilor noi, să te trezești, asta e soluția. Cu mine e la fel ca și cu toți ceilalți : cine nu riscă, nu cîștigă nimic.

Joe ieși din ascunzișul său și se luă pe furiș după Hugh. Își dădu seama că-l copleșește un sentiment de adorare și se gîndi c-ar vrea să se strecoare pînă lîngă Hugh și să-i atingă cu degetul poala hainei. Temîndu-se însă de a încerca un atît de cutezător lucru, gîndurile sale prinseră o altă întorsătură. O luă la fugă prin întuneric spre oraș și, după ce trecu podul și ieși pe șinele de cale ferată ale liniei New York Central, o apucă spre vest și merse de-a lungul șinelor, pînă ce ajunse la fabrica cea nouă. Zidurile încă neterminate se înălțau prin întuneric parcă pînă la cer, iar în jur zăceau grămezi de materiale de construcție. Noaptea fusese întunecoasă și înnorată, dar acum luna începea să se strecoare printre nori. Joe se cățără și trecu peste o stivă de cărămizi și intră înăuntrul clădirii, strecurîndu-se printr-o fereastră. Își pipăi, de-a lungul pereților, drumul cu degetele, pînă ce ajunse la o grămadă de fier, acoperită cu o pătură de cau-

ciuc. Era sigur că ăla trebuie să fie strungul cumpărat cu banii lui, maşina care avea să înlocuiască munca a o sută de oameni şi care avea să-i asigure o bătrîneţe îmbelşugată. Nimeni nu pomenise de altă maşină care să fi fost descărcată şi adusă pe podeaua fabricii. Joe, în genunchi, îşi petrecu mîinile pe după grelele picioare de fier ale maşinii. „Ce puternică este! N-are să se rupă uşor!", gîndi el. Simţea nevoia să săvîrşească un lucru care, ştia bine, nu era decît o prostie: să sărute, aşa cum sta în genunchi în faţa ei, picioarele de fier ale maşinii, ori să murmure o rugăciune. În schimb, se ridică în picioare şi, strecurîndu-se iarăşi afară prin fereastră, se întoarse acasă. Se simţea ca renăscut şi plin de un alt curaj, din pricina întîmplărilor nopţii aceleia. Cînd sosi însă acasă şi poposi în faţa uşii, îl auzi pe vecinul său, David Chapman, rotarul care lucra la atelierul mobil al lui Charlie Collins, rostindu-şi rugăciunile în faţa ferestrei deschise a odăii lui de culcare. Joe ascultă un moment şi, pentru ce anume nici el nu putea înţelege, noua sa credinţă, abia dobîndită, fu spulberată auzind cele ce auzi. David Chapman, un metodist evlavios, se ruga pentru Hugh McVey şi pentru reuşita invenţiei sale. Joe ştia că şi vecinul lui îşi investise economiile în acţiunile noii societăţi. Crezuse că era singurul care să se fi îndoit de reuşită, dar se vădea acum că îndoiala se furişase şi în mintea rotarului. Imploratoarea voce a omului care se ruga, străfulgerînd liniştea nopţii, îi surpă şi îi nimici, pentru o clipă, propria-i încredere.

— O, Doamne, ajută-l pe Hugh McVey să înlăture toate piedicile ce-i stau în cale, se ruga David Chapman. Fă ca maşina de răsădit să fie o reuşită. Adu lumină în locurile pline de întuneric. O! Doamne, ajută-l pe Hugh McVey, robul tău, ca să reuşească în fabricarea maşinii lui de răsădit.

cartea a treia

capitolul VIII

Clara Buttersworth, fiica lui Tom Buttersworth, a absolvit liceul din Bidwell la vîrsta de optsprezece ani. Pînă în vara celor şaptesprezece ani de pînă atunci, fusese o fată înaltă, puternică şi musculoasă, sfielnică faţă de străini, însă îndrăzneaţă cu cei pe care-i cunoştea bine. Avea nişte ochi neînchipuit de blînzi.

Casa Buttersworth de pe Medina Road se afla în spatele unei livezi de meri, iar o altă livadă se întindea în dosul casei ; Medina Road pornea din Bidwell spre sud şi urca treptat către o regiune de dealuri nu prea înalte, iar din pridvorul lateral al casei Buttersworth vederea era minunată. Casa însăşi era o clădire mare de cărămidă, cu o cupolă deasupra, şi era socotită pe atunci cea mai luxoasă locuinţă din întreg districtul.

În spatele casei se aflau mai multe grajduri pentru cai şi vite. Cea mai mare parte din terenurile agricole stăpînite de Tom Buttersworth se găseau la nord de Bidwell, iar cîteva din cîmpurile sale erau la o depărtare de cinci mile de casă ; dar cum nu-şi muncea el însuşi pămîntul, asta n-avea importanţă. Ogoarele erau arendate unor oameni în dijmă. În afară de treburile lui de fermier, Tom se îndeletnicea şi cu alte afaceri. Era proprietarul a două sute de acri de pămînt deluros situat prin preajma casei care, cu excepţia cîtorva tarlale şi a unui petic de pădure, era în întregime destinat păşunatului oilor şi vitelor. În fiecare dimineaţă el trimitea gospodăriilor din Bidwell lapte şi smîntînă ; laptele şi smîntîna plecau în două căruţe mînate de oameni aflaţi în slujba lui. La vreo jumătate de milă spre vest de locuinţa sa exista,

situată pe o şosea laterală, într-o margine de cîmp, o zalhana unde se sacrificau vitele destinate pieţei din Bidwell. Tom era proprietarul zalhanalei şi avea în slujba lui o seamă de parlagii. Un pîrîu care izvora dintre dealuri, curgînd prin careva din cîmpurile de dincolo de casă, fusese stăvilit, şi la miazăzi de eleşteul astfel format se înălţa silueta unei gheţării. Tot el furniza şi gheaţă locuitorilor din oraş. În livezile sale, pe sub pomi, zumzăiau albinele a mai mult de o sută de stupi, Tom trimiţînd în fiecare an miere la Cleveland. Personal părea să nu facă nimic, dar mintea-i ageră nu-şi da o clipă de răgaz. Vara, în cursul după-amiezelor lungi şi somnoroase, cutreiera comitatul cu trăsura, cumpărînd oi şi vite, oprindu-se să trateze vînzări de cai cu vreun fermier, tocmindu-se pentru loturi noi de pămînt, veşnic în plină activitate. Avea o singură patimă. Îi plăceau caii trăpaşi, iuţi, dar îşi refuza bucuria de a poseda vreunul. „E un joc care te vîră doar în griji şi datorii, îi explica el prietenului său, bancherul John Clark. Îi las pe alţii să fie stăpîni de cai şi să dea faliment, alergîndu-i la curse. Eu unul doar asist la curse. În fiecare toamnă mă pot duce la Cleveland, la marele hipodrom Grand Circuit. Dacă-mi pierd minţile după vreun cal, pot paria zece dolari c-o să iasă cîştigător. Şi dacă nu iese, am pierdut zece dolari. De-aş fi însă proprietarul calului, aş pierde probabil sute de dolari cu cheltuielile de antrenament şi cu toate celelalte." Buttersworth era un om înalt, cu barbă albă, avea umeri largi şi mîini albe, nişte mîini oarecum mici şi subţiri. Mesteca tutun, dar în ciuda acestui obicei, avea grijă să se ţină atît pe el însuşi, cît şi barba-i albă într-o scrupuloasă stare de curăţenie. Soţia îi murise pe vremea cînd el era încă în plină putere, dar nu-i umblau ochii după femei. Mintea lui, se mărturisise el cîndva unui prieten, era prea absorbită de afacerile sale şi de caii frumoşi pe care îi văzuse, ca să mai aibă răgaz de asemenea prostii.

Ani în şir fermierul nu păru să dea prea multă atenţie fiicei lui, Clara, singurul său copil. În tot cursul copilăriei, fata fusese în grija uneia dintre cele cinci surori ale tatălui, dintre care numai una trăia la el şi-i vedea de gospodărie, celelalte fiind măritate pe la casele lor. Nevasta lui Tom Buttersworth fusese o femeie oarecum gingaşă, dar fiica moştenise puterea fizică a tatălui.

Cînd era în vîrstă de şaptesprezece ani, Clara avu o ceartă cu tatăl ei, care, pînă la urmă, a şi dus la stricarea relaţiilor dintre ei. Cearta începu către sfîrşitul lunii iulie. În vara aceea era foarte mult de lucru pe la toate fermele, şi mai mult de doisprezece oameni fuseseră tocmiţi să lucreze la grajduri, la livrarea gheţei şi laptelui în oraş şi la zalhanaua ce se găsea la depărtare de o jumătate de milă. În timpul acelei veri fetei i se întîmplă ceva. Ore în şir sta în camera ei, citind cărţi, ori lungită în hamac în livadă, privind printre frunzele fremătătoare ale merilor la cerul văratic. O lumină, ciudat de dulce şi de seducătoare, i se aprinsese în ochi. Trupul ei, care fusese băieţos şi puternic, începu să se schimbe. Învîrtindu-se de colocolo prin casă, i se întîmpla să zîmbească fără rost. Mătuşă-sa aproape că nu observă ce se petrecea cu dînsa, dar tatăl ei, care în tot cursul vieţii sale păruse că nici n-o ia în seamă, începu să fie atent. În prezenţa fetei se simţea şi el ca un tînăr. I se părea că retrăieşte zilele în care îi făcuse curte mamei fetei, zilele în care patima înavuţirii încă nu distrusese în el putinţa de a iubi, şi începu să-şi dea în mod vag seama că viaţa din juru-i era plină de semnificaţii. Uneori, după-amiaza, cînd o pornea în vreunul dintre drumurile lui lungi, cu trăsura, prin comitat, îi cerea fiicei sale să-l însoţească şi, cu toate că avea puţine lucruri de vorbit cu ea, un fel de curtenie se strecura în atitudinea tatălui faţă de fiică ; fata începuse parcă să se trezească. Atîta vreme cît era în trăsură cu ea, nu mesteca tutun, iar după o încercare-două de a se deda celuilalt nărav al său, fără ca să-i sufle fumul în obraz, renunţă să-şi mai aprindă luleaua în cursul acestor plimbări.

Înainte de vara aceea, Clara îşi petrecuse cu regularitate lunile de vacanţă laolaltă cu argaţii şi zilerii. Se urca în căruţe, vizita grajdurile, şi cînd se sătura de prezenţa oamenilor mai vîrstnici, se ducea la oraş să petreacă vreo după-amiază cu careva din prietenele ei de şcoală.

În vara cînd împlinea cel de-al şaptesprezecelea an, nu mai făcu nici unul dintre aceste lucruri. La masă mînca tăcută. Gospodăria Buttersworth era organizată în vremea aceea după vechiul obicei american : şi argaţii, şi oamenii care transportau gheaţa şi laptele în camioane, şi chiar cei care tăiau şi ciopîrţeau vitele şi oile mîncau la aceeaşi masă cu Tom Buttersworth, cu soră-sa, care conducea gospodăria, şi cu fiica lui. Cele trei fete năimite serveau şi în casă, iar după ce rînduiau bucatele

pe masă, veneau şi dînsele de se aşezau la locurile lor. Cei mai bătrîni dintre oamenii fermierului, dintre care mulţi o ştiau pe domnişoara Clara de cînd era copil, îşi făcuseră obiceiul de a o tachina. Vorbeau despre băieţii din oraş, tineri care lucrau ca angajaţi prin magazine, sau îşi făceau ucenicia la vreun meşteşugar şi dintre care vreunul o condusese cîndva acasă seara, după cîte o serbare şcolară sau după cîte o întrunire din cele aşa-zise „amicale“, ţinute sub patronajul bisericilor din oraş. După ce mîncau aşa cum mănîncă lucrătorii cînd sînt lihniţi de foame, adică văzîndu-şi numai de ce aveau în farfurie şi nefăcînd risipă de vorbe, argaţii şi zilerii se rezemau de speteazele scaunelor şi-şi făceau unii altora cu ochiul. Doi dintre ei începeau să înjghebe o conversaţie cu tîlc, referitoare la vreun incident din viaţa fetei. Careva dintre cei mai vîrstnici, care muncise la fermă ani îndelungaţi şi care se bucura printre ceilalţi de renumele unui mucalit, rîdea pe înfundatele. El se apuca să vorbească aşa ca şi cînd nu s-ar fi adresat nimănui anume. Numele său era Jim Priest şi, cu toate că număra patruzeci de ani cînd izbucnise Războiul Civil, participase ca soldat în acel război. La Bidwell era socotit un fel de potlogar, dar patronul său îl îndrăgea tare mult. Cei doi bărbaţi stăteau adesea de vorbă ore în şir cu privire la calităţile trăpaşilor mai de seamă. Jim fusese în război ceea ce se numeşte un ostaş care slujea în dobîndă, şi se şoptea prin oraş că ar fi fost şi dezertor şi unul dintre aceia care trăsese pe sfoară armata, tulind-o după ce încasase banii ce se plăteau ca un fel de primă fiecărui recrut. El nu se ducea sîmbetele după-amiază la oraş, dimpreună cu ceilalţi, şi nu încercase să intre în secţia locală a G.A.R. [1]. Sîmbăta, cînd ceilalţi muncitori se spălau, se rădeau şi îşi îmbrăcau hainele de sărbătoare, în vederea săptămînalei escapade în oraş, Jim chema pe cîte unul dintre ei în grajd, îi strecura în palmă un sfert de dolar şi-i spunea : „Adu-mi o litră şi vezi să nu uiţi“. Duminicile după-amiază se furişa în podul cîte unui grajd, îşi bea porţia lui săptămînală de *whisky*, se îmbăta şi uneori nu mai apărea pînă luni dimineaţa, cînd se pornea la lucru. Toamna, Jim îşi lua economiile şi se ducea să petreacă o săptămînă la marea reuniune de trap de la Cleveland, de unde

[1] Abreviere pentru *Grand Army of the Republic* (Marea armată a republicii), asociaţia veteranilor din Războiul Civil.

cumpăra un dar costisitor pentru fiica stăpînului, iar cu banii rămaşi paria la curse. Cînd îi surîdea norocul, rămînea mai departe la Cleveland, bînd şi chefuind pînă îşi topea toate cîştigurile.

Jim Priest era cel ce stîrnea totdeauna atacul şi începea tachinările la masă, iar în vara aceea cînd fata împlinise şaptesprezece ani şi arătă că nu mai era dispusă să-şi ciulească urechea la astfel de prostii, tot Jim fu cel care puse capăt obiceiului. La masă, el se rezemă de speteaza scaunului său, îşi mîngîie barba roşie şi ţepoasă, care acum prinsese să bată în cenuşiu, privi pe fereastra de deasupra capului Clarei şi povesti o întîmplare cu privire la încercarea de sinucidere a unui tînăr îndrăgostit de Clara. El istorisi cum că tînărul, vînzător la o prăvălie din Bidwell, luase de pe un raft o pereche de pantaloni, îşi legase un crac în jurul gîtului, iar pe celălalt îl agăţase de un cui în perete. Apoi sărise de pe tejghea şi abia fusese salvat de la moarte prin intervenţia unei fete care, trecînd prin faţa prăvăliei, îl zărise şi se năpustise înăuntru, tăindu-i ştreangul acela de crac de pantalon.

— Ei, ce ziceţi de una ca asta ? întrebă el. Era îndrăgostit de Clara noastră, v-o spun.

După îndrugarea snoavei aceleia, Clara se ridică de la masă şi ieşi în fugă din odaie. Ceilalţi muncitori, cărora li se alătură şi tatăl fetei, rîseră cu poftă. Mătuşa ei îl ameninţă însă cu degetul pe Jim Priest, eroul ispravei.

— De ce nu laşi fata în pace ? îl luă ea de scurt. N-o să se mărite niciodată, dacă rămîne aici unde îţi baţi joc de fiecare tînăr care îi dă un pic de atenţie.

La uşă, Clara se oprise şi, întorcîndu-se, îşi scoase limba la Jim Priest. Un nou hohot de rîs izbucni atunci. Scaunele fură împinse înapoi pe podea şi oamenii ieşiră din casă, îndreptîndu-se către treburile lor fie pe la grajduri, fie pe cîmp.

În vara în care cu Clara se petrecu schimbarea, ea stătea la masă, dar nu mai auzea poveştile înşirate de Jim Priest. Acum fata îi socotea vulgari pe muncitorii care înfulecau cu lăcomie din castroane — părere pe care nu o avusese niciodată mai înainte — şi dorea să nu mai fie silită să mănînce împreună cu dînşii. Într-o după-amiază, pe cînd sta lungită în hamacul din livadă, îi auzi pe unii dintre oameni şopăind în şopronul vecin despre schimbarea care se produsese într-însa. Jim Priest le explica, vezi Doamne, ceea ce se întîmplase.

— Cu Clara nu mai este de şagă, spunea el. Acum va trebui s-o tratăm într-un chip nou. A încetat să mai fie o puştancă. Va trebui s-o lăsăm în pace, ori, de nu, în scurtă vreme n-o să mai stea de vorbă cu nici unul dintre noi. Astea-s lucruri ce se întîmplă atunci cînd o fată începe să se socotească femeie. Seva a început să urce în copac.

Uimită de ceea ce auzea, fata sta lungită în hamac, cu privirea ridicată spre cer. Se gîndea la cuvintele lui Jim Priest şi încerca să priceapă cam ce voia el să spună. Mîhnirea o copleşi şi lacrimile i se urcară în ochi. Deşi nu ştia ce înţeles aveau cuvintele bătrînului cu privire la sevă şi la copac, înţelegea totuşi, într-un fel vag şi subconştient, cîte ceva din importanţa cuvintelor lui şi-i era recunoscătoare pentru grija de care dăduse dovadă, spunîndu-le celorlalţi să înceteze de a o mai tachina la masă. În mintea ei, bătrînul şi aproape istovitul muncitor cu barba ţepoasă, dar cu trupul încă solid, deveni o personalitate deosebit de însemnată. Clara îşi amintea recunoscătoare că, în ciuda tachinărilor lui, Jim Priest nu se pomenise niciodată spunînd vreun lucru care ar fi putut s-o jignească într-un fel oarecare. În noua dispoziţie în care se afla acum, asta conta mult. O mare dorinţă de înţelegere, de dragoste şi de prietenie puse stăpînire pe dînsa. Nu se gîndi să ceară nimic din toate acestea nici de la tatăl ei, nici de la mătuşă-sa, cu care nu vorbise niciodată despre lucruri intime ori apropiate sufletului ei, în schimb se întoarse cu gîndul spre bătrînul cel necioplit. Brusc, sute din minorele trăsături ale caracterului lui Jim Priest, la care nu se gîndise pînă atunci, îi răsăriră în minte. În grajduri, el nu maltratase niciodată animalele, cum făceau uneori ceilalţi argaţi. Cînd se îmbăta duminică după-amiază, el trecea clătinîndu-se prin grajduri, nu lovea caii şi nici nu-i înjura. Clara se întreba dacă n-ar fi fost posibil să intre în vorbă cu Jim Priest, să-i pună întrebări privitoare la viaţă şi la oameni şi să-l descoasă ce voia să spună cînd pomenise de sevă şi de copac. Muncitorul ăsta era bătrîn şi necăsătorit. Ea se întrebă dacă în tinereţea lui iubise vreodată vreo femeie. Hotărî singură că da. Cuvintele lui despre sevă trebuiau să fie, era convinsă, într-o legătură oarecare cu dragostea. Ce puternice îi erau mîinile ! Arătau noduroase şi aspre, dar era ceva frumos de puternic într-însele. Aproape că ar fi dorit ca bătrînul să-i fi fost tată. În tinereţea lui, în bezna nopţii, ori poate cînd fusese singur cu vreo fată, într-o pădure liniştită,

tîrziu spre seară, cînd soarele apunea, îşi pusese mîinile pe umerii fetei aceleia. O trăsese înspre el. Şi o sărutase.

Clara sări iute din hamac şi începu să umble pe sub pomii din livadă. Gîndurile ei în legătură cu tinereţea lui Jim Priest o uimeau. Era ca şi cum ar fi intrat, pe neaşteptate, într-o odaie în care un bărbat şi o femeie se lăsaseră pradă dragostei. Obrajii îi ardeau şi mîinile îi tremurau. Pe cînd călca domol peste tufele de iarbă şi buruieni care erau crescute printre pomi, unde lumina soarelui reuşea să se furişeze, albinele care veneau încărcate greu cu miere zburau roiuri-roiuri în jurul capului ei. Era ceva ameţitor şi totuşi plin de noimă în cîntecul ce se ridica dinspre stupi. Simţi cum zumzetul acela pătrunde prin toţi porii ei şi-i iuţeşte pasul. Cuvintele lui Jim Priest, care continuau să-i răsune în gînd, păreau a fi parte ale melodiei pe care o îngînau albinele.

„Seva a început să urce în copac“, îşi repetă ea în gura mare.

Cît de stranii şi pline de înţeles păreau aceste vorbe! Se asemănau cuvintelor pe care le-ar folosi, vorbind iubitei sale, un amant. Citise multe romane, dar ele nu conţineau asemenea vorbe. Era mai bine aşa. Era mai bine să le auzi rostite de buze omeneşti. Din nou se gîndi la tinereţea lui Jim Priest şi dori cu îndrăzneală ca el să mai fi putut încă fi tînăr. Îşi spuse că ar vrea să-l vadă în plină primăvară şi însurat cu o femeie tînără şi chipeşă. Se opri lîngă nişte uluci de unde se deschidea priveliştea unei păşuni aşezate pe dealuri. Soarele strălucea c-o nefirească intensitate; parcă şi iarba păşunii era mai verde decît o văzuse ea vreodată. Într-un arbore apropiat, două păsărele îşi spuneau şăgălnicii. Femeiuşca zbura nebuneşte de colo-colo, urmărită de bărbătuş. În rîvna lui, el era atît de pătimaş, încît zbura de-a dreptul prin faţa fetei, atingîndu-i obrazul cu aripa. Ea se înapoie prin livadă spre grajduri şi trecu printr-unul dintre acestea, nimerind în cale uşa deschisă a unui şopron lung, folosit spre a fi adăpostite în el căruţe şi trăsuri. Gîndul Clarei era absorbit în întregime de ideea de a-l găsi pe Jim Priest, de a sta poate în apropierea lui. Dar Jim nu era nicăieri, şi în bătătura din faţa şopronului, John May, un tînăr de douăzeci şi doi de ani, care abia de curînd se angajase la fermă, ungea roţile unei căruţe. El sta cu spatele întors şi, în timp ce mînuia roţile grele ale căruţei, i se puteau vedea

muşchii încordîndu-se sub cămaşa subţire de bumbac. „Aşa trebuie să fi arătat Jim Priest în tinereţe", cugetă fata.

Copilă de ţară, ea ar fi vrut să se apropie de tînărul acela, să intre în vorbă cu dînsul, să-i pună întrebări privitoare la multe lucruri ciudate din viaţă, pe care ea nu le înţelegea. Ştia că în nici un caz n-o să poată face aşa ceva, că totul nu era decît un vis nesăbuit care-i trecuse prin cap, dar visul acesta era dulce. Nu voia, totuşi, să stea de vorbă cu John May. Doar era o fetişcană şi se afla în perioada în care îi era silă de ceea ce socotea a fi vulgaritatea bărbaţilor care trudeau la fermă. La masă mîncau lacomi şi gălăgioşi, ca animalele înfometate. Ea voia o tinereţe asemănătoare cu tinereţea ei, cam necoaptă şi cam nesigură poate, dar rîvnind pofticioasă către necunoscut. Voia să se apropie strîns, foarte strîns, de cineva tînăr, puternic, tandru, stăruitor, frumos. Cînd muncitorul îşi ridică privirea şi o văzu stînd acolo şi privindu-l atît de atentă, se simţi ruşinată. Pentru o clipă, cele două jivine tinere, atît de puţin asemănătoare, se înfruntară, fixîndu-şi căutăturile una în ochii celeilalte, apoi, spre a-şi izgoni sfiala, Clara dădu să-nceapă un joc. Printre bărbaţii care lucrau la fermă ea trecuse întotdeauna drept un fel de băietan. Prin păşuni şi prin grajduri, se luase la trîntă şi se hîrjonise atît cu oamenii mai vîrstnici, cît şi cu cei tineri. În ochii lor, ea fusese întotdeauna o făptură privilegiată. Le era dragă şi era fiica stăpînului. Nimeni nu o brutaliza şi nimeni nu-şi îngăduia să săvîrşească ori să spună grosolănii faţă de ea. Un coş de porumb se afla chiar în uşa şopronului şi, repezindu-se către coşul acela, Clara apucă un ştiulete galben şi-l aruncă în direcţia muncitorului care ungea căruţa. Nimeri într-un stîlp al şopronului, chiar deasupra capului lui. Apoi, cu un rîs strident, fugi în şopron, printre căruţe, iar John o urmări.

John May era un om foarte hotărît. Era fiul unui muncitor din Bidwell şi îngrijise doi-trei ani de caii unui medic. Se întîmplase ceva între el şi soţia doctorului şi părăsise slujba aceea, pentru că avusese impresia că medicul ar fi intrat la oarecare bănuieli. Această întîmplare îl învăţase ce valoare are îndrăzneala în raporturile cu femeile. Încă de cînd venise să lucreze la ferma Buttersworth, avusese anumite gînduri cu privire la această fată care, socotea el, acum îl provocase. Era oarecum mirat de îndrăzneala ei, dar nu mai pierdu vremea cu întrebări. Ea îl invitase făţiş să o urmărească. Asta era de

ajuns. Stîngăcia şi nesiguranţa obişnuită îl părăsiră, şi John sări sprinten peste oiştile întinse ale căruţelor şi trăsurilor. O ajunse şi-o prinse pe Clara într-un colţ întunecos al şopronului. Fără nici un cuvînt, o apucă strîns în braţe şi o sărută, mai întîi pe gît şi apoi pe gură. Ea zăcea moale şi tremurătoare în braţele lui, şi el îşi înfipse mîinile în gulerul rochiei ei, spintecîndu-l dintr-o mişcare. Gîtul bronzat şi unul dintre sînii rotunzi şi tari fură daţi în vileag. Ochii Clarei se măriră a spaimă. Puterea îi reveni. Cu micul ei pumn dur şi colţuros îl izbi pe John May peste obraz şi, cînd dînsul se dete un pas înapoi, ea o zbughi din şopron. John May rămase nedumerit. Se gîndi că îl iscodise o dată şi că se va întoarce. „E cam necoaptă încă, gîndi el. Am luat-o prea repede. Am speriat-o. Data viitoare am să umblu mai încet.“

Alergînd, Clara străbătu grajdul şi apoi se îndreptă, domol, spre casă, urcînd sus, în camera ei. Un cîine ciobănesc o urmă pe scară şi se opri la uşă, dînd din coadă. Clara îi închise uşa în nas. Pentru o clipă, tot ce trăia şi respira i se părea urît şi grosolan. Era palidă în obraz şi, după ce lăsă jaluzelele, se aşeză pe pat, copleşită de o nouă şi ciudată teamă de viaţă. Nu voia să pătrundă nici razele soarelui pînă la dînsa. John May ieşise în urma ei din grajd şi stătea acum în ogradă, privind ţintă către casă. Îl vedea printre crăpăturile jaluzelelor şi ar fi dorit să-l poată ucide dintr-un singur gest al mîinii.

Plin de încredere virilă, tînărul muncitor o aştepta să apară la fereastră şi să se uite la el. Se întreba chiar dacă o mai fi altcineva decît ea în casă. Poate c-are să-i facă un semn cu mîna. Ceva cam în felul acesta se întîmplase şi între el şi soţia doctorului şi aşa se desfăşuraseră apoi lucrurile. Totuşi, după cinci sau zece minute, văzînd că nu se arată, se înapoie la munca lui, continuînd să ungă roţile căruţei. „Are să meargă mai încet decît credeam. E o fată sfioasă, nu s-a dat pe brazdă“, îşi spuse el.

Într-o seară, cu o săptămînă mai tîrziu, Clara şedea pe prispa laterală a casei cu tatăl ei, cînd John May intră în ogradă. Era într-o miercuri seara şi muncitorii fermei nu aveau obiceiul să se ducă-n oraş pînă sîmbătă, dar John era îmbrăcat în hainele sale cele bune, se bărbierise şi-şi unsese părul. Cu prilejul unei nunţi ori a unei înmormîntări, ţăranii îşi dădeau cu ulei pe păr. Era semn că un fapt foarte important urma să se petreacă. Clara se uită la el şi, în ciuda simţămîntului de

repulsie care o copleşi, ochii săi scînteiară. De cînd cu întîmplarea din şopron, se ferise să-l mai întîlnească, dar nu-i era teamă. De fapt, o învăţase ceva. Era o putere în ea cu care putea să cucerească bărbaţii. O parte din isteţimea moştenită de la tatăl ei îi venise în ajutor. Îi venea să rîdă de pretenţiile prostănace ale tînărului, să-şi bată joc de dînsul. Obrajii îi erau aprinşi de mîndria stăpînirii pe care o avea asupra situaţiei.

John May se apropie pînă la cîţiva paşi de casă şi apoi o coti pe cărarea care ieşea la şosea. El făcu un gest din mînă şi, din întîmplare, Tom Buttersworth, care privise pînă atunci spre lunca deschisă către Bidwell, se întoarse şi zări atît gestul, cît şi zîmbetul încrezut şi provocator de pe faţa lui John May. Se sculă în picioare şi se luă după argat, petrecîndu-l pînă în şosea. În el se luptau uimirea şi mînia, care mai de care să-i pună stăpînire pe inimă. Cei doi bărbaţi stătură de vorbă vreo trei minute în şosea, în dreptul casei, şi apoi se înapoiară. Argatul se duse pînă-n grajd, apoi se întoarse pe aceeaşi cărare spre şosea, de data asta purtînd sub braţ un sac în care se aflau hainele lui de lucru. El nu-şi mai ridică privirea cînd trecu. Iar fermierul reveni pe prispă.

Neînţelegerea care avea să surpe legăturile duioase ce începuseră să se înfiripe între tată şi fiică începu în acea seară. Tom Buttersworth era furios. Mormăia şi-şi încleşta pumnii. Inima Clarei bătea de zor. Dumnezeu ştie de ce se simţea vinovată, ca şi cum ar fi ieşit la iveală o legătură amoroasă cu tînărul acela. Multă vreme tatăl ei rămase tăcut, şi apoi şi el, ca şi argatul, se năpusti brutal şi mînios asupra ei.

— Unde-ai fost cu tipul ăla ? Ce-aţi făcut amîndoi ? o întrebă aspru.

Clara nu răspunse numaidecît întrebărilor tatălui ei. Îi venea să ţipe, să-l lovească peste faţă cu pumnul, aşa cum îl izbise pe ticălosul acela în şopron. Apoi mintea ei se strădui să facă faţă noii situaţii. Faptul că o învinuia de a fi căutat dinadins ceea ce se întîmplase o făcu să-l urască mai puţin pe John May. Acum avea pe altcineva pe care să-l urască în loc.

Clara nu-şi lămuri limpede lucrurile în chiar acea seară, dar, după ce tăgădui că s-ar fi dus vreodată undeva cu John May, izbucni în plîns şi fugi în casă. În întunericul camerei începu să cugete la cuvintele tatălui ei. Pentru un motiv pe care nu-l putea înţelege, atacul îndreptat împotriva sufletului ei îi părea

mai groaznic şi mai de neiertat decît cel săvîrşit împotriva trupului ei de către muncitorul acela în şopron. Vag, începu să priceapă că în acea după-amiază călduroasă cu soare tînărul fusese răscolit de prezenţa ei, precum fusese tulburată şi ea de cuvintele rostite de Jim Priest, de zumzetul albinelor din livadă, de păsărelele care se drăgosteau şi de propriile-i gînduri nedefinite. Fusese tulburat şi el, că era prost şi tînăr. Existase o scuză pentru zăpăceala lui. Era un lucru de înţeles, faţă de care puteai să ştii cum să te porţi. Ea nu mai avea acum nici o urmă de îndoială privitoare la capacitatea sa de a-l ţine în frîu pe John May. Iar în privinţa tatălui ei — era dreptul lui să-l bănuiască pe argat, dar de ce oare o bănuise şi pe ea ?

Nedumerită, fata se aşeză pe marginea patului, în întuneric, şi o privire dură i se aprinse în ochi. Ceva mai tîrziu, taică-său urcă scările şi bătu la uşă. El nu intră, ci rămase afară în coridor şi-i vorbi. Clara rămase liniştită cît ţinu conversaţia, şi aceasta îl încurcă pe tatăl ei, care se aştepta s-o găsească plîngînd. Faptul că nu plîngea îi păru o dovadă a vinovăţiei sale.

Tom Buttersworth, altminteri om isteţ şi perspicace, nu a înţeles niciodată firea fiicei lui. Era un om cu simţul proprietăţii foarte dezvoltat, şi o dată, pe cînd era proaspăt însurăţel, avusese o bănuială că ar fi ceva între nevasta sa şi un tînăr care muncea la ferma unde locuiau ei pe atunci. Bănuiala fusese neîntemeiată, dar pe tînăr îl dete afară din slujbă, şi într-o seară, cînd nevastă-sa, plecînd după cumpărături la oraş, întîrziase peste ora obişnuită, o porni după ea, iar cînd o zări pe stradă, intră într-o prăvălie ca să evite întîlnirea. Femeia avusese un necaz. Calul cu care venise începuse deodată să şchioapete şi trebui să facă drumul îndărăt acasă pe jos. Fără să se lase văzut, soţul o urmări de-a lungul şoselei. Era întuneric, femeia auzi paşi în urma sa şi se sperie, luînd-o la goană cale de o jumătate de milă pînă acasă. Tom aşteptă pînă o văzu intrînd, apoi intră şi el, prefăcîndu-se că vine de la grajd. Cînd dînsa îi povesti ce i se întîmplase calului şi ce spaimă trăsese pe şosea, îi fu ruşine ; dar întrucît a doua zi, cînd se duse să-l ia, calul, lăsat în grija unui geambaş, arăta sănătos, Tom intră iarăşi la bănuială.

Acum, pe cînd sta dincolo de pragul uşii fiicei sale, fermierul se simţi aşa cum se simţise în seara aceea de demult,

cînd o urmărise pe nevastă-sa de-a lungul şoselei. Cînd, fiind jos pe prispă, îşi întorsese brusc privirea şi văzuse gestul ce-l făcuse argatul, el se uitase de îndată şi la fiica sa. Arăta stînjenită şi, socotise el, vinovată. „Iarăşi aceeaşi poveste, reflectase el cu amărăciune, aşa mamă, aşa fiică — tot o apă şi-un pămînt.“ Şi sculîndu-se iute de pe scaun, pornise în urmărirea tînărului pînă în şosea şi-l dase afară din slujbă.

— Pleacă de-aici chiar în astă-seară. Nu vreau să te mai prind pe-aici, îi spuse el.

În întunericul din faţa camerei fetei, îi trecură prin gînd o seamă de cuvinte aspre, pe care ar fi vrut să le rostească. Uită că ea nu era decît o fată şi-i vorbi ca şi cum ar fi fost o femeie matură, vicleană şi vinovată.

— Hai, o somă el. Vreau să aflu adevărul. Dacă te-ai ţinut cu argatul acela, ai început de tînără. S-a petrecut ceva între voi?

Clara se îndreptă spre uşă şi-şi înfruntă tatăl. Ura faţă de el, izvorîtă în acea clipă şi de care n-avea să se mai descotorosească niciodată, îi dădu putere. Nu ştia la ce făcea aluzie, dar avea o senzaţie dureroasă că şi el, ca şi nătărăul din şopron, încerca să violeze ceva de mare preţ în firea ei.

— Nu ştiu despre ce vorbeşti, îi răspunse liniştit, dar ştiu un lucru. Nu mai sînt un copil. În cursul ultimei săptămîni am devenit femeie. Dacă nu mă vrei în casa ta, dacă nu-ţi mai sînt dragă, n-ai decît s-o spui şi am să plec.

Cei doi stăteau în întuneric şi încercau să se uite unul la altul. Clara era uimită de puterea ei şi de cuvintele care îi veniseră pe buze. Aceste cuvinte limpeziseră ceva. Simţea că dacă tatăl ei ar lua-o în braţe, ori ar rosti o vorbă blîndă şi înţelegătoare, totul s-ar putea uita. Ar fi putut reînnoda firul vieţii. În viitor, avea să înţeleagă multe lucruri pe care pînă atunci nu le înţelesese. Între ea şi tatăl ei putea să existe apropiere. I se urcară lacrimi în ochi şi-un hohot de plîns îi sta înfipt în gîtlej. Cum însă dînsul nu-i răspunse, ci, întorcîndu-se, se îndepărtase în tăcere, ea trînti uşa cu zgomot şi apoi stătu trează toată noaptea, albă şi mînioasă de supărare şi dezamăgire.

Clara plecă de acasă în toamna aceea, ca să devină studentă la universitate, dar înainte de plecarea ei se mai război o dată cu tată-său. În august sosi la Bidwell un tînăr care urma să predea în şcolile comunale şi ea îl întîlni la o cină

care a avut loc în subsolul bisericii. Tînărul o însoţi pînă acasă, şi în duminica următoare veni să-i facă o vizită. Clara îl prezentă — era un bărbat zvelt, cu părul negru, ochii căprui şi faţa serioasă — îl prezentă tatălui ei, care răspunse dînd din cap şi apoi se depărtă. Ea şi tînărul acela se plimbară pe un drum de ţară şi intrară într-o pădure. Băiatul era cu cinci ani mai în vîrstă decît ea şi fusese la universitate, dar Clara se simţea cu mult mai vîrstnică şi mai înţeleaptă decît el. Ceea ce se întîmplă cu atîtea femei i se întîmplase şi ei. Se simţea mai în vîrstă şi mai înţeleaptă decît toţi bărbaţii pe care îi cunoscuse vreodată. Hotărîse, precum hotărăsc cele mai multe femei pînă la urmă, că sînt două feluri de bărbaţi pe lume, cei ce seamănă cu nişte copii buni, blînzi, plini de intenţii frumoase — şi cei care, deşi rămîn copii, sînt obsedaţi de o vanitate stupidă de masculi şi-şi închipuie c-au fost născuţi să fie stăpînii vieţii. Gîndurile Clarei în această privinţă nu erau foarte limpezi. Era tînără şi gîndurile ei aveau ceva nebulos. Asta, cu toate că se izbise de realităţile vieţii şi le acceptase, şi cu toate că era dintre acelea care supravieţuiesc loviturilor date de viaţă.

În pădure, cu tînărul învăţător, Clara încercă o experienţă. Se lăsase seara şi se făcuse întuneric. Ştia că tatăl ei va fi furios că nu se întorcea acasă, dar puţin îi păsa. Îl îndemnă pe învăţător să vorbească despre dragoste şi despre relaţiile dintre bărbaţi şi femei. Se prefăcu de o naivitate ce nu-i mai aparţinea. Fetele de şcoală ştiu o sumedenie de lucruri pe care nu şi le aplică lor, pînă cînd se întîmplă cu ele ceva aşa cum se întîmplase cu Clara. Fiica fermierului deveni conştientă. Ştia mii de nimicuri pe care nu le ştiuse cu o lună în urmă şi începu să se răzbune pe bărbaţi pentru faptul că-i trădaseră aşteptările. În întuneric, pe cînd se întorceau spre casă, ea îl ispiti pe tînăr s-o sărute şi apoi zăcu în braţele lui timp de două ore, cu totul stăpînă pe ea însăşi, căznindu-se să descopere, fără însă a risca nimic, lucrurile pe care voia să le cunoască despre viaţă.

În noaptea aceea se certă din nou cu tatăl ei. Acesta încercă s-o dojenească pentru faptul că întîrziase aşa mult în societatea unui bărbat, dar ea îi închise uşa în nas. Într-altă seară, Clara ieşi sfidătoare din casă în tovărăşia tînărului învăţător. Se plimbară amîndoi pe un drum pînă ajunseră

în dreptul unui pod ce trecea peste un pîrîiaş. John May, care tot mai era încredinţat că fiica fermierului era îndrăgostită de el, îl urmărise în seara aceea pe învăţător pînă la casa Buttersworth şi aşteptase afară, cu gîndul să-l sperie pe rivalul său cu pumnii. Pe pod se petrecu ceva care îl făcu pe învăţător să se îndepărteze. John May se apropiase de cei doi tineri şi începuse să-i ameninţe. Podul tocmai fusese reparat şi o grămăjoară de pietre ascuţite se afla la îndemînă. Clara ridică o piatră şi i-o dete învăţătorului.

— Loveşte-l, spuse ea. Nu-ţi fie teamă. Nu e decît un laş. Loveşte-l cu piatra în cap.

Tustrei rămaseră locului în tăcere, aşteptînd să se întîmple ceva. John May era deconcertat de cuvintele Clarei. Crezuse că dînsa voia ca el s-o urmărească. Făcu un pas către învăţător, care lăsă piatra din mînă şi fugi. Clara porni înapoi pe şosea spre casă, urmată de muncitorul care bolborosea ceva, dar care, după cuvintele rostite de ea pe pod, nu îndrăznea să se apropie.

— Poate că nu făcea decît să se prefacă. Poate că nu voia ca tînărul ăla să afle ceea ce este între noi, bolborosea el, poticnindu-se prin întuneric.

Acasă, în salonul luminat, Clara şezu la o masă timp de o jumătate de oră, alături de tatăl ei, prefăcîndu-se că citeşte o carte. Parcă spera ca el să spună ceva care i-ar îngădui şi ei să-l atace. Cum nu se petrecu nimic, ea se duse sus de se culcă, dar iarăşi îşi irosi noaptea în nesomn, palidă de mînie la gîndul cruzimii inexplicabile a lucrurilor cu care viaţa părea să încerce a o lovi.

În septembrie, Clara părăsi ferma pentru a urma cursurile Universităţii din Columbus [1]. A fost trimisă acolo pentru că Tom Buttersworth avea o soră căsătorită cu un fabricant de pluguri, care trăia în capitala statului. După incidentul cu argatul acela şi neînţelegerea ce se ivise între el şi fiica sa, se simţea stingherit în prezenţa ei şi era bucuros s-o vadă plecată. Nu voia să o sperie pe soră-sa, povestindu-i cele întîmplate, iar cînd îi scrise, încercă să facă pe diplomatul. „Clara a trăit prea mult printre neciopliţii care lucrează pe

[1] Capitala statului Ohio.

pămînturile fermei mele, îi scrise el. A devenit şi ea cam grosolană. Ocupă-te de dînsa. Vreau să se mai şlefuiască. Fă-i cunoştinţă cu oameni bine." În sinea lui nădăjduia că în timpul absenţei ei de acasă fata va întîlni vreun tînăr şi se va mărita cu el. Cu două dintre surorile lui care plecaseră la şcoală aşa se petrecuseră lucrurile.

În luna care precedă plecarea Clarei, fermierul se strădui să se poarte ceva mai omeneşte şi mai blînd faţă de ea, dar nu reuşi s-o vindece de antipatia pe care ajunsese să i-o nutrească şi care prinsese rădăcini adînci în sufletul ei. La masă el făcea glume care erau primite cu hohote de rîs de către argaţi. Apoi se uita la fiică-sa, care nu părea să-l fi ascultat ce spune. Clara mînca iute şi ieşea în grabă din sufragerie. Ea nu se mai ducea să-şi viziteze prietenele de şcoală de la oraş, şi tînărul învăţător nu mai trecu s-o vadă. În după-amiezele lungi de vară se plimba în livadă printre stupi, ori sărea gardurile ca să ajungă în pădure, unde şedea ceasuri întregi pe cîte o buturugă, privind cu nesaţ arborii şi cerul. Tom Buttersworth ieşea şi el, grăbit, din casă. Se prefăcea că e tare ocupat şi în fiecare zi umbla cu trăsura de colo-colo prin tot ţinutul. Uneori socotea că fusese brutal şi crud în felul de a-şi trata fiica şi hotărî să-i vorbească despre asta şi să o roage să-l ierte. Apoi intra iarăşi la bănuială. Îşi lovea calul cu biciul şi gonea mînios pe şoselele pustii.

— În sfîrşit, e ceva la mijloc, bodogănea el în gura mare. Bărbaţii nu privesc la cîte o femeie şi nu încep apoi deodată să-i facă semne cu mîna în chip obraznic, cum a procedat cu Clara tînărul acela. A făcut-o chiar în văzul meu. Ea trebuie să-l fi încurajat.

O veche bănuială se trezi în sufletul lui. „A fost ceva necurat în viaţa maică-si şi e ceva necurat şi cu ea. Voi fi bucuros cînd va veni timpul să se mărite şi să se aşeze la casa ei, ca să nu mai port răspunderea", gîndea el, copleşit de amărăciune.

În seara în care Clara părăsi ferma, ca să prindă trenul ce avea s-o ducă departe de tatăl ei, Tom spuse că-l durea capul, un lucru de care el nu se plînsese niciodată pînă atunci, şi-i porunci lui Jim Priest s-o conducă la gară. Jim mînă caii, se ocupă de expedierea bagajelor şi îi ţinu de urît pînă la venirea trenului. Atunci o sărută curajos pe obraz.

— La revedere, fetiţo, îi spuse cu glas stins.

Clara îi fu atît de recunoscătoare, încît nu putu răspunde nimic. În tren petrecu o oră, plîngînd încet. Blîndeţea aspră a bătrînului argat ajutase mult la alinarea mîhnirii crescînde ce-i rodea sufletul. Simţea că este pregătită să înceapă viaţa din nou şi regreta că plecase de la fermă fără să fi ajuns la o mai bună înţelegere cu tatăl ei.

capitolul IX

Judecînd după concepţia acelor vremi, soţii Woodburn din Columbus erau bogaţi. Ei locuiau într-o casă mare şi ţineau două trăsuri şi patru servitori, dar nu aveau copii. Henderson Woodburn era de statură mică, purta o barbă cenuşie şi arăta îngrijit şi spilcuit. Era trezorierul unei societăţi care fabrica pluguri şi, totodată, trezorierul bisericii ai cărei enoriaşi erau el şi soţia sa. În tinereţe i se spunea „Hen“ [1] Woodburn, şi fusese persecutat de către băieţii mai mari, iar cînd deveni bărbat şi după ce isteţimea şi stăruitoarea lui răbdare făcură din el un factor destul de puternic în activitatea economică a oraşului său de baştină, începu oarecum şi el să terorizeze pe oamenii ce îi erau subordonaţi. Socotea că soţia sa, Priscilla, se trăgea dintr-o familie mai de vază decît a lui şi se cam temea de ea. Cînd nu se înţelegeau într-o chestie oarecare, ea îşi afirma părerea cu blîndeţe, dar cu fermitate, în timp ce el bombănea cîtăva vreme, pentru ca, în cele din urmă, să cedeze. După cîte o astfel de neînţelegere, soţia îşi petrecea braţele în jurul gîtului său şi îl săruta pe chelia din creştetul capului. Apoi totul se uita.

Viaţa din casa soţilor Woodburn se desfăşura în tăcere. După agitaţia şi zgomotul de la fermă, tăcerea de aici o sperie pe Clara multă vreme. Chiar cînd era singură în camera sa, umbla în vîrful picioarelor. Henderson Woodburn era cufundat în munca lui şi, cînd se înapoia seara acasă, îşi lua

[1] Joc de cuvinte: „Hen“, diminutivul lui Henderson, înseamnă în acelaşi timp şi „găină“.

cina în tăcere şi apoi se apuca iar de lucru. Aducea cu el acasă registre de contabilitate şi diferite acte de la birou, pe care le întindea pe masa din salon. Soţia lui, Priscilla, şedea într-un fotoliu încăpător sub lampă şi împletea ciorapi pentru copii. Clarei îi spunea că sînt ciorapi pentru copiii oamenilor săraci. De fapt, ciorapii aceia nu părăseau niciodată casa. Într-un cufăr mare din camera Priscillei, aflată la etaj, zăceau sute de perechi de ciorapi împletiţi în decursul celor douăzeci şi cinci de ani ai vieţii ei conjugale.

Clara nu era prea fericită în casa Woodburnilor, dar — pe de altă parte — nu era nici tare nefericită. Îşi urma cursurile la universitate cu destul succes şi pe înserate se ducea la plimbare cu cîte o colegă de clasă, asista la vreun matineu de teatru ori citea. Seara sta împreună cu mătuşa şi unchiul, pînă ce nu mai putea îndura tăcerea, şi apoi se urca în camera sa, unde învăţa pînă ce venea ora culcării. Din cînd în cînd, îşi însoţea rudeniile la vreo reuniune ce avea loc sub auspiciile bisericii al cărei trezorier era Henderson Woodburn, ori se ducea cu ei la mesele oferite de alţi oameni de afaceri avuţi şi respectabili. Adeseori, fiii persoanelor cu care se frecventa familia Woodburn ori colegi de la universitate veneau seara să-i facă o vizită. În astfel de prilejuri, Clara şi tînărul respectiv şedeau de vorbă în holul casei. După o vreme, între ei se aşternea tăcerea, simţindu-se jenaţi unul faţă de altul. Din camera alăturată, Clara putea auzi atunci foşnetul hîrtiilor acoperite cu coloane de cifre la care lucra unchiul ei. Igliţele mătuşii sale zbîrnîiau şi ele de mama focului. Tînărul povestea despre un meci de fotbal, ori — dacă era cumva mai ieşit în lume — îşi istorisea experienţele de comis-voiajor care vindea mărfurile fabricate ori comercializate de respectivul său tată. Aceste vizite începeau toate la aceeaşi oră, la opt seara, şi junele pleca exact la ora zece. Clara începu să simtă că atari vizite constituiau un fel de ocazii de apreciere neguţătorească şi că tinerii veneau să vadă marfa. Într-o seară, unul dintre aceşti bărbaţi, un tînăr cu şugubeţi ochi albaştri şi cu păr galben răvăşit, fără să vrea, o tulbură adînc. Toată seara îi vorbise întocmai cum vorbiseră toţi ceilalţi pînă atunci, şi apoi, la ora statornicită, se ridicase de pe scaun, să plece. Clara îl însoţise pînă la uşă. Acolo îi întinse mîna,

pe care el o strînse în mod cordial. Apoi se uită la ea şi ochii îi clipiră.

— Am petrecut bine, spuse el.

Clara simţi o dorinţă bruscă şi copleşitoare să-l îmbrăţişeze. Voia să-i tulbure calmul, să-l uimească, sărutîndu-l pe buze ori ţinîndu-l strîns în braţele ei. Închizînd iute uşa, rămase cu mîna pe clanţă, cu tot trupul cuprins de un tremur. Toate subprodusele banale ale nebuniei industriale ce cuprinsese epoca ei continuau în camera de alături. Foile de hîrtie foşneau, igliţele mătuşii clănţăneau metalic. Clara simţi că ar vrea să-l cheme pe tînăr înapoi în casă, să-l ducă în camera unde o activitate fără rost îşi urma drumul fără sfîrşit, iar acolo să săvîrşească nici ea nu ştia ce, ca să-i scandalizeze pe ei şi pe el, cum nu mai fuseseră ei scandalizaţi niciodată pînă atunci. Ea fugi iute sus pe scări. „Ce o fi cu mine?“, se întrebă neliniştită.

Într-o după-amiază de mai, în cursul celui de-al treilea an de universitate, Clara şedea pe malul unui pîrîiaş la margine de pădurice, undeva în hotarul unui sat aflat în partea de miazănoapte a oraşului Columbus. Alături de dînsa sta un tînăr cu numele de Frank Metcalf, pe care îl cunoştea de un an şi care urmase cîndva aceleaşi cursuri cu dînsa. Era fiul preşedintelui societăţii care fabrica pluguri, unde unchiul său îndeplinea funcţia de trezorier. Pe cînd şedeau unul lîngă altul la marginea pîrîului, lumina amurgului începu să scadă şi se coborîră umbrele serii. În faţa lor, de cealaltă parte a unui cîmp deschis, se înălţau zidurile unei fabrici, şi Clara îşi aminti că sirena sunase de multă vreme şi că lucrătorii plecaseră acasă. Nu mai avu astîmpăr şi sări în picioare. Tînărul Metcalf, care pînă atunci vorbise foarte serios, se ridică şi el şi veni lîngă dînsa.

— Nu mă pot căsători decît peste doi ani, dar ne putem logodi, şi asta va împăca binele cu păcatul, dacă e vorba de lucrurile pe care le vreau şi le doresc. Nu e vina mea că nu pot să-ţi cer să te măriţi cu mine acum, declară el. Peste doi ani am să moştenesc unsprezece mii de dolari, pe care mi i-a lăsat mătuşa. Dar nebuna n-a avut altă treabă decît să prevadă în testament să nu primesc nimic, dacă mă însor înainte de a împlini douăzeci şi patru de ani. Vreau să pun mîna

pe banii ăştia: trebuie să pun mîna pe ei, dar trebuie, de asemenea, să pun mîna şi pe tine.

Clara îşi întoarse privirea spre întunericul care se îngrămădea jur împrejur şi-l lăsă să-şi termine discursul. Toată după-amiaza nu vorbise aproape decît de asta, iarăşi şi iarăşi.

— În sfîrşit, n-am încotro, sînt şi eu om, spuse el stăruitor. N-am încotro, te doresc. Mătuşa a fost o proastă bătrînă.

Şi începu să explice nevoia de a rămîne neînsurat, ca să poată primi cei unsprezece mii de dolari.

— Dacă nu obţin banii aceia, am să fiu la fel cum sînt acum. N-o să fiu bun de nimic. Apoi, deodată, exasperat, îşi vîrî mîinile în buzunare şi privi ţintă în beznă, peste cîmpuri. Nimic nu reuşeşte să mă mulţumească, urmă el. Mi-e silă să lucrez în întreprinderea tatălui meu şi mi-e silă să merg la şcoală. Peste numai doi ani am să primesc banii. Tata nu poate să mi-i ia. Am să pun mîna pe ei şi am s-o şterg. Nu ştiu exact ce am să fac. Poate c-o să mă duc în Europa, asta cred c-am să fac. Tata vrea să rămîn aici şi să lucrez la el. La naiba cu treburi de-alde-astea. Vreau să călătoresc. Am să mă fac soldat sau aşa ceva. În orice caz, am s-o şterg de aici şi am să mă duc undeva unde să fac ceva interesant, ceva viu. Tu poţi veni cu mine. O s-o luăm din loc amîndoi. N-ai curajul? De ce nu vrei să fii a mea?

Tînărul Metcalf o apucă pe Clara de umeri şi încercă s-o cuprindă în braţe. Ei se zbătură o clipă şi apoi, dezgustat, el se dădu un pas înapoi şi începu să-i facă reproşuri. Clara se depărtă, trecînd de-a curmezişul peste două-trei locuri virane, şi ieşi pe o uliţă cu case de muncitori, în vreme ce junele o urma îndeaproape. Se lăsase noaptea, şi lumea de pe strada din faţa fabricii îşi şi terminase masa de seară. Copiii şi cîinii se zbenguiau pe stradă, şi un miros stăruitor de mîncare plutea în aer. Spre vest, peste cîmpuri, trecu un tren de călători în drum spre oraş. Luminile lui formau mişcătoare pete gălbui pe fundalul cerului de-un albăstrui închis. Clara se întreba de ce venise în acest loc îndepărtat împreună cu Frank Metcalf. Nu-i plăcea, dar era o nelinişte într-însul asemănătoare neliniştii pe care o trăia ea. Nu voia să accepte viaţa în mod stupid,

şi acest fapt îl înfrăţea cu dînsa. Deşi nu avea mai mult de douăzeci şi doi de ani, reuşise să-şi şi facă un nume prost. O slujnică din casa tatălui său făcuse un copil cu el, şi-l costase o grămadă de bani s-o hotărască să-şi ia copilul şi să plece, fără a provoca un scandal public. În cursul anului precedent, fusese dat afară de la universitate, pentru că îl aruncase pe un alt tînăr jos de pe nişte scări, şi se şoptea printre studente că i se întîmpla adesea să se îmbete crunt. De un an de zile încercase a se împrieteni cu Clara, îi scrisese scrisori, îi trimisese flori acasă, iar cînd o întîlnea pe stradă, se oprea ca să stăruie a-i accepta prietenia. În acea zi de mai, ea îl întîlnise pe stradă şi el o rugase să-i dea prilejul să stea de vorbă mai serios cu ea. Se întîlniseră la o răscruce pe unde treceau tramvaiele către suburbanele oraşului.

— Hai, stăruise el, hai să facem o plimbare cu tramvaiul. Hai să scăpăm de mulţime. Vreau să-ţi vorbesc.

O apucase de braţ şi aproape că o tîrîse pînă la tramvai.

— Vino s-auzi ce am de spus, insistase, şi apoi, dacă nu vrei să ai cu mine nici în clin, nici în mînecă, nu-i nimic. N-ai decît să mi-o spui şi am să te las în pace.

După ce îl însoţise în suburbia cu case de muncitori, în jurul căreia îşi petrecuseră după-amiaza aceea pe cîmp, Clara înţelese că omul nu avea nimic altceva de destăinuit în afară de nevoile trupului său. Totuşi presimţea că mai avea ceva pe suflet care rămăsese nespus. Era neliniştit şi nemulţumit de viaţa lui şi, în sinea ei, Clara simţea acelaşi lucru privitor la viaţa ei. În ultimii trei ani ea se întrebase adesea de ce venise la universitate şi ce avea de cîştigat de pe urma faptului că învaţă atîtea lucruri din cărţi. Zilele şi lunile treceau şi nu se alegea cu nimic decît cu anumite cunoştinţe destul de neinteresante, care mai înainte îi lipseau. Şi la ce aveau să-i folosească cunoştinţele acestea, ea nu putea pricepe. Doar n-aveau nimic comun cu probleme cum ar fi atitudinea ei faţă de bărbaţi ca alde John May, argatul, ori de soiul învăţătorului care o învăţase totuşi ceva cînd o ţinuse în braţe şi o sărutase, şi chiar de felul tînărului ăstuia negricios şi îmbufnat care umbla acum lîngă ea, vorbindu-i despre nevoile lui trupeşti. I se părea Clarei că orice an în plus petrecut la universitate n-ar folosi decît să facă dovada inutilităţii

studiului. Acelaşi lucru credea şi despre cărţile pe care le citea, şi despre gîndurile şi acţiunile oamenilor mai vîrstnici care o înconjurau. Mătuşa şi unchiul nu vorbeau mult, dar păreau încredinţaţi că ea ar voi să trăiască o viaţă asemănătoare aceleia pe care o trăiau dînşii. Se gîndea cu silă la perspectiva de a se mărita cu vreun fabricant de pluguri sau de vreun anost bun de consum, după care avea să-şi petreacă zilele împletind la ciorapi pentru copii care nu vor veni pe lume niciodată, ori îndeletnicindu-se, spre a-şi manifesta nemulţumirea, cu cine ştie ce alte treburi deopotrivă de zadarnice. Îşi dădea cu dezgust seama că bărbaţii de o seamă cu unchiul ei, care îşi petreceau viaţa adunînd coloane peste coloane de cifre, ori repetînd şi răsrepetînd lucruri înfiorător de banale, nu puteau concepe o altă viaţă pentru femeile lor, în afară de aceea de a trăi în casă, de a-i sluji, de a purta poate rochii destul de arătoase, spre a-i ajuta să-şi afirme prosperitatea şi succesul, pentru ca, în cele din urmă, să accepte prosteşte mediocritatea şi plictiseala, o soartă împotriva căreia se revoltau atît ea, cît şi tînărul pasionat şi frămîntat de contraziceri, care păşea acum alături de dînsa.

La un curs la universitate, Clara făcuse cunoştinţă, în decursul celui de-al treilea an, cu o fată numită Kate Chanceller, care împreună cu fratele ei venise la Columbus dintr-un orăşel din Missouri. Acea fată o ajută să dea formă gîndurilor ei pînă atunci învălmăşite şi o stîrni să priceapă nepotrivirile dinlăuntrul vieţii sale. Fratele colegei, o fire studioasă şi liniştită, lucra într-un post de chimist la o uzină undeva la marginea oraşului. Era muzician şi voia să devină compozitor. Într-o seară de iarnă, sora lui, Kate, o adusese pe Clara în apartamentul unde locuiau amîndoi, şi tustrei se împrieteniră. Acolo Clara aflase ceva ce nu înţelesese încă şi n-avea să izbutească niciodată să realizeze clar. Adevărul era că fratele colegei sale semăna a femeie, iar Kate Chanceller, care purta fuste şi avea trup de femeie, era ori semăna în sinea ei a bărbat. Kate şi Clara petrecură, apoi, multe seri împreună şi vorbiră despre multe lucruri în care nu se prea vîră studentele în conversaţiile lor. Kate era o făptură cu gînduri îndrăzneţe şi viguroase şi se căznea să-şi dibuie calea prin hăţişul problemelor vieţii ei personale. Adeseori, pe cînd se plimbau

de-a lungul străzilor ori şedeau împreună seara, Kate îşi uita camarada şi vorbea despre ea însăşi şi despre greutăţile situaţiei sale în viaţă.

— Este absurd felul în care-s potrivite lucrurile, spunea ea. Din pricină că trupul mi-e plămădit într-un anumit fel, mi se cere să accept anumite reguli de trai. Regulile acestea n-au fost făcute pentru mine. Bărbaţii le-au fabricat aşa cum se fabrică, de pildă, cuţitele de deschis cutii de conserve, cu toptanul. Apoi, după ce se uită la Clara şi rîse, adăugă : Încearcă să-ţi închipui cum aş arăta cu un boneţel de dantelă pe cap, aidoma aceluia pe care-l poartă mătuşă-ta prin casă, petrecîndu-mi zilele cu împletirea ciorapilor de copii.

Cele două fete petrecuseră ore peste ore vorbind despre viaţa lor şi discutînd asupra deosebirilor între firea uneia şi a celeilalte. Această experienţă avu asupra Clarei o foarte mare înrîurire. Întrucît Kate era socialistă, iar Columbus devenea văzînd cu ochii un oraş industrial, ea vorbea despre rosturile capitalului şi ale muncii şi despre efectele pe care-or să le aibă condiţiile în curs de schimbare asupra vieţii bărbaţilor şi femeilor. Clara îi putea vorbi Katei ca şi unui bărbat, dar antagonismul atît de adesea existent între bărbaţi şi femei nu se strecură în prietenia lor, ca s-o strice. În serile în care Clara se ducea acasă la Kate, mătuşa ei trimitea trăsura ca să o ia la orele nouă. Kate o însoţea pînă acasă. Cînd ajungeau la locuinţa soţilor Woodburn, intrau împreună. Kate discuta deschis şi liber cu domnul şi doamna Woodburn, aşa cum vorbea cu Clara şi cu fratele ei. „Hai, spunea ea rîzînd, lăsaţi la o parte socotelile, iar dumneavoastră ciorapii la care împletiţi. Să stăm de vorbă."

Se aşeza într-un fotoliu, picior peste picior, şi conversa cu Henderson Woodburn despre mersul afacerilor fabricii de pluguri. Se avîntau amîndoi în discutarea meritelor respective ale liberului schimb şi ale ideilor protecţioniste. Apoi, cele două persoane mai în vîrstă se duceau la culcare, şi Kate mai sta de vorbă cu Clara. „Unchiul tău e o fosilă, spunea ea. Habar n-are de rostul lui în viaţă." Cînd pleca apoi pe jos prin oraş, către casă, Clara se îngrijora de riscurile care o pîndeau pe drum. „Trebuie să iei o birjă, ori să mă laşi să trezesc pe vizitiul unchiului

meu. Ţi s-ar putea întîmpla ceva“, se perpelea ea. Kate rîdea şi o lua din loc, păşind apăsat pe stradă, ca un bărbat. Uneori îşi vîra mîinile în buzunarele fustei, croite aidoma buzunarelor de pantaloni bărbăteşti, şi-i venea greu Clarei să realizeze, privind-o, că prietena ei e femeie. Faţă de Kate, ea deveni mai îndrăzneaţă decît fusese vreodată faţă de altcineva. Într-o seară îi povesti cele ce se petrecuseră cu dînsa în după-amiaza aceea de demult, cînd mintea i se înflăcărase la auzul cuvintelor rostite de Jim Priest despre seva ce se urcă în copaci, şi din pricina senzualei frumuseţi a zilei calde simţise nevoia atît de stăruitoare de a se apropia de cineva. Îi explică Katei cît de brutal fusese trezită din starea asta care, simţea dînsa, nu cuprindea în fond nimic păcătos.

— A fost ca o lovitură peste faţă croită de mîna lui Dumnezeu, spuse ea.

Kate Chanceller fu foarte mişcată de povestea Clarei şi o ascultă cu o înflăcărată lumină aprinsă în ochi. Ceva specific felului ei de a fi o îndemnă pe Clara să-i povestească şi întîmplarea cu învăţătorul, şi pentru prima oară ea dobîndi un fel de înţelegere faţă de bărbaţi de pe urma conversaţiei cu o femeie care era pe jumătate bărbat.

— Ştiu că n-a fost frumos din partea mea, spuse Clara. O ştiu acum cînd vorbesc cu tine, dar n-o ştiam atunci. M-am purtat tot aşa de prost faţă de el cum s-au purtat de nedrept faţă de mine John May şi tatăl meu. De ce oare trebuie ca bărbaţii şi femeile să lupte unii împotriva celorlalţi ? De ce trebuie ca bătălia asta dintre ei să continue într-una ?

Kate umbla în sus şi în jos prin faţa Clarei şi înjura ca un bărbat.

— O drace, exclamă ea, bărbaţii sînt atît de proşti, şi eu cred că nici femeile nu-s mai breze. Prea-s croiţi şi unii şi alţii după acelaşi calapod. Eu mă aflu la mijloc. Am şi eu problemele mele, dar n-am să vorbesc de ele. Ştiu ce am de făcut. Am să găsesc o muncă oarecare şi am să m-apuc de ea.

Apoi începu să vorbească despre stupiditatea bărbaţilor în relaţiile lor cu femeile.

— Bărbaţii urăsc femeile de teapa mea, spuse ea. Ei îşi fac socoteala că nu le putem fi de folos. Ce netoţi ! Ar

trebui să ne privească şi să ne studieze. Multe dintre noi îşi petrec viaţa îndrăgostite de alte femei, dar noi avem îndemînare. Fiind pe jumătate femei, ştim cum să tratăm femeile. Noi nu sîntem nici neîndemînatice, nici grosolane. Bărbaţii vor un anumit lucru de la tine. Un lucru fragil şi uşor de distrus. Dragostea e lucrul cel mai gingaş de pe lume. E ca o orhidee. Bărbaţii încearcă să culeagă orhideele cu cleştele de apucat gheaţa, netoţii!

Apropiindu-se de masa lîngă care se afla Clara şi apucînd-o de umeri, surescitată, Kate se uită cîtăva vreme stăruitor la ea. Apoi îşi luă pălăria şi şi-o puse pe cap, iar cu un semn al mîinii se îndreptă spre uşă.

— Poţi să te bizui pe prietenia mea, îi spuse. N-am să fac nimic în stare să-ţi creeze încurcături. Vei avea noroc dacă ai să dai peste o dragoste sau peste o prietenie ca a mea din partea unui bărbat.

În seara aceea, cînd a hoinărit pe străzile de la marginea oraşului în tovărăşia lui Frank Metcalf, şi mai tîrziu, cînd amîndoi se urcaseră într-un tramvai, spre a se întoarce în oraş, Clara se gîndi neîncetat la cuvintele prietenei ei Kate Chanceller. În afara unui alt student, cu numele de Phillip Grimes, care venise să o vadă de vreo douăsprezece ori în cursul celui de-al doilea an de universitate, tînărul Metcalf era — dintre cei poate alţi doisprezece bărbaţi cîţi cunoscuse de cînd plecase de la fermă — singurul care fusese atras de ea. Phillip Grimes era un tînăr zvelt, cu ochii albaştri, cu părul blond şi cu o mustăcioară abia mijindă. Era de fel dintr-un orăşel din partea de nord a statului, unde tatăl său scotea un ziar săptămînal. Cînd venea să o vadă pe Clara, şedea pe marginea scaunului şi vorbea repede. Zărise pe cineva pe stradă care îi stîrnise interesul.

— Am zărit o bătrînă în tramvai, începea el. Purta un coş pe braţ. Era plin cu lucruri de la băcănie. Şedea alături de mine şi-şi vorbea singură cu glas tare.

Musafirul Clarei repeta cuvintele rostite de bătrînă în tramvai. Îşi punea fel de fel de întrebări în privinţa ei, se întreba ce fel de viaţă o fi ducînd. După ce istorisea despre femeia aceea timp de zece-cincisprezece minute, trecea la povestitul unei alte întîmplări, de astă dată despre un bărbat care vindea fructe la un colţ de stradă. Cu nepu-

tinţă să intri în intimitatea lui Phillip Grimes. Doar ochii săi aveau ceva intim. Uneori se uita la Clara într-un fel care o făcea să simtă că veşmintele îi sînt smulse de pe ea şi că stă goală în odaie înaintea musafirului său. Senzaţia asta, cînd se producea, nu era în întregime de ordin fizic. Numai o parte din ea aparţinea lumii fizice, şi cînd se stîrnea într-însa această senzaţie, Clara vedea înaintea ochilor întreaga ei viaţă despuiată. „Nu te uita la mine aşa", îi spusese o dată, cu oarecare asprime, cînd privirea lui o făcuse să se simtă atît de tulburată, încît nu mai putu să tacă. Exclamaţia ei îl speriase pe Phillip Grimes. Se ridicase imediat în picioare, congestionat, bîlbîi ceva cu privire la o altă treabă pe care o avea şi se zori să plece.

Acum, în tramvai, alături de Frank Metcalf, în drum spre casă, Clara se gîndea la Phillip Grimes, întrebîndu-se dacă el ar fi trecut proba privitoare la dragoste şi la prietenie de care vorbise Kate Chanceller. Phillip o scosese din fire, dar asta nu era poate din vina lui. El nu stăruise de loc asupra persoanei sale. Frank Metcalf nu făcuse decît asta... „Ar trebui să fie cu putinţă, gîndi ea, să găseşti un bărbat, undeva, care se respectă pe el însuşi, care-şi respectă dorinţele sale, dar e de asemenea în stare să înţeleagă şi dorinţele şi temerile unei femei." Tramvaiul îşi urma calea, hurducăind de-a lungul străzilor cu locuinţe şi peste cîte-o linie ferată. Se uita la însoţitorul său, care privea drept înainte, şi apoi îşi întoarse ochii spre fereastra vagonului. Fereastra era deschisă şi Clara putea zări interioarele caselor de muncitori înşirate de o parte şi de alta a străzilor. Seara, cu luminile aprinse, ele păreau drăguţe şi confortabile. Îşi aminti de viaţa din casa tatălui ei şi de singurătatea dintr-însa. De două veri scăpase de obligaţia de a se întoarce acasă. La sfîrşitul primului an de şcoală, îşi găsise o scuză, pentru a petrece vara la Columbus, pretextînd că unchiul ar fi bolnav ; iar la sfîrşitul celui de-al doilea an, găsise, spre a nu se duce, o altă scuză. Anul ăsta simţea că va trebui să meargă acasă. Că va trebui să ia zi de zi masa cu muncitorii. Nimic n-o să se întîmple. Tatăl ei va rămîne tăcut în prezenţa ei. Iar ea se va plictisi şi sastisi de pe urma nesfîrşitei vorbării a fetelor din Bidwell. Dacă vreunul dintre băieţii de la oraş ar începe să-i acorde o brumă de atenţie, tatăl va intra la bănuială — lucru care pe dînsa o va face să-l

urască. Atunci va face ceva ce nu voia să facă. În casele de pe străzile de-a lungul cărora trecea tramvaiul, zări femei care se mişcau de colo-colo. Pruncii plîngeau, iar bărbaţii apăreau în praguri şi stăteau de vorbă unii cu alţii, pe trotuare. Clara găsi dintr-o dată că prea lua în serios problema vieţii. „Ce trebuie făcut este să mă mărit şi să rezolv lucrurile după aceea", îşi zise. Ajunsese la concluzia că antagonismul surprinzător şi persistent care există între bărbaţi şi femei se datora în întregime faptului că nu erau căsătoriţi şi nu aveau mijloacele oamenilor căsătoriţi de a rezolva problemele despre care îi vorbise Frank Metcalf toată după-amiaza aceea. Ar fi vrut să fie împreună cu Kate Chanceller, ca să poată discuta noul ei punct de vedere. Cînd ea şi Frank Metcalf coborîră din tramvai, nu se mai simţea grăbită să ajungă acasă la unchiu-său. Ştiind bine că nu voia să se mărite cu Frank, se gîndi să vorbească şi ea la rîndul ei, să încerce să-i înfăţişeze punctul ei de vedere, precum şi el încercase toată după-amiaza să i-l explice pe al lui.

Cei doi se plimbară vreme de o oră şi Clara vorbi. Uită cum trece timpul şi de faptul că nu cinase. Nedorind să vorbească despre căsătorie, vorbi, în schimb, despre posibilitatea existenţei unei prietenii între bărbaţi şi femei. Pe cînd i se adresa, i se păru că în mintea ei gîndurile se limpezeau.

— E o prostie să trăieşti precum ai trăit, spuse Clara. Îmi dau seama cît de trist şi de dezamăgit trebuie să te simţi uneori. Adeseori mă simt şi eu la fel. Uneori cred că vreau să mă mărit. Cred în adevăr că vreau să mă apropii de cineva. Cred că toată lumea este dornică de aşa ceva. Cu toţii rîvnim după ceva pentru care nu vrem să facem nici o jertfă. Lucrul acela vrem să-l furăm ori să ne fie dăruit de cineva. Ăsta-i cusurul meu şi ăsta este şi beteşugul dumitale.

Ajunseră în dreptul casei Woodburnilor şi rămaseră în pragul uşii, afară, în întuneric. Clara putea zări o lumină care ardea în spatele casei. Unchiul şi mătuşa se îndeletniceau el cu veşnicele lui socoteli, iar dînsa, ca de obicei, cu tricotatul. Găsiseră cu ce să se amăgească, cu ce să se înşele că trăiesc. Era tocmai lucrul împotriva căruia protesta Frank Metcalf şi era adevăratul motiv al atitudinii ei

tainic, dar constant protestatare. Clara îl apucă de reverul hainei, cu gîndul de a susţine o cauză, de a-l îndemna la o prietenie care să însemne ceva în ochii amîndurora. Prin întuneric, nu-i putea desluşi faţa, oarecum plouată şi posacă. Instinctul matern se trezi puternic într-însa şi deodată i se păru că Frank era un băiat capricios şi nemulţumit, care avea nevoie de dragoste şi de înţelegere, aşa cum şi ea, în clipa trezirii şi trecerii sale de la adolescenţă către starea de femeie, cînd viaţa i se păruse brutală, rîvnise să fie iubită şi înţeleasă de către tatăl ei. Cu mîna pe care o avea slobodă îi mîngîie mîneca hainei. Gestul însă fu greşit înţeles de către tînăr, care nu se gîndea la vorbele, ci la trupul ei şi la dorinţa lui. Frank o luă în braţe şi o ţinu strîns la piept. Ea încercă să se zbată, să se smulgă din îmbrăţişare, dar — cu toate că era puternică şi musculoasă — simţi că nu se putea mişca. Pe cînd o ţinea astfel, unchiul, care îi auzise urcînd treptele din faţa casei, deschise brusc uşa de la intrare. Atît el, cît şi soţia lui o preveniseră pe Clara, în repetate rînduri, să nu aibă nimic de-a face cu tînărul Metcalf. Într-o zi, cînd acesta îi trimisese nişte flori, mătuşa o îndemnase să le refuze. „E un ins rău, viclean şi desfrînat, spusese dînsa. Nu trebuie să ai nimic de-a face cu el.“ Cînd îşi văzu nepoata în braţele bărbatului care, în casa lui şi în toate casele respectabile din Columbus, fusese obiectul atîtor discuţii, Henderson Woodburn se înfurie. Uită şi de faptul că tînărul Metcalf era însuşi fiul preşedintelui societăţii unde deţinea postul de trezorier. Avu impresia că i se adusese un soi de jignire personală de către un om de nimic.

— Şterge-o de aici ! ţipă el. Cum de îndrăzneşti, derbedeule ? Şterge-o de aici !

Frank Metcalf o porni pe stradă, rîzînd cu dispreţ, iar Clara intră în casă. Uşa glisantă care da în salon era larg deschisă şi lumina unei lustre se revărsă asupra ei. Avea părul răvăşit şi pălăria sta pleoştită pe-o ureche. Unchiul şi mătuşa se uitau fix la ea. Andrelele din mîinile uneia, coala de hîrtie din mîinile celuilalt grăiau asupra felului de îndeletnicire cu care-şi cheltuiseră timpul în vreme ce Clara învăţase o nouă lecţie a vieţii. Mîinile mătuşii tremurau şi andrelele se loveau una de alta. Nu se rosti nici o vorbă, şi fata, ruşinată şi supărată, o zbughi sus pe scări, spre

camera ei. Acolo încuie uşa şi îngenunche lîngă pat. Nu se rugă. Legătura ei cu Kate Chanceller îi arătase o altă cale de a-şi exprima simţămintele. Lovind cu pumnii aşternutul patului, ea strigă :

— Proşti, proşti, afurisiţi, lumea nu-i plină decît de proşti afurisiţi !

capitolul X

Clara Buttersworth plecase din Bidwell, Ohio, în luna septembrie a anului în care a dat faliment şi a fost preluată de judecătorul sindic societatea pentru fabricarea maşinii de răsădit, fondată de Steve Hunter, iar în ianuarie următor, acest tînăr întreprinzător, împreună cu Tom Buttersworth achiziţionară fabrica. Apoi, în martie, luă fiinţă o nouă societate, care începu de îndată să fabrice maşina de recoltat porumb inventată de Hugh, şi ea s-a dovedit reuşită chiar de la început. Falimentul primei societăţi şi vînzarea la mezat a fabricii făcuseră o vîlvă grozavă în oraş. Dar, atît Steve, cît şi Tom Buttersworth au fost în măsură să se apere, arătînd că ei îşi păstraseră acţiunile, pierzînd banii laolaltă cu toţi ceilalţi. E drept că la un moment dat Tom îşi vînduse pachetul de acţiuni pentru că, după cum explicase el, avusese nevoie de bani gheaţă, dar îşi dovedise buna-credinţă prin aceea că îl răscumpărase în preajma falimentului. „Oare vă închipuiţi c-aş fi făcut aşa ceva, de-aş fi ştiut ce are să se întîmple ? îi întreba pe cetăţenii adunaţi prin prăvălii. Poftiţi de cercetaţi registrele întreprinderii. Să cerem să se facă o anchetă. O să vedeţi că Steve şi cu mine am rămas alături de ceilalţi acţionari. Am pierdut banii o dată cu ei. Dacă a fost cineva şmecher şi, cînd a simţit că vine falimentul, a reuşit să scape de belea pe spinarea celorlaţi, apăi acela n-a fost nici Steve, acela n-am fost nici eu. Nu-i vina noastră că maşina de răsădit n-a funcţionat.“

La bancă, în camera din fund, John Clark şi tînărul Gordon Hart îi blestemau pe Tom şi pe Steve, care, spu-

neau ei, îi trăseseră pe sfoară. Nu pierduseră nici un ban cu prilejul falimentului, dar nici nu cîştigaseră nimic. Cînd fabrica fusese scoasă la mezat, cei patru licitaseră şi ei, dar cum nu se aşteptau să întîmpine o concurenţă, nu oferiseră prea mult. Fabrica fusese adjudecată unei firme de avocaţi din Cleveland, care oferiseră ceva mai mult, şi apoi fusese revîndută prin bună înţelegere lui Steve şi lui Tom. Se porni o anchetă care dovedi că Steve şi Tom deţineau un număr mare de acţiuni de-ale defunctei întreprinderi, în vreme ce bancherii nu mai posedau practic nici una. Steve mărturisi deschis că avusese cunoştinţă de cîtăva vreme de posibilitatea unui faliment şi că-i prevenise pe acţionarii mai importanţi, sfătuindu-i să nu-şi vîndă acţiunile.

— Dar în timp ce eu mă străduiam din răsputeri să salvez întreprinderea, dumnealor ce făceau ? întrebă el indignat, şi această întrebare fu apoi repetată prin prăvăliile şi prin locuinţele localnicilor.

Adevărul era, şi acest lucru nu-l află oraşul niciodată, că, de la bun început, Steve avusese intenţia să pună mîna pe fabrică, dar în cele din urmă socotise c-ar fi mai bine să se asocieze cu cineva. De John Clark îi era teamă. Se gîndi două-trei zile la chestia asta şi ajunse la concluzia că bancherul nu era un om de încredere. „E prea bun prieten cu Tom Buttersworth, îşi zise. Dacă îi dezvălui planul meu, are să-i spună lui Tom. Am să mă adresez, deci, eu însumi direct lui Tom. E un om de afaceri şi ştie să deosebească o bicicletă de o roabă cînd îi vîri una în aşternut."

Într-o seară de septembrie, Steve se urcă într-o şaretă şi se duse la Tom acasă. Nu-i plăcea să se ducă, dar era convins că aşa este mai bine. „Nu vreau să-mi ard toate punţile în urmă, îşi spuse. Trebuie să am cel puţin un prieten printre oamenii de seamă din acest oraş. Probabil că toată viaţa mea am să fiu silit să învîrtesc afaceri cu aceşti ţărănoi. Nu mă pot izola prea din cale-afară, sau cel puţin nu pentru moment."

Cînd Steve ajunse la fermă, îl pofti pe Tom să se urce în şaretă, şi cei doi bărbaţi porniră la drum lung. Juganul sur şi chior, închiriat pentru această cursă de la domnul Neighbors, cărăuşul, mergea încet de-a lungul şoselelor

ţinutului deluros de la miazăzi de Bidwell. El dusese sute de tineri cu drăguţele lor. Păşind alene, cu gîndul întors poate la tinereţea lui şi la tirania oamenilor care făcuseră din-tr-însul, în loc de armăsar, un cal, ştia că atîta vreme cît va străluci luna şi cît peste cei doi bărbaţi din şaretă va continua să domnească acea linişte profundă, biciul n-avea să iasă din tocul său şi nu i se va cere să se zorească.

În seara aceea de septembrie, însă, calul cel sur trăgea după el o povară cum nu mai cărase niciodată pînă atunci. În seara aceea, cele două persoane din şaretă nu erau nişte înamoraţi nebunatici, cutreierînd fără rost drumurile, cu gîndul numai la dragoste, şi pradă frumuseţii nopţii, dulcilor umbre adînci de pe şosea şi vînturilor blînde ale nopţii care coborau furiş din vîrfurile dealurilor. De astă dată erau oameni de afaceri cu vază, mentori ai erei noi, oameni de felul acelora care, în viitorul Americii şi poate al întregii lumi, erau meniţi să făurească guverne, să mînuiască opinia publică, să fie proprietarii ziarelor, să editeze cărţi, să cumpere tablouri şi, fiind buni la inimă, să hrănească uneori cîte un poet muritor de foame rătăcit pe meleaguri străine. În orice caz, cei doi bărbaţi şedeau acum în şaretă, iar calul cel sur bătea şleaurile ce şerpuiau printre dealuri. Mari petice de clar de lună luminau drumul. Din întîmplare, chiar în seara aceea, Clara Buttersworth plecase de acasă ca să devină studentă la universitatea statului Ohio. Gîndindu-se la bunătatea şi gingăşia lui Jim Priest, bătrînul lor argat necioplit, ea sta culcată într-una dintre cuşetele vagonului de dormit şi privea afară la şoselele împroşcate cu clar de lună, care lunecau ca nişte stafii departe în urmă. În noaptea aceea se gîndi la tatăl ei şi la neînţelegerea ce se ivise între dînşii. Pentru moment, părerile de rău îi dospiră inima. „La urma urmei, Jim Priest şi cu tata trebuie să-şi semene destul de mult, reflectă ea. Amîndoi au trăit la aceeaşi fermă, s-au hrănit cu aceeaşi hrană ; amîndurora li-s dragi caii. Nu poate fi prea mare deosebirea între ei.“ Se munci cu ideea asta toată noaptea. O năpădi un gînd obsedant, cum că întreaga lume se urcase în trenul în care călătorea ea şi că, în timp ce alerga înainte cu repeziciune, ducea cu dînsa oamenii din întreaga lume spre un labirint de neînţelegeri. Obsesia aceasta era atît de puternică, încît o răscoli pînă în

adîncurile ei subconştiente şi o sperie grozav. I se păru că pereţii cabinei vagonului de dormit erau ca zidurile unei închisori care o răpiseră frumuseţilor vieţii. Pereţii păreau să se strîngă în jurul ei. Ca viaţa însăşi, pereţii se strîngeau asupra tinereţii şi dorinţelor sale tinereşti de a întinde mîna frumuseţii care zăcea îngropată într-însa, frumuseţii care zăcea îngropată în alţii. Se ridică în cuşetă şi abia îşi înnăbuşi pornirea de a sparge fereastra vagonului şi de a sări din iuţeala trenului, ce alerga prin noaptea liniştită, scăldată în clar de lună. Cu o juvenilă generozitate, luă asupră-şi răspunderea neînţelegerii ce se ivise între ea şi tatăl ei. Mai tîrziu o părăsi avîntul care-o îndemnase la o astfel de hotărîre, dar în timpul nopţii aceleia mărinimia o stăpîni. Şi cu toată groaza pricinuită de halucinaţia cu pereţii ce i se strîngeau în jur, să o sugrume, şi care din cînd în cînd iar şi iar îi revenea, noaptea aceea fu cea mai frumoasă din cîte petrecuse ea vreodată şi-i rămase în amintire toată viaţa. De fapt, ajunse cu timpul să socotească noaptea aceea drept momentul cel mai prielnic în care ar fi fost deopotrivă de frumos şi de nimerit să se dăruie unui iubit. Cu toate că nu o ştia, fără îndoială că sărutul pe care-l primise pe obraz din partea mustăciosului de Jim Priest stîrnise într-însa acest gînd.

Iar în timp ce fata se lupta cu ciudăţeniile vieţii şi încerca să iasă din strînsoarea pereţilor imaginari care o răpeau putinţei de a trăi de-a adevăratelea, şi tatăl ei călătorea prin noapte. Cu o privire iscoditoare, el observă faţa lui Steve Hunter. Acesta începuse să se cam îngraşe, dar Tom îşi dădu seama deodată că faţa la care se uită era aceea a unui om iscusit. Era ceva în linia fălcilor lui care îi reamintea lui Tom, care se ocupase mult de viaţa sa cu creşterea animalelor, de capul unui porc. „Omul acesta ştie ce vrea. E lacom, gîndi fermierul. Acum rîvneşte la ceva şi, ca să obţină ceea ce vrea, are să-mi ofere ocazia să obţin şi eu ceea ce doresc. Are să-mi facă o propunere oarecare în legătură cu fabrica. A ticluit el vreun plan ca să-i elimine pe John Clark şi Gordon Hart, fiindcă nu vrea să se încurce cu prea mulţi asociaţi. Prea bine, intru în combinaţie cu el. Oricare din ceilalţi doi ar fi făcut acelaşi lucru, dacă ar fi avut prilejul."

Steve trăgea dintr-o ţigară de foi neagră şi vorbea. Pe măsură ce prindea încredere în sine şi în afacerile ce îl absorbeau, şirul cuvintelor lui devenea deopotrivă mai curgător şi dobîndea mai multă putere de convingere. Vorbi cîtva timp despre necesitatea ca unii oameni să răzbească şi să devină din ce în ce mai puternici în lumea industrială.

— E o necesitate, spre binele întregii comunităţi, spuse. O mînă de oameni puternici e un lucru bun pentru un oraş, dar cu cît sînt mai puţini şi relativ mai puternici, cu atît e mai bine.

Apoi, după ce se întoarse spre a-şi iscodi cu privirea interlocutorul, exclamă :

— Ei bine, am discutat noi acolo la bancă ce cale avem de ales atunci cînd vor începe lucrurile să meargă de rîpă, dar eram prea mulţi. Nu mi-am dat seama de asta în momentul acela, dar îmi dau seama acum.

Scutură scrumul de pe ţigară şi rîse.

— Dînşii ştii ce-au făcut, nu-i aşa ? întrebă după aceea. V-am cerut atunci tuturora să nu vă vindeţi acţiunile. Nu voiam să provoc indignarea oraşului. N-ar fi suferit nici o pierdere. Doar le făgăduisem să-i scot la liman, să obţin fabrica pentru ei la un preţ de nimic, să le dau posibilitatea să cîştige bani grei. Însă au găsit cu cale să facă pe şmecherii. Unii oameni pot socoti în mii de dolari, alţii însă trebuie să socotească în sute. E tot ce poate cuprinde mintea lor măruntă. Se reped după un cîştig meschin şi pierd ocazia cîştigului celui mare. Asta au făcut dumnealor.

Cei doi îşi continuară plimbarea într-o tăcere destul de îndelungă. Tom, care şi el îşi vînduse acţiunile, se întreba dacă Steve ştia de acest lucru. „În orice caz, el a hotărît să facă treaba cu mine. Are nevoie de cineva şi m-a ales pe mine", socoti Tom. Se hotărî să fie îndrăzneţ. La urma urmei, Steve era tînăr. Abia cu un an, doi în urmă nu însemna nimic altceva decît un fleac, şi pînă şi haimanalele îşi băteau joc de el. Tom se cam zbîrli, dar fu destul de precaut ca să-şi dea un răgaz în gîndire înainte de a relua vorba. „Poate că, deşi e tînăr şi nu arată prea grozav, să fie totuşi un om care gîndeşte mai repede şi mai dibaci decît oricare dintre noi", îşi spuse.

— Vorbeşti ca unul care are un gînd ascuns, spuse el rîzînd. Dacă vrei să ştii, şi eu mi-am vîndut acţiunile, ca şi ceilalţi. Nu era să pierd banii, cînd mi s-a ivit un prilej să-i pun la adăpost. O fi un fel meschin de a proceda, dar tu ştii unele lucruri pe care eu, poate, nu le ştiu. Nu mă poţi învinovăţi de faptul că am procedat în conformitate cu cît ştiam eu. Am fost şi eu întotdeauna convins de necesitatea supravieţuirii celor mai apţi, şi am şi eu o fiică de îngrijit, şi acum trebuie s-o ţin pînă va absolvi universitatea. Vreau să fac o doamnă din ea. Tu n-ai copii încă şi eşti mai tînăr. Se prea poate că eşti dispus să-ţi asumi riscuri pe care eu nu vreau să mi le asum. De unde să ştiu eu ce pui tu la cale ?

Şi iarăşi se aşternu tăcerea peste cei din şaretă. Steve se pregătise pentru această discuţie. El ştia că s-ar putea ca, la rîndul ei, şi maşina de recoltat porumb, pe care o inventase Hugh, să se dovedească irealizabilă în practică şi că pînă la urmă se putea ca el să rămînă cu fabrica pe braţe şi cu nimic de fabricat într-însa. Cu toate acestea, nu şovăi. Din nou, ca la bancă în ziua aceea cînd fusese încolţit de către cei doi bărbaţi mai în vîrstă, recurse la un şiretlic.

— Ei bine, poţi să intri ori să rămîi pe dinafară, după cum pofteşti, îi spuse cu oarecare brutalitate. Eu am să pun mîna pe fabrică, dacă pot, şi am să fabric maşini de recoltat porumb. Am primit comenzi destule, ca să mă menţin un an. Nu pot să te iau ca asociat, ca să se spună în oraş că eşti unul dintre cei care i-a ruinat pe micii acţionari. Am 100 000 de dolari investiţi în acţiuni ale întreprinderii. Pot să-ţi cedez jumătate. Îmi dai o poliţă pentru 50 000 de dolari. N-o să fie nevoie să mi-o plăteşti niciodată. Beneficiile noii fabrici îţi vor achita datoria. Dar trebuie să fii cinstit cu mine. Bineînţeles c-ai putea să te duci la John Clark şi să încercaţi amîndoi să concuraţi deschis la obţinerea fabricii, dacă vreţi. Eu deţin licenţa asupra maşinii de recoltat porumb şi am s-o duc în altă parte şi voi fabrica-o acolo. Dar nu mă feresc s-o spun, dacă nu ne împăcăm, am să dau sfoară în ţară despre felul în care voi trei i-aţi înşelat pe micii acţionari, după ce v-am cerut să n-o faceţi. Puteţi rămîne cu toţii aici şi să

stăpîniţi sănătoşi fabrica goală, şi să vă împăcaţi cum veţi putea cu respectul pe care-or să vi-l poarte cetăţenii. Sînteţi liberi să faceţi cum vreţi. Nu-mi pasă. Mîinile mele sînt curate. N-am făcut nimic de care să-mi fie ruşine, iar dacă doreşti să intri în combinaţie cu mine, dumneata şi eu vom face ceva din acest oraş de care n-o să ne fie nici unuia dintre noi ruşine.

Cei doi bărbaţi se înapoiară la ferma Buttersworth şi Tom coborî din şaretă. Avea de gînd să-i spună lui Steve să se ducă naibii, dar pe drum spre casă îşi schimbă părerea. În noaptea aceea, tînărul învăţător din Bidwell, care venise de cîteva ori să o vadă pe Clara, ieşise la plimbare cu o altă femeie. Aşezat în docar, cu braţul petrecut pe după mijlocul ei, mîna încet pe drumurile deluroase. Tom şi Steve se încrucişară cu ei, iar fermierul, zărind-o în bătaia lunii pe femeie în braţele tînărului, şi-o închipui pe fiica sa în locul aceleia. Gîndul ăsta îl mînie grozav. „Din prea multă prudenţă şi spre a fi sigur că am să am bani să-i dau Clarei, sînt pe punctul să ratez ocazia de a deveni om mare în orăşelul acesta, în vreme ce pe ea n-o preocupă decît să se destrăbăleze cu un derbedeu oarecare", gîndi el cu amărăciune. Se văzu în chip de tată nedreptăţit şi neapreciat. După ce coborî din şaretă, zăbovi o clipă lîngă roată şi-l scrută cu privirea pe Steve.

— Sînt tot atît de curajos ca şi tine, spuse el, în sfîrşit. Adu-mi acţiunile şi am să-ţi dau poliţa. Asta are să fie tot, înţelegi, numai poliţa mea. Nu înţeleg să-ţi făgăduiesc vreo garanţie şi mă bizui că n-ai să încerci s-o negociezi.

Steve se apleca şi-l apucă de mînă.

— N-am să-ţi vînd poliţa, Tom, spuse el. Am s-o pun bine. Am nevoie de un asociat care să mă ajute. Dumneata şi cu mine o să facem treabă împreună.

Tînărul om de afaceri o porni înapoi la drum, iar Tom intră în casă şi se duse să se culce. Însă, ca şi fiica lui, nu dormi. Se gîndi la ea o bucată de vreme şi o văzu din nou în închipuire, plimbîndu-se în docar cu profesorul care o ţinea în braţe. Gîndul acesta îl făcu să se frămînte neliniştit sub aşternut.

— Dracu să le ia de femei, murmură el.

Şi, spre a se uşura, îşi îndreptă gîndurile spre altele. „Am să pun să mi se facă un act de donaţie, prin care să-i trec Clarei trei din fermele mele, hotărî el isteţ. Dacă or merge lucrurile prost, nu vom sărăci cu totul. Îl cunosc pe Charlie Jacobs de la tribunalul comitatului. Cu ajutorul lui, dacă mişc niţel din urechi, trebuie să reuşesc să transcriu donaţia, fără să afle nimeni."

Ultimele două săptămîni petrecute de Clara în casa soţilor Woodburn decurseră într-o atmosferă încărcată, cu atît mai încărcată cu cît nu se rosti nici un cuvînt. Henderson Woodburn şi soţia sa socoteau că Clara le era datoare cu o lămurire, în privinţa scenei petrecute la uşa din faţă. Dar cînd fata se oferi să dea explicaţii, se simţiră jigniţi. La brusca deschidere a uşii şi la descoperirea celor doi tineri, fabricantul de pluguri avusese impresia că Clara se lupta să scape din îmbrăţişarea lui Frank Metcalf. De aceea îi spuse soţiei sale că nu credea că fata era vinovată de scena din faţa uşii de la intrare. Prin faptul că nu era tatăl fetei, el putea privi lucrurile cu oarecare calm.

— E o fată bună, declară Henderson. Bestia aia de Frank Metcalf este singurul vinovat. Cred că trebuie s-o fi urmărit pînă acasă. Ea e tulburată acum, dar mîine dimineaţă are să ne povestească ce s-a întîmplat.

Zilele trecură şi Clara nu spuse nimic. În timpul ultimei săptămîni petrecute la dînşii, ea şi cei doi oameni mai în vîrstă abia îşi vorbeau. Tînăra se simţi, în chip ciudat, mult mai împăcată. În fiecare seară se ducea să cineze cu Kate Chanceller, care, cînd auzi povestea după-amiezii petrecute la marginea oraşului şi a incidentului din faţa casei, se duse, fără ştirea Clarei, la Henderson Woodburn la birou, unde avu o convorbire cu el. După acea întrevedere, fabricantul fu nedumerit şi puţin speriat atît de Clara, cît şi de amica ei. Încercă să-i povestească soţiei cum stau lucrurile, dar nu reuşi să fie prea explicit.

— Nu mă pot dumiri, spuse el. Fata aceea, Kate, e un fel de femeie pe care nu pot s-o înţeleg. Ea spune de Clara că nu e vinovată de cele întîmplate între ea şi Frank Metcalf, dar că nu vrea să dea nici o explicaţie, pentru că socoteşte că nici tînărul Metcalf nu a fost vinovat.

Deşi fusese respectuos şi politicos cu Kate în cursul convorbirii lor, Henderson se supără cînd încercă să-i repete soţiei lui ceea ce spusese Kate.

— Mă tem că totul n-a fost altceva decît o împletitură de prostii, declară el. Sînt bucuros că n-avem o fiică. Dacă nici unul dintre ei nu era vinovat, ce naiba făceau acolo? Ce s-o fi întîmplînd cu fetele astea din noua generaţie? Şi dacă-i vorba aşa, ce e cu această Kate Chanceller?

Fabricantul de pluguri o sfătui pe soţia lui să nu-i spună Clarei nimic.

— Să ne spălăm pe mîini de toată chestia asta, spuse el. Peste cîteva zile, în orice caz, pleacă acasă şi noi n-o să pomenim nimic despre o eventuală întoarcere şi anul viitor. Să fim politicoşi, dar să ne purtăm ca şi cum n-ar exista.

Clara acceptă noua atitudine a unchiului şi mătuşii, fără nici o vorbă. După-amiezele nu se înapoia acasă de la universitate, ci se ducea la Kate. Venea acolo şi fratele prietenei ei şi după cină el cînta la pian. La ora zece, Clara o pornea spre casă pe jos şi Kate o însoţea. Cele două fete se abăteau din drum ca să meargă să şadă pe vreo bancă în parc. Vorbeau despre mii de faze tainice ale vieţii, la care Clara abia îndrăznise a se gîndi mai înainte. În tot restul vieţii avea să socotească acele ultime săptămîni petrecute la Columbus drept cele mai plăcute pe care le trăise vreodată. În casa soţilor Woodburn se simţea stînjenită, din pricina tăcerii şi a expresiei îmbufnate şi jignite de pe obrazul mătuşii; dar nu sta multă vreme acolo. Dimineaţa, Henderson Woodburn îşi lua micul dejun singur, la ora şapte, apoi, apucînd subsuoară nelipsita lui servietă plină cu hîrţoage, pornea cu trăsura la fabrică. Clara şi mătuşa ei serveau micul dejun în tăcere, la ora opt, şi apoi Clara pleca în grabă. „Am să iau masa de prînz în oraş şi seara mă duc la Kate la cină", spunea ea despărţindu-se de mătuşă-sa, şi comunica asta nu cu aerul de a cere învoire, cum îi fusese obiceiul înaintea incidentului cu Frank Metcalf, ci cu tonul unei persoane ce poate dispune în deplină libertate de timpul său. Numai o singură dată a renunţat mătuşa la atitudinea aceea rece, la aerul acela de demnitate jignită, pe care-l adoptase. Într-o dimineaţă ea o urmă pe Clara pînă la uşa din faţă şi, în timp ce o privea cum cobora treptele spre aleea ce ducea în stradă, o strigă.

Poate că o încercase o vagă reminiscenţă dintr-o epocă de revoltă a propriei sale tinereţi. I se urcară lacrimile în ochi. Pentru ea, lumea era un loc generator de groază, în care se tupilau bărbaţi cu chip de lup, gata să sfîşie orice femeie, şi îi era teamă că nepoatei i s-ar putea întîmpla ceva înfiorător.

— Dacă nu vrei să-mi spui nici o vorbă, nu face nimic, rosti ea cu curaj, dar ce bucuroasă aş fi dacă totuşi ai încerca.

Cînd Clara se întoarse cu faţa spre dînsa, bătrîna se grăbi să-i dea o explicaţie.

— Domnul Woodburn mi-a spus să nu te plictisesc cu chestia asta, şi n-am s-o fac, adăugă ea repede.

Încrucişînd şi desfăcînd braţele nervos, se întoarse să privească în lungul străzii, cu aerul înfricoşat al unui copil care se uită la o vizuină cu fiare.

— Hai, Clara, fii fată cuminte, spuse ea. Ştiu că te-ai făcut mare acum, dar, vai, Clara, bagă de seamă... vezi să nu intri în vreo belea !

Ca şi conacul familiei Buttersworth de la miazăzi de Bidwell, casa din Columbus a soţilor Woodburn era aşezată pe un deal. Strada cobora oarecum abrupt spre cartierul comercial al orăşelului şi spre linia de tramvai, iar în dimineaţa în care îi vorbise mătuşa şi încercase cu mîinile sale slabe să surpe cîteva pietre din zidul ridicat între ele două, Clara zori pe stradă pe sub copaci, simţind că-i vine să plîngă. Nu întrezărea nici o posibilitate de a-i explica mătuşii sale gîndurile noi pe care începuse să le aibă cu privire la viaţă şi nu voia să o jignească încercînd măcar s-o facă. „Cum i-aş putea explica gîndurile mele, cînd ele nu-s pe deplin lămurite nici în mintea mea, cînd eu însămi orbecăiesc, bîjbîi prin întuneric ? se întreba ea. Ce ar spune mătuşa dacă i-aş mărturisi că am ajuns la concluzia că, judecînd după ideile sale, am fost în general mult prea cuminte ? La ce bun să încerc să-i vorbesc, de vreme ce nu voi ajunge la alt rezultat decît s-o ofensez şi să înrăutăţesc situaţia mai mult ca niciodată ?" Ajunsă la colţul străzii, privi înapoi. Mătuşa sta încă în pragul uşii, privind după ea. Acea înfăţişare cu totul feminină, pe care şi-o făurise ori pe care i-o dăduse viaţa, avea ceva ce părea în acelaşi timp groaznic de slab şi înfiorător de puternic. Clara se cutremură. Ea nu ridică la rang de simbol înfăţişarea mătuşii şi, în mintea ei, nu făcu nici o le-

gătură între viaţa mătuşii şi starea în care ajunsese, aşa cum ar fi procedat Kate Chanceller. Făptura mică, rotundă şi plîngăreaţă a femeii îi făcea cam aceeaşi impresie pe care ar face-o asupra unui băieţel, pe străzile străjuite de arbori ale unui oraş, figura palidă şi ochii holbaţi ai unui puşcăriaş zgîindu-se la el prin zăbrelele de fier ale arestului orăşenesc. Clara era zguduită, cum ar fi fost zguduit şi băieţelul, şi, ca şi lui, îi venea s-o ia la fugă. „Trebuie să mă gîndesc la alte soiuri de lucruri şi la alte feluri de femei, căci altfel am să-mi făuresc imagini cu totul aiurea, îşi zise. Dacă am să mă gîndesc la ea şi la femei asemănătoare ei, o să-mi fie frică de căsătorie, şi eu vreau să mă mărit îndată ce-o să dau de bărbatul potrivit. E singurul lucru pe care pot să-l fac. Oare ce altă soluţie are o femeie ?"

Seara, cînd se plimbau împreună, Clara şi Kate vorbeau fără încetare despre situaţia nouă, pe care, socotea Kate, femeile erau pe punctul s-o cucerească în lume. Femeia asta, care în fond semăna atît de mult c-un bărbat, ar fi vrut să vorbească despre căsătorie şi să condamne această instituţie, dar se lupta cu ea însăşi, să n-o facă. Ştia că, dacă îşi va slobozi gura, o să spună multe lucruri care, chiar dacă erau valabile în privinţa ei, s-ar putea să nu fie adevărate pentru Clara. „Faptul că eu una nu concep să trăiesc cu un bărbat ori să-i fiu soţie, îşi zicea ea, nu-i o dovadă suficientă că instituţia însăşi n-ar fi bună. S-ar putea să doresc s-o păstrez pe Clara pentru mine însămi. Mi-e mai dragă decît orice altă persoană pe care am cunoscut-o vreodată. Cum aş putea eu să judec în mod obiectiv intenţia ei de a se căsători cu un bărbat, oricare ar fi el, şi de-a se înstrăina de tot ce-mi este mie mai scump în viaţă ?" Într-o seară, pe cînd străbăteau pe jos drumul de la apartamentul lui Kate spre casa soţilor Woodburn, cele două prietene fură acostate de doi bărbaţi, care voiau să se plimbe cu ele. Era un parc prin apropiere şi Kate îi conduse pe bărbaţi acolo.

— Haide, spuse ea, de plimbat cu voi nu vrem să ne plimbăm, dar puteţi sta cu noi aici pe bancă.

Cei doi se aşezară lîngă ele, şi cel mai vîrstnic, un bărbat cu mustăcioară neagră, spuse ceva privitor la frumuseţea nopţii. Cel mai tînăr, care şedea alături de Clara, se uită la ea şi rîse. Kate se apucă de îndată să vorbească pe şleau.

— Ei bine, voiţi să vă plimbaţi cu noi, dar de ce? întrebă ea brutal şi îi lămuri ceea ce făceau ele: Ne plimbăm şi discutăm despre femei şi despre ce trebuie să facă ele în viaţă. Vedeţi, ne exprimăm fiecare dintre noi părerea. Eu nu pretind că vreuna dintre noi rostea lucruri înţelepte, dar ne distram foarte bine şi încercam să învăţăm cîte ceva una de la alta. Acum, voi ce aveţi să ne spuneţi? Aţi întrerupt convorbirea noastră şi aţi spus că aţi dori să vă plimbaţi cu noi. Pentru ce? Voiaţi să vă plimbaţi cu noi; bine, acum spuneţi-ne ce contribuţie aduceţi. Nu puteţi să veniţi doar să vă plimbaţi cu noi, ca nişte muţi. Ce anume aveţi de oferit care, după părerea voastră, ne-ar îndreptăţi să întrerupem conversaţia noastră şi să stăm de vorbă cu voi?

Cel mai în vîrstă, despre care am spus că purta mustăcioară, privi lung la Kate şi apoi se ridică de pe bancă. El se depărtă puţin, şi, făcînd semn cu mîna către prietenul său, zise:

— Hai s-o luăm din loc. Ne pierdem vremea. Am nimerit prost. Am dat de nişte intelectuale. Hai s-o luăm din loc.

Cele două fete îşi reluară plimbarea. Kate nu se putea împiedica de a se simţi oarecum mîndră de felul în care scăpase de bărbaţi. Ea nu vorbi decît despre asta pînă ce ajunseră la casa familiei Woodburn şi, cînd o porni înapoi pe stradă, Clara gîndi despre prietena sa că-şi luase un aer niţel cam ţanţoş. Rămase în uşă, privind după ea, pînă ce o văzu dispărînd după un colţ. O umbră de îndoială cu privire la infailibilitatea metodei folosite de Kate în privinţa bărbaţilor i se furişă în minte. Îşi aminti deodată ochii dulci-căprui ai celui mai tînăr dintre cei doi bărbaţi din parc şi se întrebă oare ce zăcea îndărătul acelor ochi. Poate că totuşi, de ar fi fost singură cu el, omul ar fi avut ceva de spus tot aşa de însemnat ca şi lucrurile ce şi le spuneau ele una alteia. „Kate i-a făcut pe bărbaţii aceia să arate ca nişte proşti, dar la urma urmei nu s-a purtat frumos“, reflectă ea, intrînd în casă.

La Bidwell, Clarei i-a trebuit o lună de zile pînă să-şi dea seama de schimbările ce interveniseră în viaţa oraşelului ei natal. La fermă, lucrurile se petreceau cam ca întotdeauna, în afară de faptul că taică-său se arăta foarte rar. Împre-

ună cu Steve Hunter el se dedicase foarte serios activităţii cerute de fabricarea şi vînzarea maşinilor de recoltat porumb, şi se ocupa îndeosebi cu vînzarea produselor fabricii. Aproape în fiecare lună bătea drumul spre unul sau altul dintre oraşele din Vest. Chiar cînd se afla la Bidwell, luase obiceiul să înnopteze la hotel.

— E prea mare bătaie de cap să tot alergi încoace şi-ncolo, îi explică el lui Jim Priest, pe care-l lăsase să administreze ferma în locul său.

Îi plăcea să-şi dea aere faţă de bătrînul care de atîţia ani îi fusese ca şi tovarăş la atîtea din afacerile sale mai mărunte.

— Ce vrei, n-aş dori să fiu greşit înţeles, însă cred că e mai bine să supraveghez îndeaproape cele ce se întîmplă acolo, declară el. Nu mă gîndesc la Steve, pentru că el e corect, dar afacerile sînt afaceri. Noi, el şi cu mine, facem afaceri mari. Nu spun că Steve ar încerca să mă tragă pe sfoară, îţi spun doar atît, că de-acum încolo va trebui să stau la oraş cea mai mare parte a timpului şi n-am cînd să mă mai gîndesc la cele de aici. Tu trebuie să vezi de fermă. Scuteşte-mă de mărunţişuri. Să mă ţii doar la curent cînd e vorba să vindem ori să cumpărăm ceva.

Clara sosi la Bidwell în primele ore ale unei calde după-amiezi de iunie. Năpădită de frumuseţea verii, regiunea de dealuri pe care o străbătea trenul în drum spre oraş era în plină înflorire. Pe măruntele petice de cîmpie dintre dealuri se coceau holdele. De-a lungul uliţelor orăşelelor şi pe drumurile prăfuite de ţară, fermierii în salopete stăteau în picioare în căruţe şi-şi struneau caii, care se cabrau şi zvîrleau din copite, speriaţi ori prefăcîndu-se speriaţi de trenul care trecea. În pădurile de pe povîrnişul dealurilor luminişurile păreau răcoroase şi atrăgătoare. Clara îşi lipi obrazul de fereastra vagonului şi se închipui rătăcind cu un iubit prin desişurile pline de răcoare. Dădu uitării cuvintele prietenei sale Kate Chanceller cu privire la viitorul independent al femeilor. Era, socoti Clara, un lucru la care trebuia să te gîndeşti numai după rezolvarea unei probleme mai imediate. Nu prea îşi dădea seama în ce consta această problemă, dar simţea că e în legătură cu un cald contact între ea şi viaţă, pe care însă nu reuşise să-l stabilească.

Cînd închidea ochii, mîini puternice şi fierbinţi păreau să răsară din ceţuri, atingîndu-i obrajii îmbujoraţi. Degetele acelor mîini erau puternice ca şi crengile copacilor. Ele te atingeau cu fermitatea şi dulceaţa crengilor de arbori ce se ploconesc sub adierea verii.

Clara se ridică ţeapănă în picioare şi, cînd trenul opri la Bidwell, coborî din vagon cu un aer ferm şi hotărît şi se îndreptă spre tatăl ei, care venise s-o întîmpine. Descinzînd parcă dintr-o ţară a viselor, îşi asumă ceva din aerul hotărît al lui Kate Chanceller. Se uită fix la taică-său, încît un trecător i-ar fi putut lua drept doi străini care se întîlneau spre a discuta o tranzacţie comercială. Un iz de neîncredere plutea asupra lor. Se suiră în şareta lui Tom şi, deoarece strada mare fusese desfundată în vederea pavării cu cărămizi şi a introducerii unei noi canalizări, apucară o cale ocolită, ca să iasă pe Medina Road. Clara se uită la tatăl ei şi se simţi deodată foarte precaută şi cu ochii în patru. I se păru că exista acum o mare deosebire între ea şi fata cea naivă şi simplă care se plimbase atît de ades pe străzile Bidwellului ; mintea şi spiritul său evoluaseră considerabil în cei trei ani cît fusese plecată şi se întreba dacă tatăl ei va observa schimbarea intervenită. Oricare dintre cele două reacţii posibile din partea lui ar fi avut darul, simţea, s-o facă fericită. El s-ar fi putut întoarce brusc spre dînsa şi, luînd-o de mînă, s-o întîmpine prieteneşte, sau ar fi putut-o primi şi ca femeie şi ca fiică, îmbrăţişînd-o.

Tom nu făcu însă nici una, nici alta. Străbătură în tăcere orăşelul, şi apoi, trecînd peste un podeţ, ieşiră în şoseaua ce ducea la fermă. Tom era uimit de fiica lui şi se simţea oarecum stingherit. Încă din seara aceea, cînd din pridvorul casei de la ţară o acuzase că întreţine o legătură cu John May, se simţise vinovat în prezenţa fetei, reuşind totuşi să transfere acest simţămînt de vinovăţie asupra ei. Cît timp fusese plecată la şcoală, se simţise împăcat. Uneori nici nu se gîndea la ea cîte o lună întreagă. Acum ea îi scrisese că n-avea de gînd să se mai întoarcă la şcoală. Nu-i ceruse sfatul, ci-i spusese hotărît că vine acasă cu intenţia de a nu mai pleca îndărăt. El se întreba ce s-o fi întîmplat. Se încurcase oare cu vreun alt bărbat ? Ar fi dorit să întrebe, avusese intenţia să întrebe, dar prezenţa ei zăgăzui cuvintele

pe care voise să le rostească, îngheţîndu-i-le pe buze. După o îndelungată tăcere, Clara începu să pună întrebări cu privire la fermă, la oamenii care munceau acolo, la sănătatea mătuşii sale, adică obişnuitele întrebări pe care le pune oricine cînd se întoarce acasă. Tatăl răspunse cu generalităţi.

— Sînt bine cu toţii, o asigură el. Toţi şi toate-s în regulă.

Şoseaua începu să iasă din valea în care se afla orăşelul, iar Tom opri calul şi, arătînd cu biciul, vorbi despre Bidwell. Se simţea uşurat că s-a spart tăcerea şi hotărî să nu pomenească nimic despre scrisoarea prin care-i anunţase sfîrşitul vieţii ei şcolare.

— Vezi acolo, spuse el, arătînd către partea unde, deasupra arborilor de la marginea rîului, se înălţau zidurile de cărămidă ale unei fabrici noi. E o fabrică nouă pe care o construim. O să fabricăm acolo maşini de recoltat porumb. Vechea fabrică s-a dovedit prea mică. Am vîndut-o unei întreprinderi noi, care are să fabrice biciclete. Steve Hunter şi cu mine am vîndut-o. Am luat pe ea de două ori cît ne costase. Cînd va începe să funcţioneze fabrica de biciclete, el şi cu mine vom dispune şi acolo de majoritatea acţiunilor. Oraşul e în plin avînt.

Tom se făli cu noua situaţie pe care o deţinea acum în oraş, iar Clara se întoarse şi se uită la el cu ochi pătrunzători, apoi îşi întoarse repede privirile într-altă parte. El se simţi jenat de gestul ei şi o undă de mînie îi împurpură obrajii. O trăsătură a firii sale, pe care fiica lui nu o bănuise niciodată, fu dată atunci în vileag. Pe cînd nu era decît un simplu fermier, fusese prea isteţ ca să se încumete să facă pe aristocratul faţă de argaţii săi, dar adeseori cînd trecea prin grajduri ori cutreiera drumurile de ţară şi zărea bărbaţi şi femei la muncă pe întinsul ogoarelor lui, se simţise ca un prinţ în prezenţa vasalilor. Acum vorbea din nou ca un prinţ. Asta o mirase pe Clara. Răspîndea în jurul său un aer nedefinit de prosperitate princiară. Cînd se întorsese spre a-l privi, fata observase pentru întîia oară cît de mult se schimbase. Ca şi Steve Hunter, începuse să se îngraşe. Duritatea de altădată a obrajilor săi supţi dispăruse, fălcile păreau mai masive, chiar mîinile lui îşi schim-

baseră culoarea. Purta la stînga un inel cu diamant, care sclipea la soare.

— Lucrurile s-au schimbat, spuse el, tot arătînd cu biciul în direcţia orăşelului. Vrei să ştii cine le-a schimbat ? Ei bine, eu am contribuit mai mult ca oricare altul. Steve crede că lui i se datoreşte totul, însă nu-i adevărat. Eu sînt omul care a făcut cel mai mult. El a înfiinţat societatea pentru fabricarea maşinii de răsădit, dar societatea aceea a dat faliment. Dacă stai să te gîndeşti, lucrurile s-ar fi dus din nou de rîpă, dacă n-aş fi mers personal la John Clark şi nu l-aş fi vrăjit şi momit să ne dea paralele de care aveam nevoie. Tot eu am contribuit cel mai mult la găsirea de debuşeuri pentru maşina noastră de recoltat porumb. Steve mă minţise, spunîndu-mi că a vîndut întreaga producţie pe un an înainte. Nu vînduse nimic.

Tom plesni calul şi mînă repede pe şosea. Chiar şi după ce urcuşul deveni mai anevoios, nu slăbi calul la pas, ci-l tot îndemna cu biciul.

— Sînt un cu totul alt om de cum eram cînd ai plecat, reluă el. E bine s-o ştii. Sînt omul cel mai de vază din oraş. Dacă stai să te gîndeşti, aproape că ăsta e oraşul meu. Am să port de grijă fiecărui cetăţean din Bidwell şi am să ofer fiecăruia ocazia să cîştige bani, însă oraşul e aproape al meu acum şi e bine s-o afli şi tu.

Jenat de propriile lui afirmaţii, Tom turui mai departe, ca să-şi ascundă stinghereala. În cele din urmă, se trezi spunîndu-i un lucru pe care voia să i-l spună cu tot dinadinsul.

— Sînt bucuros c-ai fost la şcoală şi că te-ai pregătit să fii o doamnă, începu el. Aş vrea să te măriţi cît se poate de curînd. Nu ştiu dacă ai cunoscut ori nu pe cineva acolo la şcoală. Dacă da, şi dacă e un băiat de treabă, n-am nimic de obiectat. Nu vreau să te măriţi cu un ins de rînd, ci cu un bărbat dezgheţat, cu un bărbat educat, cu un domn. Noi, Buttersworthii, vom deveni oameni din ce în ce mai de seamă aici. Dacă te măriţi cu cineva vrednic de tine, cu un om dezgheţat, am să clădesc o casă pentru voi ; nu o casă mică, oarecare, ci o casă arătoasă, casa cea mai mare din cîte s-au construit vreodată la Bidwell.

Ajunseră la fermă şi Tom opri în şosea. Strigă la un om care se afla în ogradă, şi acela veni în fugă să ia bagajele.

După ce Clara coborî, Tom întoarse calul numaidecît și se îndepărtă în grabă. Mătușa fetei, o femeie voinică și nădușită de muncă, o întîmpină pe treptele din fața ușii de la intrare și o îmbrățișă cu căldură. Cuvintele pe care abia le rostise tatăl ei alergau nebunește în creierul fetei. Își dădu seama că de un an de zile se tot gîndise la măritiș, că dorise ca un bărbat să vină la ea și să-i vorbească de căsătorie, dar nu reflectase niciodată la treaba asta în felul în care i-o înfățișase tatăl ei. El vorbise despre căsătorie ca despre un bun al său, de care putea dispune după plac. Avea un interes personal în căsătoria ei. Și era, oarecum, nu atît o problemă personală a ei, cît o afacere familială. Intenția lui, după cîte înțelesese, era ca ea să se mărite, spre a-i întări ceea ce numea el situația lui în societate, adică spre a-l ajuta să devină ceea ce Tom desemna prin expresia cam vagă de om cu vază. Fata se întrebă dacă nu cumva o fi avînd chiar pe cineva în vedere și nu se putu împiedica de a fi puțin curioasă cu privire la persoana celui ales de ochiul părintelui. Nu-i trecuse niciodată prin gînd ideea că măritișul ei l-ar putea interesa în mod special pe tatăl său, în afară de fireasca dorință a unui părinte ca odrasla lui să realizeze o căsătorie fericită. Începu să se supere, gîndindu-se la felul în care dînsul tratase chestiunea, dar se simțea dornică să afle dacă mersese atît de departe încît să se fi gîndit la cineva care să joace rolul de soț, și se hotărî să încerce a afla asta de la mătușă-sa. Argatul necunoscut intră cu bagajele ei în casă, și Clara îl urmă sus, spre odaia care fusese dintotdeauna odaia ei. Mătușă-sa venea gîfîind în urmă. Plecă argatul, și Clara începu să-și despacheteze lucrurile, în timp ce mătușa, femeie mai în vîrstă, cu obrajii aprinși, sta pe marginea patului.

— Clara, întrebă ea, nu care cumva, ia spune, te-ai logodit acolo cu vrunul ?

Se uită la mătușă-sa și tot sîngele îi năvăli în față, apoi deodată se mînie grozav. Lăsînd să-i pice din mînă geamantanul pe care îl deschisese, o luă la fugă din cameră. La ușă se opri, însă, și se întoarse spre bătrînă, uimită și înfricoșată.

— Nu, nu m-am logodit, răspunse, mîniată. Nu e treaba nimănui dacă am făcut-o sau nu. M-am dus la școală să

învăţ. Nu m-am dus ca să pun mîna pe-un bărbat. Dacă m-aţi trimis pentru asta, de ce nu mi-aţi spus ?

Clara ieşi în grabă din casă şi se duse în ogradă. Intră prin toate grajdurile, însă nu era ţipenie de om pe acolo. Chiar şi argatul cel necunoscut, care-i cărase bagajele pînă sus, dispăruse, iar staulele vitelor şi ale cailor erau goale. Apoi merse în livadă şi, sărind un pîrleaz, ieşi într-o păşune de unde pătrunse în pădurea spre care fugise întotdeauna cînd era supărată ori îşi simţea sufletul învolburat, pe vremea copilăriei. Şezu multă vreme pe un buştean, sub un copac, încercînd să dibuie o cale în viaţă prin acea nouă imagine a măritişului sugerată de cuvintele tatălui ei. Era încă furioasă şi-şi spunea că va părăsi casa, că va merge într-un oraş oarecare, să-şi caute de lucru. Se gîndi la Kate Chanceller, care avea de gînd să devină doctoriţă, şi încercă să se închipuie făcînd ceva asemănător. Dar ar fi avut nevoie de bani pentru studii. Încercă să se vadă vorbindu-i tatălui ei despre treaba asta, şi gîndul o făcu să zîmbească. Iarăşi se întrebă dacă va fi avînd pe cineva în vedere şi cam cine putea fi. Încercă să treacă în revistă pe toţi tinerii din Bidwell cunoscuţi de taică-său. „Trebuie să fie vreunul dintre bărbaţii aceia noi care au sosit aici, careva în legătură cu vreuna dintre fabrici“, îşi zise.

După ce petrecu o vreme aşa, aşezată pe buştean, Clara se ridică şi începu să se plimbe pe sub copaci. Omul închipuit, pe care i-l sugeraseră cuvintele tatălui ei, devenea clipă de clipă mai real. Prin faţa privirilor sale dansau ochii veseli ai tînărului care stătuse un moment alături de ea, în timp ce Kate Chanceller îi vorbea prietenului lui, în seara aceea de la Columbus, cînd fuseseră acostate pe stradă. Îşi aminti de chipul tînărului învăţător care o ţinuse în braţe, într-o lungă după-amiază de duminică, şi de ziua în care, ca fată în care începea să se trezească femeia, îl auzise pe Jim Priest vorbind cu ceilalţi argaţi despre seva care urcă prin copaci. Soarele după-amiezii scăpăta şi umbrele arborilor se lungeau. Într-o zi ca asta şi singură acolo în pădurea liniştită, îi fu cu neputinţă să stăruie în supărarea cu care plecase în suflet de acasă. Deasupra fermei tatălui său plutea pătimaşa împlinire a verii. Înainte, zărite printre copaci, se aşterneau galbene cîmpurile de grîu pîrguit, gata de

secerat ; insectele zumzăiau, dănţuind prin aer, în jurul capului ei ; un vînt uşor adia peste creştetele arborilor, făcîndu-i parcă să se-nfioare şi să cînte în spatele ei ; printre copaci, flecărea o veveriţă ; iar doi viţei se iviră pe o cărare a pădurii, pironindu-şi cîtăva vreme ochii lor mari şi blînzi asupra ei. Clara se ridică şi ieşi din desiş, străbătu o păşune în pantă şi ajunse la un gard din drugi de fier, care înconjura un ogor. Jim Priest lucra la prăşitul porumbului şi, cînd o zări, îşi lăsă caii în voie şi veni spre ea. Îi luă amîndouă mîinile în mîinile lui şi-i scutură braţele puternic.

— Ei, Dumnezeule mare, ce bine îmi pare că te văd, spuse el cu inimoşie. Dumnezeule, tare bine-mi pare că te văd, Dumnezeule mare !

Bătrînul argat smulse un fir înalt de iarbă din pămîntul de sub gard şi, proptit de drugul de sus, se apucă să-l mestece. El îi puse Clarei aceeaşi întrebare ca şi mătuşa ei, dar întrebarea venită de la el n-o supără. Rîse şi dădu din cap.

— Nu, Jim, îi răspunse. Se pare c-am dat greş cu plecarea mea la şcoală. Nu mi-am găsit un bărbat. Nimeni nu mi-a cerut mîna. Şezi.

Atît fata, cît şi bătrînul tăcură. Din creasta dealului, peste vîrfurile covragilor de porumb verde, puteau zări orăşelul îndepărtat. Clara se întrebă dacă bărbatul cu care avea să se mărite se afla acolo, în oraşul acela. Poate că i se sugerase şi lui ideea de a se însura cu dînsa. Tatăl ei, îşi zicea Clara, ar fi fost în stare să facă una ca asta. Vădit lucru, era în stare să întreprindă orice, numai s-o vadă la casa ei. Se întreba însă ce motiv îl îndemna la asta. Cînd Jim Priest se apucă să vorbească, stăruind să-şi explice întrebarea, cuvintele lui se potriviră în chip foarte ciudat cu gîndurile pe care începuse a şi le contura cu privire la ea însăşi.

— Ei, în ceea ce priveşte măritişul, începu el. Vezi, eu nu m-am însurat niciodată. Nu m-am însurat de fel. Nu ştiu de ce. Voiam s-o fac, dar n-am făcut-o. Poate că mi-a fost frică să merg în peţit. Cred că dacă o faci, îţi pare rău că ai făcut-o ; iar dacă n-o faci, îţi pare rău că n-o făcuşi.

Jim se întoarse la caii lui, iar Clara rămase lîngă drugii gardului, privindu-l cum se depărta în lungul nesfîrşitului cîmp, înapoindu-se printre alte rînduri de porumb. Cînd caii ajunseră în dreptul locului unde sta ea, argatul se opri din nou şi o privi.

— Am bănuiala că o să te măriţi foarte curînd, îi spuse. Caii se urniră iar din loc, şi bărbatul ţinea cultivatorul cu o singură mînă, în timp ce, peste umăr, se uita la ea.

— Tu eşti făcută pentru măritiş! strigă Jim. Nu eşti ca mine. Tu nu te mulţumeşti să te gîndeşti la anumite lucruri. Le şi faci. Ai să te măriţi în curînd. Eşti clădită pentru asta.

capitolul XI

Dacă în decursul celor trei ani ce trecuseră din ziua cînd John May îi zădărnicise cu atîta grosolănie întîia încercare tinerească şi neîndemînatică de a se avînta în viaţă, Clarei Buttersworth i se întîmplaseră multe lucruri, apoi şi oamenii pe care îi lăsase în urma ei, la Bidwell, pătiseră o seamă de lucruri. În acest scurt răstimp, atît tatăl ei, cît şi asociatul lui, Steve Hunter, cît şi Ben Peeler, dulgherul, Jack Wainsworth, şelarul, şi aproape fiecare bărbat şi fiecare femeie din Bidwell deveniseră, fiecare, ceva cu totul diferit de bărbatul ori de femeia cu acelaşi nume care fuseseră în trecut şi pe care Clara îi cunoscuse în adolescenţă.

Cînd Clara plecase la şcoală, la Columbus, Ben Peeler avea patruzeci de ani. Era un om înalt, slăbuţ, cu umerii aduşi, care muncea din greu şi se bucura de tare mult respect din partea concetăţenilor săi. Aproape în fiecare după-amiază putea fi zărit trecînd pe strada mare, cu şorţul său de dulgher şi cu un creion de tîmplărie înfipt sub şapcă, după ureche. Intra la fierăria lui Oliver Hall şi ieşea de acolo cu o pungă mare de cuie sub braţ. Cîte un fermier care se gîndea să-şi clădească un şopron nou îl oprea în faţa Poştei şi vreme de jumătate de oră cei doi discutau acest proiect. Ben îşi punea ochelarii, scotea creionul de sub şapcă şi-şi făcea anumite însemnări pe punga de cuie. „Am să fac cîteva socoteli, apoi vom sta iarăşi de vorbă“, spunea el. An de an primăvara, vara şi toamna, Ben obişnuia să angajeze un lucrător şi un ucenic ca să-l ajute, dar cînd Clara se înapoie la Bidwell avea patru echipe, formate din cîte şase oameni fiecare, şi mai avea şi doi contramaiştri ca să suprave-

gheze lucrările şi să le grăbească, în vreme ce fiul său, care altă dată ar fi ajuns şi el dulgher, învîrtea afaceri de comision, purta jiletci colorate şi locuia la Chicago. Ben cîştiga bănet şi de doi ani nu mai bătuse cu mîna lui măcar un singur cui, nici nu mai ţinuse un ferăstrău în mînă. Avea acum un birou într-o clădire de lemn, la miazăzi de strada mare, nu departe de linia de cale ferată New York Central, şi angajase un contabil şi o stenodactilografă. Pe lîngă antrepriza de lucrări de dulgherie, începuse şi alte afaceri. Finanţat de Gordon Hart, devenise cherestigiu, cumpăra şi vindea cherestea sub firma de Peeler şi Hart. Aproape în fiecare zi primea căruţe încărcate cu cherestea, care se rînduia în stive sub şoproanele din curtea aflată în spatele biroului. Nu se mai mulţumea cu venitul său de meseriaş, ci — sub influenţa lui Gordon Hart — umbla să realizeze beneficii importante asupra materialelor de construcţie. Ben trecea acum prin oraş într-un *buckboard*[1] şi-şi petrecea ziua întreagă zorind ba o treabă, ba cealaltă. Nu mai avea timp acum să se oprească, flecărind cîte o jumătate de oră, cu cîte unul care avea de gînd să-şi clădească vreun şopron, şi nici nu mai venea să-şi piardă vremea, pe la scăpătatul soarelui, în *drugstore*-ul lui Birdie Spinks. Pe seară se repezea la biroul cherestegeriei, unde se întîlnea cu Gordon Hart, care venea şi el de la bancă. Cei doi întocmeau devize pentru lucrări, pentru locuinţe muncitoreşti în serie, pentru şoproane ce urmau a fi construite pe lîngă vreuna dintre noile fabrici, pentru case mari destinate directorilor şi altor oameni cu bani de pe la noile întreprinderi din oraş. Pe vremuri, Ben era bucuros să se ducă să clădească şi cîte un grajd pe undeva pe la ţară. Îi plăceau mîncarea rustică, taifasul cu fermierul şi cu argaţii lui la ora prînzului, precum şi drumul din oraş acolo şi îndărăt, dimineaţa şi seara. În timp ce era la ţară, îşi cumpăra cartofi pentru iarnă, fîn pentru cal şi poate cîte un butoiaş de cidru, să aibă ce bea în serile de iarnă. Acum nu mai avea timp nici să se gîndească la asemenea lucruri. Cînd venea să-l vadă vreun fermier, dădea din cap. „Ia pe un altul să-ţi facă lucrarea, îl sfătuia. Ai să economiseşti bani

[1] Trăsură tipic americană, înaltă, uşoară, cu patru roţi, care nu avea decît o banchetă cu două locuri.

adresîndu-te unui dulgher constructor de grajduri. Eu nu mă pot ocupa de-alde astea. Am prea multe case de clădit." Ben şi Gordon lucrau uneori la biroul cherestegeriei pînă către miezul nopţii. În serile dulci şi calde, mirosul scîndurilor proaspăt tăiate umplea aerul din curte şi pătrundea prin ferestrele deschise, dar cei doi bărbaţi, aplecaţi asupra cifrelor lor, nu luau seama. Pe înserate, cîte un atelaj, două se întorceau la depozit, spre a termina transportul cherestelei la binalele unde urmau să lucreze oamenii în ziua următoare. Glasurile lor, vorbind şi cîntînd în timp ce încărcau căruţele, despicau tăcerea. Mai tîrziu, căruţele încărcate vîrf cu scînduri se depărtau, scîrţîind. Cînd cei doi bărbaţi începeau să se simtă obosiţi şi somnoroşi, încuiau biroul şi ieşeau prin curte într-o alee care ducea către o stradă cu case de locuit. Ben era nervos şi supărăcios. Într-o seară găsiră trei oameni care dormeau pe o stivă de scînduri în curte şi îi goniră. Lucrul însă le dădu amîndurora ceva de gîndit. Gordon Hart se duse acasă, şi înainte de a adormi luă hotărîrea să nu mai zăbovească nici o zi cu asigurarea cherestelei din curte pentru o sumă şi mai ridicată decît pînă atunci. Ben nu se îndeletnicise încă îndeajuns cu afacerile ca să ajungă repede la o hotărîre atît de înţeleaptă. Toată noaptea se suci şi se învîrti în pat. „Orice vagabond ar putea să dea foc cu pipa cherestelei ăsteia, se gîndi el. Am să pierd toţi banii pe care i-aş putea cîştiga." Multă vreme nici nu-i trecu prin minte elementara măsură de a tocmi un paznic, să izgonească vagabonzii somnoroşi şi săraci, mărind apoi preţul cherestelei, ca să acopere această cheltuială suplimentară. Se sculă şi se îmbrăcă, hotărît să-şi ia puşca din grajd şi să se întoarcă la depozit, unde să petreacă restul nopţii. Apoi se dezbrăcă şi se culcă din nou. „Nu pot munci toată ziua şi să-mi mai petrec şi nopţile acolo", gîndi el necăjit. Cînd, în sfîrşit, adormi, visă că şedea ascuns în întuneric la depozitul de cherestea, cu puşca în mînă. Se făcea că un om se apropiase de el, şi atunci el descărcase arma şi-l omorîse pe loc. Cu nestatornicia firească a viselor, bezna se risipise şi era ziua-n amiază mare. Omul pe care îl socotise mort nu era chiar mort. Deşi îi lipsea o parte întreagă a căpăţînii, tot mai respira. Gura i se deschidea şi se închidea convulsiv. Dulgherului i se făcu groaznic de rău. Avusese un frate mai mare, care murise în copilărie, iar faţa omului

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]